

Joves balears

Fundació
"SA NOSTRA"

"SA
NOS
TRA"
CAIXA DE BALEARS

moltes persones mereixen
"SA NOSTRA"
solidaritat

© de l'edició: Fundació "SA NOSTRA"
C/ de can Tàpera, 5. Sant Agustí
07015 Palma
Telèfon (34) 971 707421
Fax (34) 971 707950

Autors: Javier Elzo Imaz (director), Francisco Andrés Orizo, Juan González Anleo, Pedro González, Blasco, M. Teresa Laespada Martínez, Leire Salazar i Pedro Serrano Secanella.

Revisió de continguts, resum i traducció al català: Gemma Cardona i Soley

Assessorament lingüístic: Àngels Àlvarez Garí

Disseny, maquetació i impressió: Esment, centre especial de treball d'AMADIP

Dipòsit legal: PM-1111-2002

ISBN: 84-95352-94-X

Imprès en paper ecològic 100% lliure de clor

PRESENTACIÓ	7
INTRODUCCIÓ I ALGUNS RESULTATS COMPARATIUS	9
CAPÍTOL I - ASSAIG D'UNA TIPOLOGIA DELS JOVES BALEARS SEGONS EL SEU SISTEMA DE VALORS	24
<i>Javier Elzo i Leire Salazar</i>	
1. Introducció i aspectes metodològics	24
2. Tipologia dels joves balears de final de segle en cinc grups	24
2.1. Retret social.....	24
2.2. Lliurefruïdor	25
2.3. Institucional, il·lustrat	25
2.4. Compromès, altruista	26
2.5. Antiinstitucional	26
3. Algunes consideracions	28
CAPÍTOL II - ALGUNS ASPECTES VIVENCIALS DELS JOVES BALEARS	30
<i>Pedro González Blasco</i>	
1. Introducció	30
2. Com se senten	30
- Acceptació de la seva situació	
- Apreciació d'alguns nivells de llibertat	
- Llibertat per escollir en diferents camps	
- Limitacions de la seva llibertat	
- Amistat	
3. Com es veuen.....	33
- Autoimatge	
- Qualitats més desenvolupades segons el gènere	
4. Com es diverteixen i formen	38
4.1. Música: les seves preferències	38
4.1.1. Rock&Roll.....	40
4.1.2. <i>Mods</i>	40
4.1.3. <i>Hippies</i> . Cantautors. Pop '60	41
4.1.4. <i>Lolailos</i>	42
4.1.5. <i>Heavies</i>	42
4.1.6. Punk. <i>Hardcore</i> . <i>Skate</i> . Melòdics. <i>Straight edge</i>	42
4.1.7. Els «Sinistres Gòtics»	43
4.1.8. Ska. Reggae. <i>Oil</i> . Rastas. <i>Skins</i>	43
4.1.9. Rap/ <i>Hip-Hop</i>	44
4.1.10. <i>Grunges</i>	45

4.1.11. Techno	45
4.1.12. Els clàssics	45
4.2. Sexe: el seu enfocament.....	46
4.3. Associacionisme i voluntariat: valoració i participació	47
CAPÍTOL III - JOVES, SOCIETAT I INSTITUCIONS.....	49
<i>Francisco Andrés Orizo</i>	
1. Tendències i valors bàsics.....	49
1.1. Tendències	49
1.2. Aspectes importants a la vida	49
2. El context social	52
2.1. Mitjans d'informació	52
2.2. Els problemes socials del país	53
2.3. Repartiment del treball	57
3. Permissivitat, entre la tolerància i la indiferència	59
3.1. Tendències generals	59
3.2. Permissivitat en la moral privada	59
3.3. Permissivitat en la moral cívica i social	62
3.4. Les variables que influeixen	63
4. La integració social	66
4.1. Confiança i implicació social.....	66
4.2. El rebuig dels altres: discriminacions i segregacions	70
4.2.1. A qui no vol tenir com a veïns.....	70
4.2.2. Immigrants i estrangers	74
4.3. La llengua	76
4.3.1. Ús de la llengua	76
4.3.2. Preferències	77
4.3.3. Convivència lingüística	80
5. Orientació política	81
5.1. La ubicació política	81
5.2. El vot.....	83
5.3. Democràcia i autoritat	87
5.4. L'Europa de l'euro	89
6. Illes i identitat amb el territori.....	90
6.1. Identitat amb el territori.....	90
6.2. Sentiments d'identitat nacional/d'illa	93
BIBLIOGRAFIA	95

CAPÍTOL IV - EDUCACIÓ I RELIGIÓ..... 96

Juan González Anleo

1. Els joves i l'escola.....	96
1.1. L'escola i la socialització juvenil.....	96
1.2. Estudiants i «retirats» escolars.....	98
1.3. El clima de satisfacció amb els estudis	101
1.4. La motivació per als estudis i els seus efectes: dedicació i rendiment	103
1.5. Conclusió.....	107
2. Els joves i la religió	107
2.1. La religiositat juvenil.....	108
2.1.1. El comportament idoni de la persona religiosa.....	113
2.1.2. Els joves davant les sectes i els nous moviments religiosos	116
2.2. Creences i credulitat	118
2.2.1. Els mètodes parareligiosos.....	120
2.3. Els joves, l'Església i la pràctica religiosa	122
2.3.1. La confiança en l'Església i la irrellevància del seu missatge.....	124
2.3.2. La presència juvenil a l'Església: pràctica religiosa i associacionisme catòlic	125
2.3.3. L'associacionisme catòlic	126
2.4. Conclusió.....	128

BIBLIOGRAFIA..... 129

CAPÍTOL V - FAMÍLIA..... 130

Pedro Serrano

1. La situació familiar dels joves	130
1.1. Convivència familiar.....	130
1.2. Emancipació	132
1.3. Aspiracions de convivència.....	134
1.4. Situació econòmica.....	135
2. Les relacions paternofilials	138
2.1. Estat de les relacions amb els pares	138
2.2. Consens ideològic amb els pares	139
2.3. Els conflictes entre pares i fills.....	141
3. La idea de família	145
3.1. Importància de la família.....	145
3.2. El vincle del matrimoni.....	147

BIBLIOGRAFIA..... 149

CAPÍTOL VI - OCI I TEMPS LLIURE	150
<i>María Teresa Laespada i Leire Salazar</i>	
1. Introducció	150
2. Oci i temps lliure	151
2.1. Importància i significat de l'oci a les societats occidentals.....	151
2.2. Activitats d'oci practicades pels joves balears	152
2.3. Joves balears i mitjans de comunicació.....	160
2.4. Revisió del concepte de civilització de l'oci.....	161
3. L'ús de drogues entre els joves de les Balears	162
3.1. Introducció.....	162
3.2. La situació de les Illes Balears en el marc estatal respecte al consum de drogues.....	165
3.3. El consum d'alcohol i tabac entre els joves.....	166
3.4. El consum de drogues il·legals	171
3.5. Valors i drogues.....	173
3.6. L'ús de drogues a les diferents illes	177
4. El jove com a objecte i subjecte de comportaments violents.....	178
4.1. Interpretacions sobre la violència associada als joves	180
4.2. Els joves objecte de comportaments violents	180
4.3. Els joves subjectes de comportaments violents.....	182
5. Conclusions	191
BIBLIOGRAFIA.....	192

PRESENTACIÓ

Conèixer el futur sempre ha estat una de les inquietuds de la humanitat. Però no podem arribar més enllà de fer aproximacions, suposicions, previsions... Comprendre els joves d'avui, tal vegada ens permeti conèixer la societat de demà.

Aquest va ser el motiu que va impulsar l'Obra Social i Cultural de SA NOSTRA, Caixa de Balears, a encarregar la realització d'un estudi ampli i objectiu sobre els joves de les Illes Balears. A més, fins aleshores, no hi havia cap estudi integral sobre la joventut de les Balears.

L'estudi es basa en les respostes donades per 1.000 joves de les quatre illes i abasta tots els àmbits de la vida: estudis, família, feina, diversió, religió, política, etc. A més, s'ha pogut establir una comparació amb la joventut espanyola, ja que, uns mesos abans, els autors havien finalitzat un estudi similar dels joves de l'Estat espanyol.

Per tant, es presenta un estudi molt interessant:

- pel seu enfocament: des de la perspectiva dels valors humans;
- per la seva profunditat i amplitud: els temes analitzats, la mostra;
- i, també, per l'anàlisi en paral·lel de la realitat juvenil balear i l'espanyola.

L'estudi complet consta de més de 2.000 taules de resultats i 600 pàgines d'anàlisi i conclusions. La publicació que teniu a les vostres mans és una síntesi dels resultats i de les conclusions, que manté la riquesa i profunditat de l'original i el fa més assequible a la lectura i a la seva utilització com a eina de treball. Esperam haver assolit aquest objectiu.

Fundació SA NOSTRA, Caixa de Balears

En aquesta introducció al treball que, per encàrrec de Sa Nostra, hem realitzat sobre els joves de les Balears distingirem quatre apartats. En un primer moment, reflexionaré sobre algunes qüestions que consider prèvies en un estudi sobre la joventut. En un segon moment, assenyalaré dues peculiaritats específiques d'aquest estudi, motivades pel fet de realitzar-lo en el marc d'una línia internacional d'anàlisi d'estudi dels valors. En tercer lloc, resumiré alguns resultats majors de la investigació, particularment la comparació dels joves de les Balears amb els de tota Espanya. Per això, em serviré, lògicament, dels treballs dels diferents components de l'estudi, a vegades amb citacions literals. Finalment, presentaré, en un quart apartat, l'estructura del treball i els redactors de les diferents parts.

1. Algunes qüestions prèvies als estudis sobre la joventut

Tenc per costum començar els meus estudis sobre la joventut insistint en tres hipòtesis bàsiques. La primera hipòtesi bàsica és la de la contextualització. No es pot parlar de com són els joves o els adolescents d'una societat determinada, d'un lloc determinat, si no contextualitzo socialment com han crescut aquests joves, si no tenc en compte quins són els factors d'ordre estructural, demogràfic, nòmic, ideològic..., en què aquests joves han crescut i s'han fet. Solament amb aquesta perspectiva es pot parlar, per exemple, de joves bascos, o de joves andalusos, o de joves bascos dels 90 respecte dels joves bascos dels 70. O es pot parlar, per exemple, de com eren els joves de la mítica i mitificada generació dels anys 60 en comparació amb els de l'any 90. Ja deia Mannheim que solament la vivència d'experiències compartides és el que pot originar situacions generacionals. I aquest és un treball molt important i que s'ha de realitzar per comprendre com és una generació juvenil determinada. No ho farem aquí, ja que implicaria un treball propi, però òbviament hem tengut en compte aquest primer element a tot l'estudi que ara presentam.

La segona hipòtesi és, d'alguna manera, complementària amb la primera i afirma que no existeix la joventut com a categoria uniforme d'anàlisi. No em cansaré de repetir això. No existeix la joventut com a categoria uniforme, hi ha joves. El sociòleg francès Pierre Bourdieu digué fa molt de temps: *la jeunesse n'est qu'un mot*, «la joventut no és sinó una paraula». Exagerava, evidentment, però ja deia X. Zubiri que quan s'exagera, l'important és saber que s'està exagerant. En realitat, la frase de Bourdieu val per a la joventut, per a l'edat adulta i per a la tercera edat. Entre els joves hi ha tantes diferències com les que podem trobar entre les persones grans. Jo defens una tesi, que no he pogut provar encara perquè no s'ha fet la corresponent investigació, segons la qual les diferències que hi ha en els joves entre ells són, fins i tot, majors que les que trobaríem entre els joves i les generacions adultes si féssim la comparació a través de cohorts familiars i no com es fa ara, a través de diferències entre marques d'edats. Comparam, per exemple, els que tenen de 18 a 25 anys amb els que en tenen de 45 a 54, i constatam que hi ha diferències. Però si féssim la diferenciació al si de cohorts familiars, la meua hipòtesi és que les diferències en

aquest moment serien notòriament menors que si consideràssim, exclusivament, la franja de 18 a 24 anys i véssim les diferències entre joves d'aquestes edats en les seves actituds i valors polítics i religiosos. En definitiva, les dues hipòtesis, complementàries, ens semblen absolutament fonamentals: per poder parlar d'una joventut hem de contextualitzar-la i, en segon lloc, quan parlem ja d'aquesta joventut concreta hem de diferenciar-la. D'aquí ve la importància de les tipologies.

La tercera hipòtesi diu que aquest condicionament és justament això: un condicionament i no un determinisme. La tercera hipòtesi, que per a mi és clau, és que els adolescents actuals són comparativament amb els d'altres generacions més pretesament autònoms. Quan dic pretesament, vull dir que pretenen ser autònoms. De tal manera que la creació dels seus sistemes de valors, de les seves cosmovisions, de les seves normes, es fa més de manera experimental i fonamentalment com a experimentació grupal que com a reproducció crítica del transmès per les agències tradicionals de transmissió que són l'escola, les esglésies, els partits polítics, els sindicats i els mitjans de comunicació social. Ens trobam, de fet, amb un tipus de joventut que per una sèrie de condicionaments és molt més autònoma, o pretén ser-ho, que les joventuts anteriors. I aquí justament es fa palès un dels factors principals de fragilitat de col·lectius importants de joves. Són els que en aquest procés d'autonomització, en el procés de construcció, d'autoconstrucció de sistemes de valors, de sistemes de normes per diferents factors, no arriben a crear sistemes relativament potents, relativament estables, relativament segurs. És per això que, de sobte, ens trobam amb molts de joves amb una profunda fragilitat, amb d'altres que ens sorprenen als 18 o 20 anys, amb una potència, una seguretat i una capacitat de donar resposta a les coses, que realment crida l'atenció. Són els JASP: «joves encara que àmpliament preparats». El problema és que són molt pocs. Davant ells, a l'altre extrem de l'espectre, hi trobam els que s'han anomenat els KRONEN, si seguim la novel·la de Mañas i el film d'Armendáriz: el jove que només pensa en divertir-se, està ja «tirat» als 25 anys, *out* de la societat. Els dos, Jasp i Kronen, viuen de les seves famílies, en molts de casos acomodades. Juntament amb aquests tipus extrems n'hi ha però, d'altres, la gran majoria, que, poc o molt, estan relativament desorientats i que per mil atzars es troben amb dificultats per afrontar la vida i les seves pròpies responsabilitats.

2. La doble especificitat d'aquest estudi sobre la joventut balear

Presentar, amb el major rigor possible, com és aquesta joventut, en aquest cas concret la joventut balear, és l'objectiu d'aquest treball. Però, abordar l'estudi de la joventut, tot i amb les hipòtesis prèviament assenyalades, pot fer-se des de diferents perspectives. Podem insistir en els comportaments dels joves, en l'ús del seu temps, tant el d'estudi o treball com el temps lliure i d'oci, en les seves pràctiques quotidianes, en l'àmbit de les seves relacions horitzontals, etc. És el tipus de treball que més freqüentment es realitza. Nosaltres hem optat, sense oblidar les qüestions assenyalades, per incidir en un camp menys treballat en els estudis sobre els joves: l'àmbit dels seus valors. Aquesta incidència en l'àmbit dels valors es fa des del convenciment que els valors tenen una importància capital a l'hora de comprendre, des de dins, la realitat i, concretament en aquest estudi, la realitat juvenil. L'estudi dels valors d'una societat, entesos com a definicions del que és bo i del que és dolent, del que és acceptable i del que és rebutjable, del que s'ha de fer i

del que s'ha d'evitar, o com a criteri d'acció social al qual s'adhereix de forma més emocional que merament racional (el que no vol dir en absolut que es tracti de quelcom irracional), i que no és qüestionat a curt termini, conforma un dels debats de major importància en aquests moments. Entendre quins són els valors dominants en una joventut ens sembla que és la via real per entendre com és aquesta joventut.

Hi ha un altre element central que s'ha de tenir en compte en la lectura d'aquest treball. Quan vaig rebre la invitació, des de Sa Nostra, Caixa de Balears, de dirigir aquest estudi, vaig proposar que l'estudi sobre els joves balears es fes sobre la base del qüestionari de l'estudi espanyol, amb dues variacions: afegir algunes qüestions específiques a la realitat balear, com, per exemple, els sentiments de pertinença, especificant-ho a cada illa major, actituds davant la presència de no-autòctons per diverses raons a les illes, actituds davant els idiomes, etc.

Això fa que el llibre sobre els joves balears afegesqui a l'interès d'un estudi 'ad hoc' dels mateixos joves balears la seva contextualització i comparació amb els joves espanyols, en rigorosa sincronia, ja que, si el treball de camp de la investigació balear es realitzà entre l'11 de gener i el 18 de febrer del 1999, el de la joventut espanyola es realitzà dos mesos abans. Aquesta situació d'absoluta comparabilitat de les dades balears amb les espanyoles (en dues mostres rigorosament distintes), dóna una riquesa especial a aquest estudi. De fet, a cada capítol, els diferents autors ens hem esforçat a més d'analitzar amb detall els comportaments, actituds i valors dels joves balears, en comparar-los amb els joves espanyols en conjunt. A més, en més d'un cas també amb els joves europeus, ja que alguns redactors d'aquest estudi treballam en xarxes internacionals d'estudi dels valors i de la joventut. Des d'aquesta òptica presentaré, breument, en aquestes línies introductòries, alguns resultats majors fruit d'aquesta opció de comparabilitat dels joves balears amb els espanyols.

3. Algunes dades rellevants de l'estudi en la comparació dels joves balears amb els joves espanyols

1r. Partint del principi abans esmentat de la necessitat de diferenciar internament els joves de qualsevol espai geogràfic segons els seus sistemes de valors, hem procedit a construir una tipologia dels joves balears amb les mateixes variables utilitzades per a una similar tipologia en els joves espanyols. Aquest és el resultat:

<i>% joves balears</i>	<i>Tipus</i>	<i>% joves espanyols</i>
13,6	Retret social	28,3
32,4	Lliurefruïdor	24,68
38,6	Institucional, il·lustrat	29,67
11,3	Compromès, altruista	12,22
4,1	Antiinstitucional	5
<i>N=1.000</i>		<i>N=3.853</i>

Cal destacar que els tipus o grups homogenis que hem pogut detectar entre els joves de les dues mostres són exactament els mateixos als dos col·lectius, el balear i l'espanyol. És a dir, són tipus socials de joves que es repeteixen amb reveladora claredat a ambdues mostres i que ens permet una certa «classificació» –d'aquí ve la tipologia– de l'extensa, variada i heterogènia gamma de joves possible.

Però, malgrat que les característiques pròpies dels cinc grups són pràcticament idèntiques a les dues tipologies, el que sí presenta notables diferències és la distribució quantitativa d'aquests tipus. Així, mentre que el tipus «compromès, altruista» presenta percentatges molt similars als dos casos (11-12%) i no molt distants al tipus «antiinstitucional» (4-5%), a la resta de grups, la diferència és major.

Si feim referència al tipus primer, «retret social», en trobam un percentatge ostensiblement superior a la mostra espanyola (per sobre dels 14 punts), el que ens fa dir que el grup *out*, distanciat, allunyat, apocat, és més nombrós, té una notable major presència entre els joves del conjunt estatal que entre els balears.

D'altra banda, i pel que fa al col·lectiu que hem anomenat «lliurefruïdor», el seu nombre és superior a la mostra balear (entorn dels 7 punts). Hem d'assenyalar una major presència al col·lectiu balear d'aquest tipus de joves, caracteritzats per la recerca del gaudi al voltant del grup d'iguals, els amics.

Del tipus «institucional, il·lustrat», també hem d'assenyalar una major representació de joves que comparteixen les característiques esmentades en aquest capítol (clara confiança en les institucions d'enquadrament social, oci relativament il·lustrat...) entre els balears, a una distància de quasi 9 punts respecte de la mostra dels joves espanyols.

Apareixen, doncs, en similars proporcions als dos col·lectius, els grups «compromès, altruista» i l'«antiinstitucional» (els grups que reuneixen menor percentatge de joves, en qualsevol cas). Tenim, per tant, a les dues tipologies, una similar presència de joves actius, participatius, solidaris, amb una sòlida moral, i de joves justificadors o legitimadors de la violència i qualsevol de les seves manifestacions.

Podem dir, doncs, que la distribució tipològica dels joves balears es caracteritza per una major presència, entre ells i en comparació amb els espanyols, de joves «fruïdors» però també de joves que accepten les institucions. Més integrats socialment, menys crítics amb les institucions, menys retrets també, més al carrer, en l'ona social i, sobretot, en l'ona de la diversió, del gaudi...

2n. D'altra banda, els joves balears semblen considerar les seves llibertats bastant consolidades i, en general, no pensarien que una sèrie d'accions fossin una limitació d'aquestes llibertats. Així, només una minoria del 17% consideraria una limitació a la seva llibertat «controlar més rigorosament la venda d'alcohol a menors». Aproximadament, només un de cada quatre joves balears

creurà una limitació de les seves llibertats que «estigui penalitzada la venda de cannabis» o «que es limitin els espais de consum d'alcohol». En tot això, els joves balears són més rigorosos i, a la vegada, senten menys que aquestes coses limitin les seves llibertats, si els comparem amb la resta de joves espanyols. És interessant que, pel fet d'estar els joves balears en una de les zones més riques d'Espanya i on les relacions socials són, des de fa bastants d'anys, molt cosmopolites, i pel fet d'haver rebut un fort impacte del turisme internacional, els joves illencs es mostren, en general, més contents amb el seu nivell de llibertat, i acceptarien més certes restriccions sense veure-hi limitació a la seva llibertat. Pareixen més puritans perquè viuen en uns ambients molt oberts en general, però potser per això mateix siguin un poc més recelosos de certes llibertats. En qualsevol cas, coincideixen bàsicament amb el conjunt de joves espanyols.

3r. En línies generals, la pintura que fan els joves balears de si mateixos no difereix molt de l'autoretrat dels joves espanyols, tot i que sembla que en tenen una valoració un poc pitjor que l'autoimatge dels joves espanyols, o que són més «modestos» a l'hora de dibuixar la seva pròpia imatge. Així, a totes les característiques com ara lleialtat, solidaritat, tolerància, treball, maduresa, els joves balears es qualifiquen igual o pitjor que la resta d'espanyols. És a dir, menys joves balears es veuen en positiu, sembla que es consideren un poc menys brillants que els espanyols. Ben al contrari, són més els joves balears que es qualifiquen amb característiques que podríem considerar negatives: consumisme, egoisme, poc sacrifici o sentit del deure. Es produeix una lleugera baixa d'autoestima si la comparem a la que trobam en el conjunt espanyol. El mateix va succeir amb els joves bascos quan fa anys vaig fer la mateixa comparació.

4t. Els joves espanyols han anat acceptant cada vegada més les pautes de tolerància, fins i tot de permissivitat, respecte a las relacions sexuals, segons es pot comprovar als successius estudis que hem anat realitzant sobre la joventut espanyola.¹ Els joves de les Balears mostren aquestes mateixes actituds, un poc més accentuades que la resta dels joves espanyols. Així, el 70% dels joves balears considera que «dos joves poden fer l'amor sempre que vulguin», és a dir, set de cada deu opten per la conducta més permissiva, basta «que vulguin» i que tots dos ho acceptin, que no hi hagi forçament. És la versió privatista, una mica hedonista i exempta de cap compromís. En aquesta opció, els joves balears superen clarament el 57% de la resta de joves espanyols que opten per això mateix. Possiblement, quant a conducta sexual a les Balears, per la irrupció del turisme massiu de fa estona en comparació amb la Península, i pel seu alt nivell de vida, s'anaren acceptant abans que a la resta d'Espanya pautes de comportament més lliures i permissives. Això es reflecteix també si consideram el nombre de joves (14%) de les illes que accepten que «autocontrolar-se i no fer l'amor sempre que en tinguin ganes també és un valor», percentatge inferior al que es dona a la resta de l'Espanya juvenil (21%). Fins i tot en aquest punt, les postures dels joves balears semblen més definides si consideram el nombre dels que s'instal·len en la postura relativista «segons els casos» (14%) o diuen no tenir opinió sobre aquest tema (2%).

5è. Respecte a l'acceptació dels nous moviments socials, al cas balear es reproduïx la matei-

---

¹ Vegeu *Jóvenes españolas '89* i *Jóvenes españolas '94*, de diversos autors, Fundación Santa María - Ediciones SM, Madrid 1990 i 1994.

xa pauta que a la resta dels joves espanyols: hi ha una gran distància entre l'acceptació i la participació en els moviments socials.

Però, tot i sent molt moderada la participació dels joves balears en el voluntariat, pareix que l'interès, el suport i el possible potencial de pertinença a organitzacions d'aquest tipus és un poc més elevat en aquest cas que a la resta dels joves espanyols, de manera que, com indica Pedro González Blasco al seu capítol, possiblement, l'associacionisme en entitats de voluntariat està originant un *locus* important per a la formació d'una minoria de la joventut balear. Esment expressament González Blasco atès que entre d'altres treballs n'acaba de finalitzar un sobre el voluntariat a la Comunitat de Madrid.

6è. Si ens centram en un aspecte dels valors propugnats pels balears, i amb un denominador comú, les illes es diferencien entre si.

Andrés Orizo, al seu capítol, sintetitza així les principals associacions:

<i>ILLA</i>	<i>VALOR</i>	<i>REFERÈNCIA</i>
Mallorca	Treball Moral Religió	Valors tradicionals
Eivissa	Diners Relació social (amics i oci) Sexe	Valors liberals i postmoderns
Menorca	Família Estudis, formació i competència professional Religió Política	Valors ideològics i d'ordre social

7è. Respecte als clàssics factors de socialització, i preguntats els joves sobre els espais on es diuen les coses més importants quant a idees i interpretacions del món, trobam que els balears situen en primer lloc els mitjans de comunicació: premsa, ràdio, TV (ho assenyalen un 53%); a continuació a casa, amb la família (40%); després entre els amics (37%); i ja molts menys manifesten que als llibres (23%) i als centres d'ensenyament (23%).

La comparació amb el conjunt de *Jóvenes españoles 99* (taula 4.30) mostra una diferència clara: els joves balears compten menys amb els mitjans de relació interpersonal i grups primaris (família i amics), a canvi de disposar una major confiança en els mitjans de comunicació de masses: premsa, ràdio i TV. Trien en major proporció la impersonalitat i el distanciament dels mitjans, en comptes de recolzar-se en la dimensió afectiva dels seus cercles primaris.

8è. Els joves balears –tot i que perceben bàsicament els mateixos problemes que el conjunt dels espanyols– posen un èmfasi especial en els problemes de marginació, addiccions (així, la droga i la SIDA) i desordre social; i destaquen menys que els espanyols els problemes socials estrictes (com l’atur), inclosos els polítics.

Si diferenciam els joves segons les illes, es presenten les següents jerarquies de problemes:

MALLORCA	EIVISSA	MENORCA
1r. Droga	1r. Droga	1r. Atur
2n. SIDA	2n. SIDA	2n. SIDA
3r. Atur	3r. Atur	3r. Droga
4t. Racisme	4t. Racisme	4t. Pobresa i marginació
5è. Futur joves	5è. Contaminació	5è. Futur joves
6è. Pobresa i marginació	6è. Futur joves	6è. Racisme
7è. Contaminació	7è. Seguretat ciutadana	7è. Contaminació
8è. Violència juvenil	8è. Pobresa i marginació	8è. Seguretat ciutadana
9è. Seguretat ciutadana	9è. Corrupció	9è. Violència juvenil
10è. Corrupció política	10è. Habitatge	10è. Corrupció
11è. Habitatge	11è. Violència juvenil	11è. Immigració
12è. Immigració	12è. Immigració	12è. Habitatge

9è. Ja hem dit que els joves balears mostren una confiança en el sistema per sobre de la del conjunt de joves espanyols, si així interpretam que les seves taxes de confiança en les institucions són més elevades que les d’aquest conjunt, com també ho són les de la seva aprovació d’una sèrie de moviments socials, si entenem aquests moviments com a part del sistema, tot i que del costat de la trama social.

Ara bé, el seu grau d’implicació social real no és major que el de la mitjana espanyola. Si la seva aprovació d’uns moviments socials pot significar una certa implicació amb el que aquests moviments representen –el que comporta un potencial de resposta a les seves convocatòries–, la seva participació efectiva en organitzacions i associacions és tan baixa com l’espanyola, entorn del 30%, així com també és igual de baixa la seva adscripció a treballs de voluntariat.

Així doncs, el model balear combina confiança en el sistema i identificació amb les grans causes del nostre temps amb baixos nivells d’acció social, amb poca participació efectiva. Es mostren igual de poc participatius (aquesta és una característica molt persistent entre nosaltres), però menys desconfiats i reticents, més identificats amb el sistema i l’ordre social i amb els moviments que tendeixen a renovar-lo (combinació que suggereix la presència d’impulsos de canvi social, d’un canvi social sense conflictes).

10è. Si els joves balears manifestaven una certa confiança en el sistema, en les institucions, i també una aprovació dels moviments socials, el seu impuls d'integració social arriba fins aquí i no sembla anar més enllà, perquè mostren un rebuig segregacionista de la gent distinta i marginal que supera les quotes registrades en els *Jóvenes españoles 99*, quan la tendència general, des dels anys vuitanta fins avui, és la d'una progressiva major acceptació i disminució de les discriminacions. Això és el que es dedueix dels resultats a la pregunta sobre a qui no agradaria tenir com a veïns (cf. gràfic 3.9). Com assenyala Andrés Orizo en el seu comentari, un s'integra en el sistema d'acord amb l'ordre establert, però el tanca als marginals, estranys i distints. Almenys aquest és un fenomen que s'acusa més a les Balears que en el conjunt espanyol.

Afegeix Andrés Orizo que «el resultat –en comparació amb el conjunt espanyol– pot dur a una certa menor tolerància social, a una inclinació major cap a la desigualtat, a un intent de protegir-se amb actituds defensives, a una menor disposició a la convivència amb els que no són com nosaltres: per l'amenaça que representen els distints i marginals, per la proximitat de la misèria que comporten, per la intromissió en la nostra vida social, pel desordre que introdueixen».

11è. A les Balears hem preguntat per dos tipus d'estrangers: a) els ciutadans estrangers residents a les illes (anglesos, alemanys, etc.), d'origen turístic, que no competeixen al mercat de treball; b) els treballadors immigrants estrangers, que han vingut a treballar a les illes.

En el primer cas, més de la meitat dels joves considera que el nombre de ciutadans estrangers residents a les illes és massa alt (54%); mentre que a un 21% li sembla raonable i a un 8% no l'importaria que n'hi hagués més; la resta no opina.

La dada suggereix les reserves que tenen els joves balears cap aquest model de desenvolupament econòmic (turístic) i ciutadà (de vida social) que implica la presència de tan important contingent de ciutadans estrangers.

Respecte a les actuals restriccions a l'entrada d'immigrants estrangers a Espanya, segons les nostres enquestes, l'opinió dels joves espanyols i balears és que hi ha d'haver:

	<i>Espanyols</i>	<i>Balears</i>
Menors restriccions	22	16
Iguals restriccions	36	35
Majors restriccions	16	19
No coneix la legislació	26	30
	100%	100%

L'actitud dels joves balears no és tan receptiva com la dels espanyols. Donen un saldo de -3 (negatiu) pel que fa a restriccions a l'entrada d'immigrants, mentre que els joves espanyols donen un saldo de +6 (positiu), favorable a aquesta entrada. Són més restrictius els balears.

En aquest sentit, completen la informació que ens donaren sobre a qui no li agradaria tenir com a veïns. Llavors no es rebutjava els immigrants estrangers (només un 3% ho feia). Ara, quant a la seva entrada al país, les reticències són visibles, i mostren la asimetria entre una absència de rebuig un cop aquí i una insuficient cultura de recepció d'aquestes minories d'immigrants.

12è. Una cosa és l'ús de la llengua en la seva versió familiar i una altra són les preferències (ideals) i ordre de coneixement de llengües que dissenyaria per a un mateix. En aquest darrer aspecte ens limitam en aquestes línies introductòries. Preguntats els joves balears: «de poder elegir les quatre llengües que t'agradaria saber, quines elegiries i en quin ordre de preferència?», obtenim que elegirien en primer lloc el castellà el 38%, l'anglès el 28%, el català el 21%, l'alemany el 8% i el francès el 4%. Les combinatòries resultants de les eleccions lingüístiques en segon i en tercer lloc no modifiquen substancialment aquest rànquing, com es pot veure en el cos del treball.

S'haurà d'interpretar que aquesta primera menció de l'anglès pels joves balears té la seva base en l'especial estructura social i econòmica de les illes, on el turisme i la relació amb població estrangera introdueix un component d'habitualitat en l'ús d'una llengua no espanyola, que sembla ser l'anglès.

Si introduïm a l'anàlisi el sentiment de pertinença es pot comprovar com la identitat espanyola tendeix a associar-se bàsicament amb el castellà i amb l'anglès, com a opcions preferencials, mentre que la identitat autòctona ho fa amb el català, bàsicament.

13è. En aquest ordre de coses afegim que tot i assumint una presència ja important del castellà, s'ha preguntat per les possibilitats i condicions de viure en català per part de qui vulgui fer-ho. Un 76% està d'acord (totalment o bastant) amb el fet que aquestes condicions es produeixin. D'altra banda, s'haurà d'assumir que una proporció superior –del 80% o més– estarà d'acord també que aquestes condicions es produeixin (no es perdin) per al castellà.

De manera que els que són partidaris d'una imposició lingüística, d'una o altra llengua, són una minoria: un 23% els que imposarien l'espanyol, i reservarien el català a l'ús privat; un 18% els que imposarien el català, i reservarien el castellà a l'ús privat. Almenys tres quartes parts o més de la població aposten per una convivència de les dues llengües.

14è. La població balear s'ha autopoïcionat sempre un poc més a la dreta que la mitjana del conjunt espanyol. I aquest registre, un poc atenuat, se segueix produint avui amb els joves. En els *Jóvenes españoles 99* s'aprecia ja una estabilitat el 1993 i el 1994, amb la mitjana entorn del 4,60 en aquells anys i que ara se situa en el 4,56. (En una escala on 1 indica el punt més extrem de l'esquerra i el 10 de la dreta.) Els joves balears s'ubiquen més a la dreta, en el 4,84 de l'escala, és a dir, en espais del centreesquerra. Els seus pares, en canvi, tendeixen a ubicar-se en espais del centredreta.

15è. Preguntats els joves balears pels «esforços que fan per tenir l'euro com a moneda única

«europea», el resultat és molt semblant al registrat amb els joves espanyols, un poc superior ara: el 75% està a favor d'aquests esforços i el 22% hi està en contra.

16è. A l'hora de parlar sobre el sentiment de pertinença, els resultats de la nostra enquesta ens ressenyen aquest origen o pertinença geogràfica que s'adjudiquen els joves balears:

Pertanyen:	Abans de tot, en 1r lloc	En 2n lloc	% suma
Localitat, poble o ciutat on viu	39	14	53
Espanya	22	30	52
Regió o illa on viu	27	37	64
El món sencer	9	8	11
Europa	2	9	17
		100%	

Com es pot observar, l'àmbit local és el que s'esmenta en primer lloc; en segon lloc, molt a prop, la regió o illa on viu; Espanya ocupa la tercera posició; i, en últim lloc, es col·loquen les dimensions cosmopolites, de les quals teòricament es deia que transcendien allò que és local o regional o nacional: el món sencer i Europa. Amb l'última queda clar que un es pot sentir europeïsta, fins i tot ciutadà europeu si és necessari, però no contesta 'europeu/a' quan li pregunten 'd'on és'. D'entrada, abans diu que és del món sencer. I tot això malgrat (o, precisament, a causa) de la globalització imperant.

La comparació d'aquests resultats amb els de *Jóvenes españolas 99* ens diu que a les Balears es dóna bastant menys rellevància al fet local: a sentir-se de la localitat, poble o ciutat en què es viu. Se n'hi dóna més, en canvi, a l'illa o regió on es viu. Amb tota seguretat, doncs, la referència pròxima més important és la de l'illa, tant com el poble o ciutat en què es viu, i menys la regió o autonomia balear.

17è. Per als joves balears el sistema d'ensenyament gaudeix de gran confiança i els estudis ocupen un lloc destacat a l'esquema juvenil de valors i prioritats. Sorgeix una paradoxa: l'escola exerceix un modest paper en la transmissió d'idees i interpretacions del món, bastant inferior al dels mitjans de comunicació de masses (MCM), la família i els amics. Sobretot la FP. La joventut balear està més orientada als estudis que al treball, però tot i així aquest ocupa més al·lots i al·lotes que a la resta d'Espanya. Però el capital educatiu d'aquests joves treballadors és un poc precari, el que representa un handicap per al seu futur. González Anleo assenyala que es veu aquí el problema dels «objectors escolars», dels que són a l'escola però desitjarien deixar-la, del que parla l'Informe INCE del 1998.

La satisfacció amb els estudis és moderadament alta, per bé que menor amb l'organització del centre i els mètodes d'ensenyament. La motivació per estudiar es concreta en quatre motius predominants: l'adquisició d'un títol, la satisfacció i autorealització personals, l'obtenció d'un treball i el desig dels pares, tot destacant les raons instrumentals sobre les afectivoexpressives. Però

encara que el nivell de motivació sigui satisfactori, no ho són tant els seus efectes previsibles: la dedicació als estudis i la percepció juvenil del seu rendiment escolar.

18è. La religiositat de la joventut balear presenta un nivell baix, inferior a la de l'espanyola en conjunt, i «dividida» en tres terços aproximadament idèntics de joves que es defineixen com a catòlics practicants (30%), catòlics no practicants (34%) i la resta, indiferents, agnòstics i ateus (35%). La posició política introdueix les majors diferències, així com l'edat. El catòlic practicant presenta un perfil caracteritzat per la seva major integració social i rigor ètic, la seva posició política de centre i la seva alta satisfacció amb la pròpia vida.

La «persona religiosa», segons l'opinió juvenil, idealment, ha de reunir les següents condicions, entre d'altres: creença en Déu (unanimitat), ajuda a necessitats i honradesa (consens mitjà), pertinença a l'Església i seguiment de les seves normes amb pràctiques religioses i pregària (consens minoritari), i altres condicions, la majoria d'índole moralista, de menor interès per als joves.

Davant les sectes i els nous moviments religiosos la realitat juvenil és d'escàs coneixement i interès, excepte en relació amb els Testimonis de Jehovà, els Hare Krishna i els Mormons. El mateix pot dir-se sobre la postura juvenil davant els mètodes parareligiosos (astrologia, tarot, curanderos...), que susciten un cert nivell de credulitat instrumental, sobretot entre les al·lotes i els catòlics practicants. Per sobre d'aquestes que anomenam credulitats, l'edifici de les creences cristianes, amb l'afegit exòtic de la reencarnació, ha experimentat una certa moguda, que ha afectat sobretot la creença en Déu (majoritària però no de forma abassegadora) i les creences en la resurrecció i l'infern. Crida l'atenció la influència de l'edat en aquest terreny, la dels estudis en curs –a major nivell, menor creença– i la baixa acceptació de les creences escatològiques dels mateixos catòlics, amb l'acceptació de la reencarnació.

En un context cultural d'escassa importància i influència de la religió, i de mínima rellevància del «missatge de l'Església» i de confiança en ella, la presència juvenil a l'Església és molt dèbil, tant des de la perspectiva de l'assistència i participació en pràctiques religioses (només un 12% de joves reconeixen una assistència regular a l'Església) com des del punt de vista de la pertinença a associacions i grups religiosos (un 3% escàs).

19è. Les llars unipersonals compostes per joves són a Espanya molt minoritàries; a l'arxipèlag balear la presència d'aquest tipus de llars, tot i que és encara quantitativament molt reduïda, té una presència més important i no ha de passar desapercibuda: hi viuen joves amb independència econòmica que decideixen deixar la llar paterna i establir-se pel seu compte, en solitari, malgrat l'esforç econòmic que això implica, moltes vegades com a pas previ a la convivència amb la parella. La cohabitació amb la parella, sense estar casats, és un poc més usual a les Balears que a Espanya, però la conseqüència més important és que les parelles de fet han assolit el pes de les parelles legalment establertes, quan fa uns anys el nombre de joves que cohabitaven amb la parella era nemi. En aquest ordre de coses, cal anotar que, malgrat que un 88 per cent de joves a les

Balears viu a casa dels pares, solament el 58 per cent són econòmicament dependents, proporció molt inferior a la mitjana espanyola, situada per sobre del 73 per cent, dades que reflecteixen el grau d'autonomia econòmica del que disposen els joves balears, encara que segueixin vivint al «niu familiar».

20è. Els joves que viuen a casa dels pares mantenen un bon clima familiar i, pel que fa als que no resideixen ja amb ells, la relació segueix sent positiva, per bé que quasi el 35 per cent dels joves que viuen sols no mantenen una relació estreta amb els progenitors. A més, el consens ideològic amb els seus pares és molt elevat, com a tot l'Estat, sense que s'observin diferències notables, en aquest punt, entre els joves espanyols i els de les Balears. Les majors disparitats d'opinió, on el consens ideològic es trenca, les trobam en la relació de parella, en la vida sexual i, sobretot, en l'oci i el temps lliure. Així mateix, com succeeix a tota Espanya, les causes per les que més es discuteix a casa amb els pares són per la col·laboració en el treball domèstic, pels estudis, per l'hora d'arribar a casa les nits de festa i per l'hora d'aixecar-se del llit. En un segon pla hi ha les disputes quan es passen amb l'alcohol i pels amics que freqüenten els fills, mentre que gairebé no es discuteix per qüestions polítiques o religioses.

21è. Per establir-se amb la parella de forma estable, els joves de les Balears elegirien preferentment el matrimoni per l'Església: un 57 per cent es decanta per aquesta modalitat. Aquesta proporció és idèntica a l'observada a l'estudi de joves espanyols, però està en retrocés: el 1994, els joves espanyols optaven en un 64 per cent pel matrimoni eclesial. Però és molt significatiu que, com a segona opció més mencionada, els joves preferesquin la unió lliure, sense cap contracte legal (el 23% a les Balears, el 21% a Espanya), clarament per sobre del matrimoni civil, pel qual solament s'hi va decantar el 12 per cent a les Balears (14% a tota Espanya). Com diu Pedro Serrano al capítol sobre la família, «està clar que la unió lliure és un tipus de convivència que es tolera i pel qual se sent atracció, fins i tot pot ser un primer assaig abans del matrimoni, però moltes vegades la tradició i la pressió social (o, més bé, la pressió familiar) forcen els joves a formalitzar la relació amb la parella en un matrimoni per l'Església o en un matrimoni civil».

22è. Els joves balears surten a la nit amb assiduitat i gaudeixen d'uns apreciables marges de llibertat que els permeten tornar a casa relativament tard. Però el gaudi del seu temps lliure no es limita a la nit; practiquen la gran majoria també un oci domèstic, són joves «multimèdia», majoritàriament «magnetitzats» per l'aparell televisiu i per la ràdio, immersos com estam en una incipient era de la tecnologia digital, cibèrnetica, i amb les nombroses controvèrsies suscitées entre els analistes socials. La televisió com a vertebradora de bona part de l'oci juvenil ha de fer que ens plantegem qüestions relatives a la transmissió de valors i pautes socials que els nostres joves interioritzen.

D'altra banda, es constata que l'oci deixa de ser un fenomen exclusiu del cap de setmana, la qual cosa no impedeix en absolut que el trànsit del temps diari dedicat a les obligacions del temps d'oci es visqui com a ruptura i com a complement. És cert que els joves en aquest període realitzen una sèrie d'activitats que la setmana escolar/laboral impedeix, però aquest fet no és impedi-

ment perquè el seu oci es diversifiqui en activitats summament variades, des de la participació en distintes associacions (molt pocs), passant per l'oci purament domèstic, fins a l'omnipresent música, de la que gaudeixen, no només als espectacles en viu, sinó també a través de cintes i CD i, probablement, la ràdio. La clau sembla ser, per tant, «molt oci i molt divers».

23è. Pel que fa al consum de drogues, siguin legals o il·legals, ja sabem per altres estudis que el panorama en els últims anys ha canviat. Tal és així, que ja parlem d'un nou paradigma del fenomen de les drogues. Algunes de les qüestions clau són: la feminització de l'hàbit tabàquic, la invasió i normalització de l'ús de l'alcohol com a fenomen de cap de setmana, la normalització del consum de cannabis, la introducció de noves substàncies estimulants i el consum de les ja conegudes substàncies per altres vies de consum. A les Balears, s'ha de dir que hi ha un consum de totes les substàncies superior al que obtenim a la mitjana espanyola, tot i que si féssim la comparació per comunitats autònomes, en més d'un producte a determinades comunitats hi trobam consums superiors als de les Balears. Il·lustram aquestes afirmacions amb dades a la taula 6.10, on comparam els nivells de consum dels joves de les Balears amb els de la totalitat de joves espanyols.

24è. L'alcohol, de la mateixa manera que altres substàncies, és objecte de consum durant les hores de temps lliure dels joves. Com bé assenyalen Teresa Laespada i Leire Salazar al seu capítol, l'alcohol és quelcom més que una substància que es consumeix mentre es mantenen relacions socials amb el grup d'iguals, ja que comença a ser utilitzada com a finalitat en si mateixa. La polarització en el consum d'alcohol és tal, que ja no es consumeix durant tot el cap de setmana –divendres tarda, dissabte tarda-nit i diumenge tarda–, sinó que es realitza un consum en una única ocasió ininterrompuda, no es produeix la lògica fracció del temps de descans. Tal vegada el nombre d'hores de consum d'alcohol és el mateix però es fa de forma contínua.

La droga il·legal més consumida és el cannabis. Aquesta substància està àmpliament estesa entre la joventut. És consumida per distints tipus de joves, de manera que es comença a parlar de les cultures del cannabis per referir-se a diferents tipus de joves que en consumeixen. La llista de drogues estimulants és encapçalada per les amfetamines, substàncies que s'han introduït amb força a la cultura narcòtica juvenil. El seu ús fàcil i còmode i la imatge de substàncies innòcues i controlables han afavorit la seva extensió que, juntament amb les drogues sintètiques, conforma una llista de substàncies associades a la festa i a la diversió. Aquests joves consumidors res tenen a veure amb l'estereotip creat al voltant dels heroïnòmans. La imatge del ionquí correspon al consumidor d'heroïna, amb una salut molt deteriorada i que necessita consumir cada dia. En canvi, els consumidors d'aquestes drogues estimulants són consumidors de cap de setmana que creuen que l'ús de les substàncies els ajuda a estar millor i més animats i marquen una distància considerable amb els primers, fins i tot, menyspreant-los.

S'ha de recordar que les Illes Balears tengueren un paper molt important en la difusió a Espanya d'aquesta cultura de consum d'estimulants, i especialment Eivissa. El tipus de turisme establert a Eivissa i l'intercanvi cultural que es va produir, afavorí l'extensió del consum d'esti-

mulants liderat per uns quants joves que després de passar per Eivissa tornaren als seus llocs d'origen i continuaren amb el consum adquirit a Eivissa. Aquest fenomen també es produí a la Comunitat Valenciana. Els joves autòctons, alguns, participen d'aquest fenomen però, evidentment, no són els únics actors i, sospit, que tampoc els principals.

25è. Important és conèixer les motivacions o situacions que generen un consum de drogues en uns joves i no en altres, el que alguns anomenen com els factors de risc i de protecció. Entre aquests factors hi ha els valors que propugna, explícitament o implícitament, la persona. Per exemple, la permissivitat amb determinats comportaments, el pes de la família, amics, l'estil de vida, etc. Per als joves de les Balears, podem dir que les diferències vénen assenyalades per la intensitat amb què es valoren determinades qüestions, ja que per a tots, siguin consumidors o no ho siguin, la família és el més important, però ho és més per als que no consumeixen que per als que consumeixen. Així, entre els consumidors es valoren amb més força aspectes com l'amistat, el temps lliure i d'oci i tenir una vida sexual satisfactòria. En canvi, entre els joves no consumidors, s'assenyalen la família, el treball i dur una vida moral i digna.

26è. Quant als comportaments violents dels joves, es pot dir que són relativament pocs els que confessen ser violents o que han estat violentats. Comparativament amb el conjunt mitjà espanyol, els joves de les Balears manifesten en alt grau haver estat víctimes de la violència. Per donar una xifra, el 14,5% dels joves espanyols diuen que els seus pares els han pegat. Aquesta xifra puja al 16,2% en el cas dels balears. De tota manera, la quantificació dels joves que pateixen accions violentes o les provoquen resulta complexa, ja que són accions socialment punibles i vergonyants fora dels cercles més violents, molt escassos, com ens prova la tipologia mostrada més amunt.

En qualsevol cas, els actes violents més patits, més enllà de la violència verbal, es refereixen a l'àmbit més proper al jove, família i amics, tot i que hi ha una proporció important que diu haver patit actes violents amb desconeguts. La nostra hipòtesi posa en relació aquestes agressions de desconeguts amb les baralles entre quadrilles o baralles al carrer. Sense oblidar la violència d'origen familiar, probablement la menys coneguda. D'altra banda, els joves confessen ser més violents també en els àmbits propers: amics, pares, entre congèneres, sense oblidar, aquesta vegada, la violència contra les coses. Una última dada, per acabar: el 7,7% dels joves espanyols assenyalen haver causat, alguna vegada a la vida, destrosses de coses com ara ratllar cotxes, cremar papere-res, rompre faroles, etc. Aquesta xifra puja al 10,8% en el cas dels joves balears. La nostra hipòtesi la relaciona amb l'àmbit dels consums desmesurats d'alcohol i de certes drogues, no necessàriament com a conseqüència del seu consum sinó en conjunció amb el consum, en concomitància amb una forma d'estar, de passar la nit, de viure la nit, més exactament.

4. Estructura i autors de l'estudi

El primer capítol del llibre és un assaig tipològic que considera els sistemes de valors dels joves balears i està redactat per Leire Salazar i per Javier Elzo. Hem pretès comparar la tipologia bale-

ar amb l'espanyola partint del text que jo mateix vaig elaborar per a l'estudi *Jóvenes españolas 99*, ja significat. Leire Salazar és sociòloga i ha col·laborat en diferents investigacions a la Universitat de Deusto. El segon capítol ha estat redactat per Pedro González Blasco, catedràtic de la Universitat Autònoma de Madrid, i fa referència a les relacions socials i espais vivencials dels joves, amb un apartat especial dedicat a la importància de la música moderna a les seves vides. Francisco Andrés Orizo, investigador principal a Espanya de l'European Values System Study Group, analitza, en un ampli tercer capítol, el camp de les tendències i valors bàsics dels joves, els seus nivells de permissivitat i tolerància, la seva integració social, els nivells de rebuig als que són diferents, les seves actituds davant les diferents llengües utilitzades a les Balears, la identitat territorial dels joves, etc. Al capítol quart, Juan González Anleo, catedràtic de la Universitat Pontifícia de Salamanca, analitza la importància de dos tradicionals i importants factors de socialització en els joves: l'escola i l'àmbit religiós. Pedro Serrano, demògraf i estudiós del tema familiar, al cinquè capítol, a més d'assegurar el seguiment metodològic del treball de l'estudi, ha tractat, precisament, de la dimensió familiar dels joves de les Balears. Al capítol sisè hem abordat les pràctiques de l'oci i del temps lliure, així com l'ús de les drogues i, tot i que un poc tangencialment, hem introduït també per la seva trista pertinència, l'anàlisi del jove com a objecte i subjecte de comportaments violents. L'han treballat i redactat, conjuntament, María Teresa Laespada, investigadora de la Universitat de Deusto i, de nou, Leire Salazar. El que subscriu ha assegurat la coordinació i direcció de tot el treball.

Vull recordar l'equip tècnic de DATA, responsables del treball de camp i de l'informatització de resultats. D'una manera especial Pedro Serrano i Juan José Torres, per la seva paciència davant la multiplicitat de requeriments estadístics i informàtics dels que foren objecte, que sempre han tractat amb el rigor ja conegut i contrastat en altres treballs.

Respecte a l'Obra Social i Cultural de Sa Nostra, solament diré que hem gaudit del seu ampli suport per a la realització d'aquest treball, i que han atès tots els requeriments que els hem sol·licitat. Si quelcom no està bé, la responsabilitat és nostra.

Donostia-Sant Sebastià - Setembre del 1999

Javier Elzo

Catedràtic de Sociologia

Universitat de Deusto

Javier Elzo i Leire Salazar

1. INTRODUCCIÓ I ASPECTES METODOLÒGICS

Una tipologia és un intent de distingir en un univers concret una sèrie de grups el més heterogenis entre si, així com homogenis internament. És important tenir en compte que la tipologia que es presenta a continuació no és l'única tipologia possible. Pretén, únicament, facilitar l'anàlisi i arribar a conclusions vàlides per a cada un d'aquests grups.

Per construir la tipologia, optam per treballar amb quatre grans qüestions presents a l'univers de valors dels joves balears.

1.- La importància que els joves balears concedeixen a una sèrie d'aspectes primordials de la seva vida, com ara la família, el treball, els amics, «guanyar diners».

2.- Els nivells de justificació d'una llarga sèrie de comportaments.

3.- La qüestió que mesura els nivells de confiança en una llista d'institucions.

Com es pot observar, les tres qüestions es refereixen a sistemes de valors, entesos en un doble sentit: bo/dolent, acceptable/rebutjable, admès/prohibit i, també, com un criteri d'acció social al qual ens

adherim de manera més aviat emocional que racional.

4.- L'últim element del qual ens hem servit per configurar la nostra tipologia mesura una dimensió comportamental dels joves que, de forma indirecta, reflecteix el seu univers valoratiu: les activitats que realitzen en el seu temps lliure.

2. TIPOLOGIA DELS JOVES BALEARS DE FINAL DE SEGLE EN CINCS GRUPS

Núm.	Denominació	Nre. de joves	Percentatge
1	Retret social	136	13,6
2	Lliurefruidor	324	32,4
3	Institucional, il·lustrat	386	38,6
4	Compromès, altruista	113	11,3
5	Antiinstitucional	41	4,1
	TOTAL	1.000	100

De manera molt resumida, així és com podríem presentar els cinc grups resultants:

Grup núm. 1. «Retret social», 136 joves, 13,6%

Aquest grup, relativament petit, de 136 joves (13,6% del total), es caracteritza per una significativa negativitat. Podríem dir-li col·lectiu *out*, relativament separat o distanciat dels valors establerts, amb un significatiu nombre de valors negatius o valors positius molt baixos.

És el grup que atorga menor grau d'importància al treball, a la família, als amics o coneguts, al fet de tenir una vida sexual satisfactòria, als diners i a dur una vida moral. Se senten mitjanament contents o satisfets amb la vida que duen, encara que es tracta del grup que menor satisfacció manifesta. Quant al seu temps d'oci, es percep una no-pràctica, un desinterès per una gran part de les activitats plantejades al qüestionari i que sí atrauen, poc o molt, el col·lectiu general.

Es tracta d'un tipus de jove autoposicionat en el centresquerra, heterogeni pel que fa a la religió, principalment autoqualificat com a catòlic no practicant, encara que amb una destacable proporció que diu ser indiferent, agnòstic o ateu.

Són joves prudents en les seves hores d'arribada a casa a les nits, però presenten consums de drogues un poc superiors a la mitjana (concretament en èxtasi i drogues de síntesi, cocaïna, cannabis, amfetamines, *speed* i tabac).

Han estat víctimes de la violència en més alt grau que la resta de grups, sobretot pel que fa a agressions per part dels seus pares, professors i, fins i tot, amics.

Grup núm. 2. «Lliurefruidor», 324 joves, 32,4%

És un col·lectiu molt nombrós, gairebé un terç dels joves balears, que considera bastant importants els amics i l'oci i manifesta un notable desinterès per la política i encara més per la religió. Es tracta d'un col·lectiu de joves que no mostren confiança en cap institució.

Consideren el cercle d'amics i coneguts la font principal i primordial on poden aprendre les coses més importants quant a idees i interpretacions del món, seguits dels mitjans de comunicació.

Les activitats d'oci més freqüentment realitzades per aquest col·lectiu són sortir amb amics, veure la televisió, anar a bars o cafeteries i anar a discoteques. S'autodefineixen majoritàriament com a catòlics no practicants però, com succeïa en el grup anterior, és nombrós el grup de joves dins el col·lectiu que es considera fora de la religió catòlica. Se senten bastant contents amb la seva vida i són els que consideren en més alt grau que els joves frueixen d'un nivell de llibertat adequat.

Són noctàmbuls, només superats pel grup «antiinstitucional» en l'hora de tornada a casa els caps de setmana. Són els més fumadors i els que més alcohol i cannabis consumeixen. Es mostren summament permissius davant comportaments com no pagar l'autobús, enganyar en el pagament dels impostos, impedir el descans dels veïns fent renou a les nits, les borratxeres i el consum de drogues (malgrat que consideren la droga un dels problemes més importants de l'època que els ha tocat viure), el sexe fora del matrimoni i entre menors d'edat, el divorci i l'eutanàsia. Es tracta, com el propi nom del grup indica, d'un col·lectiu vividor, fruidor i «justificador» o permissiu, caracteritzat pel «presentisme» (viure aquí i ara, sense més complicacions) i, fins i tot, amb un cert grau d'hedonisme. És el prototip del «jove-cap de setmana», que surt a les nits i cerca sensacions.

Grup núm. 3. «Institucional, il·lustrat», 386 joves, 38,6%

És el grup més nombrós dels cinc establerts a la nostra anàlisi, quasi el 40% de la població juvenil balear consultada. Juntament amb el

grup «compromès, altruista», presenta la valoració més alta del treball, la família, els estudis i/o competència professional i dur una vida moral i digna. Ben al contrari, és el grup que concedeix menor importància al temps lliure.

Manifesten un nivell de justificació de tots els comportaments assenyalats significativament per sota de la mitjana, i es tracta, en general, del grup amb valors més baixos.

Es tracta d'un col·lectiu institucional o institucionalista, amb un nivell de confiança en les institucions notablement superior al del col·lectiu general.

Sense diferenciar-se massa de la resta de grups de la nostra tipologia. Practiquen amb assiduitat les sortides amb amics. És el col·lectiu més satisfet amb la seva vida i el més optimista, juntament amb el grup «compromès, altruista», respecte a la llibertat que tenen per escollir les seves opcions vitals en diferents aspectes. Es tracta del col·lectiu que major capacitat atorga als mitjans de comunicació en aquest sentit.

Consideren que la seva forma de pensar i la dels seus pares difereix poc a totes les qüestions plantejades: treball, família, oci, etc., i són els que més fermament es decanten pel matrimoni religiós. De fet, es consideren catòlics (repartits entre practicants i no practicants) i la majoria diu que creu en Déu. Juntament amb el grup «compromès, altruista», formen el col·lectiu que manté millors relacions amb els seus progenitors. Els col·lectius pitjor valorats per aquest grup són els membres d'ETA, els *skinheads* i els neonazis. Es tracta dels joves menys violentats i, juntament amb el grup «compromès, altruista», també dels menys violents.

Grup núm. 4. «Compromès, altruista», 113 joves, 11,3%

L'element més important en la configuració d'aquest quart tipus, compost per l'11% dels joves balears, és la participació dels seus membres en organitzacions religioses i ONG. Consideren important la política i la religió.

Sociodemogràficament, és un grup principalment femení i compost, sobretot, pels intervals d'edat superiors. Fonamentalment, són persones de classe alta i mitjana-alta. Són els que més nítidament s'autoposicionen a la dreta política.

Es tracta del grup que més importància dóna a la família (de fet, es tracta de l'únic grup que considera que és al si de la família on es diuen les coses més importants per comprendre el món), al treball, a la política, a la religió, als estudis o competència professional i a dur una vida moral i digna. Són catòlics, principalment no practicants, i són els majors creients en Déu de tot el col·lectiu entrevistat.

Són els que més baralles amb els seus pares manifesten haver tengut i, en termes generals, han estat agredits per sobre de la mitjana. Es tracta del col·lectiu que més rebuig mostra als membres d'ETA. No són consumidors de drogues.

Grup núm. 5. «Antiinstitucional», 41 joves, 4,1%

Aquest reduït grup representa el contingent de joves balears que es distingeixen de la resta dels seus coetanis pel fet de legitimar i justificar formes de comportaments violents, com ara el terrorisme o la realització d'actes vandàlics al carrer.

Es tracta d'un col·lectiu per al qual la família, el treball, la moral i la religió no tenen massa importància. És un grup fonamentalment masculí (73% d'homes) i molt jove (el 46% dels seus integrants té entre 15 i 17 anys).

Els problemes que els semblen més importants per al país són la droga i la SIDA. Paradoxalment, són els que, en més alt grau, rebutgen, entre d'altres, els malalts de SIDA. Es tracta del grup que votaria en menor mesura i on se situa el major nombre d'ateus.

Han estat víctimes de les diferents manifestacions de violència per sobre de la mitjana (excepte en les agressions d'amics) i són, a més, el major col·lectiu agressor trobat a totes i a cada una de les alternatives de resposta que s'oferiren en el qüestionari.

Comparació entre les tipologies resultants per als joves espanyols i per als joves balears (1999)

A continuació presentam un quadre comparatiu de la distribució percentual dels cinc tipus resultants de les dues tipologies (balear i espanyola):

% joves balears 99	Tipus	% jóvenes españoles 99
13,6	Retret social	28,3
32,4	Lliurefruïdor	24,68
38,6	Institucional, il·lustrat	29,67
11,3	Compromès, altruista	12,22
4,1	Antiinstitucional	5
<i>N=1.000</i>		<i>N=3.853</i>

Es pot destacar que els tipus resultants d'ambdues mostres són exactament els mateixos en els dos col·lectius, és a dir, són tipus socials de joves que es repeteixen amb reveladora claredat en ambdues mostres i que, a grans trets, ens permet una certa «classificació» de l'extensa, variada i heterogènia gamma de joves possible.

On apareixen les diferències és en la distribució quantitativa de cada una de les tipologies. Així, mentre que el tipus «compromès, altruista» presenta percentatges molt similars en els dos casos (11-12%) i no molt distants al tipus «antiinstitucional» (4-5%), a la resta de grups la diferència és major.

Si feim referència al tipus primer, «retret social», trobam un percentatge ostensiblement superior a la mostra espanyola (per sobre dels 14 punts), el que ens fa plantejar la possibilitat que el grup *out*, distanciat, allunyat, és més nombrós i té una notable major presència entre els joves del conjunt estatal.

Pel que fa al col·lectiu «lliurefruïdor», la seva presència és superior entre la mostra balear (entorn dels 7 punts). És clara, doncs, la major presència al col·lectiu balear d'aquest tipus de joves, caracteritzats per la recerca del gaudi al voltant del grup d'iguals, els amics.

Quant al tipus que hem anomenat «institucional, il·lustrat», també hem d'assenyalar una major representació de joves que confien en les institucions entre els balears, amb una distància de quasi 9 punts respecte a la mostra dels joves espanyols.

Apareixen en similars proporcions en els dos col·lectius els grups «compromès, altruista» i «antiinstitucional» (els grups que reunei-

xen menor percentatge de joves, en qualsevol cas). Tenim a les dues tipologies una similar presència de joves actius, participatius, solidaris, amb una sòlida moral i de joves justificadors o legitimadors de la violència i de totes les seves manifestacions.

Les variacions entre les dues mostres fan que ens plantejem la necessitat de «seguir la pista» d'aquests grups, de l'evolució de les seves característiques constitutives i de la proporció de subjectes que els integren amb vista a posteriors investigacions.

3. ALGUNES CONSIDERACIONS

Com hem mencionat a l'inici, aquesta no és la tipologia dels joves balears, sinó una tipologia, entre moltes possibles, dels joves balears. Creim interessant rellevar, molt breument, algunes notes.

En primer lloc, algunes coincidències amb altres tipologies. Hem assenyalat que el nostre tipus «antiinstitucional» ja el trobam nítidament a la tipologia de l'any 1994 de joves espanyols, i també a l'última versió (1999) de la mateixa sèrie que, precisament, ens ha servit com a referència per a aquesta mateixa tipologia. El trobam a tots els casos, a més, amb una proporció similar, entorn del 5%. L'element determinant, en els dos casos, és la legitimació de la violència política (el terrorisme) i també el vandalisme al carrer. A tots els intents de tipologització sempre hi han estat presents. Estam, doncs, davant un grup homogeni i ben definit.

És notori que hi ha moltes afinitats entre el col·lectiu «lliurefruïdor» i l'«antiinstitucional», com també hi ha algunes similituds

entre els grups «institucional, il·lustrat» i el «compromès, altruista». Els dos primers tenen l'eix conductor de l'antiinstitucionalisme, de l'inconformisme, de la recerca del plaer, com un dels eixos de la vida. Els amics són la principal font de la seva socialització. Els diferencia clarament l'actitud «proviolenta» dels últims.

Els altres dos estan més integrats socialment. Són els que més a gust se senten amb la seva vida, els que més contents viuen, més centrats, més feliços. Són els més institucionals, sense que es pugui dir que no siguin moderadament crítics. Els diferencia fonamentalment la coloració religiosa dels «altruistes, compromesos» i la dimensió bàsicament laica, secularitzada, dels segons.

En definitiva, tenim dos eixos que travessen els valors i els seus sistemes en aquesta tipologia. El primer i principal, l'eix institucional-antisistema o àcrata i l'eix religiós (light)-laic o secular. Al mig, a terra de ningú, però quasi voluntàriament, autoanul·lats, hi ha els joves retrets, apocats, *out*.

És significatiu el fet que, en el cas dels grups «antiinstitucional» i «lliurefruïdor» hi ha majoria d'al·lots, a diferència del que succeeix en els altres dos grups esmentats, l'«altruista, compromès» i l'«institucional, il·lustrat», on les al·lotes són majoria. És a dir, a l'eix «institucional-antisistema, àcrata», les al·lotes es troben al primer pol. Se saben ja al costat vençedor, si no en la pràctica de la direcció financera i tecnològica del món adult (on encara, com a últim reducte, manen els homes), sí muntades en la ideologia dominant. De totes maneres, pensam que, estadísticament i, potser també sociològicament parlant, són els joves dels grups «altruistes, compromesos» i

«lliurefruïdors» els líders de les noves generacions, almenys a curt termini.

Els antiinstitucionals, amb manifestacions de violència política i vandàlica, tendran poc ressò social, tot i que puguin trobar-ne als mitjans de comunicació social. No deim que no existesquin, però no adquiriran la forma grossera i primària que es manifesta en aquests joves. Aquest grup deixa pas als lliurefruïdors, un dels dos grans models de joventut a l'Espanya de final de segle, el dels joves que viuen per a la festa. L'altre model dominant és el dels «institucionals, il·lustrats», laics, escassament religiosos, moderats consumidors festius d'algunes drogues, practicants de l'oci cultural... Els joves del grup «altruistes, compromesos», pareix que, estadísticament, són flor d'un dia per allò de «compromesos» i en lent retrocés per allò d'«altruistes», almenys en el que tenen de vernís religiós.

En efecte, anam a la institucionalització de l'humanitarisme, per la qual cosa la dimensió del compromís amb les ONG adquirirà perfils que els assimilaran als joves del grup «institucional, il·lustrat». D'altra banda, pel que fa a la dimensió religiosa institucional, segurament anirà decantant-se cap a formes més minoritàries, de manera que, més que parlar de reconstrucció de la religió s'haurà de parlar de construcció, de nova creació de la dimensió religiosa en els joves que implicarà unes quotes de singularitat i minoria social.

Pedro González Blasco

1. INTRODUCCIÓ

En aquest capítol considerarem una sèrie d'aspectes relacionats amb com se senten, com es veuen i com es distreuen i formen els joves d'ambdós sexes de les Illes Balears, una de les àrees espanyoles amb major nivell de vida si jutjam per la seva situació econòmica general, mesurada pel Producte Interior Brut i una de les zones espanyoles més obertes al turisme internacional. Això, juntament amb la insularitat, fa especialment interessant l'anàlisi de la situació dels joves habitants balears.

2. COM SE SENTEN

Tot i que els problemes no falten, els joves de les Balears se senten clarament i majoritàriament (80%) contents amb la seva vida. No sembla, doncs, una joventut angoixada, molt aclaparada o amb carències. Ben al contrari, consideren que gaudeixen de la seva existència, els agrada la seva situació i estan contents amb el seu existir i fer. Només una minoria (5%) de joves balears estan descontents amb la seva situació habitual. En conjunt, els joves illencs coincideixen en el sentiment valoratiu de les seves vides amb el conjunt de la joventut espanyola de la mateixa edat -15 a 25 anys-, com es pot observar a la taula 2.1.

* Atesa la profusió d'anglicismes que apareixen en aquest capítol, s'ha optat per escriure en rodona tots aquells termes normalitzats pel Consell Supervisor del TERMCAT i deixar en cursiva els que encara no han estat estandarditzats.

Taula 2.1
Frases que descriuen millor
la seva situació habitual
(percentatges)

	<i>Espanya</i>	<i>Balears</i>
Estic molt content	35	30
Estic bastant content	46	50
Simplement visc	14	16
Estic poc content	3	4
No estic gens content	1	1
<i>N</i>	3.853	1.000

Les al·lotes es mostren un poc més contentes amb la seva situació que els al·lots; així com els més joves es consideren més feliços que els més grans. Si es té en compte la classe social objectiva, no es detecten diferències en la satisfacció amb la vida; si l'apreciació és subjectiva, els que es consideren de classe més baixa se senten menys feliços amb la seva situació vital.

Considerant les illes, s'aprecien algunes diferències d'interès: Eivissa té la joventut més satisfeta amb la seva vida i Menorca té la menys satisfeta. Mallorca i Formentera es mantenen entre els paràmetres de les dues illes esmentades.

Taula 2.1a
Situació habitual de
satisfacció amb la vida, per illes
(mitjanes)

<i>Illes</i>	<i>Mitjanes</i>
Eivissa	4,09
Mallorca	4,07
Formentera	3,86
Menorca	3,82

Possiblement, les distintes situacions econòmiques expliquen un poc aquestes diferències. Els joves que treballen se senten més satisfets, mentre que els aturats, en una bona proporció (29%) «simplement viuen». Com succeeix també a la Península, el fet de tenir o no tenir feina és un factor bastant discriminant.

En part, els estudiants també mostren un poc menys de satisfacció amb la vida, comparats amb els joves que treballen. Es constata que a les àrees més properes a la ruralia i a les zones rurals és on els joves es manifesten més contents amb la seva vida. En els estrats de població entre vint i cent mil habitants és on menor és el percentatge de joves molt (17%) o bastant (63%) satisfets amb la seva vida. L'urbà atrau, procura una sèrie de facilitats i comoditats però, possiblement, també eleva el nivell d'expectatives i aspiracions dels joves, i produeix com a resultat menys complaença i algunes frustracions més. Tal vegada, la comparació dels joves balears amb els turistes que van a les illes pot crear també, a les ciutats, un sentit de menor satisfacció.

Els joves balears, com la resta dels joves espanyols, senten també majoritàriament (67%) que viuen amb un nivell de llibertat bastant adequat. Fins i tot, un de cada quatre joves (24%) considera que té més llibertat de la que hauria de tenir.

En general, els joves que treballen es mostren un poc més restrictius, durs amb la llibertat de què gaudeixen: així, consideren en major proporció que tenen «més llibertat de la que haurien de tenir» i, en menor proporció que el conjunt que tenen «menys llibertat de la que haurien de tenir». Aquesta actitud exigent i crítica és més clara en els joves balears

que treballen per compte propi. En el vèrtex oposat hi ha els estudiants, que demanen més llibertat. Tant a Formentera com a Menorca un major percentatge de joves pensa que hi ha «més llibertat de la que hi hauria d'haver», i és a Mallorca on més joves (9%) consideren que tenen «menys llibertat de la que haurien de tenir». En qualsevol cas, les diferències per illes no són molt importants i el nivell de satisfacció amb la llibertat que hi ha és generalment majoritari.

Els joves balears que consideren que tenen «més llibertat de la que haurien de tenir» són els següents:

- els que treballen, sobretot per compte propi;
- els aturats;
- les al·lotes;
- els més grans: de 21 a 24 anys;
- els de classe treballadora;
- els que viuen en estrats de població amb major nombre d'habitants;
- els de Menorca i de Formentera.

Taula 2.2
Diries que els joves com tu tenen

	Espanya % B	Balears % A	Diferència % A-B
Més llibertat de la que haurien de tenir	22	24	+2
Un nivell de llibertat bastant adequat	69	67	-2
Menys llibertat de la que haurien de tenir	9	9	=
NS/NC	-	1	-
N	3.853	1.000	

Una clara majoria que va des del 84% al 94% de joves creu que té llibertat per escollir en els seus estudis, postures religioses, tendències polítiques o opcions sexuals, així com en les formes de diversió. Els percentatges decauen un poc (68%) si es consideren únicament les seves «opcions a la feina», el que és lògic si tenim en compte l'atur que afecta especialment els joves d'entre 18 i 25 anys. Comparats amb la resta dels joves espanyols, però, el percentatge de joves balears que se senten lliures, fins i tot, en les seves opcions de feina és lleugerament més elevat (68%), el que sembla indicar que a les illes el problema de l'atur juvenil és menor que a la Península, almenys així és com el jove ho viu o ho sent. En general, com es pot veure a la taula 2.3, els joves balears se senten més lliures en gairebé totes les seves opcions que els joves espanyols, excepte en escollir les seves formes de diversió, on pràcticament coincideixen els percentatges. Els estudiants són el grup que es considera amb menys llibertat per escollir en gairebé tot, especialment en els seus estudis. Ben al contrari, els joves que treballen per compte propi es veuen com els més lliures a l'hora de triar.

Eivissa és l'illa en què menys joves se senten amb llibertat per escollir els seus estudis, la religió i la tendència política, però sobretot la feina.

Les al·lotes (67%) en relació amb els al·lots (70%) es consideren també amb menys llibertat d'elecció en la feina.

Baixen també els percentatges, en el cas dels més joves (15-17 anys), dels que es creuen amb llibertat per escollir en temes de religió, política i diversions.

Finalment, són els joves de classe alta i mitjana-alta els que en menors percentatges diuen que tenen llibertat per elegir en qüestions d'estudis, feina i diversions. En aquest cas, dona la impressió que els joves es consideren un poc limitats per les exigències de la seva pròpia classe social, el que segurament no significa que assolisquin menys fites de les proposades.

Només el 17% consideraria una limitació a la seva llibertat «controlar més rigorosament la venda d'alcohol a menors». És interessant que, tot i que estan els joves balears en una de les zones més riques d'Espanya i on les relacions socials són, des de fa bastants d'anys, molt cosmopolites pel fort impacte del turisme internacional, es mostren en general més contents amb el seu nivell de llibertat i disposats a acceptar certes restriccions (penalització de la venda de cannabis, limitació dels espais de consum d'alcohol) sense veure en això limitació a la seva llibertat. Semblen més puritans pel fet de viure en uns ambients molt oberts en general, però, tal vegada per això, siguin un poc més reticents a certes llibertats. En qualsevol cas, coincideixen bàsicament amb el conjunt de joves espanyols (taula 2.4).

Pot assenyalar-se, però, que els al·lots són més sensibles que les al·lotes a les possibles limitacions de la seva llibertat.

Igualment, els joves més grans (21-24 anys) accepten de bon grat alguns fets que restringeixen la seva llibertat sense considerarlos com una vertadera limitació, fets com ara controlar la venda d'alcohol a menors, prohibir fumar en llocs públics o prohibir la venda de cannabis.

Taula 2.3
Consideren que sí tenen llibertat per escollir
(dades en %)

	Espanya		Diferència
	B	A	
Les opcions d'estudis	84	84	=
Les opcions de feina	64	68	+4
Les opcions religioses	91	93	+2
Les opcions polítiques	92	93	+1
Les opcions sexuals	91	94	+3
Les formes de diversió	90	89	-1
N	3.853	1.000	

Taula 2.4
Consideren que les següents
qüestions sí representen una
limitació seriosa contra la seva llibertat
(dades en %)

Situacions-qüestions	Espanya		Diferència
	B	A	
Limitar els espais de consum d'alcohol	35	28	-7
Avançar l'hora nocturna de tancament dels bars, pubs	44	43	-1
Controlar més rigorosament la venda d'alcohol a menors	29	17	-12
Prohibir fumar en determinats llocs públics	33	31	-2
Que la venda de cannabis estigui penalitzada	31	26	-5
N	3.853	1.000	

L'amistat és una altra de les situacions vivencials que acompanyen les persones. En els joves tenir amics no és accessori, és un factor humà que ajuda a formar-se, a més d'acollir i ensenyar-los a convida. Segons les dades recollides, la gran majoria dels joves balears té

amics, tot i que se'n constata un 15% amb molts pocs amics. Quasi sis de cada deu joves tenen força amistats, almenys el que s'anomena «coneguts». En conjunt, comparats amb els altres joves espanyols, tenir amics pareix que és un poc més difícil a les illes, ja que els percentatges baixen una mica respecte a la resta dels espanyols (taula 5). Els joves estudiants balears són els que més amics diuen que tenen, mentre que els aturats són els que menys en tenen.

Es constata que els joves que diuen que tenen més amics es caracteritzen per ser:

- estudiants d'ESO o universitaris;
- els més joves (de 15 a 20 anys);
- treballadors;
- residents a poblacions petites;
- residents a Mallorca.

Taula 2.5
Si té o no té amics
(dades en %)

	Espanya	Balears
Mitjana	3,77	3,64
Molts	24	22
Bastants	40	36
Alguns	25	26
Molt pocs	11	15
Cap	1	-
NS/NC	-	-
N	3.853	1.000

3. COM ES VEUEN

Els joves balears es veuen, sobretot, amb unes característiques pròpies de la joventut: rebel·lia i independència (53% i 43%, respectivament), i

gairebé en el mateix nivell «consumistes» (54%) i, en bona part, «presentistes» (36%). Afegeixen a continuació dues qualitats que no dubtam en qualificar de positives: sentit del deure (32%) i lleialtat en l'amistat (30%). En menor mesura, un de cada quatre (25%) es veu treballador, tolerant i solidari, però aquesta mateixa proporció es considera també egoista i amb poc sentit del sacrifici (23%). Finalment, molt pocs (14%) s'autoqualifiquen com a generosos.

En línies generals, la pintura que fan els joves balears de si mateixos no és molt diferent de l'autoretrat dels joves espanyols, tot i que amb un lleuger matis negatiu. En totes les característiques, com ara lleialtat, solidaritat, tolerància, treball, maduresa, els joves balears es qualifiquen igual o per sota del percentatge dels joves espanyols. És a dir, menys joves balears es veuen en positiu. D'altra banda, en els aspectes que podem valorar com a negatius: consumisme, egoisme, poc sacrifici o sentit del deure, són més els joves balears que els espanyols que es qualifiquen així.

Taula 2.6
Trets que caracteritzen els joves (dades en %)

	Espanya		Diferència
	B	A	
Madurs	21	16	-5
Rebels	43	53	+10
Treballadors	25	25	=
Tolerants	27	25	-2
Egoistes	22	25	+3
Consumistes	46	54	+8
Lleials en l'amistat	30	30	=
Generosos	14	14	=
Solidaris	29	24	-5
Amb sentit del deure	21	32	+11
Independents	38	43	+5
Amb poc sentit de sacrifici	17	23	+6
Pensant només en el present	32	36	+4
NS/NC	-	-	-
N	3.853	1.000	

Joves (dades en %)

Aspectes positius				Aspectes negatius				Aspectes típics de joves			
Espanyols		Balears	Diferència	Espanyols		Balears	Diferència	Espanyols		Balears	Diferència
B	A	A-B	B	A	A-B	B	A	A-B	B	A	A-B
Lleials	30	30	=	Consumistes	46	54	+8	Rebels	43	53	+10
Solidaris	29	24	-5	Egoistes	22	25	+3	Independents	38	43	+5
Tolerants	27	25	-2	Poc sacrificats	17	23	+6	Presentistes	32	36	+4
Treballadors	25	25	=	Poc sentit del deure	21	32	+11				
Madurs	21	16	-5								
Generosos	14	14	=								

La impressió general davant aquest retrat és que hi ha joves que no es veuen «tan joves», que no tenen de si mateixos una valoració molt positiva i que, fins i tot, es veuen amb defectes importants, sobretot falta de generositat.

En cap cas dóna la impressió que estiguem davant una joventut que se sobrevalora o que es veu sense defectes. Aquest és un retrat que molts adults no tenen de la joventut (taula 2.6).

Mallorca

Menys joves que en el conjunt balear es veuen com a:

- consumistes
- independents
- amb poc sentit de sacrifici
- presentistes

Menorca

Menys joves que en el conjunt balear es veuen com a:

- madurs
- rebels
- treballadors
- egoistes
- generosos
- amb sentit de sacrifici
- presentistes

Més joves que en el conjunt balear es veuen com a:

- tolerants
- consumistes
- lleials
- independents

Eivissa

Menys joves que en el conjunt balear es veuen com a:

- madurs
- treballadors
- generosos
- solidaris

Més joves que en el conjunt balear es veuen com a:

- consumistes
- lleials
- egoistes
- tolerants
- rebels
- amb sentit del deure
- independents
- amb sentit de sacrifici
- presentistes

En els quadres anteriors hem resumit els trets que més caracteritzen els joves a les illes.

Si analitzam ara l'autoimatge diferencial per gènere, és a dir, les característiques que els joves

balears d'ambdós sexes atribueixen com a «qualitats més desenvolupades en al·lotes, en al·lots o en ambdós», ens trobam, com en el conjunt espanyol, que hi ha una imatge més positiva, en general, de les al·lotes que dels al·lots.

Taula 2.7
Qualitats més desenvolupades en al·lots, en al·lotes o en ambdós (dades en %)

	Espanya			Balears		
	Més en al·lotes	Més en al·lots	Igual en ambdós	Més en al·lotes	Més en al·lots	Igual en ambdós
Atenció pels detalls	66	6	28	65	3	32
Autoritat	15	42	43	9	39	52
Capacitat de lluita	18	30	52	12	32	56
Iniciatives	26	17	57	22	16	62
Preparació, qualificació	18	8	73	14	8	78
Constància	34	9	57	30	11	59
Astúcia	38	13	48	35	12	53
Intuïció	58	7	35	54	6	40
Capacitat resolució conflictes	21	20	59	18	20	62
Seny	34	10	56	36	7	57
Intel·ligència	20	6	74	15	7	78
Paciència	37	14	49	39	12	50
Capacitat de treball	12	15	73	8	19	73
Simpatia, do de gents	18	7	76	18	6	75
Decisió	15	18	68	13	19	68
Sinceritat	28	11	60	24	10	66

En dues qualitats, atenció pels detalls i intuïció, destaquen les al·lotes. Els al·lots destaquen en l'aspecte autoritat, tot i que la seva majoria aquí és més relativa (42%).

La igualtat entre al·lots i al·lotes es reflecteix sobretot en tres aspectes o factors bastant funcionals:

- capacitat de treball;
- capacitat de decisió;
- capacitat de resolució de conflictes.

La igualtat de sexes sembla que es fa cada vegada més consistent.

Hi ha una altra sèrie d'aspectes considerats a partir dels quals podem observar que si bé la majoria dels joves (més del 50%) s'inclina per

adjudicar com a característiques pròpies d'ambdós sexes, els percentatges restants de joves (molt significatius) no s'inclinen per la igualtat i els considera més propis de les al·lotes: tenir iniciatives, preparació, constància, astúcia, seny, intel·ligència, paciència i simpatia. Només pel que fa a capacitat de lluita, si no s'opta per la majoria d'ambdós sexes (52%), s'adjudica més als al·lots (30%) que a les al·lotes (18%).

En general, el conjunt de qualitats positives estudiades aquí s'adjudiquen més a les al·lotes que als al·lots. La imatge de les al·lotes és millor i gaudeix, sembla ser, d'una estima a l'alça. No només en les qualitats que podríem anomenar psicològiques (intuïció, constància, seny, paciència, simpatia, etc.),

sinó també en les més racionals (intel·ligència, astúcia, iniciatives, etc.) i en les funcionals o operatives (capacitat de treball, de decisió, de resolució de conflictes). Als al·lots, només se'ls atribueix més l'exercici de l'autoritat i la capacitat de lluita. La imatge, ara com ara, pareix un poc asimètrica en favor de les

dones, de les al·lotes joves, i sembla que configura ja un futur de certa hegemonia femenina (quadre 2.1 i taula 2.7). D'altra banda, qualitats com la simpatia i el do de gents, que abans s'atribuïen a les al·lotes, avui es veuen com a pròpies també d'al·lots, el que indica una certa tendència a l'equilibri de gèneres.

Quadre 2.1

• Qualitats que, en qualsevol cas, han desenvolupat més les al·lotes (dades en %)

Qualitats	Més en les al·lotes	Més en els al·lots	Igual en ambdós
Atenció pels detalls	66	6	28
Intuïció	58	7	35

• Qualitats que, en qualsevol cas, han desenvolupat més els al·lots (dades en %)

Qualitats	Més en les al·lotes	Més en els al·lots	Igual en ambdós
Autoritat	15	42	43

• Qualitats que la majoria atribueix a ambdós sexes i la resta es distribueix gairebé de la mateixa manera entre al·lots i al·lotes (dades en %)

Qualitats	Més en les al·lotes	Més en els al·lots	Igual en ambdós
Capacitat de decisió	15	18	68
Capacitat de treball	12	15	73
Capacitat de resolució de conflictes	21	20	59

• Qualitats que la majoria atribueix a ambdós sexes, però que per a la resta de joves prevalen en les al·lotes (dades en %)

Qualitats	Més en les al·lotes	Més en els al·lots	Igual en ambdós
Tenir iniciatives	26	17	57
Preparació	18	8	73
Constància	34	9	57
Astúcia	38	13	48
Seny	34	10	56
Intel·ligència	20	6	74
Paciència	37	14	49
Simpatia	18	7	76
Sinceritat	18	7	76

• Qualitats que la majoria atribueix a ambdós sexes, però que per a la resta de joves prevalen en els al·lots (dades en %)

Qualitats	Més en les al·lotes	Més en els al·lots	Igual en ambdós
Capacitat de lluita	18	30	52

4. COM ES DIVERTEIXEN I ES FORMEN

Els joves actuals disposen cada vegada més d'espais físics i psicosocials que els són propis, en els quals no només gaudeixen, sinó que els serveixen per a una certa socialització. Alguns d'aquests espais són la música moderna, la nit, el sexe, la velocitat, els esports de risc, el voluntariat i altres.

4.1. Música: les seves preferències

Una primera aproximació a la música moderna és veure si l'escolten a través de l'assistència als anomenats concerts de música moderna o juvenil, generalment massius, a l'aire lliure i nocturns. Els joves balears assisteixen majoritàriament en aquest tipus de concerts en percentatges molt similars als de la resta dels joves espanyols i, fins i tot, un poc més elevats.

Així, el 64% ha assistit a algun concert d'aquest tipus en els últims dotze mesos i un 16% ho va fer al llarg dels vint-i-quatre últims mesos. És a dir, vuit de cada deu joves balears han assistit a algun d'aquests espectacles en els dos últims anys (taula 2.8).

Taula 2.8
Han assistit a algun espectacle de música moderna (dades en %)

	<i>Espanya</i>	<i>Balears</i>
En els últims 12 mesos	60	64
En els últims 24 mesos	14	16
Fa més temps	14	12
No, mai	13	9
N	3.853	1.000

Al llarg de l'últim any han assistit menys a algun espectacle de música moderna els joves amb les següents característiques:

- els treballadors per compte propi o aturats;
- els els joves més grans (de 21 a 24 anys);
- els de classe treballadora.

Considerant les diferents illes de l'arxipèlag balear, durant els dos últims anys assistiren a aquest tipus de concerts molts més joves a Formentera (87%) que a Menorca (68%).

No s'aprecien diferències significatives en l'assistència per gènere o per estrats de poblacions.

El que més atrau els joves balears d'aquests espectacles musicals juvenils són, fonamentalment, tres coses: en primer lloc, la música en si mateixa (68%); en segon lloc, l'ambient que es forma: llums, so, colors, persones diverses, l'espectacle en què es converteix el concert (45%); i, en tercer lloc, poder relacionar-se d'aquesta peculiar manera en un escenari com aquest amb gent coneguda o de gustos musicals semblants (33%). Aquestes raons coincideixen fonamentalment amb les que donen els joves espanyols en general, tot i que es detecten algunes diferències en els joves de les Balears. Aquests sembla que aprecien més tant la música en si mateixa com el fet d'estar amb gent amiga, i coincideixen completament amb els joves espanyols quant a l'ambient. D'altra banda, els joves balears sembla que assisteixen més a aquest tipus de concerts «simplement per distreure's» (taula 2.9).

Els joves treballadors balears valoren en menor mesura la majoria de les característiques d'aquests espectacles musicals, al contrari dels estudiants, que valoren més gairebé totes aquestes mateixes característiques.

Per gènere, es constata que hi ha més al·lotes atretes per l'espectacle en general i pel contacte més directe amb el grup o cantant; ambdós aspectes atrauen un menor nombre d'al·lots.

Els joves de classe alta s'adhereixen en major proporció al que aquests concerts juvenils tenen d'espectacle i al gaudi d'estar allí amb gent amiga. Els joves de classe mitjana, tant mitjana-alta com mitjana-baixa, destaquen l'ambient, el fet de conviure amb gent en un clima peculiar i el que hi ha d'espectacle, aspectes que atrauen menors percentatges de joves balears de classe treballadora.

Taula 2.9
El que més atrau d'aquest tipus d'espectacles musicals (dades en %)

	Joves		
	Espanya	Balears	Diferència
	B	A	A-B
Música en si mateixa	61	68	+7
Contacte amb el grup	27	27	=
Ambient que es forma	46	45	-1
Espectacle: conjunt de música, llums i so	30	30	=
Gaudir d'estar amb gent	30	33	+3
Reunir-me amb amics de forma diferent	23	28	+5
Hi vaig perquè hi van els meus amics	7	5	-2
Moment de molta llibertat	11	12	+1
Puc fer més el que em dóna la gana	6	6	=
Simplement per distreure'm	12	17	+5
Altres raons	1	1	-
NS/NC	4	2	-
N	3.853	1.000	

Per acabar, respecte a la música i a la seva relació amb la joventut, feim ara una breu ressenya dels principals moviments musicals juvenils i els grups més característics per identificar la seva imatge i explicitar les seves característiques socials. Al final de cada grup, indicarem els percentatges aproximats de joves balears d'ambdós sexes que s'hi identifiquen més. Se'ls va preguntar el següent:

«Encara que potser escoltis un poc de tot, quins ritmes dels següents t'agraden o t'interessen més? (Pots donar fins a tres respostes)»:

- Rock&Roll, *rokabilly*, *psychobilly*
- Ritmes *bear*, sons R&B, soul
- Ska, reggae jamaicans, música *oil*
- Punk, *hardcore*, melòdic, *straight edge*, *after-punk*, sons de bandes com The Cure, Bauhaus, Alien sex, Fiend
- *Heavy-clàssic*, *death metal*, *grindcore*, *funk metal*
- Rap/*Hip-Hop*
- Rock alternatiu, *grunge*
- *Bakalao*
- Pop-Cantautors
- Flamenc, rumbes
- Clàssica
- Altres

Les respostes dels joves, tant balears com de la resta d'espanyols, les anirem constatant al final de la descripció de cada grup o moviment musical.

Els orígens de tota aquesta música jove arrenquen del conegut rebuig que l'esmentada «generació *beat*» plantejà a l'estil de vida tradicional nord-americà, i de l'intent de mostrar al món l'existència de l'*altra Amèrica*. Aquesta revolta neix a Califòrnia, al cor del San Francisco dels anys 50. L'*altra realitat* que

volen mostrar com a també existent és la de l'alcohol, les drogues i el sexe, a la qual donen suport i que es plasmarà posteriorment en la revolució musical juvenil del Rock&Roll, que neix aleshores.

4.1.1. Rock&Roll. Els *rockers*: tupè i contorsió

Aquest moviment pren del gospel-blues africà-nord-americà els instruments, la temàtica, l'harmonia i el ritme, i una forma d'entendre la música i de contemplar el món.

Triomfa la «cultura rock», en la qual l'emoció preval sobre la idea i la paraula, «estar col·locat» i sentir-se a gust sobre el diàleg i la conversa, i ser jove i sentir-se jove es converteix en un imperatiu social dels adults. A la «cultura rock correspon una ètica narcisista (Antonio Blanch), moral de joc, guiada pels desigs i per la imaginació, a la recerca de la llibertat més que la identitat i la coherència... correspon el predomini de les virtuts blanques» (González-Anleo, J., 1998; 17). Amb el rock començà un nou estil de vida que va fer furor.

El blues, base de la música popular, i el country es mesclen en Elvis Presley, que es fa el rei d'allò que al principi s'anomenà el *rockabilly*, del que va anar derivant el rock&roll, que saltà a altres països des dels Estats Units, i va exportar a la vegada una nova visió del món. Tupès i fixador, ulleres Ray-ban negres, caçadores de cuir, motos cromades, corbates de cordó, sabates d'ant blau, blanc o botes amb puntera, camises de coll alt i texans, armbilles vaqueres, bourbon i cervesa. Concerts massius i balls concentren en llocs gairebé fixos els nous *rockers*. A bars i clubs, aquest rock de pèlvics moviments s'imponeix pas a pas.

La música rock excita la sexualitat amb els seus sons, els seus gestos i els seus textos. En els seus inicis, coincidí també aquesta música amb l'èxit d'alguns autors, com H. Marcuse, que des d'una altra perspectiva «animaven» aquesta mateixa revolució sexual.

D'acord amb les respostes obtingudes, un 23% dels joves espanyols s'identifica amb aquests ritmes del rock&roll. D'alguna manera són influenciats per les formes, maneres i idees que comporta aquest corrent musical.

Els joves balears es mostren en menor proporció que els espanyols seguidors d'aquesta tendència del rock&roll (19%).

4.1.2. *Mods*: els al·lots elegants

Neixen a l'escena del *swinging*, Londres, a finals dels anys 50 i es consoliden a principis i a mitjan dels anys 60, i creen autèntiques «tribus urbanes». Integren la influència del *modern jazz*, del *Rhythm and Blues* (R&B), les pastilles de colors i la *scooter*. La roba els distingeix: americana de solapa curta i estreta, pantalons de cintura baixa sense pinces, sabates italianes. El seu major impacte es fa palès en grups com Rolling Stones, The Who, Small Faces, The Kings o The Yardbirds i els sons R&B negres.

A finals dels 60 algunes bandes angleses –The Jam, The Chords, Merton Parkas– i més tard la pel·lícula *Quadrophenia* (Franc Roddman, 1979), basada en un disc del grup The Who sobre els anys *mods*, els fan reaparèixer. Els seus festivals es coneixen com a «festes *allnighter*» i, en general, optaven per les amfetamines, les seves drogues més usades.

Aproximadament, un 10% de joves balears

s'inscriuen com a seguidors d'aquest corrent de *Rithm & Blues*, soul i *beat*. Entre els joves espanyols, apareix el mateix percentatge.

4.1.3. *Hippies*. Cantautors. Pop '60

Renovant durant els anys seixanta el *beat* primitiu, neix a Califòrnia el moviment hippy, que vol separar-se definitivament de la societat establerta. Postulen el respecte a la naturalesa enfront de l'agressió que aquesta pateix de la societat capitalista-industrial. Àcids, aleshores nous, com l'LSD, i la marihuana corrent pels campus universitaris, fomenten a les reunions juvenils un pseudomisticisme psicodèlic.

Reunió massiva al famós Woodstock, reuig a la guerra del Vietnam, «fes l'amor i no la guerra», pau sempre. La música pròpia acompanya i identifica el moviment: Grateful Dead, Sly and The Family Stone, The Doors, Iron Butterfly. Algunes pel·lícules i musicals segueixen sent referents del moviment: *Easy Rider* (Dennis Hopper, 1968) o *Hair* (Miels Forman, 1979). Hostes de l'aire, al carrer, convertits en petits artesans, alguns *hippies* venen polseres, braçalets, arracades o toquen la guitarra o la flauta a la «cantonada del costat».

De fet, el neohippy més actual ha deixat de viure al carrer, fins i tot estudia a la universitat, es considera ecologista o col·labora amb alguna ONG que concordi amb la seva mentalitat. Absorbit per un implacable sistema, no abandona cap de les seves conviccions existencials.

De tant en tant, encara avui, s'organitzen festivals que reuneixen nostàlgics *hippies* del món en uns quants dies de música, diversió,

herba, tendes de campanya i amor més o menys lliure. Cantautors, com ho van ser els mítics Bob Dylan i Joan Báez, han tornat una i altra vegada per recordar la filosofia neta, simple i ingènua de les guitarres *hippies*, tal vegada perquè el món encara necessita molt d'això, atrapat per la velocitat, els alts edificis i la necessitat d'un compte bancari satisfet. Avui, alguns joves d'esperit hippy, conservat en algun dels seus aspectes, són seguidors del nostàlgic so pop dels anys 60, o dels cantautors més o menys radicals aleshores, avui molt situats en el sistema, siguin d'esquerres o de dretes, i frueixen d'una societat de consum. Joves espanyols que escolten nostàlgics ritmes del Dúo Dinámico, Karina, Julio Iglesias, i es distreuen també escoltant cantautors radicals com Serrat, Ana Belén, Maria del Mar Bonet, Joan Báez, Dylan o Raimon, o menys assenyalats com Perales. El que més sembla que cerquen molts de joves és una melodia fàcil, aferradissa, agradable. Si això ho ofereixen uns o altres, poc importa. En molts joves actuals hi ha alguna cosa de neohippy, consumidor de pop, de cantautors.

La gran majoria de joves s'identifica i cerca això. Així, el 60% dels espanyols assenyala que la música que més els interessa és el pop o la de cantautors, percentatge que s'eleva al 63% en el cas dels joves de les Balears, que participen també majoritàriament d'aquesta opció pop-cantautors, entre els que en destaca algun d'origen balear.

Arribats en aquest punt, hem d'incloure aquí un corrent hispànic que denominam *lolailos*.

4.1.4. *Lolailos*: «Estoy amando locamente»

Per la seva utilització del «lo» i del «la», acompanyats del picar de mans, reben el nom de «lo-la-ilos». Iromperen amb un so mescla de gitano *-gipsy-*, rumba i rock. Popularitzat per cantants com Peret, Las Grecas, Los Chichos o Los Chunguitos, que després donaren pas a grups com Ketama, Azúcar Moreno, Camela o Rosario. Considerats per una part de les audiències com a *cutres* i *horteras*, altres els segueixen i consoliden el seu èxit.

Un 3% dels joves espanyols i un 4% dels balears s'identifiquen més amb aquestes tendències que amb d'altres.

4.1.5. *Heavies*: el meu rotllo és el rock

És el ritme de sempre, segueix incombustible. Representa una forma de veure la vida des d'acords com ara cops de maça, on s'alternen punteigs, sols i *riffs* de guitarra elèctrica, ver-tadera contrasenya del *heavy*. Comença a principis dels setanta: Deep Purple, Led Zeppelin, Black Sabbath, i ens arriba fins avui en un continu procés d'actualització i permanència. La dita: «els vells *rockers* mai moren» es va fent certa. El *heavy* típic de texans, elàstics, cabells llargs i sabatilles decau; actualment l'estètica usa un *look* més *typical american*. De qualsevol manera, moure els cabells llargs, vestir elàstics o camisetes, esportives i caçadora de pell negra, la *chupa* amb cremalleres, beure cervesa, fumar porros i pujar el volum fins a decibels astronòmics, segueix existint. Els *heavy* no canvien, les modes són coses d'altres. El *heavy* segueix mantenint cert sentiment de barri, de gust ignorat per la resta i menyspreat per la crítica.

Aproximadament, un de cada deu espanyols (12%) s'inclouen com a oients i, en gran manera, seguidors *heavies*. A Espanya es popularitzaren sobretot a la dècada dels anys 70. Pel seu estil i formes són un dels grups més «visibles». Generalment, antimilitaristes i antiautoritaris, no solen ser violents, excepte si han consumit les seves drogues més comunes: alcohol i cannabis. En el cas dels joves balears, un 13% s'adhereix al tipus *heavy-clàssic*, la mateixa proporció pràcticament que en el conjunt dels joves espanyols.

4.1.6. Punk. *Hardcore*. *Skate*. Melòdics. *Straight edge*: benvinguts a cap banda

La crisi de mitjan setanta proporciona el temps per a la irrupció d'una nova manera d'entendre el món, la vida i la música. Als EUA, i especialment en alguns ambients londinencs (cap al 1976), apareix una nova expressió esteticomusical: el punk. És un nou moviment de repulsa davant el que alguns joves consideraren com un anquilosament de la música i de la societat. Volen també rompre amb el *rock* de mansions luxoses, vestit de vidrets i música acurada. El primer allau punk el formen grups com The Clash, Damned, Sex Pistols o Buzzcocks. Música distorsionada, procura eliminar qualsevol enfocament musical anterior. Del punk més cridaner de Johnny Rotten, al més actiu políticament de The Clash, o el més divertit de Ramones, tots pretenen arraconar els sons anteriors. El punk «de postal» d'aquests dies duia pantalons destrossats, cabells en punta tenyits de colors cridaners i botes militars. Els agrada provocar, els irrita la societat aburgesa, establerta, que és la seva enemiga, i reaccionen contra qualsevol imposició social. Nodreixen en part els grups d'*okupas* i d'insubmisos.

El *hardcore* apareix als Estats Units a finals dels setanta, amb una actitud també contestatària, però ara amb un *look* estètic més universitari i menys dramàtic que la primera onada. El *hardcore* és, bàsicament, un punk accelerat amb variants: melòdic, *straight edge*, etc. Grups com Minor Threat o Black Flag representen aquests corrents.

De la unió del monopatí (*skate*) i l'afecció al *hardcore* sorgeixen els *skaters*. Es tracta, en general, de gent bastant jove, que propugnen una vida sana, manegen el patí habitualment pels carrers i places mentre escolten el seu so *hardcore* preferit. Estèticament resulten infusibles: pantalons algunes talles més grans, fins als genolls més o menys, sabatilles Vans, camisetes amb vistosos dibuixos i dessuadors, per culminar, la majoria de les vegades, amb la gorra, visera al clatell.

L'estil que més perdura i que té major actualitat durant els noranta és un punk-*hardcore* més dolç i «normal».

A Espanya hi ha també un punk «autòcton», nascut amb l'anomenat «Rock Radical Basc» (La Polla Records, Kortatu...) a principis dels vuitanta, que actualment s'aglutina amb el *heavy* més de carrer (Porretas, Extremoduro). No està «ben vist» pel punk-*hardcore*, i s'instal·la a les «litrones», el porro i el «bon rotllo».

4.1.7. Els «Sinistres Gòtics» (Negre que et vull negre)

Sorgeixen a finals de la dècada dels setanta, de l'últim punk (*after punk*). El llaç d'unió de sinistres i punk serà Siouxsie. Se situen a l'estètica de la fosca, la pal·lidesa, ulleres cadavèriques, roba negra i ampla, cabells cardats.

Actitud afectada, estudiadament trista, pinten de negre ungles, llavis i la resta del maquillatge. Els agrada tot allò que és gòtic i es penegen cadenes, crucifixos i altres motius religiosos. La seva música es mimetitzava amb la seva estètica: descriu cementiris, el «més enllà», la màgia negra, tot cobert en «tons *gore*». Grups com Joy Division, The Cure, The Mission, Bauhaus, Alien Sex Fiend, Christian Death o Sister of Mercy, representen aquesta opció.

El moviment punk, en les seves distintes versions, atrau un menor percentatge (8%) de joves balears que d'espanyols (12%). Aquest tipus musical, juntament amb el ritme del *bakalao*, són els dos en què més discrepàncies, quant a preferències musicals, mostren els joves balears amb la resta dels espanyols.

En general, si considerem el conjunt de ritmes aquí revisats, les coincidències entre els balears i els espanyols són petites.

4.1.8. Ska. Reggae. Música *oil*. Rastas. *Skins*

- **Rastas.** El reggae neix del soul USA i dels ritmes del Carib, tot junt en Bob Marley. Aquest jamaicà va dur a escena la degradació i les brutalitats del tercer món, per la via de la música. A la vegada, mostrava la força, el ritme, l'exotisme, l'anomenat «rastafarisme» d'aquest mateix món increïble i cruel. Els «rastas» seguiren el reggae i fumaren moltes herbes.

La religió sempre a la base de la seva música, les seves trenes enredades, la marihuana donant olor a tot, el ritme boig i divertit de Jamaica omplint l'espai. Els joves de molts de llocs seguiren aquest joc.

A l'emparedada de la música ska, el reggae i l'*oil* (mescla de l'ska i el punk) sorgiren altres grups, com els *skins*.

- ***Skins*: «la violència, mare de la ciència»**. Sorgeixen a finals dels anys 60. Són una versió modificada dels «durs al·lots elegants» (*Hard Mods*) i intenten ser una expressió de classe obrera. Els primers apareixen a Anglaterra. Musicalment, són fanàtics de l'ska i del reggae jamaicans, així com de l'*oil*. Però més que la música, els identifica, tal vegada, la seva passió per la baralla i el seu fanatisme pel futbol. Així, actuen sobretot en camps de futbol i rodalies, per bé que algunes variants dels *skins* estenen la seva brutalitat a qualsevol espai i temps. El seu nom procedeix de la pell (*skin*) visible dels seus caps rapats (*heads*).

La vestimenta és fàcilment identificable: cabell tallat quasi al zero o a l'u, polos Fred Perry, caçadora militar *bomber*, texans amb els baixos molt pujats i sostenguts per tirants, botes Dr. Martins.

Utilitzen molt com a mitjà de comunicació el conegut *Fanzine*, espècie de revista, còmic, fotocopiada. La pel·lícula mite per a molts *skins* segueix sent *La naranja mecánica*, de Stanley Kubrick (1970), per allò que té de vandàlica.

Partidaris de les melodies que simbolitzen aquests grups es declaren un 16% dels joves espanyols, idèntic percentatge al qual arriben els joves balears.

Alguns grups de *skinheads* nazis pareixen connectats a trames polítiques ultrades de distint tipus, i només usen la música com a passatemps, o senya general, però la seva

identitat és sobretot política –racista– nazi. Apareixen relacionats també amb grups de seguidors de futbol ultrades, que usen qualsevol manifestació massiva per exercir la violència.

4.1.9. Rap/Hip-Hop

A Nova York, a finals dels 70, i als barris negres de Chicago, apareixen els rapers com a conseqüència dels comentaris o frases dels disc-jockeys sobre la part instrumental dels discos que posaven. El rap és un ritme negre, afroamericà, mescla de soul i *funk*. La imageria d'aquest moviment l'aporten els carrers del Bronx de Nova York, el bàsquet jugat per negres a les gàbies metàl·liques del barri i els *graffitti* de les parets. Allà neix el *hip-hop*, una manera d'expressió de la cultura afronord-americana, que s'explicita en una estètica de carrer, vestimenta amb grans cadenes, roba sempre esportiva, gorres, missatges compromesos i imatges violentes. La música té lletres clares, aferradisses, en general ingenioses, i serveix per ballar *breakdance*, mentre es respira el missatge social. Molt missatge i molta crítica social.

A Espanya s'hi identificaren i cultiven aquest corrent 7 Notas 7 Colores, Los Verdaderos Kreyentes de la Religión Hip-Hop o Sabina.

Partidaris d'aquest moviment sociomusical es declaren un 10% dels joves espanyols i un 12% dels joves balears.

El perfil clàssic del raper balear és:

- bàsicament, estudiants d'ESO i FP;
- home;

- de 15 a 17 anys;
- de classe mitjana o treballadora;
- eivissenc.

4.1.10. GRUNGES: alternatius i independents

Els *grunges* surten a la palestra a finals dels anys 80, des de Seattle, i serveixen un rock distorsionat com *Smells like a ten spirit* del grup Nirvana, al qual segueixen Pearl Jam, Soundgarden, Alice in chains o Breeders. Plantegen un rock dur que va de la malenconia a la ràbia i serveix de refugi per a grups de joves. Els temes existencialistes es canten amb veus trencadores que marquen un estil *grunge*. A Espanya, especialment a Gijón, va sorgint un panorama de grups independents addictes als grans festivals. Grups com El Inquilino Comunista, Philicon Flesh, Vancouvers o Killer Barbies són capçaleres de pòsters de carrer i protagonistes radiofònics. Alguna pel·lícula, com *Historias del Kronen* de Montxo Armendáriz, reforça les posicions socials d'aquests grups.

Prop d'un de cada cinc joves espanyols (19%) s'identifica amb aquest corrent, i els joves balears mostren el mateix percentatge de seguidors (19%).

4.1.11. Techno: «bailad, malditos, bailad»

Durant la segona part de la dècada dels anys setanta surt al panorama musical i a l'entorn social la música electrònica, composta amb ordinadors que mesclen sons molt diferents. D'ella naixerà el *house*, el techno,

l'ambient, el *dance* i el *bakalao* hispànic.

A Espanya, dins el context techno, s'instal·la el *bakalao*, amb gran arrelament, especialment ballat o seguit a les distintes «rutes» de joves els caps de setmana, com per exemple a la «ruta Madrid-València».

Un 31% de joves espanyols es declara *bakalader*. És a dir, que aquesta és la música que més agrada o interessa a gairebé un de cada tres joves. Els joves balears es mostren menys *bakaladers* que el conjunt de joves espanyols (26% versus 31%).

4.1.12. Els clàssics: els de sempre

Només l'1,2% dels joves espanyols prefereix la música clàssica (igual que a d'altres països del nostre entorn). Apreciar més un tipus de música no exclou que n'agradi també una altra, però en qualsevol cas la música clàssica per a la majoria dels joves està en un segon pla, comparada amb la moderna música juvenil. Els joves balears, tot i en clara minoria (3%), es mostren molt més partidaris de la música clàssica.

Considerant les diferents illes, a Eivissa hi ha major proporció de joves que prefereixen ritmes com el rock&roll, ritmes *bear*, soul, R&B, ska, reggae, ritmes jamaicans i l'hispànic *bakalao*, i són menys afeccionats al *heavy* clàssic, *death metal* i *grindcore*. A Mallorca les pautes de preferència pels distints ritmes són les del conjunt balear, però hi ha menys joves que prefereixen l'ska, el reggae, així com el rock alternatiu i el *grunge*. A Menorca, un percentatge més alt de joves s'inclinen pels ritmes *bear*, soul, R&B, ska, reggae, *oil*, *bakalao* i també per la música pop, així com pels cantautors.

Taula 2.10
Ritmes que agraden o interessin més
(dades en %)

	Joves		
	Espanya	Balears	Diferència
	B	A	A-B
Rock&Roll, <i>rockabilly</i> , <i>psychobilly</i>	23	19	-4
Ritmes <i>beat</i> , sons R&B, soul	10	10	=
Ska, reggae, jamaicans, música <i>oil</i>	16	16	=
Punk, <i>hardcore</i> , melòdic, <i>straight edge</i>	12	8	-4
Heavy clàssic, <i>death metal</i> , <i>grindcore</i>	12	13	+1
Rap/Hip-Hop	10	12	+2
Rock alternatiu, <i>grunge</i>	19	19	=
<i>Bakalao</i>	31	26	-5
Pop, cantautors	60	63	+3
Flamenc, rumbes	3	4	+1
Clàssica	1	3	+2
Altres	5	7	+2
NS/NC	1	1	=
N	3.853	1.000	

4.2. Sexe: el seu enfocament

Les relacions sexuals, tant en la seva concepció com en les actituds i conductes envers elles, s'han vist molt afectades pels canvis de mentalitat i de valors que s'han anat succeint al llarg de les últimes dècades. De ser quelcom intocable, del que gairebé no se'n podia parlar, s'ha passat a considerar-les com quelcom propi del fur privat, connectades o no a l'amor, al marge de la procreació i, a vegades, com quelcom interessant però un tant trivial que es realitza segons desigs puntuals i fora de qualsevol compromís previ o posterior.

Els joves espanyols han anat acceptant cada vegada més les pautes de tolerància i permissivitat respecte a les relacions sexuals. Els joves de les Balears mostren aquestes mateixes actituds, fins i tot un poc més accentuades que la resta dels joves espanyols. Així, el 70% dels joves balears considera que «dos joves poden fer l'amor sempre que vulguin tots dos». És la versió privatista, un poc hedonista i exempta de cap compromís. En aquesta opció, els joves balears superen clarament el 57% de la resta de joves espanyols. Possiblement, a les Balears es varen anar acceptant abans que a la resta d'Espanya pautes de comportament més lliures i permissives, pel que fa a conducta sexual, a causa segurament de la matinera irrupció del turisme massiu i al seu alt nivell de vida. Això es reflecteix també si consideram el nombre de joves (14%) de les illes que accepten que «autocontrolar-se i no fer l'amor sempre que ve de gust també és un valor», percentatge inferior al que es dona a la resta de l'Espanya juvenil (21%). Fins i tot, en aquest punt, les postures dels joves balears semblen més definides si tenim en compte el nombre dels que s'instal·len en la postura relativista «segons els casos» (14%) o diuen que no tenen opinió sobre aquest tema (2%).

Taula 2.11
Opinió sobre relacions sexuals entre joves
(dades en %)

	D'acord	
	Espanya	Balears
Dos joves poden fer l'amor sempre que els vengui de gust a tots dos	57	70
Autocontrolar-se i no fer l'amor sempre que ve de gust també és un valor	21	14
Segons els casos	17	14
No tenen opinió	5	2
N	3.853	1.000

4.3. Associacionisme i voluntariat: valoració i participació

Tenim en compte l'associacionisme i el voluntariat perquè consideram que, en l'actualitat, unir-se a altres per donar gratuïtament temps i treball en favor de persones en principi desconegudes procura un espai de vivència i formació molt especial, que avui experimenta un cert auge.

Començam analitzant l'actitud dels joves balears respecte a una sèrie de moviments socials de caràcter divers, com els anotats a la taula 2.12. En general, aquests joves aprofiten bastant la majoria dels moviments esmentats, ja que la mitjana de valoració supera en bastants casos el tres sobre un màxim de cinc.

Pràcticament a tots els casos, els joves balears aprofiten més els moviments socials que la resta dels joves espanyols però, curiosament, aquesta major aprovació no es tradueix en una major participació general en aquests mateixos moviments. El mateix percentatge (70%) de joves balears i espanyols no pertanyen a cap tipus d'associacions (vegeu taula 2.13) i, en la majoria dels moviments socials considerats, són iguals els percentatges de participació de tots dos o amb mínimes diferències. Solament en l'afiliació a clubs esportius es destaquen un poc els joves balears (15%), els quals, però, sembla que participen menys en les associacions de tipus local o regional (3%).

Taula 2.12
Aprova els següents moviments
(mitjana)

	<i>Espanya</i>	<i>Balears</i>	<i>Ordre</i>	<i>Diferència</i>
Prodrets humans	3,34	3,58	1r	+B
Suport a malalts de SIDA	3,35	3,50	2n	+B
Ecologistes	3,26	3,40	3r	+B
Contra segregació racial	3,26	3,37	4t	+B
Pacifistes	3,13	3,25	5è	+B
Moviments de la dona	3,12	3,24	6è	+B
Suport a refugiats i immigrants	3,10	3,24	7è	+B
Gais-Lesbianes	2,85	2,87	8è	+B
Objecció de consciència, insubmissió	2,84	2,84	9è	=
Provida	2,40	2,42	10è	+B
Nacionalistes	2,12	2,10	11è	+E

Taula 2.13

Si pertany a associacions i, si s'escau, a quines (dades en %)

	<i>Espanya Balears Diferència</i>		
	<i>B</i>	<i>A</i>	<i>A-B</i>
A cap	70	70	=
De caràcter beneficosocial	3	3	=
De tipus religiós	4	3	-1
Educatiu, artístic	6	7	+1
Sindicats	1	1	=
Partits polítics	1	1	=
De drets humans	1	1	=
Ecologistes	2	2	=
Grups juvenils	6	4	-2
Grups esportius	12	15	+3
Grups feministes	-	-	-
Desenvolupament Tercer Món	1	1	=
Locals, regionals	6	3	-3
Altres	-	1	+1
<i>N</i>	3.853	1.000	

De tota manera, en el cas balear es reproduïx la mateixa pauta que a la resta dels joves espanyols: hi ha una gran distància entre l'acceptació i la participació en els moviments socials.

Amb relació a l'aprovació dels moviments socials es mostren més a favor els estudiants, que també són els que més participen en aquests moviments, especialment en els grups juvenils i en els clubs esportius.

Respecte al voluntariat, els joves balears es mostren un poc més participatius que la resta dels espanyols (6%-5%), especialment els joves balears en atur (7%), que superen la participació dels estudiants (5%). També pareix que el suport econòmic a organitzacions de voluntariat és gairebé igual o un poc superior

entre els joves balears, així com la inquietud envers el tema, ja que més joves s'han plantejat ser voluntaris moltes vegades (12%) o alguna vegada (26%). Així doncs, encara que és molt moderada la participació dels joves balears respecte al voluntariat, sembla que l'interès, el suport i el possible potencial de pertinença a organitzacions d'aquest tipus són un poc més elevats en aquest cas que a la resta dels joves espanyols (taula 2.14).

Taula 2.14

Si s'ha plantejat o no ser voluntari (dades en %)

	<i>Espanya</i>	<i>Balears</i>
Ja ho sóc	5	6
No ho sóc, ho he estat	4	3
No ho sóc, don diners	2	3
No ho sóc, m'he plantejat ser-ho moltes vegades	10	12
No ho sóc, m'he plantejat ser-ho alguna vegada	22	26
Mai m'he plantejat ser voluntari	58	52
<i>N</i>	3.853	1.000

Possiblement, l'associacionisme en entitats de voluntariat està originant un *locus* important per a la formació d'una minoria de la joventut balear.

Francisco Andrés Orizo

1. TENDÈNCIES I VALORS BÀSICS

1.1. Tendències

És evident la influència del cicle econòmic en el tarannà i en l'orientació actitudinal de les poblacions. En línies generals, un quadre d'optimisme econòmic i elevat benestar es correspon amb un augment dels distints liberalismes, una disminució de la tensió religiosa i de la recerca espiritual, una major valoració de tot el que és quotidià, una certa desideologització i una menor preocupació per la transcendència.

Una punta d'optimisme econòmic es va produir a finals dels 80, l'any 1990, a finals del 1998 i el 1999. Ben al contrari, durant els anys 1994 i 1995 va aparèixer una certa situació de crisi.

Les Balears exhibeixen una situació peculiar pel fet que representen a Espanya una de les àrees d'elevat desenvolupament i benestar. A això s'afegeix el caràcter que imprimeix la seva insularitat; la forta presència turística i de població no autòctona; la seva tradició històrica i cultural. Veurem la major o menor força que aquí adquireixen els corrents socioculturals que caracteritzen la societat espanyola:

- increment continu de la permissivitat moral en l'àmbit privat, familiar i sexual;
- lenta però sostenguda extensió

d'una certa cultura cívica, on ja no progres- sen les permissivitats;

- harmonia intergeneracional, absència de conflictes entre pares i fills;
- influència de la TV i d'altres mitjans electrònics, juntament amb una intensificació de les relacions primàries: les familiars, però sobretot les que es mantenen amb els iguals;
- contínua elevació dels nivells de tolerància i acceptació dels altres, d'absència de discriminacions i segregacions;
- a la vegada, moviments de recuperació de tradicions i identitats històriques;
- progressiva difuminació de les barres i límits entre els sexes pel que fa als seus rols i posicions;
- participació (acció) política no convencional, amb una microsegmentació de les causes i de les lluites;
- creixent orientació envers els valors postmaterialistes, d'autoexpressió i de lliure realització personal, seguits dels d'ordre estètic (però no tant dels mediambientals, que puntuen més baix que als altres països europeus), d'accentuació de la diferència i d'allò que és particular;
- erosió dels valors de tipus econòmic, de les velles «virtuts» del treball i de l'estalvi, de la motivació de l'èxit;
- progressiva secularització i erosió dels valors religiosos, principalment els vinculats amb la religió institucional.

1.2. Aspectes importants a la vida

A les Enquestes de Valors i a les de Joves s'ha aplicat la pregunta: «Quin grau

d'importància té a la teva vida cada un dels següents aspectes». Els resultats reflecteixen una certa estabilitat i es mantenen any rera any les mateixes prioritats dels valors: família, treball, amics.

Els joves balears segueixen bàsicament aquesta pauta, però amb algunes variacions respecte a les prioritats que establiren els joves espanyols l'any 1999.

Els joves balears, per comparació als espanyols, registren les majors diferències en els següents valors:

1r) Aprecien bastant més el fet de dur una vida moral i digna.

2n) També aprecien més una vida sexual satisfactòria.

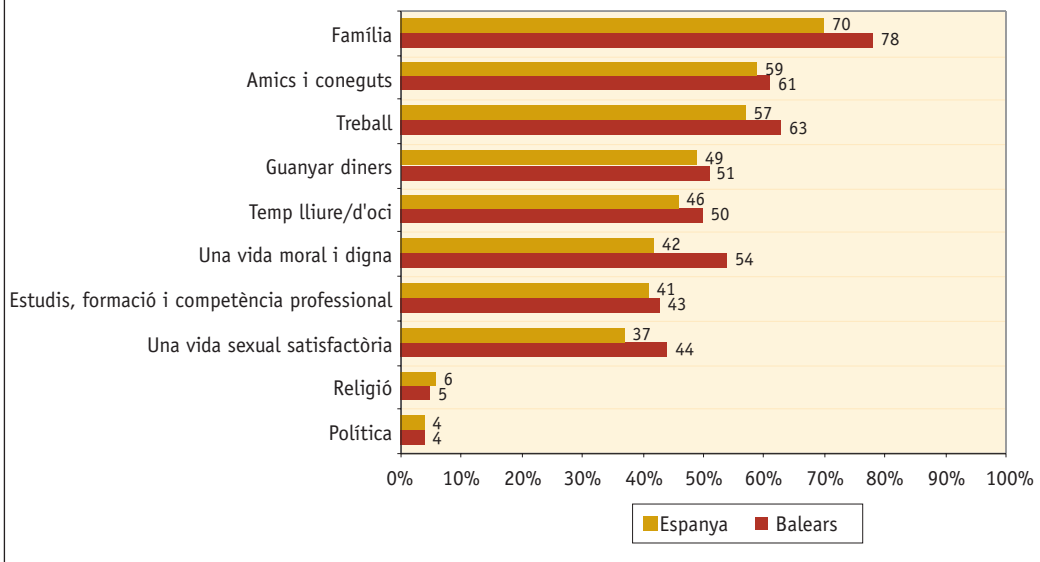
3r) Rebaixen encara més les seves prioritats religioses, que ja havien baixat en els *Jóvenes españoles 99*.

4t) Li donen alguna major importància a aquesta parella de valors bàsics que són la família, molt en primer lloc; i, després, el treball (tot i que la valoració d'aquest últim sigui més baixa que la d'anys passats).

En general, els joves balears valoren més tots els aspectes de la llista. Pareixen viure'ls amb més intensitat.

El fet que valorin relativament més que els seus homònims espanyols dos aspectes aparentment antinòmics (la moral i una vida sexual satisfactòria) reflecteix, en primer lloc, una peculiar maduresa vital; i en segon lloc, unes tendències creuades que semblen produir-se en l'actual evolució sociocultural de la societat balear.

Gràfic 3.1. IMPORTÀNCIA QUE TENEN A LA SEVA VIDA UNA SÈRIE D'ASPECTES (% molt important)

Les al·lotes es diferencien dels al·lots perquè posen més (relativament) èmfasi en la família, la vida moral, els estudis i la formació, i la religió; els nois el posen relativament més en guanyar diners i en una vida sexual satisfactòria.

També és similar el comportament dels distints grups d'edat, tot i que s'aprecien algunes variacions. Els adolescents de 15 a 17 anys segueixen destacant entre les seves prioritats els amics i una vida moral, però aquí a les Balears no valoren tant la religió.

A l'altre extrem, el dels que tenen 21-24 anys, se segueix destacant relativament més el treball, una vida sexual satisfactòria i la política. A les Balears apareixen també els estudis, la formació i la competència professional.

I al mig, els de 18-20 anys, s'inclinen del costat dels més joves pel que fa a amics i relacions, si bé a les Balears també s'hi aproximen quant a la vida moral. S'inclinen del costat dels més grans en vida sexual satisfactòria i política, i s'hi aproximen també en estudis, formació i competència professional.

El treball, els diners, la moral i el sexe s'associen més amb la classe baixa i treballadora, mentre que la relació social (amics i temps lliure/d'oci), els estudis, la formació i la competència professional, la religió i la política, són aspectes que es relacionen més amb la classe alta i mitjana-alta. Les posicions de dreta s'associen relativament més amb els valors de família, treball, moral, formació i competència professional, i religió. Són les posicions que realment compten, aquí a les Balears i al conjunt espanyol (taula 3.1).

L'altra variable ideològica, la d'orientació religiosa, té una alta correlació amb la d'esquerra-dreta: els nivells d'alta religiositat tendeixen a associar-se amb posicions de dreta; els d'indi-

ferència i ateisme amb posicions d'esquerra. A les Balears, els que lideren les posicions teòriques de dreta (predominantment materialistes) són els grups intermedis –els catòlics no molt practicants i els catòlics no practicants–, la qual cosa demostra l'extensió d'aquestes posicions politicoculturals a les illes. I els extrems se signifiquen així: els molt bons catòlics i els catòlics practicants, per la seva associació amb la moral i la religió; els no creients (molt més que els indiferents), per la seva associació amb els valors de relació social, amics i oci, i amb la política.

Per la peculiar distribució geogràfica de la comunitat autònoma i la convivència de dues llengües oficials, hem introduït una variable de control que fa referència a la ubicació geogràfica (illa en què resideix) i a la llengua que es parla normalment a casa, que ens indicarà l'especial diferenciació que introdueix el fet autòcton en aquesta població juvenil.

Certament, les illes es diferencien entre si. Els anomenarem a tots «balears», però mallorquins, menorquins i eivissencs (Formentera presenta pocs casos per parlar-ne amb propietat) es diferencien entre ells.

Les associacions principals se sintetitzen així:

ILLA	VALOR	REFERÈNCIA
Mallorca	Treball Moral Religió	Valors tradicionals
Eivissa	Diners Relació social (amics i oci) Sexe	Valors liberals i postmoderns
Menorca	Família Estudis, formació i competència professional Religió Política	Valors ideològics i d'ordre social

LLENGUA

Castellà	Treball
Indistintament	Sexe
Català	Relació social
	Política

L'illa en què es viu promou unes prioritats més nítides i diferenciades que la llengua que es parla normalment a casa.

L'ús del castellà s'associa primordialment amb el valor treball. L'ús indistint de castellà i català registra el valor relatiu del sexe (però també se li podrien afegir els valors morals i religiosos, d'acord amb la mescla que ja esmentàvem abans). I l'ús del català valora relativament la relació social (amics i oci) i la política (als quals es podrien afegir els valors tradicionals). L'ús del català és el més ampli pel que fa al ventall de valors amb què s'associa.

2. EL CONTEXT SOCIAL

2.1. Mitjans d'informació

Els joves balears sembla que es mouen de manera un poc diferent a la dels espanyols en el context social que els envolta.

La seva comparació amb el conjunt de joves espanyols l'any 1999 (taula 3.2) fa notar una diferència clara: els joves balears compten menys amb els mitjans de relació interpersonal i grups primaris (família i amics), a canvi de disposar una major confiança en els mitjans de comunicació de masses: premsa, ràdio i TV. Acudeixen en major proporció a la impersonalitat i distanciament dels mitjans, en comptes de tenir el suport en la dimensió afectiva dels seus cercles primaris. Com si fos una població

Taula 3.1. Importància que tenen a la seva vida una sèrie d'aspectes, segons la classe social subjectiva i l'autoposicionament polític

	Classe social subjectiva			Autoposicionament polític esq.- dta. (1-10)			
	Alta i mitjana-alta	Mitjana-baixa	Baixa-treballadora	1-2-3	4-5	6-7	8-9-10
1. Família	3,80	3,71	3,80	3,71	3,77	3,74	3,83
2. Treball	3,54	3,58	3,71	3,50	3,53	3,69	3,73
3. Amics i coneguts	3,62	3,55	3,51	3,56	3,63	3,46	3,52
4. Guanyar diners	3,43	3,47	3,51	3,31	3,47	3,49	3,47
5. Temps lliure/d'oci	3,48	3,44	3,29	3,46	3,43	3,45	3,42
6. Dur una vida moral i digna	3,49	3,33	3,56	3,11	3,45	3,53	3,61
7. Tenir una vida sexual satisfactòria	3,31	3,39	3,38	3,39	3,35	3,37	3,19
8. Estudis, formació i competència professional	3,33	3,23	3,19	3,12	3,27	3,39	3,48
9. Religió	1,84	1,83	1,66	1,60	1,83	1,92	2,22
10. Política	1,83	1,76	1,47	1,99	1,73	1,95	1,86

Taula 3.2. On pensa que es diuen les coses més importants pel que fa a idees i interpretacions del món? (%)

	Balears	1999	1994	1989
A casa, amb la família	40	53	50	23
Entre els amics	37	47	35	31
Als mitjans de comunicació: premsa (periòdics, revistes), ràdio, TV	53	34	30	34
Als llibres	23	22	20	28
Als centres d'ensenyament (professors)	23	19	21	14
A l'Església (sacerdots, parròquies, bisbes)	3	3	4	16
Als partits polítics			4	16
A una altra banda	1	1	1	4
A cap banda/NC	2	4	2	8

més centrada en si mateixa i menys emocional.

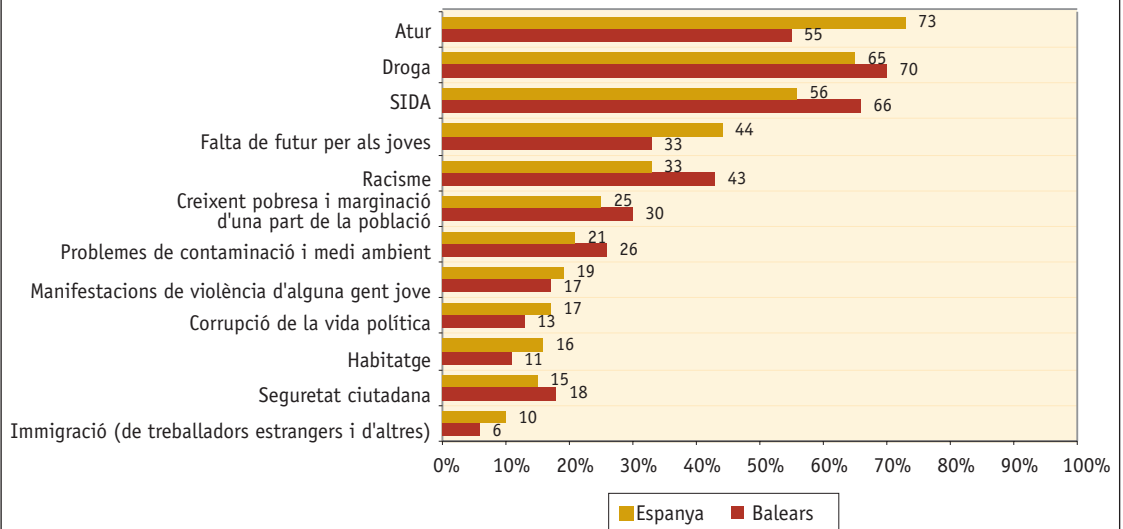
accentuació a la donada pel conjunt de joves espanyols.

2.2. Els problemes socials del país

Els problemes socials més importants que es perceben al país s'ofereixen amb diferent

Així, pareix que els joves balears –tot i que veuen bàsicament els mateixos problemes que el conjunt dels espanyols– posen un èmfasi especial en els problemes de marginació, racis-

Gràfic 3.2. PROBLEMES SOCIALS QUE CONSIDERA MÉS IMPORTANTS

me, addiccions i desordre social; i destaquen menys que els espanyols els problemes socials estrictes (atur, immigració, política, etc.).

Si atenem el gènere, els problemes que es destaquen relativament s'ordenen així:

HOMES	DONES
Atur (59)	Droga (74) SIDA (69)
Contaminació i medi ambient (29)	Racisme (45) Creixent pobresa i marginació d'una part de la població (36)
Seguretat ciutadana (21)	Violència d'alguns joves (20)
Corrupció de la vida política (15)	
Habitatge (13)	

Des de fa temps, es constata a totes les enquestes la major sensibilitat femenina per alguns temes i problemes. Així succeeix amb la droga i la SIDA. I, com a la mostra espanyola, també succeeix amb el racisme. I, després, amb la creixent pobresa i marginació d'una part de la població. L'atur, en canvi, és un tema més masculí, com ho són la corrupció política i l'habitatge.

El que és nou a les Balears és la configuració del grup de 18 a 20 anys amb una entitat pròpia i no com a pas (intermedi) en una seqüència lineal que vagi dels 15 als 24 anys.

Els problemes que destaca relativament cada grup d'edat els podem veure a la

següent taula:

15-17 ANYS	18-20 anys	21-24 anys
Droga (75) SIDA (70)	SIDA (70)	Atur (59)
Racisme (52)	Falta de futur per als joves (38) Creixent pobresa i marginació d'una part de la població (33)	
Contaminació i medi ambient (30)	Seguretat ciutadana (20)	Seguretat ciutadana (19) Corrupció política (18) Habitatge (13)

Segons la classe social subjectiva, la classe alta i mitjana-alta destaquen: l'atur, la falta de futur dels joves, la contaminació i el medi ambient, i la seguretat ciutadana. La classe mitjana-baixa assenyalen: el racisme, la contaminació i el medi ambient, i la seguretat ciutadana. La classe baixa i treballadora esmenta: la droga, la creixent pobresa i marginació, l'habitatge i la immigració de treballadors estrangers (taula 3.3).

En la variable política, l'esquerra destaca relativament el racisme i la contaminació i el medi ambient. Aquest últim també apareix en el centreesquerra, juntament amb la violència juvenil. El centredreta destaca la droga, l'atur, la falta de futur per als joves i la seguretat ciutadana. I la dreta, la SIDA i l'atur (taula 3.3).

Les majors sensibilitats es registren a dos segments no contigus: a l'esquerra i al centredreta. No es produeix, per tant, una relació lineal seqüencial.

Semblant ruptura de la linealitat teòrica esperada constitueix una peculiaritat balear. Probablement, és conseqüència de les pressions creuades, de forces i impulsos enfrontats, que són propis d'un mapa social en procés de canvi.

L'altra variable ideològica, la d'orientació religiosa, ens posa davant dades relativament rellevants: droga i SIDA en els molt bons catòlics i catòlics practicants; atur i seguretat ciutadana en els no molt practicants; falta de futur dels joves, contaminació i medi ambient en els indiferents; racisme, seguretat ciutadana i corrupció política en els no-creients i ateus (taula 2.11).

De tot el que hem exposat es dedueix que les inclinacions conservadores destaquen relativament els problemes convencionals: droga, SIDA, atur i seguretat ciutadana. Les que podríem anomenar orientacions amb més consciència social assenyalen: racisme, contaminació i medi ambient, falta de futur per als joves i corrupció política.

Les illes presenten les següents jerarquies de problemes:

<i>MALLORCA</i>	<i>EVISSA</i>	<i>MENORCA</i>
1r Droga	1r Droga	1r Atur
2n SIDA	2n SIDA	2n SIDA
3r Atur	3r Atur	3r Droga
4t Racisme	4t Racisme	4t Pobresa i marginació
5è Futur joves	5è Contaminació	5è Futur joves
6è Pobresa i marginació	6è Futur joves	6è Racisme
7è Contaminació	7è Seguretat ciutadana	7è Contaminació
8è Violència juvenil	8è Pobresa i marginació	8è Seguretat ciutadana
9è Seguretat ciutadana	9è Corrupció	9è Violència juvenil
10è Corrupció política	10è Habitatge	10è Corrupció
11è Habitatge	11è Violència juvenil	11è Immigració
12è Immigració	12è Immigració	12è Habitatge

Com es pot observar, Menorca s'aparta un poc del model de jerarquia que presenten Mallorca i Eivissa. Col·loca l'atur com a primer problema i eleva la importància de la creixent pobresa i marginació d'una part de la població.

Eivissa és l'illa més preocupada per la qüestió de la contaminació i el medi ambient. També destaca relativament l'habitatge.

Mallorca aporta el model predominant, on la violència juvenil cobra més rellevància que a les altres illes.

Quelcom similar els succeeix als qui tenen el castellà com a llengua parlada a casa, que també s'apunten al model predominant.

Els qui usen castellà i català indistintament encaixen en un model minoritari.

Taula 3.3. Problemes socials que considera més importants, segons la classe social subjectiva i l'autoposicionament polític (%)

	Classe social subjectiva			Autoposicionament polític esq.- dta. (1-10)			
	Alta i mitjana-alta	Mitjana-baixa	Baixa-treballadora	1-2-3	4-5	6-7	8-9-10
1. La droga	71	67	77	60	68	77	70
2. La SIDA	69	63	68	60	60	65	72
3. L'atur	57	54	47	50	56	62	62
4. El racisme	42	46	35	52	44	30	44
5. La falta de futur (de perspectives) per als joves	36	30	32	35	35	38	31
6. La creixent pobresa i marginació d'una part de la població	28	29	38	31	29	28	28
7. Els problemes de contaminació i medi ambient	28	27	20	39	30	22	14
8. La seguretat ciutadana	19	20	11	20	17	25	17
9. Les manifestacions de violència en alguna gent jove	17	17	18	14	20	17	12
10. La corrupció de la vida política	12	15	12	17	14	12	17
11. L'habitatge	9	11	17	11	10	12	11
12. La immigració (de treballadors estrangers i d'altres)	5	6	13	8	6	6	5

Taula 3.4. Problemes socials que considera més importants, segons l'orientació religiosa (%)

	Orientació religiosa				
	Molt bon catòlic + catòlic practicant	Catòlic no molt practicant	Catòlic no practicant	Indiferent i agnòstic	No-creient, i ateu
1. La droga	82	74	75	66	51
2. La SIDA	71	67	68	68	54
3. L'atur	56	60	51	55	56
4. El racisme	46	45	38	44	50
5. La falta de futur (deperspectives) per als joves	30	32	32	39	28
6. La creixent pobresa i marginació d'una part de la població	25	28	32	28	33
7. Els problemes de contaminació i medi ambient	22	20	26	33	27
8. La seguretat ciutadana	12	22	18	16	22
9. Les manifestacions de violència en alguna gent jove	20	18	19	12	19
10. La corrupció de la vida política	12	12	9	10	32
11. L'habitatge	6	12	11	12	10
12. La immigració (de treballadors estrangers i d'altres)	8	5	6	6	8

2.3. Repartiment del treball

La població balear, respecte a la població juvenil espanyola, dona menys importància a l'atur com a problema i gaudeix d'unes taxes d'ocupació més elevades. Per això, no és gens estrany que també sigui menys partidària del fet que «el que s'ha de fer és repartir la feina i el salari entre tots, treballar menys hores i guanyar menys» (53%) i més a favor que els joves espanyols que «els que treballen no han de repartir, ja que a ells no els correspon solucionar

aquestes coses; per a això hi ha el subsidi d'atur» (45%).

Es tracta, doncs, d'una població que no està gaire d'acord amb el repartiment, perquè està millor instal·lada.

En tot cas, les dones són un poc més partidàries del repartiment, com en el conjunt espanyol (taula 3.5). Tot i que no assenyalen tant l'atur com a problema, sí que estan atentes a subscriure qualsevol opció que signifiqui més oportunitats (de

feina) per a elles, atesa la situació de discriminació laboral a la qual encara avui s'enfronten.

No és gens estrany, tampoc, que siguin les classes baixes i treballadores les més partidàries del repartiment. Així com, per raons ideològiques, les posicions d'esquerra (taula 3.5).

L'altra dimensió ideològica, la de l'orientació religiosa, es mostra molt il·lustrativa. Són els extrems de la corba de distribució els més partidaris del repartiment, per raons ideològiques aparentment distintes però que a la fi coincideixen.

A l'extrem de religiositat alta, els molt bons catòlics i catòlics practicants se'ns presenten com els més partidaris del repartiment (taula 3.6). La idea de la fraternitat cristiana i del repartiment de béns és la que està darrera d'aquesta posició.

En els terrenys intermedis, els de religiositat tèbia, però que inclouen també indiferents i agnòstics (com en altres situacions aquí a les Balears), s'empaten les posicions, amb un lleuger avantatge per a l'opció d'una solució exterior.

I a l'extrem dels no-creients i ateus es torna a la idea del repartiment, probablement per la seva ideologia igualitària i d'esquerres, tot i que no amb tanta força com en el grup dels molt catòlics (taula 3.6).

Eivissa és, de totes les illes, la més partidària del repartiment; Menorca la que ho és menys (taula 3.6).

Taula 3.5. Percentatges a favor de repartir la feina i el salari (I)

TOTAL	53
Gènere	
Homes	51
Dones	55
Edat	
15-17 anys	54
18-20 anys	53
21-24 anys	52
Classe social subjectiva	
Alta i mitjana-alta	52
Mitjana-baixa	53
Baixa	56
Autoposicionament polític esq.- dta. (1-10)	
1, 2, 3 (esquerra)	64
4, 5 (centreesquerra)	55
6, 7 (centredreta)	40
8, 9, 10 (dreta)	45

Taula 3.6 Percentatges a favor de repartir la feina i el salari (II)

Orientació religiosa	
Molt bon catòlic + catòlic practicant	64
Catòlic no molt practicant	50
Catòlic no practicant	48
Indiferent i agnòstic	53
No-creient i ateu	56
Illa	
Mallorca	52
Eivissa	65
Menorca	36
Llengua que parla	
Castellà	50
Ambdues	50
Català	55

3. PERMISSIVITAT, ENTRE LA TOLERÀNCIA I LA INDIFERÈNCIA

3.1. Tendències generals

La permissivitat abraça des del no-rebuig de qualsevol que tengui idees diferents a les nostres, fins a la justificació d'accions en el camp de la moral personal, sexual i familiar (divorci, avortament, relacions sexuals fora del matrimoni, etc.); en el camp de la moral i la cultura cívica (admissió de suborns, engany en la declaració d'impostos, etc.); fins a arribar al camp del desordre social (vandalisme, consum de drogues, etc.).

És evident que l'orientació moral d'un o altre tipus d'accions és discutible. I més pel relativisme moral que hi ha, pel qual més de dos terços dels joves pensen que no hi ha regles o directrius definitives i absolutes sobre el que és el bé i el mal, ja que el que és bo o dolent depèn de les circumstàncies del moment.

A tot això s'afegeix un valor molt juvenil, el de l'autenticitat, pel qual s'imposa ser un mateix i manifestar-se així com s'és, sense manipulacions ni enganys.

En general, pot dir-se que el valor de la tolerància ha guanyat força a tota la societat espanyola al llarg de les últimes dues dècades. Es tracta d'un valor emergent dins el nostre sistema, que contrasta amb rigideses morals i socials anteriors, amb absolutismes i totalitzacions, amb els models de la nostra antiga tradició moral i civil. La tolerància ideològica ha duit a Espanya a la primacia d'uns valors acompanyants: el transaccionisme (que en la transició política s'anomenà tendència al diàleg i al consens) i el reformisme (polític i altres), on la

societat espanyola ha superat de molt les quotes europees (A. Orizo, 1991).

Al mateix temps, s'ha produït el fenomen de la permissivitat, en uns casos expressió de tolerància, en altres manifestació del «tot val», conseqüència d'una certa relaxació i debilitat moral.

En qualsevol cas, el fet és que a tots els indicadors de tolerància i permissivitat ens colocam per davant d'una majoria de països europeus, per sobre de la mitjana europea, tant en les nostres Enquestes Europees de Valors com en els Eurobaròmetres de la Comissió Europea.

El 1997, per exemple, els joves espanyols estaven més a favor que els europeus de l'acceptació de l'eutanàsia, del dret dels homosexuals a casar-se i a adoptar infants, que la gent amb baixos ingressos no tengui massa fills, del sexe prematrimonial i fora del matrimoni i del clonatge en general. I estaven més en contra que els altres joves europeus de la pena de mort i del servei militar obligatori (European Commission, 1997; 85-87/166).

3.2. Permissivitat en la moral privada

El 1999, les tendències que s'observen a les poblacions de joves són aquestes:

1r) En general, persisteix l'augment de les actituds favorables a les ruptures de la vida i la família: divorci, eutanàsia, avortament i suïcidi.

És una tendència que encara accentuen més els joves balears, excepte amb el suïcidi.

2n) La permissivitat amb l'homosexualitat ha anat creixent entre la població en general,

així com amb les relacions sexuals entre menors d'edat. Aquesta tendència s'intensifica encara més en els joves balears.

Però no puja la permissivitat amb les aventures fora del matrimoni d'homes i de dones casats. Això és més accentuat entre els joves balears.

La permissivitat amb la prostitució ha anat creixent entre la població general.

En conclusió, la permissivitat és major amb el dret a la lliure i personal expressió sexual de les persones: per ser homosexual, per exercir la prostitució, per relacionar-se sexualment amb altres.

Com a rerafons hi ha altres factors: a) el culte al cos i la lliure disposició d'aquest; b) l'hedonisme i la recerca del plaer, més propi dels joves que dels adults; c) el reconeixement de tots els possibles assentaments de la llibertat personal.

3r) El nivell de suport al clonatge humà amb finalitat terapèutica i d'investigació és molt baix. A les Balears puja un poc aquest suport, lleu signe d'una mentalitat de progrés.

En general, els espanyols mantenim un conflicte de valors entre els de llibertat/família/ètica/progrés científic i mèdic, d'una banda, i els que representen els avanços de la biotecnologia, les tècniques de reproducció assistida i l'enginyeria genètica, per l'altra. Fins ara han guanyat els primers.

A la biotecnologia, la reproducció assistida i l'enginyeria genètica se'ls oposen per ara moltes reserves, restriccions i limitacions. A l'enginyeria genètica amb plantes i animals es perceben perills per a la salut i el medi ambient. A la repro-

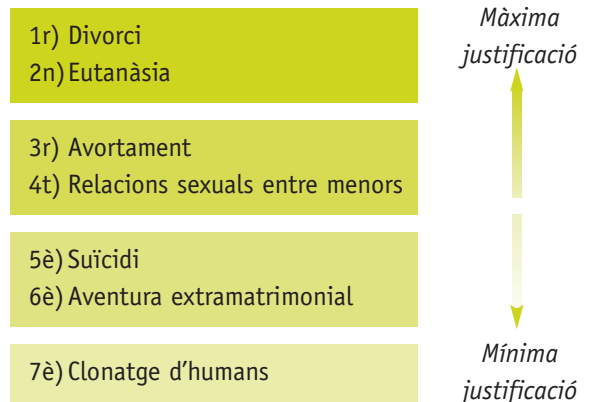
ducció assistida s'acusa un perill de manipulació de la vida i la naturalesa que corregeix el disseny diví (Atienza i Lujan, 1997).

Necessàriament, tota aquesta dialèctica, objecte de controvèrsies mediàtiques i d'opinió, es reflecteix en la gent jove, que aquí se'ns presenta menys audaç que en altres àrees.

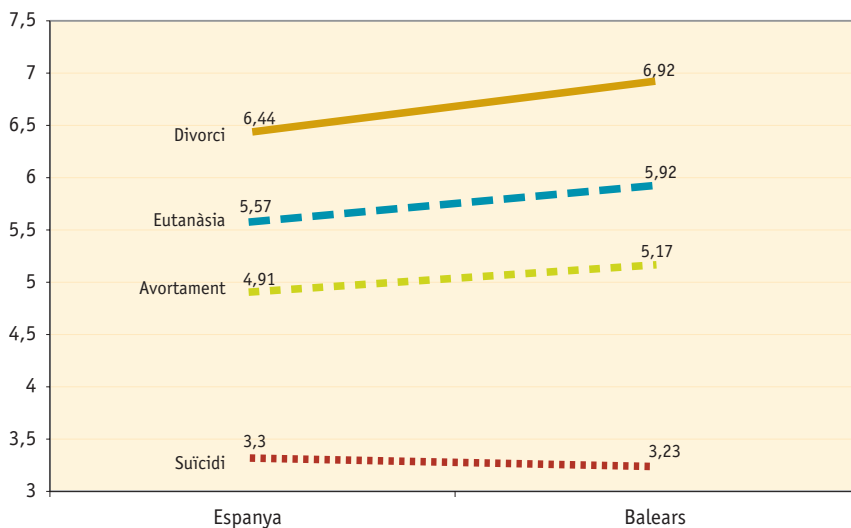
Amb tot, es registra el que ja és una tendència a una progressivament major permissivitat moral en l'àmbit personal i privat, familiar i sexual, que acabarà afectant també en algun moment aquest últim camp en conflicte.

Però les justificacions no són totals i absolutes. En una escala d'1 a 10 (1 = mai, 10 = sempre es pot justificar) es passa d'un 6,92 amb el divorci a un 3,23 amb el suïcidi. Estam, doncs, parlant en termes relatius, de comparació, o sigui, de tendències, que es produeixen dins uns límits. Realment, les ruptures que superen la mitjana de l'escala (5,5) són el divorci i l'eutanàsia. Després, l'avortament i les relacions sexuals entre menors s'ubiquen properes però sense arribar a la mitjana. I en els últims llocs, el suïcidi i les aventures extramatrimonials.

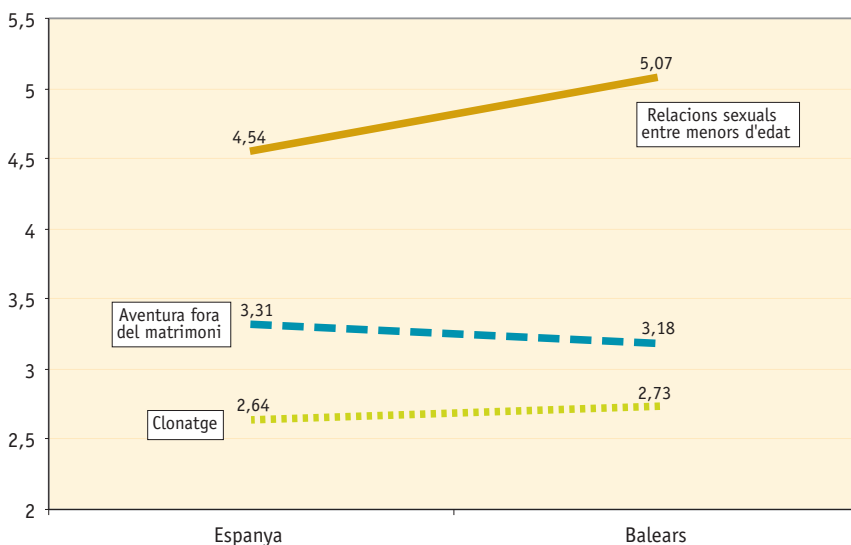
Així:

Gràfic 3.3. ÍNDEXS DE PERMISSIVITAT MORAL EN RUPTURES DE LA VIDA I LA FAMÍLIA (mitjanes 1-10)

Gràfic 3.4. ÍNDEXS DE PERMISSIVITAT MORAL EN LLIBERTAT SEXUAL I DE REPRODUCCIÓ (CLONATGE) (mitjanes 1-10)

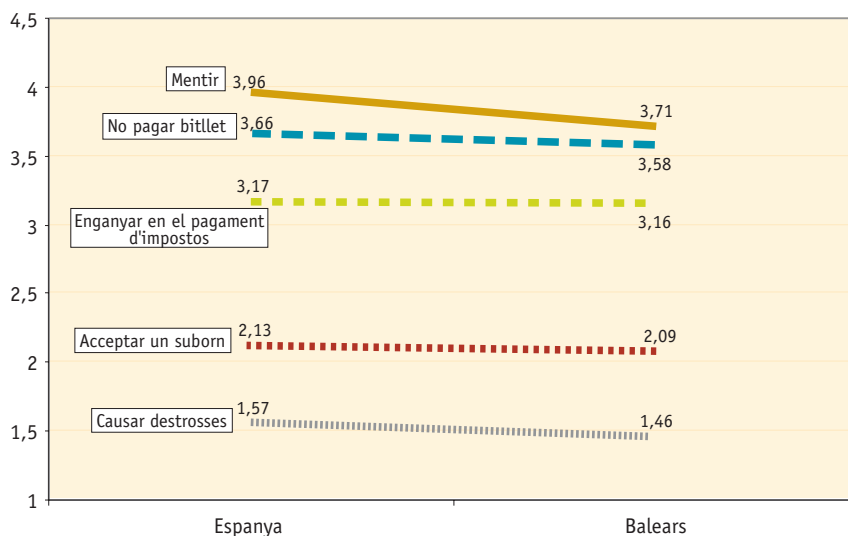

3.3. Permissivitat en la moral cívica i social

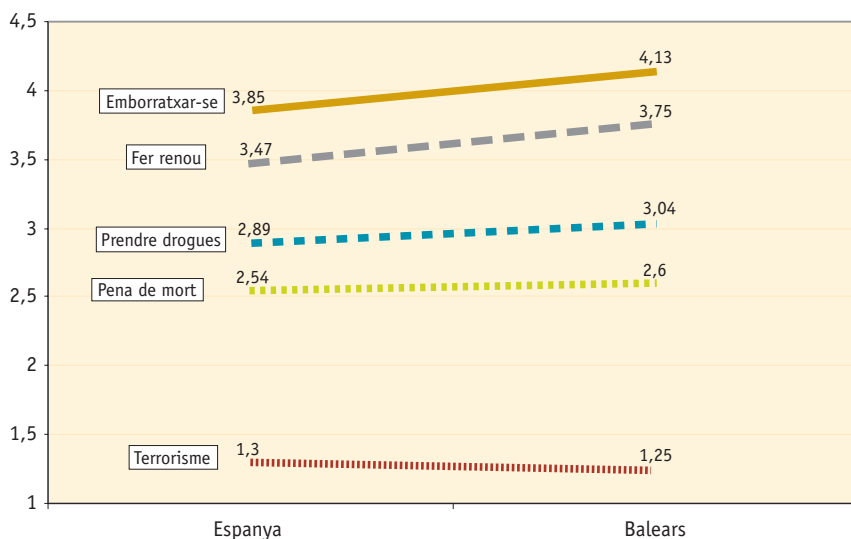
On no es produeixen avanços de permissivitat és a l'àrea de la moral i la cultura cíviques (gràfic 3.5). A l'àrea social, d'addiccions i desordre social, les que augmenten són les accions festi-

ves: el prendre drogues (marihuana o haixix), que ja es presenta com a antiga, ordinària, lleugera i, fins i tot, amb efectes terapèutics; i les d'emborratxar-se i fer renou. La justificació del terrorisme i de la pena de mort es manté en nivells baixos (gràfic 3.6).

Gràfic 3.5. ÍNDEXS DE PERMISSIVITAT EN LA MORAL I CULTURA CÍVIQUES (mitjanes 1-10)

Gràfic 3.6. ÍNDEXS DE PERMISSIVITAT SOCIAL (mitjanes 1-10)

El que més justifiquen els joves balears, com els joves espanyols, és mentir en el propi interès personal i no pagar bitllet en un transport públic, dos supòsits que poden aparèixer amb freqüència a la vida quotidiana dels joves: el primer afecta les relacions interpersonals i entra en conflicte amb el valor d'«autenticitat»; el segon constitueix una certa desobediència civil, però més aviat forma part d'una dinàmica de joc estrictament juvenil.

El que menys es justifica és el suborn, tirar fems en un lloc públic i causar destrosses al carrer.

En conjunt, podríem dir que si la permissivitat augmenta en l'ordre privat, no ho fa amb la (in)cultura cívica i social. Pareix que es reconeix el lloc que correspon a una ètica ciutadana, el que no deixa de ser un signe d'optimisme.

Pel que fa a les addiccions i al desordre social, la societat juvenil balear es mostra més permissiva que el conjunt de l'espanyola.

El que més es tolera és emborratxar-se o fer renou les nits dels caps de setmana, elements tan importants en l'oci d'aquests joves de 15 a 24 anys, que registren un ascens de justificació, que també experimenten la marihuana o el haixix.

El que menys es justifica és el terrorisme. Després, l'amenaça a treballadors; prendre drogues, malgrat la seva pujada; i la pena de mort, tan asocial com el terrorisme.

3.4. Les variables que influeixen

Tenint en compte el gènere, constatarem que els nivells de permissivitat dels homes són superiors als de les dones a tots els supòsits, excepte en els casos de divorci, d'eutanàsia i en el de mentir en el propi interès personal, que les dones justifiquen més que els homes. Fora d'aquests supòsits de moral familiar, la permissivitat és una

disposició típicament masculina (taula 3.7).

Segons la variable edat, destaquen dos aspectes: 1r) la màxima permissivitat es registra en el grup intermedi d'edat, dels 18 als 20 anys; 2n) aquests nivells no van en augment, perquè la permissivitat mínima es dona en els 21-24 anys (taula 3.7).

La permissivitat és més cosa de les classes mitjanes i mitjanes-altes que de les classes baixes-treballadores (taula 3.8) a tots els supòsits, excepte en el de la llibertat sexual i en el d'enganyar en impostos, en els quals destaca la permissivitat de les classes baixes-treballadores.

Les variables ideològiques funcionen més o menys en el sentit esperat. Els registres de màxima permissivitat es donen en les posicions d'esquerra que, a més, ho són en el de les contravencions cíviques (menys moral cívica, per tant) i en part en el de les addiccions i desordre social (taula 3.8).

Aquesta permissivitat va disminuint a mesura que es passa de les posicions d'esquerra a les de centreesquerra i d'aquestes a les de centredreta, posició aquesta última que dona els registres de mínima permissivitat. Es produeix una espècie d'alça en les posicions de dreta estricta (taula 3.8).

Aquest joc dels grups en què se segmenta la variable política ofereix una dinàmica pròpia a les Balears, que ja hem vist abans, per la qual la seqüència es romp en els espais de la dreta.

La variable d'orientació religiosa sí que presenta una relació lineal. A mesura que es passa de posicions d'alta religiositat a les que la segueixen, disminuint la religiositat, les quotes de permissivitat augmenten.

Les illes mostren una posició molt clara i diferenciada (taula 3.9). A Menorca es constaten les quotes de més alta permissivitat, es fa més present el to liberal dels comportaments que s'admeten o es

justifiquen, per a un mateix i/o per als altres. Tota aquesta manifestació de llibertat i tolerància es produeix – com en el conjunt de les Balears – «dins d'un ordre» (com es postulava fa molts anys).

Eivissa, al contrari, és la que presenta més baixes quotes de permissivitat, el que suposam que ha de contrastar amb l'ambient públic imperant. Única-

ment destaca en la justificació del renou.

Mallorca queda al mig.

En general, aquesta major permissivitat balear en les addiccions i el desordre social (emborratxar-se, fer renou, fumar herba) reflecteix un estil de vida lliure i festiu, que és una peculiaritat de les illes.

Taula 3.7. Índex de permissivitat, segons gènere i edat (mitjanes 1-10)

	Gènere			Edat		
	TOTAL	Home	Dona	15-17 anys	18-20 anys	21-24 anys
Ruptures de la vida i la família						
Divorci	6,92	6,82	7,03	6,35	7,13	7,19
Eutanàsia	5,92	5,82	6,01	5,89	6,09	5,78
Avortament	5,17	5,19	5,13	4,63	5,48	5,30
Suïcidi	3,23	3,35	3,10	3,46	3,39	2,90
Libertat sexual						
Relacions sexuals entre menors	5,07	5,33	4,79	5,57	5,34	4,43
Tenir una aventura fora del matrimoni homes i dones casats	3,18	3,44	2,92	3,28	3,20	3,10
Libertat de reproducció						
Clonatge d'humans amb finalitats terapèutiques i d'investigació	2,73	2,90	2,55	3,00	2,65	2,61
Contravencions cíviques						
Mentir en el propi interès	3,71	3,69	3,73	3,75	3,84	3,55
No pagar bitllet en un transport públic	3,58	3,72	3,43	3,75	3,95	3,11
Enganyar en el pagament d'impostos	3,16	3,39	2,92	2,90	3,45	3,11
Acceptar un suborn	2,09	2,23	1,95	2,39	2,19	1,78
Addiccions i desordre social						
Emborratxar-se	4,13	4,40	3,84	3,79	4,57	4,00
Fer renou les nits de cap de setmana, fet que impedeix el descans dels veïns	3,75	3,95	3,55	4,27	4,05	3,08
Prendre drogues (marihuana, haixix)	3,04	3,51	2,56	2,62	3,50	2,98
Pena de mort	2,60	2,71	2,49	2,51	2,66	2,63
Causar destrosses al carrer com ara ratllar un cotxe, rompre papereres i faroles	1,46	1,62	1,30	1,67	1,52	1,25
Terrorisme	1,25	1,35	1,14	1,28	1,31	1,16
Mitjana	3,58	3,73	3,43	3,59	3,78	3,40

Taula 3.8. Índex de permissivitat, segons la classe social subjectiva i l'autoposicionament polític (mitjanes 1-10)

	Classe social subjectiva			Autoposicionament polític esq.- dta. (1-10)			
	Alta i mitjana-alta	Mitjana-baixa	Baixa-treballadora	1-2-3	4-5	6-7	8-9-10
Ruptures de la vida i la família							
Divorci	6,80	7,06	6,89	7,59	6,83	6,68	6,31
Eutanàsia	5,98	6,18	4,87	6,48	6,23	5,46	6,44
Avortament	5,02	5,45	4,80	6,00	5,27	4,53	4,17
Suïcidi	3,20	3,43	2,77	3,64	3,29	3,18	3,37
Libertat sexual							
Relacions sexuals entre menors	5,06	4,98	5,35	4,71	5,05	5,25	4,83
Tenir una aventura fora del matrimoni homes i dones casats	3,11	3,20	3,41	3,55	3,05	3,05	3,29
Libertat de reproducció							
Clonatge d'humans amb finalitats terapèutiques i d'investigació	3,00	2,67	1,97	2,66	3,24	2,59	2,39
Contravencions cíviques							
Mentir en el propi interès	3,68	3,90	3,20	4,07	3,80	3,45	3,69
No pagar bitllet en un transport públic	3,45	3,83	3,33	3,91	3,64	3,28	3,44
Enganyar en el pagament d'impostos	3,14	3,15	3,26	3,57	3,27	2,97	2,95
Acceptar un soborn	2,16	2,13	1,75	2,32	2,12	2,07	2,06
Addiccions i desordre social							
Emborratxar-se	4,10	4,28	3,75	4,29	4,24	3,82	4,95
Fer renou les nits de cap de setmana, fet que impedeix el descans dels veïns	3,84	3,66	3,74	4,42	3,73	3,20	3,47
Prendre drogues (marihuana, haixix)	2,93	3,13	3,20	3,80	3,20	2,49	2,88
Pena de mort	2,72	2,69	1,92	2,29	2,53	3,20	3,54
Causar destrosses al carrer com ara ratllar un cotxe, rompre papereres i faroles	1,35	1,56	1,56	1,46	1,49	1,36	1,75
Terrorisme	1,17	1,31	1,34	1,45	1,24	1,22	1,02
Mitjana	3,57	3,68	3,35	3,89	3,66	3,40	3,56

Taula 3.9. Índex de permissivitat, segons l'illa i la llengua parlada a casa

	Illa en què resideix			Llengua que parla a casa		
	Mallorca	Eivissa	Menorca	Castellà	Ambdues	Català
Ruptures de la vida i la família						
Divorci	6,92	6,31	7,90	7,09	6,77	6,80
Eutanàsia	5,88	5,27	7,17	5,93	5,52	5,99
Avortament	5,21	4,58	5,60	5,21	4,60	5,23
Suïcidi	3,16	2,68	4,66	3,11	3,15	3,38
Libertat sexual						
Relacions sexuals entre menors	5,33	3,08	5,32	5,11	4,99	5,05
Tenir una aventura fora del matrimoni homes i dones casats	3,22	2,87	3,25	3,32	3,29	3,04
Libertat de reproducció						
Clonatge d'humans amb finalitats terapèutiques i d'investigació	2,69	2,00	4,14	2,75	2,56	2,76
Contravencions cíviques						
Mentir en el propi interès	3,70	3,63	3,98	3,71	3,46	3,74
No pagar bitllet en un transport públic	3,51	3,91	3,89	3,65	3,40	3,58
Enganyar en el pagament d'impostos	3,10	3,17	3,73	3,21	3,22	3,12
Acceptar un suborn	2,04	2,40	2,27	2,08	1,94	2,16
Addiccions i desordre social						
Emborratxar-se	4,22	2,78	4,98	4,03	3,86	4,29
Fer renou les nits de cap de setmana, fet que impedeix el descans dels veïns	3,71	4,03	3,90	3,67	3,47	3,94
Prendre drogues (marihuana, haixix)	3,01	2,71	3,74	3,18	2,69	2,99
Pena de mort	2,60	2,21	3,23	2,64	2,49	2,57
Causar destrosses al carrer com ara ratllar un cotxe, rompre papereres i faoles	1,48	1,41	1,42	1,48	1,38	1,47
Terrorisme	1,23	1,30	1,33	1,15	1,10	1,39
Mitjana	3,58	3,19	4,14	3,60	3,40	3,61

4. LA INTEGRACIÓ SOCIAL

4.1. Confiança i implicació social

Els joves balears mostren una confiança en el sistema per sobre de la del conjunt de joves espanyols, si així interpretam que les seves

taxes de confiança en les institucions són més elevades, com també ho són les de la seva aprovació d'una sèrie de moviments socials, si entenem aquests últims com a part del sistema, tot i que del costat de la trama social.

Si la seva aprovació d'uns moviments

socials pot significar una certa implicació amb el que aquests moviments representen –que comporta un potencial de resposta a les seves convocatòries–, la seva participació efectiva en organitzacions i associacions és tan baixa com l'espanyola, entorn del 30%, com també és igual de baixa la seva adscripció a treballs de voluntariat. Es mostren igual de poc participatius (això és una característica molt persistent entre nosaltres), però menys desconfiats i reticents, més identificats amb el sistema i l'ordre social a la vegada que amb els moviments que tendeixen a renovar-lo (combinació que suggereix la presència d'impulsos de canvi social, d'un canvi social sense conflictes).

La màxima confiança es diposita en les organitzacions de voluntariat que, fins a cert punt, podrien comparar-se amb les «organitza-

cions de caràcter beneficosocial» d'enquestes anteriors. El que és cert ara és que el 81% dels joves espanyols té molta i bastant confiança en aquestes institucions, percentatge que es compara amb el 54% que el 1994 tenia molta i bastant confiança en les anomenades «organitzacions de caràcter beneficosocial» (taula 3.10).

Les ONG són les que han pres el relleu i ho han fet amb força. Constitueixen la institució social en la qual es diposita més confiança, molt per davant de totes les altres. I en els joves balears aquesta confiança és encara major.

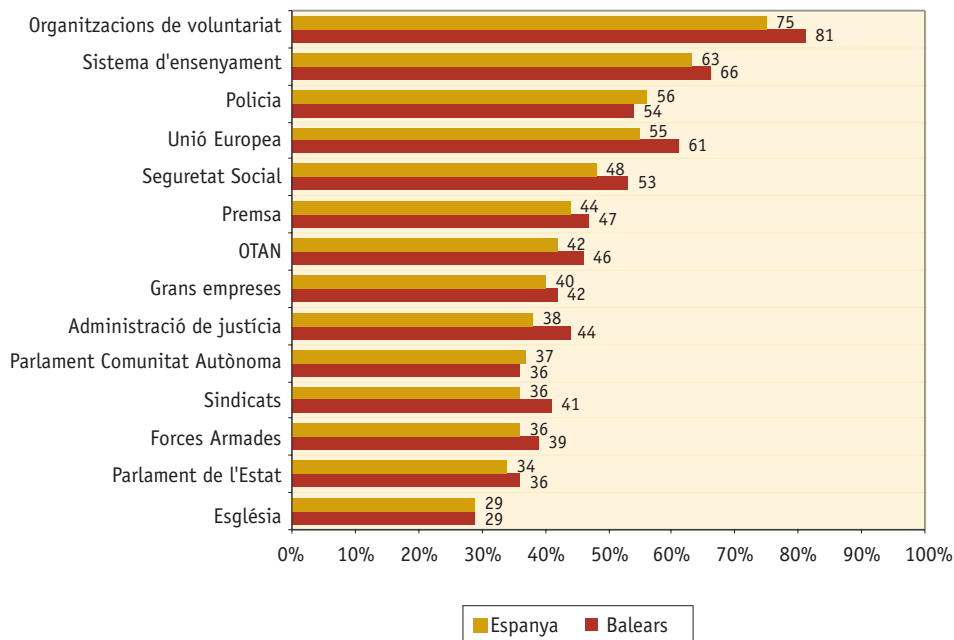
Altres institucions en les quals eleven la confiança significativament són la Unió Europea, la Seguretat Social, l'Administració de justícia i els sindicats (taula 3.10).

Taula 3.10. Evolució del grau de confiança que es té en una sèrie d'institucions (% i mitjanes 1-4)

	Balears 1999		1999		1994	
	Molt i bastant	Mitjana	Molt i bastant	Mitjana	Molt i bastant	Mitjana
Organitzacions de voluntariat	(1) 81	3,05	(1) 75	2,95		
[Organitzacions de caràcter beneficosocial]					(2) 54	2,56
Sistema d'ensenyament	(2) 66	2,71	(2) 63	2,69	(1) 59	2,64
Unió Europea	(3) 61	2,63	(4) 55	2,55		
Polícia	(4) 54	2,50	(3) 56	2,55	(3) 51	2,48
Sistema de la Seguretat Social	(5) 53	2,52	(5) 48	2,44		
Prensa	(6) 47	2,42	(6) 44	2,38	(4) 47	2,41
OTAN	(7) 46	2,38	(7) 42	2,34		
Administració de justícia	(8) 44	2,39	(9) 38	2,29		
Grans empreses	(9) 42	2,37	(8) 40	2,33		
Sindicats	(10) 41	2,35	(11) 36	2,26	(8) 34	2,21
Forces Armades	(11) 39	2,26	(12) 36	2,21	(7) 32	2,16
[Sistema de lleis i codis]					(5) 45	2,41
Parlament de la Comunitat Autònoma	(12) 36	2,25	(10) 37	2,27	(6) 37	2,25
Parlament de l'Estat	(13) 36	2,23	(13) 34	2,22	(9) 33	2,19
Església	(14) 29	2,05	(14) 29	2,05	(10) 32	2,13

Nota: entre parèntesis, el núm. d'ordre

Gràfic 3.7. CONFIANÇA EN UNA SÈRIE D'INSTITUCIONS
(% molta + bastant)

A les variables sociodemogràfiques, gènere i edat, hi destaquen: a) les dones i b) els joves, pels seus majors nivells de confiança. Els homes destaquen només a les Forces Armades; i els de més de 20 anys, als sindicats (taula 3.11). Aquests són més o menys els models que hem observat ja amb els joves espanyols, de manera que en aquest joc interior no hi ha diferències.

Pel que fa a classe social es produeix una relació lineal. Les classes mitjanes-altes assoleixen les quotes màximes de confiança, que van decaient a mesura que es baixen graons socials, de manera que la classe baixa-treballadora és la més desconfiada (taula 3.12).

La relació lineal se segueix produint amb les variables ideològiques: posicionament polític i orientació religiosa.

A la primera veiem com es va passant de menys a més confiança segons es passa de posicions d'esquerra a posicions de dreta, per aturar-se la seqüència en el centredreta (taula 3.12).

I en la segona succeeix el mateix: es va passant de menys a més confiança a mesura que es passa de posicions d'alta religiositat a altres sense pràctica religiosa, per aturar-se la seqüència en els indiferents i agnòstics.

Pareix, per tant, que la concessió de confiança ve associada a orientacions conservadores (entre llurs funcions sembla haver-hi la de conservació del sistema social). Sense confiança es produiria una desviació, un hiatus o ruptura, cosa que no es nota a la societat juvenil balear.

Taula 3.11. Confiança en les institucions, segons gènere i edat

	Gènere			Edat		
	TOTAL	Home	Dona	15-17 anys	18-20 anys	21-24 anys
Organitzacions de voluntariat	3,05	3,00	3,10	3,07	2,99	3,08
Sistema d'ensenyament	2,71	2,65	2,77	2,71	2,70	2,71
Unió Europea	2,63	2,63	2,62	2,68	2,59	2,62
Polícia	2,50	2,45	2,55	2,58	2,40	2,52
Sistema de la Seguretat Social	2,52	2,50	2,53	2,65	2,43	2,49
Premsa	2,42	2,39	2,45	2,47	2,39	2,40
OTAN	2,38	2,37	2,39	2,42	2,37	2,37
Administració de justícia	2,39	2,38	2,40	2,46	2,40	2,32
Grans empreses	2,37	2,37	2,36	2,43	2,30	2,38
Sindicats	2,35	2,33	2,37	2,33	2,31	2,40
Forces Armades	2,26	2,33	2,19	2,39	2,13	2,27
Parlament de la Comunitat Autònoma	2,25	2,23	2,27	2,36	2,18	2,22
Parlament de l'Estat	2,23	2,22	2,24	2,27	2,17	2,26
Església	2,05	1,98	2,13	2,21	1,98	1,99
Mitjana	2,43	2,41	2,46	2,50	2,38	2,43

Taula 3.12. Confiança en les institucions, segons la classe social subjectiva i l'autoposicionament polític (mitjanes 1-10)

	Classe social subjectiva			Autoposicionament polític esq.- dta. (1-10)			
	Alta i mitjana-alta	Mitjana-baixa	Baixa-treballadora	1-2-3	4-5	6-7	8-9-10
Organitzacions de voluntariat	3,08	2,99	3,08	3,00	3,08	2,97	3,11
Sistema d'ensenyament	2,78	2,67	2,59	2,61	2,74	2,79	2,77
Unió Europea	2,75	2,53	2,48	2,38	2,63	2,88	2,77
Polícia	2,61	2,41	2,37	2,29	2,48	2,66	2,59
Sistema de la Seguretat Social	2,55	2,46	2,57	2,37	2,54	2,54	2,74
Premsa	2,46	2,41	2,29	2,22	2,47	2,42	2,52
OTAN	2,52	2,31	2,11	2,10	2,36	2,72	2,40
Administració de justícia	2,46	2,35	2,26	2,26	2,40	2,50	2,39
Grans empreses	2,47	2,31	2,20	2,17	2,32	2,61	2,50
Sindicats	2,35	2,39	2,23	2,44	2,37	2,25	2,33
Forces Armades	2,30	2,23	2,20	1,91	2,17	2,47	2,67
Parlament de la Comunitat Autònoma	2,38	2,18	1,98	2,12	2,21	2,47	2,35
Parlament de l'Estat	2,39	2,16	1,89	2,10	2,19	2,48	2,33
Església	2,11	2,01	1,95	1,63	2,03	2,27	2,34
Mitjana	2,51	2,38	3,22	2,25	2,42	2,57	2,53

Taula 3.13. Confiança en les institucions, segons l'illa i la llengua parlada a casa

	Illa en què resideix			Llengua que parla a casa		
	Mallorca	Eivissa	Menorca	Castellà	Ambdues	Català
Organitzacions de voluntariat	3,06	2,99	3,03	2,31	2,35	2,40
Sistema d'ensenyament	2,72	2,66	2,72	2,70	2,88	2,70
Unió Europea	2,64	2,57	2,59	2,63	2,59	2,63
Polícia	2,51	2,48	2,43	2,52	2,60	2,45
Sistema de la Seguretat Social	2,52	2,58	2,44	2,50	2,68	2,49
Premsa	2,46	2,21	2,34	2,39	2,40	2,46
OTAN	2,40	2,30	2,33	2,41	2,53	2,33
Administració de justícia	2,39	2,41	2,35	2,39	2,53	2,35
Grans empreses	2,39	2,19	2,41	2,37	2,27	2,38
Sindicats	2,35	2,27	2,45	2,31	2,35	2,40
Forces Armades	2,30	2,00	2,26	2,35	2,35	2,14
Parlament de la Comunitat Autònoma	2,23	2,31	2,30	2,23	2,29	2,26
Parlament de l'Estat	2,22	2,32	2,25	2,24	2,29	2,23
Església	2,12	1,73	1,80	2,02	2,16	2,07
Mitjana	2,45	2,35	2,40	2,38	2,44	2,37

4.2. El rebuig dels altres: discriminacions i segregacions

4.2.1. A qui no vol tenir com a veïns

Els joves balears mostren un rebuig segregacionista de la gent distinta i marginal que supera les quotes registrades a l'estudi dels joves espanyols, quan la tendència general, des dels anys vuitanta fins avui, és la d'una progressiva major acceptació i disminució de les discriminacions.

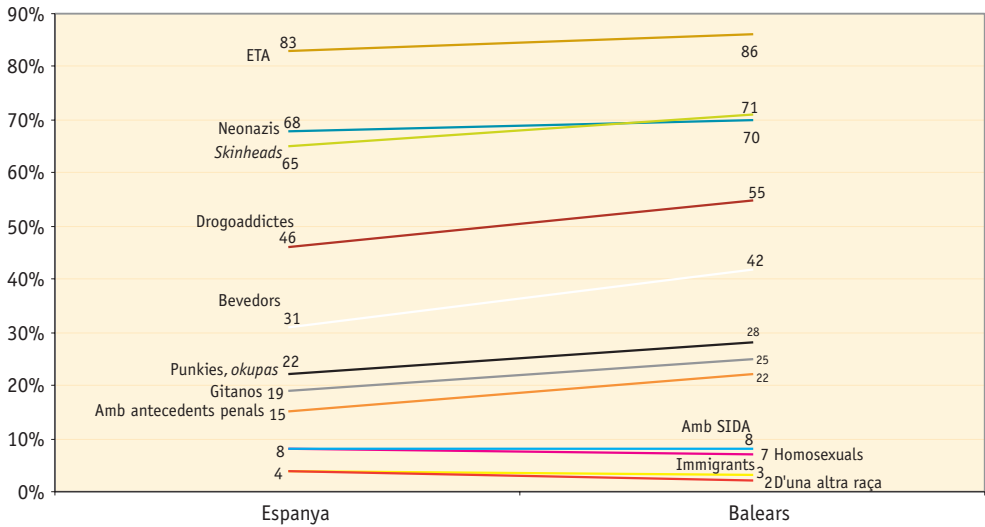
Un s'integra en el sistema d'acord amb l'ordre establert, però el tanca als marginals, estranys i distints. Aquest és un fenomen que s'acusa a les Balears en més alt grau que en el conjunt espanyol i que pot dur a una menor disposició a la convivència amb els que no són com nosaltres: per l'amenaça que representen els distints i marginals, per la proximitat de la

misèria que comporten, per la intromissió en la nostra vida social i pel desordre que introdueixen.

La pregunta que s'ha usat es refereix a una acceptació per a la convivència perquè es tracta de tenir a l'altre com a veí («A qui no li agradaria tenir com a veí»).

Es constata que els joves balears rebutgen com a veïns en una proporció lleugerament superior a membres d'ETA, neonazis i gent d'extrema dreta, *skinheads*, que ja eren els més rebutjats pels joves espanyols. Aquesta és una segregació de base política. A continuació, són més de la meitat els que segreguen els drogoaddictes. Després, la gent que beu habitualment. A continuació, punkies, *okupas* i gitanos. I, finalment, les persones amb antecedents penals.

Gràfic 3.8. A QUI NO LI AGRADARIA TENIR COM A VEÏNS

En posicions minoritàries –el que significa que són molts més els que els admeten que els que els rebutgen– es segreguen homosexuals, gais i lesbianes, i persones amb SIDA. Pràcticament no hi ha rebutj per a ciutadans residents estrangers, treballadors immigrants/estrangers i gent d'altra raça.

Resumint, els joves balears manifesten el valor que té l'ordre a les seves vides i rebutgen, més que els espanyols, conductes que poden alterar-lo. Per això, volen tenir lluny drogoaddictes i borratxos, en primer lloc. Una part no volen tenir a prop punkies, okupas i gitanos, ni a gent que ha estat a la presó. Aquest és l'abast del segregacionisme balear.

En conclusió, els nivells de rebutj i d'acceptació es jerarquitzen així:

A QUI NO LI AGRADARIA TENIR COM A VEÏNS

- 1r) Membres d'ETA (86%)
- 2n) Skinheads (71%)
Neonazis i gent d'extrema dreta (70%)
- 3r) Drogoaddictes (55%)
- 4t) Gent que beu habitualment (42%)
- 5è) Punkies, okupas (28%)
Gitanos (25%)
Persones amb antecedents penals (22%)
- 6è) Persones amb SIDA (8%)
Homosexuals, gais i lesbianes (7%)
- 7è) Residents estrangers (4%)
Treballadors immigrants/estrangers (3%)
Gent d'altra raça (2%)

Màxim rebutj

Màxima acceptació

És un segregacionisme de les conductes, no de les adscripcions de les persones, sense espai per al racisme estricte (excepte la porció que discrimina els gitanos).

De nou, com passava amb els joves espanyols, les dones mostren una major tolerància que els homes. Només els superen en el seu màxim rebuig a etarres, en primer lloc, i després a *skinheads*. Però són molt més obertes que els homes per la seva acceptació (no dels borratxos) de gitanos, homosexuals, persones amb SIDA i estrangers (taula 3.14).

Pel que fa a l'edat, són els més joves, els adolescents, els que es mostren més rígids i estrictes, menys tolerants (taula 3.14). A continuació, a les Balears, apareix aquest distint grup intermedi d'edat, el dels 18 a 20 anys, que contrasta amb el que el precedeix pel seu major grau d'obertura i tolerància. Només destaca en el rebuig –el mateix que el grup de més grans, el dels 21 a 24 anys– de neonazis i *skinheads*.

Els més joves sí que manifesten un alt rebuig dels membres d'ETA, però no tant de neonazis i *skinheads*, on estan per sota de la mitjana.

Els qui es classifiquen com a classe baixa o treballadora són els que menys restriccions estableixen, els que més accepten la gent com a veïns. Són més tolerants amb neonazis, *skinheads* i amb els que tenen antecedents penals. Únicament són més estrictes que les classes mitjanes amb els drogoaddictes i els residents estrangers.

Les variables ideològiques ofereixen una determinació clara. Pel que fa a l'autoposi-

cionament polític, si s'exceptuen neonazis i *skinheads*, a mesura que es passa de posicions d'esquerra a posicions de dreta disminueix la tolerància i augmenta el rebuig als distints col·lectius.

L'orientació religiosa no provoca una orientació tan lineal, com també succeïa amb els joves espanyols. En ambdues poblacions la major tolerància es dona en el bloc compost d'indiferents, agnòstics, no-creients i ateus, i únicament destaquen en el seu rebuig els neonazis i els borratxos.

Els majors rebuigs els ofereixen els catòlics. En el cas balear, els que destaquen per les seves restriccions, pels seus rebuigs, són els catòlics més tebis, els catòlics no practicants.

Les illes, com sempre, mostren una diferenciació molt particular. La més tolerant, la més liberal, és Menorca. La més estricta, Eivissa (taula 3.15), on apareixen diferències internes: és tolerant amb uns col·lectius, els de la meitat inferior de la distribució, i estricta amb els de la meitat superior, amb els que susciten més rebuig de tothom. Així, accentua el rebuig a etarres, neonazis, *skinheads*, drogoaddictes, punxies i *okupas*; mentre que exerceix una major tolerància relativa –i s'acosta a Menorca en aquest espai– amb bevadors, gitanos, persones amb antecedents penals, homosexuals, persones amb SIDA, estrangers i immigrants. Específicament dona les taxes més baixes de rebuig amb gitanos, homosexuals, persones amb SIDA i immigrants estrangers.

Taula 3.14. A qui no li agradaria tenir com a veïns, segons gènere i edat

	Gènere			Edat		
	TOTAL	Home	Dona	15-17 anys	18-20 anys	21-24 anys
Membres d'ETA	86	83	90	89	86	85
Neonazis i gent d'extrema dreta	70	74	66	61	73	74
<i>Skinheads</i>	71	68	73	65	77	70
Drogoaddictes	55	56	55	60	51	54
Bevedors	42	41	43	40	40	45
Punkies, <i>okupas</i>	28	30	25	31	25	27
Gitanos	25	31	19	25	24	26
Persones amb antecedents penals	22	23	21	31	18	18
Homosexuals, gais i lesbianes	7	11	3	8	6	8
Persones amb SIDA	8	11	6	10	7	8
Ciudadans residents estrangers	4	6	2	8	3	2
Treballadors immigrants/estrangers	3	3	2	4	2	3
Gent d'altra raça	2	2	1	2	1	1

Taula 3.15. A qui no li agradaria tenir com a veïns, segons l'illa i la llengua parlada a casa

	Illa en què resideix			Llengua que parla a casa		
	Mallorca	Eivissa	Menorca	Castellà	Ambdues	Català
Membres d'ETA	86	92	83	90	87	82
Neonazis i gent d'extrema dreta	67	88	75	69	73	70
<i>Skinheads</i>	68	84	80	74	68	67
Drogoaddictes	54	68	51	57	49	54
Bevedors	44	41	33	45	38	39
Punkies, <i>okupas</i>	86	92	83	30	28	24
Gitanos	28	12	14	22	26	29
Persones amb antecedents penals	23	18	22	21	18	24
Homosexuals, gais i lesbianes	8	4	6	8	4	6
Persones amb SIDA	10	3	6	10	6	7
Ciudadans residents estrangers	5	1	1	4	3	4
Treballadors immigrants/ estrangers	3	1	3	3	1	3
Gent d'altra raça	2	2	1	2	1	2

4.2.2. Immigrants i estrangers

A les Balears hem preguntat per dos tipus d'estrangers: a) els ciutadans estrangers residents a les illes (anglesos, alemanys, etc.), d'origen turístic, que no competeixen en el mercat de treball, i b) els treballadors immigrants estrangers, que han vingut a treballar a les illes.

En el primer cas, més de la meitat dels joves considera que el nombre de ciutadans estrangers residents a les illes és massa alt (el 54%); mentre que a un 21% li pareix raonable i a un 8% no l'importaria que n'hi hagués més; la resta no opina (taula 3.16). Hi ha, doncs, un saldo net de 25 punts en contra.

La dada suggereix les reserves que tenen els joves balears enfront d'aquest model de desenvolupament econòmic (turístic) i ciutadà (de vida social) que implica la presència de tan important contingent de ciutadans estrangers.

Una altra és la qüestió que es planteja quan els estrangers competeixen amb nosaltres en el mercat de treball, malgrat que la majoria de joves (el 75%) pensi que «els immigrants procedents de països menys desenvolupats fan les feines que els espanyols no volen» (CIS 1997).

A les enquestes del 1999 s'opina que les actuals restriccions a l'entrada d'immigrants estrangers a Espanya han de ser:

	<i>Espanyols</i>	<i>Balears</i>
Menors	22	16
Iguals	36	35
Majors	16	19
No coneix la legislació	26	30
	100%	1

L'actitud dels joves balears no és tan receptiva

com la dels espanyols. Donen un saldo de -3 (negatiu) a les restriccions a l'entrada d'immigrants, mentre que els joves espanyols donen un saldo de +6 (positiu), favorable a aquesta entrada.

En aquest sentit completen la informació que ens donaren sobre a qui no li agradaria tenir com a veïns. Llavors no es rebutjaven els immigrants estrangers (només un 3% ho feia). Ara, pel que fa a la seva entrada al país, les reticències són visibles, i mostren la asimetria entre una absència de rebuig una vegada aquí i una insuficient cultura de recepció d'aquestes minories d'emigrants.

Els homes (que han de competir amb els que arriben) són més reticents a l'entrada d'immigrants que les dones (taula 3.16).

Per edats, els més partidaris de les actuals o majors restriccions els trobam en el grup dels 18-20 anys (taula 3.16).

També és la classe baixa-treballadora la que els posaria més dificultats. Les classes mitjanes i mitjanes-altes les posarien, en canvi, als residents estrangers.

Les variables ideològiques funcionen d'una manera contradictòria. La de posicionament polític ho fa en el sentit esperat: a mesura que es passa de l'esquerra a la dreta, més favorable s'és a la recepció d'immigrants i menys a la presència d'estrangers residents.

Però en la d'orientació religiosa semblen creuar-se les raons socials i les morals, i es trenca la linealitat. Està clar que al bloc dels catòlics li pareix massa alt (més que als indiferents i no-creients) el nombre d'estrangers residents. Però pel que fa a restriccions a l'entrada d'immigrants, els que més les subscriuen es troben en els dos extrems de l'espectre: tant en els molt bons catòlics, com en els no-creients.

On més es subscriuen les restriccions és a Mallorca, que és també on es pensa que el nombre d'estrangers és massa alt (taula 3.17).

Igualment, on es parla el català pareix registrar-se alguna inclinació a les restriccions, però principalment una asseveració sobre el fet que el nombre d'estrangers és massa alt (taula 3.17).

Taula 3.16. Sobre les actuals restriccions a les entrades d'immigrants estrangers i sobre el nombre de residents estrangers a les Balears, segons gènere i edat (%)

	Gènere			Edat		
	TOTAL	Home	Dona	15-17 anys	18-20 anys	21-24 anys
Les restriccions a immigrants han de ser						
Majors	19	24	15	16	20	21
Iguals	35	35	34	35	38	32
Menors	16	13	18	17	11	18
No coneix la legislació	30	28	32	30	30	29
El nombre d'estrangers residents és						
Massa alt	54	53	55	52	56	54
Raonable	21	23	19	18	20	24
No l'importaria que n'hi hagués més	8	8	9	8	8	9
No l'interessa el tema	15	14	15	13	12	12
NS/NC	2	2	2	2	2	

Taula 3.17. Sobre les actuals restriccions a les entrades d'immigrants estrangers i sobre el nombre de residents estrangers a les Balears, segons l'illa i la llengua parlada a casa (%)

	Illa en què resideix			Llengua que parla a casa		
	Mallorca	Eivissa	Menorca	Castellà	Ambdues	Català
Les restriccions a immigrants han de ser						
Majors	21	12	14	18	15	22
Iguals	36	24	33	37	28	33
Menors	16	14	12	14	17	16
No coneix la legislació	26	50	41	30	40	28
El nombre d'estrangers residents és						
Massa alt	59	39	26	49	44	63
Raonable	20	27	24	21	31	19
No l'importaria que n'hi hagués més	7	17	8	10	6	6
No l'interessa el tema	12	15	41	18	17	11
NS/NC	2	1	1	2	3	2

4.3. La llengua

4.3.1. Ús de la llengua

A l'enquesta preguntàvem «quina llengua parles normalment a casa» i els resultats han estat aquests:

1r) Castellà	49%
2n) Català	42%
3r) Castellà i català, indistintament	8%

Pareix que la gran majoria dels que parlen castellà a casa entenen el català i encara podrien parlar-lo molts. Però respecte a l'ús de la llengua, es reparteix per meitats tot i que amb un lleuger predomini del castellà i amb una utilització minoritària de les dues llengües indistintament.

El català és utilitzat més per les classes

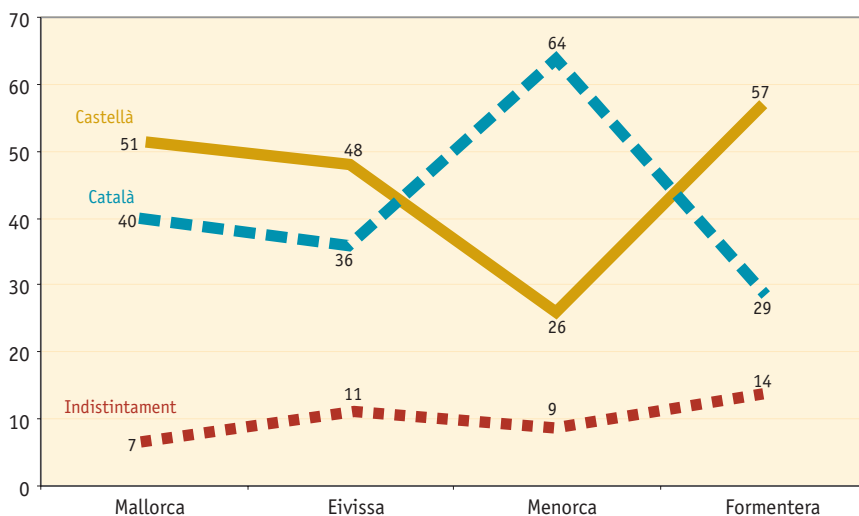
mitjanes-altes; el castellà, per les classes mitjanes-baixes i baixes-treballadores, sobretot per aquestes darreres.

El castellà destaca un poc més en els dos extrems de l'espectre polític: a l'esquerra i a la dreta; mentre que al centreesquerra destaca relativament el català i al centredreta l'ús és indistint.

Si ens fixam en l'altra variable ideològica, la religiosa, observam com el castellà és usat majoritàriament pels no-creients i ateus, no tant pels indiferents i agnòstics, que –com hem vist ja en altres ocasions– no se sumen als primers. L'ús del català es desplaça cap al costat dels catòlics practicants, sobretot dels no molt practicants. I l'ús indistint de les dues llengües es fixa en els indiferents i agnòstics.

Les illes es diferencien entre si. El català destaca majoritàriament a Menorca; l'ús indis-

Gràfic 3.9. LENGUA QUE PARLA A CASA

tint a Eivissa i Formentera; i el castellà, a Mallorca i a Eivissa (taula 2.39).

Taula 3.18. Llengua que parla normalment a casa (%)

	Castellà	Català	Indistintament
Orientació religiosa			
Molt bon catòlic + catòlic practicant	48	44	8
Catòlic no molt practicant	38	52	8
Catòlic no practicant	52	40	7
Indiferent i agnòstic	47	40	11
No-creient i ateu	61	32	4
Illa			
Mallorca	51	40	7
Eivissa	48	36	11
Menorca	26	64	9
Formentera	57	29	14

4.3.2. Preferències

Una cosa és l'ús de la llengua, que acabam de veure en la seva versió familiar, i altra cosa són les preferències (ideals) i ordre de coneixement de llengües que un dissenyaria per a si mateix. A això últim respon la pregunta: «de poder elegir les quatre llengües que t'agradaria saber, quines elegiries i en quin ordre de preferència?».

A més del castellà i del català, apareix una menció substantiva de l'anglès entre les llengües elegides en primer lloc, que haurem de considerar com a bàsiques i essencials, cosa que no succeeix, per exemple, al País Basc (J. Elzo, 1996; 236).

Llengües que li agradaria saber i elegiria

	1r lloc
1ª. Castellà	38
2ª. Anglès	28
3ª. Català	21
4ª. Alemany	8
5ª. Francès	4
	100%
	1r + 2n lloc
1ª. Castellà	58
2ª. Anglès	55
3ª. Català	40
4ª. Alemany	30
5ª. Francès	15
	1r + 2n + 3r lloc
1ª. Anglès	87
2ª. Castellà	64
3ª. Alemany	52
4ª. Català	47
5ª. Francès	44
	1r + 2n + 3r + 4t lloc
1ª. Anglès	96
2ª. Alemany	78
3ª. Castellà	72
4ª. Francès	68
5ª. Català	63

Aquesta primera menció de l'anglès per part dels joves balears té la seva base en l'especial estructura social i econòmica de les illes, on el turisme i la relació amb població estrangera introdueix un component d'habitualitat en el maneig d'una llengua no espanyola, que sembla ser l'anglès. Apareix després del castellà i abans que el català, amb reduïda presència de l'alemany i del francès.

Arribats al segon lloc, si sumam 1r + 2n, ja

els idiomes estrangers cobren una presència substantiva.

En aquest ordre de preferències, en arribar al tercer lloc (si sumam $1r + 2n + 3r$), l'anglès pren el liderat de la carrera, a distància del castellà. L'alemany ha anat avançant posicions i ara està ja per davant del català. El francès es col·loca en últim lloc.

Acumulades totes les preferències ($1r + 2n + 3r + 4t$ lloc), l'anglès segueix de líder; a distància, però a continuació, l'alemany i el castellà; després el francès; i, finalment, el català.

Aquesta ordenació, la que estableixen els joves balears, no indica sinó el seu pragmatisme i necessitat pràctica d'idiomes, diferents dels propis i autòctons, a la vegada que el natural cosmopolitisme inserit en la seva tradició històrica i cultural.

Aquesta és la pauta general a la qual s'ajus-

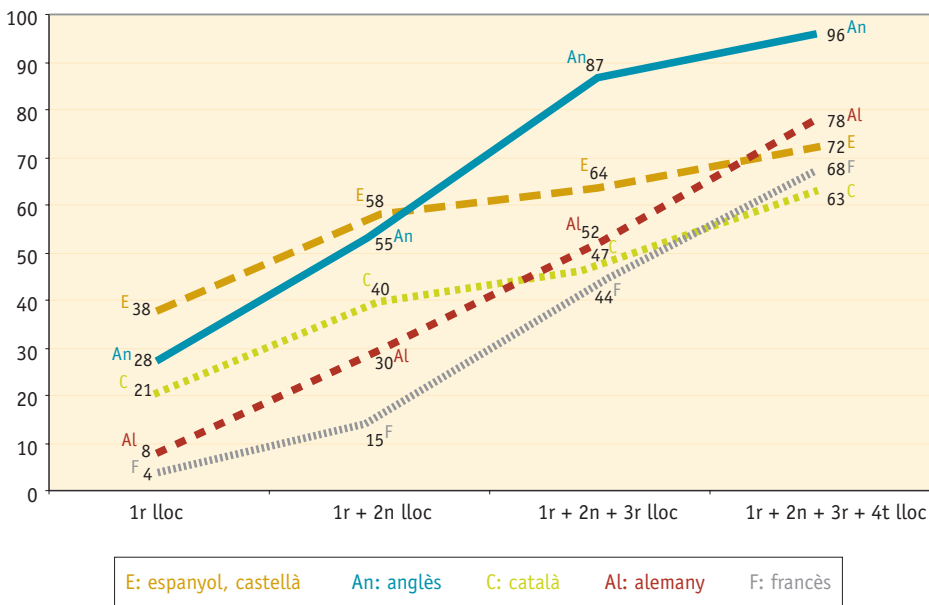
ten tots. La segmentació de la població balear en distints grups introdueix matisos i variacions que els distingeixen els uns dels altres i que ofereixen pistes significatives sobre les orientacions de cada un d'aquests segments.

Així, els homes es diferencien de les dones per la seva major inclinació, primer, cap a l'anglès i, després, cap al francès. Les dones, cap al català.

Per edat, fins als 20 anys les poblacions s'inclinen relativament més del costat del català; passada aquesta edat presenten una orientació relativa major cap a l'anglès i, després, cap al català. Amb l'edat pressiona més el cosmopolitisme o el pragmatisme dels idiomes necessaris, i es dona per segur que ja se'n dominen un parell.

La classe social funciona classificant gairebé d'una manera bipartita. La classe mitjana-alta es distingeix, primer, en el català, però després destaca clarament en l'anglès i l'alemany. És el que li

Gràfic 3.10. PRIORITAT DE LLENGÜES QUE LI AGRADARIA SABER I ELEGIRIA

succeeix a la classe mitjana-baixa, que destaca relativament també en l'anglès i l'alemany. A l'altre costat, la classe baixa-treballadora destaca, en primer lloc, en el castellà i, després, en el català. El seu pragmatisme és menys cosmopolita.

L'autoposicionament polític indica unes clares associacions d'acord amb les seves sobresalïències relatives:

<i>Posició</i>	<i>DESTACA RELATIVAMENT EN:</i>
Esquerra	Francès
Centreesquerra	Català
Centredreta	Castellà
Dreta	Anglès/Alemany

Així doncs, el major cosmopolitisme el trobam als extrems, la inclinació catalana la trobam al centreesquerra i la castellana al centredreta.

L'orientació religiosa determina aquestes associacions relatives:

<i>RELIGIOSITAT</i>	<i>DESTACA RELATIVAMENT EN:</i>
Molt bon catòlic/ catòlic practicant	Castellà/Català
Catòlic no practicant	Anglès/Alemany/Francès
Indiferent	Castellà/Català
No-creient	Francès/Anglès/Castellà

Les illes, per acabar, atorguen aquestes preferències relatives:

Mallorca	•	Castellà/Català
Eivissa	•	Castellà/Anglès/Alemany
Menorca	•	Anglès/Alemany/Francès

La que té un pragmatisme més cosmopolita és Menorca. La més local/nacional, Mallorca (taula 3.19).

Taula 3.19. Prioritat de llengües que li agradaria saber i elegiria, segons l'illa i la llengua parlada a casa

	<i>Illa en què resideix</i>			<i>Llengua que parla a casa</i>		
	<i>Mallorca</i>	<i>Eivissa</i>	<i>Menorca</i>	<i>Castellà</i>	<i>Ambdues</i>	<i>Català</i>
1r lloc						
Castellà	38	40	32	55	47	17
Anglès	25	36	39	30	19	27
Català	23	11	17	3	19	42
Alemany	8	8	6	6	12	9
Francès	4	3	6	4	—	5
	100%					
1r + 2n lloc						
Castellà	59	54	49	60	70	53
Anglès	52	64	68	66	38	46
Català	42	30	31	26	54	54
Alemany	29	36	34	29	28	31
Francès	15	12	16	17	5	13
1r + 2n + 3r lloc						
Anglès	85	90	96	88	87	84
Castellà	66	58	52	65	80	60
Alemany	52	55	59	58	41	48
Català	50	39	34	37	58	58
Francès	42	49	53	47	28	44

Els sentiments d'identitat nacional distribueixen així les preferències lingüístiques:

	<i>Espanyol</i>	<i>Més espanyol que...</i>	<i>Se sent... Tan... com espanyol,</i>	<i>Més... que espanyol</i>	<i>Mallorquí, menorquí, etc.</i>
1r lloc					
Castellà	57	49	41	21	19
Anglès	30	31	30	35	16
Català	3	5	16	32	48
Alemany	5	9	8	9	10
Francès	5	—	4	2	7
1r + 2n + 3r					
Anglès	90	88	87	86	82
Castellà	66	60	64	61	62
Alemany	57	57	54	56	42
Català	32	35	47	49	66
Francès	49	45	42	45	43

4.3.3. Convivència lingüística

A la pregunta: «A les Illes Balears conviuen principalment dues llengües: el català i el

castellà. En relació a la convivència lingüística dels ciutadans, digues-me, per favor, el teu grau d'acord amb cada una d'aquestes tres afirmacions». Les respostes van ser:

	<i>A</i> <i>A tots els que vulguin viure en català se'ls han d'oferir les condicions necessàries per tal que puguin fer-ho</i>	<i>B</i> <i>S'ha d'imposar l'espanyol o castellà com a única llengua oficial a tota la nostra comunitat i el català ha de ser una qüestió privada de cada un</i>	<i>C</i> <i>S'ha d'imposar el català com a única llengua oficial a la nostra comunitat i l'espanyol o castellà ha de ser una llengua privada de cada un</i>
Acord			
Totalment	43	11	7
Bastant	33	12	11
	76%	23%	18%
Poc	15	25	28
Gens	9	51	53
	24%	76%	81%
	100%	100%	100%

Assumint una presència ja important del castellà, s'ha preguntat per les possibilitats i condicions de viure en català per part de qui vulgui fer-ho. Un 76% està d'acord (totalment o bastant) en el fet que aquestes condicions es produeixin. A l'altra part s'haurà d'assumir que una proporció superior –del 80% o més– estarà d'acord també que aquestes condicions es produeixin (no es perdin) per al castellà.

De manera que els que són partidaris d'una imposició lingüística, d'una o altra llengua, són una minoria: un 23% els que imposarien l'espanyol i reservarien el català a l'ús privat; un 18% els que imposarien el català i reservarien el castellà a l'ús privat. Almenys tres quartes parts o més de la població aposta per una convivència de les dues llengües.

Els més joves aposten més pel català que els més grans, que ho fan pel castellà.

L'esquerra i el centreesquerra fan prevaler el català; la dreta, el castellà.

Els que són més partidaris d'una imposició (sobretot del castellà) són els catòlics practicants; els que afavoreixen més les condicions de viure en català els trobam entre els indiferents, agnòstics i no-creients.

La major inclinació al castellà es produeix a Mallorca, la màxima orientació al català a Menorca.

I, naturalment, la llengua que es parla i els sentiments d'identitat nacional/territorial determinen que la inclinació sigui cap al castellà o cap al català.

La determinació està molt clara pel que fa a les condicions de viure en català: entre el

89% i el 91% dels que se senten mallorquins/menorquins/eivissencs (i no espanyols) estan d'acord amb aquestes condicions. Fins i tot, hi estan entre el 61% i el 68% dels que se senten espanyols.

Però els percentatges baixen a l'hora d'imposar una llengua: entre el 31% i el 38% dels que se senten espanyols imposarien el castellà; el 44% dels que se senten només mallorquins/menorquins/eivissencs imposarien el català; i només el 22% dels que se senten més espanyols l'imposarien. A la resta de segments els percentatges es reduïen significativament.

5. ORIENTACIÓ POLÍTICA

5.1. La ubicació política

L'autoposicionament polític a l'escala esquerra-dreta té una llarga tradició al nostre país. Es tractava d'una escala de 10 punts, de l'1 al 10, sense punt mig, que va de l'esquerra (1) a la dreta (10).

La població balear s'ha autoposicionat sempre més a la dreta que la mitjana del conjunt espanyol. I aquest registre, tot i que un poc atenuat, se segueix produint avui amb els joves.

A l'estudi del joves espanyols s'aprecia ja una estabilitat el 1993 i el 1994, amb la mitjana entorn del 4,6 en aquells anys, per situar-se ara en el 4,56. Els joves balears s'ubiquen més a la dreta, en el 4,84 de l'escala, és a dir, en espais del centreesquerra. Els seus pares, en canvi, tendeixen a ubicar-se en espais del centredreta.

La distància entre pares i fills, entre adults majors i joves, és aquí un poc més gran que

Taula 3.20. Opinions sobre la convivència lingüística (mitjanes 1-4)

	<i>A tots els que vulguin viure en català se'ls han d'oferir les condicions necessàries</i>	<i>S'ha d'imposar el castellà com a única llengua oficial</i>	<i>S'ha d'imposar el català com a única llengua oficial</i>
TOTAL	3,11	1,84	1,71
Gènere			
Homes	3,11	1,81	1,76
Dones	3,10	1,87	1,65
Edat			
15-17 anys	3,15	1,83	1,81
18-20 anys	3,15	1,75	1,65
21-24 anys	3,03	1,92	1,67
Classe social subjectiva			
Alta i mitjana-alta	3,16	1,79	1,70
Mitjana-baixa	3,08	1,84	1,70
Baixa	2,98	2,03	1,74
Autoposicionament polític esq.- dta. (1-10)			
1, 2, 3 (esquerra)	3,25	1,64	1,70
4, 5 (centreesquerra)	3,13	1,78	1,76
6, 7 (centredreta)	3,14	1,90	1,70
8, 9, 10 (dreta)	2,73	2,33	1,57
Orientació religiosa			
Molt bon catòlic + catòlic practicant	3,03	1,92	1,92
Catòlic no molt practicant	3,05	1,94	1,58
Catòlic no practicant	3,07	1,90	1,73
Indiferent i agnòstic	3,20	1,72	1,83
No-creient i ateu	3,21	1,57	1,48
Illa			
Mallorca	3,12	1,88	1,76
Eivissa	3,04	1,68	1,28
Menorca	3,11	1,70	1,82
Llengua que parla			
Castellà	2,90	2,14	1,44
Ambdues	3,32	1,64	1,66
Català	3,32	1,51	2,05

entre els joves espanyols, que l'escurçaren molt. Així doncs, a les Balears és probable una major distància intergeneracional.

A grans trets, s'observa:

a) Les dones presenten una taxa més elevada de NS/NC.

b) A mesura que es pugen graons d'edat, es va passant de posicions més de dreta a posicions més d'esquerra.

c) Els adolescents són els que menys contesten. Els més grans (orientats a l'esquerra) són els que presenten una ràtio més alta de distància intergeneracional.

d) Les classes mitjanes-altes són les més orientades a la dreta; les mitjanes-baixes (no les baixes), les més orientades a l'esquerra. Les classes baixes-treballadores són les que registren una més elevada taxa de NS/NC.

e) Les màximes distàncies intergeneracionals van sent majors així com es va passant de posicions de dreta a posicions d'esquerra.

f) Les dues variables ideològiques, la política i la religiosa, apareixen molt relacionades entre si. De manera que, a mesura que es va passant a posicions de major religiositat, es va passant a orientacions de dreta.

g) Mallorca és l'illa que més a la dreta està; Eivissa, la que més a l'esquerra. Mallorca uneix trets de dreta amb taxes superiors de no-resposta. Eivissa i Menorca uneixen trets més d'esquerra amb majors distàncies intergeneracionals.

5.2. El vot

A l'enquesta fèiem aquestes preguntes sobre vot: «Tot i que tal vegada no tenguis edat per votar, si hi hagués eleccions generals demà, quin partit votaries?» i, si no contestava un partit, es tornava a preguntar: «Però,

quin partit diries que t'atrau més?». Els resultats, si comparem Espanya i les Balears, són els que es ressenyen a la taula 3.21.

A les Balears hi ha un poc més de vot PP i un poc menys de vot PSOE que en el conjunt espanyol, per bé que les diferències són petites.

Es constata l'aparició amb una certa entitat (superior a la d'IU) del PSM, bastant per davant d'UM.

El vot Verd és molt significatiu, superior al del conjunt espanyol.

Per acabar, a les Balears s'aprecia una lleugera major orientació cap al vot en blanc i a no anar a votar. És a dir, que hi ha un poc més de descart que en el conjunt espanyol. És un quedar-se fora que ja constatam en la proporció de NC quan els entrevistats havien d'autoposicionar-se en l'escala esquerra-dreta.

	<i>Vot declarat</i>	<i>Vot final: declarat + atrau més</i>
PP	18	20
PSOE	13	16
IU	2	3
PSM	4	5
UM	1	2
Altres	3	4
Verds	7	13
Total voten	48	62
En blanc	10	7
No votaria	25	19
NC	17	12
	100%	100%

Si tenim en compte el substantiu vot en blanc, és quasi el 70% el que acaba expressant una intenció de vot, proporció pràcticament idèntica a la dels joves espanyols i molt a to amb manifestacions d'aquest tipus en la població adulta.

Els resultats de vot són els que podem observar a la taula 3.21.

El funcionament de les distintes variables explicatives (taules 3.22 a 3.24) permet extreure les següents conclusions:

a) Els homes voten un poc més PP, les dones voten un poc més els Verds.

b) El major descart –vot blanc, no votaran– es produeix en el grup de 18-20 anys. On el vot nacionalista és més elevat és en els adolescents de 15-17 anys. El vot més substantiu als partits d'àmbit nacional el trobam en el grup dels més grans, en el de 21-24 anys.

c) Les classes mitjanes i mitjanes-altes voten més PP, i també Verds. Les classes baixes-treballadores, PSOE.

d) La dreta vota el PP; l'esquerra vota el PSOE i també IU. On es vota PSM és a l'esquerra. L'esquerra, també, és la que més vota Verds.

e) El vot PP destaca en els catòlics practicants. El vot PSOE es dona a tots els segments de la variable religiosa, tot i que despenja en els catòlics no practicants i en els no-creients. El vot Verd és, sobretot, dels indiferents i no-creients.

f) El vot PSOE i Verd destaca a Eivissa, que és la que manifesta una taxa més alta de participació electoral.

g) Els partits nacionalistes destaquen en els que usen el català i, per descomptat, en els que se senten autòctons més que espanyols:

<i>Se sent...</i>	<i>Vot final</i>	
	<i>PSM</i>	<i>UM</i>
Espanyol	1	1
Més espanyol que...	3	—
Tan... com espanyol	3	2
Més (mallorquí, etc.) que espanyol	10	3
Mallorquí, menorquí, etc.	12	2

Taula 3.21. Vot declarat i vot final a Espanya i a les Balears

	Vot declarat		Vot final: votaria +li atrau més	
	Espanya	Balears	Espanya	Balears
PP	15,3	17,5	19,5	20,2
PSOE	13,3	12,8	17,9	15,8
IU	6,1	1,7	8,6	2,6
PSM		4,2		5,2
UM		1,4		1,6
Altres	9,4	2,8	12,0	3,7
Verds	3,5	7,4	5,8	12,8
	47,6	47,8	63,8	61,9
En blanc	9,2	10,0	6,3	7,1
No votaria	26,3	25,4	16,7	18,7
NC	16,9	16,8	13,2	12,3
	52,4	52,2	36,2	38,1
Total	100%	100%	100%	100%

Taula 3.22. Vot final, segons gènere i edat

	Gènere			Edat		
	TOTAL	Home	Dona	15-17 anys	18-20 anys	21-24 anys
PP	20	23	18	18	18	24
PSOE	16	16	15	15	14	18
IU	3	2	3	1	3	3
PSM	5	6	5	7	4	5
UM	2	1	2	4	-	1
Verds	13	11	14	13	13	12
En blanc	7	7	5	5	10	6
No votaria	19	20	19	19	21	17
NC	12	14	14	14	12	11
	100%					

Taula 3.23. Vot final, segons la classe social subjectiva i l'autoposicionament polític (%)

	Classe social subjectiva			Autoposicionament polític esq.- dta. (1-10)			
	Alta i mitjana-alta	Mitjana-baixa	Baixa-treballadora	1-2-3	4-5	6-7	8-9-10
PP	21	21	13	—	11	75	77
PSOE	14	16	19	39	22	4	6
IU	2	3	2	8	3	1	—
PSM	5	5	5	8	10	1	—
UM	2	1	1	1	3	1	2
Verds	14	12	10	24	16	5	—
En blanc	8	7	7	4	7	1	3
No votaria	18	17	27	6	16	4	5
NC	12	12	14	3	6	4	6

Taula 3.24. Vot final, segons l'illa i la llengua parlada a casa (%)

	Illa en què resideix			Llengua que parla a casa		
	Mallorca	Eivissa	Menorca	Castellà	Ambdues	Català
PP	21	17	20	22	19	18
PSOE	14	25	12	19	18	12
IU	3	4	1	3	—	3
PSM	6	—	—	2	3	10
UM	2	—	1	1	1	3
Verds	10	40	8	13	8	12
En blanc	8	1	11	5	10	9
No votaria	21	4	16	20	24	16
NC	13	8	16	13	15	11

5.3. Democràcia i autoritat

Hi ha majoritàriament una disposició democràtica (taula 3.25) i, d'altra banda, s'accentua l'orientació defensiva en àrees del sistema econòmic, en demandar autoritat i control de l'Estat en l'activitat econòmica de les empreses, abans de deixar que el mercat funcioni lliurement sense inter-

que s'ha de deixar que el mercat funcioni sense intervenció de l'Estat (taula 3.26).

Els adolescents, a la vegada que un poc autoritaris, estan més a favor de la llibertat, del liberalisme econòmic, contrasten amb els més grans, que subscriuen l'alternativa que l'Estat ha d'intervenir i controlar les empreses. Són aquests joves ja

Taula 3.25. Acceptació de la democràcia (%)

	Balears	Espanya	
	1999	1999	1994a
La democràcia és preferible a qualsevol altra forma de govern	74	75	67
Per a gent com jo tant és que governi un règim autoritari com un de democràtic	19	14	19
A vegades és preferible un govern autoritari a un de democràtic	6	10	12
NS/NC	1	2	2

Taula 3.26. Sobre el control de l'Estat i el mercat lliure (%)

	Balears	Espanya
L'Estat ha de reservar-se sempre unes àrees d'intervenció i control en l'activitat econòmica de les empreses	65	58
S'ha de deixar que el mercat funcioni lliurement sense intervenció de l'Estat	28	37
NS/NC	7	4

venció estatal. La relació era de 58 a 37 en els joves espanyols, i encara s'accentua més aquesta disposició en els joves balears. En aquests últims, augmenten fins al 65% els que opinen que l'Estat ha de reservar-se unes àrees d'intervenció i control en l'activitat econòmica de les empreses, mentre que assoleixen només el 28% els que estan a favor del liberalisme econòmic pur i dur, els que opinen

de 21 a 24 anys, més madurs i més pròxims al mercat de treball, els que reclamen aquest paper interventor i controlador de l'Estat (taula 3.27).

És en les posicions polítiques de dreta on destaca la reclamació d'un funcionament lliure del mercat, que contrasta amb la major inclinació relativa que té la dreta cap a fórmules polítiques auto-

ritàries. Aquest no és el cas del centredreta, que, juntament amb l'esquerra, es presenten com els segments més demòcrates (taula 3.27).

Així mateix, les més autoritàries classes baixes també subscriuen en major proporció l'opció econòmica liberal.

Així doncs, pareix plantejar-se una fórmula que combina dues opcions aparentment antagòniques: la de funcionament lliure del mercat (liberalisme econòmic) amb la d'una major preferència per un govern autoritari (o la indiferència per la democràcia).

Això que succeeix entre els joves espanyols (1999), ho veiem repetit i accentuat en els joves balears.

Es podria pensar que els més demòcrates veuen en aquest paper de l'Estat una funció que no pot ignorar, un component d'ordre, un dispositiu de defensa de la democràcia i de garantia del sistema, en última instància. I que el funcionament lliure del mercat (sense Estat) l'assimilen els més autoritaris a allò que els seus opositors anomenarien liberalisme/capitalisme «salvatge», segregació del «pensament únic», contra la igualtat i les justes redistribucions.

Taula 3.27. Actituds sobre intervencionisme de l'Estat i funcionament lliure del mercat, sobre preferència de la democràcia vs la possibilitat d'un govern autoritari (I) (%)

	<i>L'Estat ha d'intervenir i controlar les empreses</i>	<i>Funcionament lliure del mercat</i>	<i>La democràcia és preferible</i>	<i>Preferible un govern autoritari + Tant és</i>
TOTAL	65	28	74	25
Gènere				
Homes	66	29	74	25
Dones	64	27	74	24
Edat				
15-17 anys	55	32	72	32
18-20 anys	67	28	81	26
21-24 anys	71	25	77	18
Classe social subjectiva				
Alta i mitjana-alta	66	27	76	23
Mitjana-baixa	66	26	76	24
Baixa	57	38	62	36
Autoposicionament polític esq.- dta. (1-10)				
1, 2, 3 (esquerra)	69	29	82	16
4, 5 (centreesquerra)	67	29	76	23
6, 7 (centredreta)	69	27	81	18
8, 9, 10 (dreta)	59	38	70	28

Taula 3.28. Actituds sobre intervencionisme de l'Estat vs funcionament lliure del mercat, sobre preferència de la democràcia vs la possibilitat d'un govern autoritari (II) (%)

	<i>L'Estat ha d'intervenir i controlar les empreses</i>	<i>Funcionament lliure del mercat</i>	<i>La democràcia és preferible</i>	<i>Preferible un govern autoritari + Tant és</i>
Illa				
Mallorca	61	31	71	27
Eivissa	81	18	90	10
Menorca	77	19	80	20
Llengua que parla				
Castellà	63	29	70	28
Ambdues	70	23	78	22
Català	64	29	76	22

5.4. L'Europa de l'euro

Preguntats els joves balears pels «esforços que estan fent per tenir l'euro com a moneda única europea», el resultat és molt semblant al registrat amb els joves espanyols, lleugerament superior ara: el 75% està a favor d'aquests esforços, el 22% hi està en contra (taula 3.29).

El tarannà general de la població espanyola, i concretament de la població juvenil espanyola, és favorable cap als temes europeus, sempre per

sobre de la mitjana dels països de la UE.

A les Balears, el perfil dels joves més favorables a l'euro és:

- els homes;
- els més grans, els que tenen de 21 a 24 anys;
- les classes mitjanes-altes;
- el centredreta;
- els catòlics no practicants;
- Eivissa.

Taula 3.29. Valoració dels esforços per a la instauració de la moneda única (%)

	<i>Esforsos que s'estan fent per tenir l'euro com a moneda única europea</i>	
	<i>Balears 1999</i>	<i>Espanya 1999</i>
Molt a favor	21,0	19,5
Més bé a favor	53,8	53,0
	74,8	72,5
Més bé en contra	14,5	17,2
Molt en contra	7,7	7,5
	22,2	24,7
NS/NC	3,0	3
	100%	100%
<i>Saldo net favorable</i>	52,6	47,8

6. ILLES I IDENTITAT AMB EL TERRITORI

6.1. Identitat amb el territori

Per conèixer «l'espai d'identificació primordial», amb el «sentiment d'arrelament a la terra» que comporta (Moral, 1998; 11-18), preguntam: «A quina d'aquestes agrupacions geogràfiques diries que pertany, per sobre de les altres? I després?».

Els resultats de la nostra enquesta ens ressenyen aquest origen o pertinença geogràfica que s'adjudiquen els joves balears:

<i>PERTANYEN...</i>	<i>Per damunt de tot, en 1r lloc</i>	<i>En 2n lloc</i>	<i>% suma</i>
Localitat, poble o ciutat on viu	39	14	53
Espanya	22	30	52
Regió o illa on viu	27	37	64
El món sencer	9	8	11
Europa	2	9	17
	100%		

L'àmbit local és el primer que s'esmenta, després es col·loca el nivell regional, del país balear o autonòmic. Espanya ocupa el tercer lloc. En últim lloc, es col·loquen les dimensions cosmopolites: el món sencer i Europa.

La comparació d'aquests resultats amb els de *Jóvenes españolas 99*, segons els ressenya la taula 3.30, ens diu que a les Balears es dona bastant menys rellevància a tot el que és local: a sentir-se de la localitat, poble o ciutat en què es viu. Se n'hi dona més, en canvi, a l'illa o regió on es viu.

Amb tota seguretat, doncs, la referència pròxima més important és la de l'illa, tant com el poble o ciutat on es viu i menys la regió o auto-

nomia balear.

En principi, l'afiliació geogràfica, els sentiments de pertinença geogràfica, no han de tenir res a veure amb les variables sociodemogràfiques. No obstant això, es produeixen algunes correspondències:

a) Les dones es vinculen més a l'àmbit local: poble o ciutat en què viuen.

b) Els adolescents, tot i amb una taxa minoritària, són els que més es vinculen a Europa. El grup intermedi d'edat, el de 18-20 anys, a l'illa o regió.

c) La classe mitjana-alta a l'illa o regió. La classe mitjana-baixa també a Espanya. La classe baixa-treballadora diu que pertany principalment al seu poble o ciutat.

De les variables ideològiques és la política la que opera amb major nitidesa. En els espais de la dreta hi ha tendència a donar més importància a la pertinença local i a la d'Espanya. En els d'esquerra a la d'illa o regió i els cosmopolites, a Europa i al món.

L'orientació religiosa no discrimina amb tanta precisió, tot i que pot apreciar-se que en el bloc dels catòlics es fa prevaler la pertinença local i l'espanyola. En els no-creients destaca el món.

Taula 3.30. Agrupació geogràfica a la qual diria que pertany: a les Balears i a Espanya

	Per damunt de tot, en 1r lloc		En 2n lloc		% suma	
	Balears	Espanya	Balears	Espanya	Balears	Espanya
Pertanyen...						
Localitat, poble o ciutat on viu	39	52	14	18	53	70
Espanya	22	23	30	29	52	52
Regió o país (autonomia) on viu/illa	27	13	37	35	64	48
El món sencer	9	10	8	6	11	16
Europa	2	2	9	10	17	12
	100%	100%				

Les illes es diferencien entre si, com hem vist abans a totes les dades analitzades:

a) A Menorca destaca la pertinença local.

b) A Eivissa pareix constatar-se una major pluralitat de pertinences, destaca la d'illa o regió, la d'Espanya i la del món.

c) Mallorca, pel seu pes a la mostra, es fixa entorn de la mitjana.

Taula 3.31. Agrupació geogràfica a la qual diria que pertany, segons gènere i edat (%)

	Gènere			Edat		
	TOTAL	Home	Dona	15-17 anys	18-20 anys	21-24 anys
1r, per damunt de tot						
Localitat, poble o ciutat on viu	39	36	42	40	37	41
Regió o país/illa	27	27	26	26	30	25
El país en el seu conjunt, Espanya	22	24	20	21	22	23
Europa	2	2	2	3	2	1
El món sencer	9	10	8	9	10	9
1r + 2n lloc						
Localitat, poble o ciutat	53	52	55	54	50	56
Regió o país/illa	64	64	64	63	65	63
Espanya	52	51	54	52	53	51
Europa	17	12	9	13	11	8
Món	11	18	17	16	18	18

La llengua que es parla i els sentiments d'identitat nacional/territorial operen en la mateixa i esperada direcció:

a) Els que parlen català, els que se senten no espanyols, són els que prioritzen més la pertinença local i la d'illa o regió.

b) Els que parlen castellà, els que se senten espanyols, prioritzen més la pertinença a Espanya, però també les cosmopolites.

Taula 3.32. Agrupació geogràfica a la qual diria que pertany, segons la classe social subjectiva i l'autoposicionament polític (%)

	Classe social subjectiva			Autoposicionament polític esq.- dta. (1-10)			
	Alta i mitjana-alta	Mitjana-baixa	Baixa-treballadora	1-2-3	4-5	6-7	8-9-10
1r, per damunt de tot							
Localitat, poble o ciutat on viu	36	40	45	29	42	37	50
Regió o país/illa	32	23	21	31	26	23	20
El país en el seu conjunt, Espanya	21	25	20	27	18	34	22
Europa	2	2	2	1	2	2	3
El món sencer	9	9	13	12	12	3	5
1r + 2n lloc							
Localitat, poble o ciutat	50	54	64	44	54	52	55
Regió o país/illa	68	63	50	64	63	65	67
Espanya	51	54	52	53	48	60	61
Europa	12	9	9	12	11	12	6
Món	17	16	23	24	21	11	9

Taula 3.33. Agrupació geogràfica a la qual diria que pertany, segons l'illa i la llengua parlada a casa (%)

	Illa en què resideix			Llengua que parla a casa		
	Mallorca	Eivissa	Menorca	Castellà	Ambdues	Català
1r, per damunt de tot						
Localitat, poble o ciutat on viu	41	7	59	30	41	49
Regió o país/illa	24	56	19	19	31	36
El país en el seu conjunt, Espanya	22	28	19	35	19	8
Europa	2	1	—	3	1	1
El món sencer	10	9	2	13	5	6
1r + 2n lloc						
Localitat, poble o ciutat	58	14	64	45	51	63
Regió o país/illa	63	76	56	52	70	78
Espanya	48	73	59	66	46	37
Europa	11	10	8	13	13	6
Món	16	27	12	21	13	13

6.2. Sentiments d'identitat nacional/d'illa

Tractam de profunditzar en el «sentiment» d'identitat nacional/d'illa i de triar: en primer lloc, entre ser espanyol o ser mallorquí/menorquí/eivissenc; en segon lloc, entre una pluralitat de possibles identitats.

Els resultats es produeixen (1999) en un mapa general espanyol de renaiement de les identitats autòctones/regionals/nacionals, nacionalistes, que s'ha anat desenvolupant al llarg dels últims 20 anys. Els joves balears s'expressen així com es ressenya a la taula 3.34.

A Mallorca, les identitats espanyola i autòctona (mallorquí, menorquí, eivissenc...) gairebé es reparteixen igual, tot i que aquesta última presenta un lleuger avantatge: 32% la identitat autòctona i 28% l'espanyola. A ambdues les supera la identitat compartida: la de sentir-se tan (...) com espanyol.

Els màxims d'identitat espanyola es presenten a Eivissa i Formentera. Els mínims a Menorca, que és on la identitat autòctona és més forta.

Si als entrevistats se'ls dona a triar d'una llista on seleccionen una opció en 1r lloc i una altra en 2n lloc –si ja no s'enfronten les identitats espanyola i autòctona–, llavors el lideratge l'assumeix la identitat autòctona; en segon lloc, l'espanyola; en tercer lloc, a distància, la balear; i, minoritàries, altres identitats, d'entre les quals la catalana.

El posicionament de les illes segons les dues dimensions: la política (de l'escala esquerra-dreta) i la cultural-política de la identitat autòctona, reflecteix la seva diferenciació i la seva singularitat. Mallorca i Menorca, més properes entre si i allunyades d'Eivissa. Mallorca combina posicionament a la dreta i una identitat autòctona mitjana. Eivissa, amb menor identitat autòctona i posicionada a l'espai de l'esquerra. I Menorca, amb alta identitat autòctona i una ubicació política mitjana.

Taula 3.34. Sentiments d'identitat nacional/d'illa (%)

	<i>Mallorca</i>	<i>Eivissa</i>	<i>Menorca</i>
A) Se sent			
Espanyol	21	34	10
Més espanyol que mallorquí/eivissenc/menorquí	7	2	4
Tan mallorquí/eivissenc/menorquí com espanyol	38	42	42
Més mallorquí/eivissenc/menorquí que espanyol	11	12	26
Mallorquí/menorquí/eivissenc	21	11	17
	32%	23%	43%
Mitjana (1-5)	2,63	3,03	3,35
B) Se sent: en 1r lloc			
Mallorquí/menorquí/eivissenc	54	49	83
Balear	3	1	1
Espanyol	36	40	16
Català	2	2	—
Altres	4	8	—
NS/NC	1	—	—
	100%		
C) Se sent en 1r + 2n lloc			
Mallorquí/menorquí/eivissenc	80	80	93
Balear	36	7	24
Espanyol	66	84	67
Català	6	2	11

BIBLIOGRAFIA

ANDRÉS ORIZO, F. *Los nuevos valores de los españoles. España en la Encuesta Europea de Valores*. Madrid: Fundación Santa María, ed. SM, 1991a.

ANDRÉS ORIZO, F.; SÁNCHEZ, A. *El Sistema de Valors dels Catalans*. Barcelona: Institut Català d'Estudis Mediterranis, 1991b.

ATIENZA, J.; LUJAN, J. L. *La imagen social de las nuevas tecnologías biológicas en España*. Madrid: CIS, Opiniones y Actitudes, núm. 14, 1997.

ELZO, J. (dir.). *Los valores en la C. A. del País Vasco y Navarra. Su evolución en los años 1990-1995*. Vitòria-Gasteiz: Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco, 1996.

EUROPEAN COMMISSION (1993). Age and Attitudes. Eurobarometer 1993.

EUROPEAN COMMISSION (1997a). Iouth in the European Union. Eurostat. Març 1997.

EUROPEAN COMMISSION (1997b). Ioung Europeans. Eurobaromètre 47.2. Juliol 1997.

EUROPEAN COMMISSION (1998). Eurobarometer 48. [Treball de camp: octubre - novembre 1997.]

EUROPEAN COMMISSION (1998a). Standard Eurobarometer 49. [Treball de camp: abril-maig 1998.]

Juan González Anleo

1. ELS JOVES I L'ESCOLA

1.1. L'escola i la socialització juvenil

L'escola constitueix un dels agents de socialització més poderosos en la transmissió d'hàbits, habilitats, pautes i normes, valors, ideals i models. És, a més, un ric espai convivencial en el qual, amb molta freqüència, creixen i es desenvolupen els grups d'amics, gairebé tan influents com la família en el procés de socialització dels joves. A la societat espanyola actual, l'escola, és a dir, el sistema d'ensenyament, gaudeix d'una alta estima i els joves hi dipositen més confiança que en cap altra institució social, a excepció de les organitzacions de voluntariat.

Taula 4.1. Percentatge de joves balears que confien molt i bastant en diverses institucions socials

1r Organitzacions de voluntariat	80,6
2n Sistema d'ensenyament	65,5
3r Unió Europea	61,1
4t Policia	54,1
5è Premsa	47,4
6è OTAN	46,0
7è Administració de justícia	43,8
8è Sistema de la Seguretat Social	53,3
9è Grans empreses	41,7
10è Sindicats	40,6
11è Forces Armades	39,3
12è Església	29,1
13è Parlament de la teva comunitat autònoma	36,3
14è Parlament de l'Estat	36,1

Font: Joves balears 99

Els estudis, orientats naturalment cap a l'obtenció de la competència professional, tenen una gran importància en la vida dels joves balears. Un 87% (un poc més les al·lotes que els al·lots) els atribueixen *molta* o *bastant* importància, que augmenta a mesura que avancen en la seva carrera professional.

Taula 4.2. Percentatge de joves que atribueixen molta i bastant importància als estudis i a la competència professional

	<i>Molta importància</i>	<i>Bastant importància</i>
TOTAL	43,0	44,2
Sexe		
Home	39,1	45,3
Dona	47,1	43,0
Estudis en curs		
Primària o ESO	39,9	43,0
Batxillerat	46,2	46,7
FP	51,4	40,5
1r cicle Universitat	50,7	44,2
2n i 3r cicle Universitat	62,2	33,3
Classe social objectiva		
Alta i mitjana-alta	52,4	38,1
Mitjana-mitjana	44,8	41,3
Mitjana-baixa	49,3	43,6
Treballadora	39,1	46,6
Posició política		
Extrema esquerra	36,2	45,4
Centreesquerra	42,0	45,5
Centredreta	50,7	39,7
Extrema dreta	60,9	28,1
Illa		
Formentera (7)	(1)	(6)
Eivissa	33,7	54,8
Mallorca	44,4	41,7
Menorca	43,2	51,1

Font: Joves balears 99

Taula 4.3. Lloc on es diuen les coses més importants en idees i interpretacions del món (%)

	1r	2n	3r	4t	5è
	Mitjans de comunicació de masses	Família	Amics	Centre d'ensenyament	Llibres
TOTAL	52,6	40,4	37,4	23,3	22,7
Sexe					
Home	52,5	38,5	38,1	19,5	21,4
Dona	52,7	42,4	36,7	27,3	24,4
Estudis en curs					
Primària o ESO	45,6	41,8	33,5	21,5	26,6
Batxillerat	50,9	52,1	46,7	30,2	27,2
FP	56,8	32,4	35,1	8,1	13,5
1r cicle Universitat	55,8	42,0	50,0	33,3	26,1
2n i 3r cicle Universitat	44,4	46,7	51,1	46,7	35,6
Classe social objectiva					
Alta i mitjana-alta	50,0	45,2	39,3	31,0	32,1
Mitjana-mitjana	54,7	44,2	46,5	30,2	22,7
Mitjana-baixa	49,0	41,2	44,6	23,0	23,0
Treballadora	53,8	38,7	31,4	20,2	21,2
Posició política					
Extrema esquerra	39,9	38,0	35,6	30,7	38,7
Centreesquerra	51,7	42,9	45,5	23,0	22,4
Centredreta	64,4	42,5	31,5	28,8	21,9
Extrema dreta	40,6	56,3	37,5	23,4	17,2
Religiositat					
Catòlic practicant	52,3	46,7	32,7	16,8	16,8
Catòlic no molt practicant	54,7	46,9	29,7	28,6	26,0
Catòlic no practicant	54,5	37,5	36,3	21,1	19,0
Indiferent i agnòstic	50,2	36,2	44,3	25,1	26,4
Ateu i no-creient	51,4	36,0	48,6	22,5	24,3
Illa					
Formentera (7)	-	(6)	(1)	(2)	(6)
Eivissa	34,6	38,5	31,7	31,7	36,5
Mallorca	54,6	39,7	36,5	20,2	19,4
Menorca	60,2	45,5	53,4	40,9	31,8

Font: Joves Balears 99.

* resposta múltiple

Aquestes dues taules ens porten a una mateixa conclusió: l'escola i els estudis ocupen un lloc molt elevat a l'esquema juvenil de valors i prioritats. Però, en aparent contradicció, aquesta preeminència de l'escola en l'estimació dels joves de les Balears no té un predomini paral·lel a l'hora d'influir en les ments juvenils. Interrogats els joves sobre «el lloc on es diuen les coses més importants sobre idees i interpretacions del món», l'escola apareix només en quart lloc, després de la família, els amics i els mitjans de comunicació de masses, i és esmentada per la quarta part dels joves.

L'escola transmet valors i idees-mare a través dels continguts del currículum, a través del professor, de la seva autoritat i testimonis i, d'una manera molt especial, a través dels ritus i pràctiques escolars en què l'al·lot i l'al·lota tenen per primera vegada l'experiència directa de valors com la competitivitat, el rendiment, la disciplina, la dedicació, la col·laboració, la companyonia, etc. Però a l'escola socialitzadora, com li succeí a la família, li han sortit poderosos competidors: els mitjans de comunicació de masses (MCM), especialment la TV.

Com que la família ja no educa com abans, l'escola s'ha d'encarregar d'ensenyar i d'educar. Massa càrrega. Amb un altre competidor més: la cultura juvenil. La cultura escolar i la cultura juvenil són contradictòries en gairebé tot: la cultura escolar és una «cultura de submissió» (Percheron), de caràcter institucional formal, autoritària en les relacions mestre-alumne, de participació totalment asimètrica en la presa de decisions i amb un fort èmfasi en el control de moviments i accions. La cultura juvenil és diametralment oposada: d'independència i autonomia, informal i antiinstitucional, igualitària, de participació lliure en el procés decisor i de llibertat d'actuació. Tot i així, l'escola sí que transmet valors, per bé que els joves consideren que ho fa en quart lloc.

Els centres d'ensenyament com a transmissors de valors i d'idees-mare influeixen més en les al·lotes que en els al·lots, tal vegada per la major importància que elles concedeixen als estudis i la major confiança que dipositen en les institucions educatives.

La «sonoritat» del missatge de l'escola augmenta a mesura que al·lots i al·lotes avancen en els seus estudis. Crida l'atenció l'escassa rellevància de la formació professional en aquest terreny. Tal vegada la formació professional tenguí un dèficit d'orientació humanista i per això els joves no la consideren com a «lloc on es diuen les coses importants...».

1.2. Estudiants i «retirats» escolars

Entre els joves balears, les proporcions d'estudiants i de treballadors estan notablement distanciades: un 55% d'estudiants enfront d'un 36% de treballadors. Es troben en situació d'atur el 7,2%. Respecte al conjunt nacional, hi ha una major orientació de la joventut balear cap al treball, així com també més possibilitats (taula 4.4).

Taula 4.4. Dedicació dels joves al treball i a l'estudi (dades en %)

	Balears	Espanya
	(a)	(b)
Treballen	36	23
Per compte propi	2,5	3
Per compte d'altri	33,6	20
Estudien	55	67
Només estudien	47,6	59
I cerquen treball	0,9	2
I treballen	6,5	6
En atur, cerquen treball	7,2	9
Mestresses de casa	0,9	1

Font: (a) *Joves balears 99*; (b) *Jóvenes españolas 99*, inclosa la Comunitat Autònoma de les Illes Balears

Estudien més les al·lotes que els al·lots, que ingressen en major proporció en el món del treball, quasi 10 punts per sobre de les al·lotes. Les alternatives estudi/treball estan condicionades també per l'edat, però molt poc pel nivell d'ingressos de la família, com ho fou en el passat (taula 4.5).

Taula 4.5. Situació d'estudis o treball dels joves segons ingressos de la família (dades en %)

Nivell d'ingressos familiars	Total		
	Estudien	Treballen	
370.001 a 600.000 i més	12,1	11,2	15,0
195.001 – 370.000	39,7	39,6	41,1
195.000 – 45.000 i menys	27,8	23,7	29,8

Font: Joves balears 99

El factor que en més alt grau determina la situació alternativa d'estudis/treball juvenil és l'edat, com s'ha dit. La taula 4.6 ens presenta aspectes importants sobre aquesta situació dels joves de les Balears:

Taula 4.6. Situació d'estudis o treball dels joves segons l'edat (%)

	15-17 anys			18-20 anys			21-24 anys		
	Treballa	Atur	Estudia	Treballa	Atur	Estudia	Treballa	Atur	Estudia
	12,5	5,1	82	42,3	7,3	47,7	66,6	8,8	22,7

Font: Joves balears 99

1r) Els joves de les Balears inicien el seu contacte personal amb el món del treball ja des de la seva primera etapa juvenil, de manera que als 18 anys ja treballa gairebé la meitat dels joves, en fort contrast amb el conjunt nacional.

2n) Durant la segona etapa juvenil estudien menys joves dels que treballen. És un avantatge o un handicap per al futur desenvolupament de les Balears? Mentre que al conjunt d'Espanya segueix estudiant en aquesta etapa el 66% dels joves, a les Balears ho fa el 48%, 18 punts per sota.

3r) No arriba en cap cas l'atur ni a la dècima part dels joves, significatiu indicador de la vitalitat econòmica de la comunitat

Aquests alts percentatges de joves escolaritzats es distribueixen en els distints nivells d'ensenyament de la següent manera (taula 4.7).

Taula 4.7. Distribució de joves en els nivells d'ensenyament (dades en %)

. ESO + BUP 1r i 2n	29,0
. Batxillerat 1r i 2n + COU	27,1
. FP	6,8
. Primer cicle d'Universitat	25,1
. Segon i tercer cicle d'Universitat	11,0

Crida l'atenció l'alt nivell d'estudis de la joventut balear, amb una tercera part en

nivells universitaris, aproximadament la mateixa quantitat que en el conjunt nacional. L'única diferència es troba en l'àmbit de la FP. A les Balears, només 7 de cada 100 joves segueixen estudis de formació professional,

mentre que a Espanya els cursen exactament el doble: 14 de cada 100.

Només una quarta part dels joves que treballen ha superat el nivell de secundària, i dels que l'han superat només un 4% té un diploma, una llicenciatura o graus equivalents. Amb més detall:

Treballen per compte d'altri el 39%, dels quals:

- el 18,0% només acabà estudis primaris o inferiors;
- el 33,9% finalitzà els seus estudis del primer cicle de secundària;
- el 23,8% finalitzà el segon cicle de secundària;
- el 19,3% acabà batxillerat o FP;
- el 3,3% finalitzà el primer cicle d'estudis superiors;
- i l'1,5% va concloure els seus estudis superiors amb una llicenciatura.

Dels que treballen per compte propi (3%):

- el 18% només finalitzà primària o menys;
- el 57,7% finalitzà secundària;
- el 16,1% acabà batxillerat o FP;
- i el 19,7% va fer estudis superiors.

Dels que es troben en atur (7,2%):

- el 12,5% només finalitzà primària o menys;
- el 66,7% finalitzà secundària;
- el 9,7% féu batxillerat o FP;
- i l'11,1% acabà estudis superiors.

Estudien i treballen el 6,5% dels joves de les Balears, percentatge similar a l'espanyol en conjunt, i molt per sota del que és habitual als països de la UE, amb l'excepció de Bèlgica, Itàlia i Grècia, entre d'altres. A Espanya, les diferències entre les universitats han de ser

molt considerables, ja que Miguel S. Valles parla d'un 31% d'homes i d'un 23% de dones que, simultàniament, estudien i treballen a la Universitat Complutense de Madrid (Valles, 1992; 738-741).

Un nou «problema» apareix en l'actualitat: els «retirats escolars» (*drop-outs*), freqüents a totes les societats amb «escola de masses». El problema de fons consisteix en el fet que el seu nivell d'estudis complet, el seu capital formatiu, és baix, ja que un 37% dels que s'han incorporat al mercat de treball no ha arribat al batxillerat o a la FP. Aquest problema s'ha d'enfocar des de la perspectiva dels anomenats «objectors escolars» dels quals parla l'Informe de l'INCE del 1997 «Planes de Estudio y Métodos de Enseñanza», que fa referència a l'Ensenyament Secundari Obligatori:

«Abans dels 16 anys es manifesten gens afins al món escolar i, en tot cas, el seu desig seria abandonar el centre. Com que no poden fer-ho, la seva actitud és de passotisme, si no de passivitat i de conductes asocials (...) L'embalsament forçat d'aquests alumnes està consumint infructuosament bona part de les energies dels equips directius i dels professors. I la falta de sortides actua en detriment de la qualitat del clima i de l'aprofitament de la resta dels alumnes. L'alarma social ha començat a aparèixer amb relació a aquest problema. Que els professors estan farts, és patent.

Si es donés una sortida escolar correcta a aquests alumnes, es clarificaria enormement la conflictivitat escolar actual» (Rodríguez, 1998; 121-122).

Malgrat els eventuals estudiants descontentos i la presència d'objectors escolars, el clima dominant en la joventut estudiant bale-

ar és de satisfacció amb els seus estudis, amb els matisos i excepcions inevitables.

1.3. El clima de satisfacció amb els estudis

La satisfacció de la joventut balear amb la seva escola, col·legi o universitat és moderadament alta i el seu nivell pràcticament idèntic al del conjunt de la joventut espanyola estudiada per la Fundació Santa María (taula 4.8).

Taula 4.8. Grau de satisfacció de la joventut balear amb diversos aspectes dels seus estudis (dades en %)

	<i>Molt i bastant satisfets</i>	<i>Poc o gens satisfets</i>
Companys	92,0	7,3
Professors	66,2	30,9
Capacitació per al treball	71,9	25,6
Mètode d'ensenyament	63,0	36,2
Organització del curs (normes, participació)	58,0	41,1

Font: *Joves balears 99*

Els companys, com a aspecte més valorat dels estudis subratlla la dimensió dels centres d'ensenyament com a espai de convivència juvenil i planter dels grups d'iguals. Només un 7% es mostren insatisfets i quasi la meitat, un 46%, molt satisfets. El sempre problemàtic aspecte de l'organització que implica, tal vegada inevitablement, normes i disciplina, un «dalt» i un «baix», control i sancions, és el factor més negatiu per a la satisfacció dels joves balears amb els seus estudis.

Criden l'atenció els punts que apareixen a la següent taula de resultats:

1r) La major satisfacció de les al·lotes amb

els seus professors (i amb els seus companys), mentre que els al·lots es mostren millor encaixats que les al·lotes en l'organització del centre i amb les seves normes.

2n) El terreny en què els joves dels diferents nivells escolars més destaquen per la seva satisfacció és:

- primària i ESO: els companys (període de les primeres amistats «per a tota la vida») i la formació dels «grups d'iguals» (*peer groups*);
- la utilitat pràctica dels estudis en allò que capaciten per al treball, per al 83,8% dels al·lots de formació professional, nivell orientat directament a llocs de feina més concrets;
- els professors, motiu de satisfacció per a l'1,2% dels universitaris del segon cicle d'Universitat.

Ordenats de major a menor satisfacció global, els nivells escolars es disposen així (taula 4.9):

Taula 4.9. Percentatge conjunt de satisfacció amb els 5 aspectes (molt + bastant)

1r. FP	376
2n. Primer cicle Universitat	351
3r. Batxillerat	350
4t. Segon cicle Universitat	347
5è. Primària + ESO	338
Mitjana	351

Font: *Joves balears 99*

No deixa de ser irònic i desconcertant que siguin els alumnes de FP els més satisfets amb els seus estudis, si es recorda el baix prestigi d'aquest nivell i el seu disminuït atractiu social per als al·lots i les seves famílies. Que els alumnes d'ESO es mostrin com els menys satisfets, no és gens estrany: és una etapa nova, gairebé en període de

rodatge i, sobretot, d'índole obligatòria, el que pot representar una càrrega no fàcilment suportable per a alguns al·lots.

3r) L'orientació política dels joves influeix en el nivell de satisfacció amb dos punts estretament relacionats entre si: els professors i l'organització del centre (normes, participació...). Els professors

s'encarreguen habitualment d'aplicar i controlar les normes i d'obrir canals per a la participació. Els joves que s'ubiquen en els dos extrems de l'arc polític, els d'extrema esquerra i els d'extrema dreta, són els que menys i els que més satisfets es mostren, respectivament, amb els professors i amb l'organització del centre d'ensenyament. Sembla que les seves corresponents ideologies, de dispar

Taula 4.10. Satisfacció dels joves amb diversos aspectes dels centres d'ensenyament (% que respon molt i bastant satisfet)

	<i>Companys</i>	<i>Professors</i>	<i>Capacitació per al treball</i>	<i>Mètodes</i>	<i>Organització (normes...)</i>
TOTAL	92,0	66,2	71,9	63,0	58,0
Sexe					
Home	92,1	62,6	71,7	63,1	60,8
Dona	92,0	69,7	71,9	63,1	55,1
Estudis en curs					
Primària + ESO	94,3	53,8	62,7	63,9	63,3
Batxillerat	91,2	68,1	77,5	62,1	51,5
FP	94,5	75,7	83,8	64,9	56,7
Primer cicle	90,6	73,9	74,7	62,3	60,9
Segon cicle	91,1	71,2	64,5	64,4	55,6
Posició política					
Extrema esquerra	88,8	52,6	68,8	58,8	48,8
Centreesquerra	91,4	65,5	71,8	65,5	53,1
Centredreta	91,4	69,1	72,9	51,8	60,5
Extrema dreta	95,0	70,0	72,5	67,5	80,0
Religiositat					
Catòlic practicant	94,1	75,0	72,1	67,7	63,3
Catòlic no molt practicant	96,6	68,1	78,5	63,8	55,2
Catòlic no practicant	90,2	68,5	74,1	66,0	59,9
Indiferent i agnòstic	93,4	65,4	66,2	62,5	54,4
Ateu i no-creient	82,8	51,6	67,2	51,6	59,4
Illes					
Formentera (7)	-	-	-	-	-
Eivissa	95,7	52,4	66,6	38,1	33,8
Mallorca	92,5	66,1	72,2	64,5	62,3
Menorca	93,1	79,1	74,4	72,1	44,2

Font: *Joves balears 99*

orientació a l'autoritat, a l'ordre i a la disciplina en general, predisposin molt diferentment cap als professors, que són els que encarnen i mantenen aquests elements de la vida i l'activitat escolar.

4t) Quelcom semblant pot dir-se sobre l'impacte de la religiositat en els nivells de satisfacció. Com més religiositat declarada, més satisfacció amb els cinc aspectes dels estudis, especialment amb els professors. Investigacions de la Fundació Santa Maria i altres sobre la joventut espanyola actual han posat en relleu que, en termes generals, a una major religiositat declarada correspon una major sociabilitat, integració en la societat, satisfacció amb la família, l'escola i la vida en general i pertinença a organitzacions de solidaritat (taula 4.10).

1.4. La motivació per als estudis i els seus efectes: dedicació i rendiment

Partim d'una premissa favorable ja examinada: els joves de les Balears confien en el sistema d'ensenyament com en cap altra institució, excepte les organitzacions de voluntariat, molt per sobre dels altres dos tradicionals «agents de socialització»: l'Església i la premsa. Vegem amb algun detall les dades globals de la taula 4.11.

En general, el nivell de confiança en les agències de socialització és major en les dones que en els homes i en les classes altes que en les baixes. Sigui per la raó que sigui –menor integració social, major esperit crític...–, el problema es pot plantejar per als homes i els joves d'ambdós sexes de classes baixes a l'hora de comprovar les expectatives dipositades en els estudis i en els títols acadèmics. Però, en general, la joventut balear confia generosament en el sistema d'ensenyament. A aquesta confiança s'uneix la llibertat personal per prendre decisions en matèria d'estudis: el 84% dels joves se senten lliures per escollir.

En aquest doble context de confiança i llibertat es planteja el problema de la motivació. La motivació és un procés complex en el qual intervenen necessitats no satisfetes, estat interior de malestar psicològic a causa d'aquella insatisfacció, oferta de l'entorn per satisfer aquestes necessitats i recobrar el desitjat equilibri interior i l'«espurna» de la motivació que posa en marxa el dinamisme de la persona cap a l'acció correctora del desequilibri.

Ordenades segons la seva major o menor

Taula 4.11. Percentatge de joves que diuen confiar molt i bastant en les tres agències de socialització: l'ensenyament, la premsa i l'Església

	TOTAL	Sexe		Classe social subjectiva		
		Home	Dona	Alta i mitjana-alta	Mitjana-baixa	Baixa-treballadora
En l'ensenyament	65,5	62,3	68,9	70,5	62,6	56,4
En la premsa	47,4	45,7	49,2	49,0	47,7	41,4
En l'Església	29,1	24,8	33,6	32,7	26,8	23,3

Font: Joves balears 99

frequència, les motivacions són les que podem observar a la taula 4.12.

Tots els joves reconeixen, poc o molt, que el títol, el treball i la realització personal són els

Taula 4.12 Raons per estudiar

	% que l'esmenta en 1r lloc	% acumulat que l'esmenta en 1r, 2n i 3r lloc
1ª. Pel títol	26,2	53,5
2ª. Em satisfà personalment, em realitza	18,8	35,8
3ª. Per poder aconseguir un treball	16,9	53,5
4ª. És el que volen els meus pares, la família	11,3	20,9
5ª. Per aconseguir un estatus social	8,2	34,4
6ª. Per tenir cultura	4,9	31,5
7ª. Únic camí per guanyar diners	4,7	23,1
8ª. Per obligació, perquè no tenc treball	2,5	10,0
9ª. Per ser útil a la societat	2,5	15,1
10ª. És la meva obligació moral i social	1,5	6,9
11ª. Per no buscar treball tan prest	0,7	6,4

Font: *Joves balears 99*

Com a l'estudi de la joventut espanyola, el títol ocupa el primer lloc a la llista de raons o motivacions dels joves de les Balears per estudiar.

Les raons o motius d'ordre instrumental amb una orientació utilitarista predominen àmpliament sobre els d'ordre afectivoexpressiu, com correspon a l'*ethos* de l'actual cultura del treball (taula 4.13).

motius per estudiar que tenen més força. No falten, però, algunes diferències significatives, en les quals intervenen diversos factors. Sembla que en aquest terreny compten poc els factors ideològic-creença, i més els factors adscrits –edat, sexe i classe social–, juntament amb el nivell d'estudis que estan cursant al·lots i al·lotes. No deixa de ser curiós que la posició política i la religiosa no influeixin de manera

Taula 4.13. Raons (esmentades en primer lloc) per estudiar dels joves balears (dades en %)

De tipus instrumental		De tipus afectivoexpressiu	
Títol	26,2	Cultura	4,9
Treball	16,9	Realització i satisfacció personal	18,8
Diners	4,7	Ho volen els meus pares	11,3
Estatus	8,2	Utilitat per a la societat	2,5
No tenc treball	2,5	Obligació moral i social	1,5
Per no buscar treball tan prest	0,7		
TOTAL	59,2		39,0

Font: *Joves balears 99*

significativa i clara en dos motius tan impregnats de moralitat com «l'obligació moral i social» i «ser útil

a la societat». El quadre següent dóna compte de les influències més rellevants:

Grups de joves més o menys motivats per les principals raons per estudiar

A. Raons instrumentals

• **Títol**

Influeix més:

- En els més joves en nivells educatius més allunyats de l'obtenció del títol.
- A les localitats petites (menys de 20.000 habitants).

• **Treball**

Influeix més en els homes que en les dones, amb més força en els al·lots que estudien FP i el primer cicle d'Universitat.

• **Estatus social**

Influeix un poc més en les dones que en els homes i amb més força per als joves de dretes que per als d'esqueres. Interessa més als que segueixen estudis de batxillerat i d'Universitat.

• **Diners**

Atrau més els homes de classe alta i mitjana-alta, amb més força motivadora per als joves que se situen en posicions negatives a l'arc de la religiositat personal: indiferents, agnòstics, ateus i no-creients en general. La correlació crida l'atenció: 12% els catòlics practicants, 21% els no molt practicants, 24% els no practicants, 27% els agnòstics i indiferents i 30% els ateus i no-creients.

B. Raons afectivoexpressives

Sembla que tenen més força entre les dones que entre els homes.

• **La satisfacció i realització personal**

Motiva significativament més les dones (42%), enfront del 30% dels homes.

La satisfacció és major a mesura que els joves avancen en edat i nivell d'estudis.

Els joves d'esquerra pareixen més sensibilitzats per aquest valor dels estudis que els de dretes.

• **El desig dels pares**

Compte bastant més per als de menor edat i, lògicament, per als adolescents i joves que cursen l'ESO.

Sembla afectar més els joves de classes mitjanes-baixes i baixes, tal vegada perquè en aquestes classes se sol manifestar amb més insistència el desig paternal que «els al·lots estudiïn» per arribar més lluny a la vida del que ho han fet els seus progenitors.

• **La cultura**

Adquirir cultura a través dels estudis és raó i motiu menor. Tot i així, la menciona un 31% de joves.

• **Las raons «ètiques»**

Els estudis per «obligació moral i social» (7%) i la seva «utilitat per a la societat en què viu» (15%) tenen, en general, molt poca força.

El «deure d'estudiar» pareix motivar més els que es troben en els nivells educatius inferiors, els catòlics practicants i els joves més ubicats en posicions de la dreta política. El «valor social» dels estudis –«ser útil a la societat en què visc»– és mencionat amb més freqüència pels joves que resideixen a les localitats de majors dimensions. El que més crida l'atenció és la nul·la repercussió de les ideologies i creences en aquest terreny, com si les idees polítiques i les conviccions religioses, d'un i altre signe, no tenguessin traducció pràctica en la valoració social de les activitats.

Els efectes primers d'una forta motivació per als estudis són l'esforç i la dedicació. El rendiment escolar és una altra qüestió, més complexa i més influïda per factors de l'entorn, tant escolar com social. Els resultats de la investigació *Joves balears 99* són reveladors i poc optimistes:

- Un poc més de la tercera part dels estudiants dediquen menys d'una hora diària als estudis fora de classe; a l'informe dels joves espanyols era el 32% i entre la joventut balear el 38%.

- El 17% dediquen als estudis fora de classe 5 o 6 hores setmanals, és a dir, una hora diària més o menys.

- Una tercera part, aproximadament, dedica

als estudis 7 hores setmanals o més, i un 11% assenyala les vigílies d'exàmens com el moment dedicat per excel·lència a l'estudi.

Les diferències entre els distints grups i sectors de la joventut balear es poden veure a la taula 4.14.

Les dades confirmen el tòpic que les al·lotes estudien més que els al·lots. El factor que introdueix més variacions en la dedicació a l'estudi és el nivell educatiu i el tipus d'estudis, com és lògic. Com en el conjunt nacional (*Jóvenes españoles 99*), la dedicació dels joves a l'estudi en els diferents nivells o tipus d'ensenyament no segueix un ordre ascendent clar. És a dir, estudien més (a casa) els estu-

Taula 4.14. Hores dedicades a l'estudi a la setmana fora de les hores de classe (dades en %)

	<i>Menys d'1 hora</i>	<i>1-2 hores</i>	<i>3-4 hores</i>	<i>5-6 hores</i>	<i>7 o més hores</i>	<i>Vigílies d'exàmens</i>
TOTAL	3,4	11,2	18,4	15,5	39,2	11,9
Sexe						
Home	6,2	13,4	22,1	16,3	33,0	9,1
Dona	4,7	9,9	18,6	17,9	36,5	12,0
Estudis en curs						
Primària i ESO	13,3	20,9	22,8	13,3	24,1	5,7
Batxillerat	3,0	7,7	14,8	23,7	44,4	6,5
FP	2,7	16,2	27,0	13,5	16,2	24,3
1r cicle Universitat	1,4	6,5	26,1	13,0	34,8	18,1
2n i 3r cicle Universitat	2,2	6,7	11,1	17,8	51,1	8,9
Classe social objectiva						
Alta i mitjana-alta	2,9	5,9	16,2	19,1	45,6	10,3
Mitjana-mitjana	5,1	12,0	18,8	22,2	32,5	8,5
Mitjana-baixa	3,0	9,0	21,1	17,3	39,1	10,5
Treballadora	8,0	14,2	22,6	14,2	30,2	10,8

Font: *Joves balears 99*

dients de batxillerat que els del primer cicle d'Universitat, fet que no deixa de ser estrany. Encara ho és més, però, que els al·lots que segueixen FP dediquin menys hores a estudiar a casa que els d'ESO i que, en una proporció tan elevada, s'inclinin per l'alternativa «en vigílies d'exàmens».¹ Els universitaris del primer cicle segueixen els de FP en aquest costum ritual i tradicional de deixar-ho tot per a l'últim moment. Els universitaris del segon i tercer cicle pareixen ser els que més seriosament es prenen els seus estudis: una cinquena part estudia molt poc, menys d'una hora diària, el 18% arriba a una hora al dia, i més de la meitat la superen amb més o menys generositat. Els al·lots a l'ensenyament secundari estudien a casa més que els de FP, i la quarta part dedica a aquest tipus d'activitat més d'una hora diària.

El rendiment escolar, el qualificat o avaluat pels mateixos joves, sembla, a falta de dades objectives completes i actuals, bastant realista, més que el de la mostra del conjunt d'Espanya, ofert per *Jóvenes españolas 99*, que sembla massa optimista (taula 4.15).

Taula 4.15. Qualificació subjectiva del rendiment escolar personal (dades en %)

	<i>Mostra nacional</i>	<i>Mostra Balears</i>
Excel·lent	3,1	1,8
Millor que la mitjana	20,1	10,4
Com la mitjana	66,0	67,3
Per sota de la mitjana	9,6	17,3
Pobre	0,8	2,9

Font: *Jóvenes españolas 99* i *Joves balears 99*

1.5. Conclusió

Per als joves balears el sistema d'ensenyament gaudeix de gran confiança i els estudis ocupen un lloc destacat a l'esquema juvenil de valors i prioritats. Apareix una paradoxa: l'escola té un modest paper en la transmissió d'idees i interpretacions del món, bastant inferior al dels mitjans de comunicació de masses, la família i els amics. Sobretot la FP. La joventut balear està més orientada als estudis que al treball, però tot i així treballen més al·lots i al·lotes que a la resta d'Espanya, si bé el capital educatiu d'aquests joves treballadors és un poc precari, el que implica un handicap per al seu futur. Batega aquí el problema dels «objectors escolars» dels quals parla l'Informe INCE del 1998.

La satisfacció amb els estudis és moderadament alta, però menor amb l'organització del centre i els mètodes d'ensenyament. La motivació per estudiar es concreta en quatre motius predominants: l'adquisició d'un títol, la satisfacció i autorealització personal, l'obtenció d'un treball i el desig dels pares, tot i que s'han de destacar les raons instrumentals sobre les afectivoexpressives. Però encara que el nivell de motivació sigui satisfactori, no ho són tant els seus efectes previsibles: la dedicació als estudis i la percepció juvenil del seu rendiment escolar.

2. ELS JOVES I LA RELIGIÓ

La vida dels joves es mou avui en quatre espais socials que han sofert profundes transformacions al llarg de les últimes dècades. L'espai «família», molt valorat pels joves, és un factor de grans satisfaccions personals, més íntim i intens que en el passat a causa de la

¹ Els estudis de FP insisteixen més en les pràctiques que en el que és estrictament acadèmic. Això pot ajudar a entendre l'escàs temps que dediquen a l'estudi fora de les classes.

reducció numèrica del nucli familiar i a la disminució de les distàncies i barreres intrafamiliars i més obert al lliure desplegament de les personalitats individuals que formen part d'ella. L'espai «estudi-treball», més ric i divers que en el passat recent, ha canviat de forma clara a favor de l'estudi i, especialment, dels estudis superiors, seguits per un terç dels joves espanyols. L'ensenyament s'ha diversificat i democratitzat; ha crescut la participació de la dona fins a igualar o superar la de l'home i es pot afirmar sense eufemismes que la joventut espanyola es passa a l'escola la major part de la seva jove vida; l'espai «treball» s'ha convertit, en canvi, en un lloc ingrat, difícil i precari per a la major part dels joves que, prematurament o no, s'hi instal·len. L'espai «oci-cultura-amistat» ha sofert dràstiques transformacions en la vida dels joves: major importàn-

llarg declivi. En aquest context s'ha de situar l'anàlisi de les dades de la joventut balear l'any 1999, que s'articulen en tres apartats: religiositat juvenil; creences i credulitats; i l'Església i la seva rellevància per als joves.

2.1. La religiositat juvenil

El 1999, la joventut balear s'autoqualificava «en qüestió de religió» de la següent forma: el 30% com a catòlics practicants; el 34% com a catòlics no practicants; i el 35% com a indiferents, agnòstics i ateus, enfront del 35%, 32% i 32% respectivament, dels joves espanyols.

L'evolució de la religiositat juvenil ha estat semblant a la del conjunt nacional.

Taula 4.16. Evolució de la religiositat juvenil, 1960-1999 (dades en %)

	1960	1970	1975	1984	1989	1994	1999
Catòlics practicants (a)	91	62	45	45	45	45	35
Catòlics no practicants	8	18	23	29	32	32	32
No-catòlics (b)	-	20	29	25	24	22	26

Font: Fundación Santa María: *Juventud española 84, Jóvenes españoles 89, Jóvenes españoles 94 i Jóvenes españoles 99*

cia, majors recursos, molt menor control familiar i adult, molt més permissiu i autònom... És consumidor «voraç» de l'energia i del temps juvenil i s'ha convertit en un terrible competidor de la família, l'estudi, el treball i la religió.

L'espai «religió», durament castigat per la secularització, la dislocació dels temps i llocs sagrats, les migracions interiors, la pèrdua del monopoli espiritual, abans a les mans de l'Església catòlica, ha sofert i està sofrint un

No és fàcil identificar les causes d'aquesta evolució negativa de la religiositat juvenil. Els factors més esmentats són ben coneguts: els desarrelaments de la urbanització accelerada, l'esfondrament del model nacionalcatolicisme, l'impacte de la ideologia marxista i de la contracultura juvenil dels 60, la deficient recepció del II Concili Vaticà, l'obertura del «mercat de l'esperit» religiós, després de la desconfessionalització de l'Estat, la secularització immediata-

ment subsegüent, l'onada de progressisme i permissivitat dels 80...

En el cas de la joventut, i en particular de l'última fornada juvenil, hem de parlar d'un altre factor relacionat amb més d'un dels abans esmentats: l'esgotament de la socialització religiosa dels joves o, almenys, l'escassa força d'aquest procés en els joves. Inicien els seus anys joves amb una religiositat bastant disminuïda.

La debilitat de la socialització religiosa va unida a la influència, o millor, no-influència de la primera generació de pares secularitzats, que ja no transmeten idees ni actituds religioses als seus fills. No els ensenyen a resar, no es preocupen per la seva educació cristiana... Figuren entre aquests pares molts dels nascuts a partir del 1945 que iniciaren o maduraren la seva joventut en els moguts anys de la protesta estudiantil política, la rebel·lió contracultural, la recepció del marxisme a la Universitat espanyola, i el Concili Vaticà II, mal digerit per molts. I tot això en un clima de secularització que s'iniciava ja i s'ha anat consolidant.

Les obligacions de l'individu no procedeixen tant del seu naixement o inserció en una tradició viva sinó d'un compromís voluntari i personal i de la veritat subjectiva de la seva pròpia trajectòria personal.

La devaluació cultural del patrimoni simbòlic de l'Església ha tengut com a primera conseqüència un procés ràpid de desconexió eclesial que ha afectat tota la societat.

La implantació de l'Església en l'univers

juvenil espanyol depèn fonamentalment de l'èxit de la socialització per la via de la família, de l'escola i de les agències eclesials: parròquia, grups i associacions juvenils de caràcter religiós, catequesis, etc. I aquest èxit no és en absolut afavorit en els nostres dies per la societat, la cultura i els mitjans de comunicació de masses.

Els grups de joves balears, l'any 1999, en els quals la implantació de l'Església sembla haver estat més fructífera són les dones, els més joves, els que cursen estudis secundaris obligatoris (ESO) i els que se situen a la dreta a l'arc polític. Però no hi ha grans diferències, excepte quan intervé la ideologia política, que pot en principi ser «causa» o «conseqüència» de la postura religiosa personal. Sigui com sigui, la relació entre posició política i religiositat declarada és clara i indiscutible. Si comparem els dos extrems de l'arc polític, veim immediatament que la possibilitat de trobar un catòlic practicant és tres vegades major entre els joves d'extrema dreta que entre els d'extrema esquerra i, al contrari, en aquest sector polític hi ha sis vegades més agnòstics i ateus que en el sector d'extrema dreta, i dues vegades més que en el conjunt total de joves:

	<i>Extrema esquerra (%)</i>	<i>Extrema dreta (%)</i>
Catòlics practicants	15	45
Catòlics no practicants	34	31
Indiferents	16	16
Agnòstics i ateus	36	6

Font: *Joves balears 99*

La influència de l'edat es manifesta sobretot en el grup més jove, de 15 a 17

anys, d'una religiositat declarada més alta que la resta: la proporció de catòlics no practicants, possiblement un «territori de pas» entre el catolicisme practicant i l'ample territori dels indiferents i agnòstics, no experimenta massa variacions entre els tres grups d'edat, entorn del 33%. Però sí que apareixen diferències significatives entre els catòlics practicants i els indiferents, agnòstics i ateus:

matèria de religiositat. Vegeu el detall relatiu a l'anàlisi precedent a la taula 4.17.

La llibertat religiosa «interior», que predomina absolutament entre els joves, no consisteix en la llibertat per professar una fe o una altra, sinó en la llibertat per anar o no a missa, resar o callar davant Déu, proclamar-se catòlic fervent o ateu, «passar de» la religió o comprometre's amb ella.

	<i>Catòlics practicants</i>	<i>Catòlics no practicants</i>	<i>Indiferents i agnòstics</i>	<i>Ateus i no-creients</i>
15-17 anys	38	34	21	9
18-20 anys	27	33	26	12
21-24 anys	27	34	25	12

Menys influent que l'edat és el nivell d'estudis acabats. Segons aquest criteri, el grup més religiós seria el que ha completat estudis secundaris (el més nombrós de la mostra, un 62%), i el menys religiós el format pels que han acabat el batxillerat o la formació professional.

	<i>Catòlics practicants</i>	<i>Catòlics no practicants</i>	<i>Indiferents i agnòstics</i>	<i>Ateus i no-creients</i>	<i>No religiosos</i>
Han acabat:					
. Estudis primaris o menys	25	35	26	9	35
. Estudis secundaris	32	35	22	10	32
. Batxillerat/FP	30	29	27	14	41
. Estudis superiors	25	39	24	12	36

La resta dels factors no semblen influir de manera significativa en el nivell de religiositat dels joves balears. El grup adscrit a la classe alta i mitjana-alta presenta una peculiaritat curiosa: té una proporció bastant menor que la mitjana de catòlics no practicants, i notablement superior d'indiferents, agnòstics i ateus, com si a aquest grup no li agradassin les coses a mig fer en

Taula 4.17. Religiositat declarada (dades en %)

	<i>Catòlics practicants</i>	<i>Catòlics no molt practicant</i>	<i>Catòlics no practicants</i>	<i>Indiferents i agnòstics</i>	<i>Ateus i no-creients</i>	<i>Altra religió</i>
TOTAL	10,7	19,2	33,6	23,5	11,1	1,8
Sexe						
Home	9,4	15,8	33,6	26,9	12,5	1,6
Dona	12,1	22,7	33,6	19,8	9,6	2,0
Edat						
15-17 anys	15,2	22,7	33,9	21,3	8,5	0,3
18-20 anys	8,2	18,4	32,9	25,6	12,4	2,4
21-24 anys	9,4	17,1	34,0	24,8	12,0	2,4
Classe social objectiva						
Alta i mitjana-alta	10,7	21,4	21,4	28,6	15,5	1,2
Mitjana-mitjana	9,3	18,0	37,8	19,8	14,5	0,6
Mitjana-baixa	12,8	19,6	31,4	26,0	10,3	2,0
Treballadora	10,4	19,6	35,2	23,4	9,2	2,2
Posició política						
Extrema esquerra	6,1	8,6	30,1	32,6	19,6	3,1
Centreesquerra	10,3	21,6	31,5	23,6	11,6	1,4
Centredreta	12,3	24,0	36,3	18,5	6,8	2,1
Extrema dreta	25,0	20,3	31,2	17,2	4,7	1,6
Ocupació						
Treballa	8,4	19,5	35,9	22,1	11,7	2,3
Estudia	8,3	9,7	44,4	23,6	8,3	5,6
En atur	13,0	20,8	29,7	24,7	10,9	0,6
Estudis en curs						
Primària o ESO	17,1	23,4	32,3	18,3	8,2	0,6
Batxillerat	11,9	18,9	29,0	27,2	12,4	0,6
FP	10,8	18,9	32,4	24,3	13,5	-
1r cicle Universitat	10,1	20,3	26,1	28,3	14,5	-
2n i 3r cicle Universitat	6,7	22,2	28,9	28,9	11,1	2,2
Illa						
Formentera (7)	-	-	-	-	-	-
Eivissa	6,7	7,7	43,3	30,8	6,7	4,8
Mallorca	12,3	21,1	31,6	22,1	11,4	1,5
Menorca	2,3	17,0	37,5	28,4	13,6	1,1

Font: Joves balears 99

Taula 4.18. Perfil sociocultural dels joves segons la seva posició religiosa (dades en %)

	<i>Catòlic practicant</i>	<i>Catòlic no molt practicant</i>	<i>Catòlic no practicant</i>	<i>Indiferent i agnòstic</i>	<i>Ateu i no-creient</i>
Sexe					
Home	45	42	51	59	58
Dona	55	58	49	41	42
Edat					
15-17 anys	42	35	30	24	23
18-20 anys	25	32	32	36	37
21-24 anys	33	33	38	40	41
Content amb la teva vida (molt + bastant)	82	84	83	75	68
Confiança en institucions (índex mitjà) (a)	2,69	2,56	2,46	2,31	2,18
Pertinença a alguna associació	63	50	32	40	35
Són voluntaris d'una ONG	9	6	4	7	5
Índex mitjà de permissivitat (b)	3,11	3,45	3,46	3,84	4,38
Pensen que dos joves poden fer l'amor sempre que vulguin tots dos	52	68	74	71	78
Mai ha pres					
Begudes alcohòliques	19	7	12	5	8
Tabac	39	32	27	18	23
Cannabis	73	63	62	44	33
Cocaïna	94	93	92	83	73
Tranquil·litzants	96	92	93	93	86
Amfetamines, <i>speed</i>	97	96	95	91	86
Èxtasi, drogues de síntesi	94	94	93	89	82
Posició política					
Extrema esquerra	9	7	15	23	29
Centreesquerra	34	40	34	35	37
Centredreta	17	18	16	12	9
Extrema dreta	15	7	6	5	3
Partit polític al qual votaria					
PP	25	18	18	16	11
PSOE	11	10	16	10	15
PSM	5	4	4	5	4
UM	1	2	1	3	4
Verds	6	7	6	9	12
En blanc	12	10	10	9	12
No votaria	21	26	22	29	28
Creença en Déu					
Sí	100	92	84	36	6
No	-	4	6	31	86
No ho sap	-	5	10	33	8
Importància de la religió (molt i bastant)	64	27	23	7	3
Confiança en l'església					
Molt + bastant	80	49	25	9	2
Poc o gens	21	50	75	91	96
Assistència a l'església					
Regularment (c)	66	15	3	1	-
Ocasionalment	36	67	27	19	5
Mai o gairebé mai	9	26	71	81	95

(a) Índex d'1 (mínima) a 5 (màxima)

(b) Índex d'1 (mínima justificació de comportaments) a 10 (màxima justificació)

(c) Inclou els que assisteixen a missa almenys una vegada al mes

Font: *Joves balears 99*

Un perfil senzill de cada grup juvenil segons la seva autoidentificació religiosa seria aquest:

- **Catòlics practicants.** Més al·lotes que al·lots i sobrerrepresentat el grup més jove. Destaquen sobre la resta per la seva major integració social, que es manifesta en una major confiança en les institucions socials i una major pertinença a les associacions. Dins límits molt modestos són els que més voluntaris aporten a les ONG. Se situen políticament al centre, amb una mínima inclinació cap a la dreta, en el punt 5,9 de l'escala d'1 (esquerra) a 10 (dreta). Una quarta part votaria el PP, un 11% el PSOE. Mostren un rigor ètic superior a la resta i, religiosament, destaquen per la seva total acceptació de la creença en Déu, i la gran majoria confia en l'Església i concedeix importància a la religió en les seves vides. Dues terceres parts assisteixen a missa amb regularitat. Es declaren, majoritàriament, contents amb la seva vida.

- **Catòlics no molt practicants.** Tenen molts dels trets del grup anterior, però amb una integració social un poc menor i un rigor ètic també menor. Políticament estan molt centrats (punt 5,28 de l'arc polític) i voten preferentment el PP. Encara que la seva creença en Déu és gairebé total, només la meitat diuen que confien en l'Església, i una quarta part atribueixen importància en les seves vides a la religió. L'assistència a l'Església deixa de ser regular i es caracteritza per la seva ocasionalitat. Es confessen majoritàriament contents amb la seva vida.

- **Catòlics no practicants.** El seu perfil sociocultural és similar al del grup anterior, si bé ja s'igualen aquí la participació de les al·lotes i dels al·lots. Segueix disminuint el seu rigor ètic i la seva integració social, especialment el seu nivell d'associacionisme gene-

ral, religió i a les ONG. Molt centrats políticament, el vot preferencial es distribueix gairebé uniformement entre el PP i el PSOE. Se situen en el punt 4,93. Creu en Déu la gran majoria, però només la quarta part confia en l'Església i considera important la religió. L'assistència a l'Església desapareix, encara que un poc més d'una quarta part reconeix una pràctica ocasional. La seva satisfacció amb la vida és alta, com la dels dos grups anteriors.

- **Indiferents i agnòstics.** Comença aquí el predomini dels homes i dels més grans de 18 anys. La integració social i el rigor ètic d'aquest grup es distancien ja netament dels tres anteriors, a la baixa, si bé puja un poc, fins a un 7%, la participació com a voluntaris a les ONG. Encara en el centre polític, hi ha una lleugera inclinació cap a l'esquerra i s'ubiquen així en el punt 4,51 de l'escala política, tot i que votarien el PP sis punts per sobre del PSOE. Un terç confessa creure en Déu, però la religió i l'Església desapareixen pràcticament del seu horitzó, així com la pràctica religiosa: un 81% no va mai o gairebé mai a l'Església. Apareix un 25% de descontents amb la seva vida.

- **Ateus i no-creients.** El seu perfil sociocultural és molt semblant a l'anterior, amb un augment notable de la permissivitat ètica i de l'obertura a les drogues. Situats políticament en el centre esquerra –punt 4,0– votarien preferentment el PSOE, i un 40% o no votarien o deixarien el seu vot en blanc. El buit religiós està ben marcat a totes les seves manifestacions. És el grup que es declara menys satisfet amb la seva vida.

2.1.1. El comportament idoni de la persona religiosa

Una altra manera d'aproximar-se al significat que per als joves té la religiositat consis-

teix en preguntar-se sobre el comportament que esperen d'una persona perquè pugui ser considerada religiosa.

«matrimoni per l'Església». L'eclesialitat així concebuda (de manera molt limitada, sens dubte, tot i que la «pertinença a l'Església» és

Taula 4.19. Condicions requerides per ser considerat persona religiosa (dades en %)

	<i>Joves balears 99</i>	<i>Jóvenes españoles 99</i>
1 ^a . Creure en Déu	80,3	78,3
2 ^a . Ajudar els necessitats	38,1	44,3
3 ^a . Ser honrat	37,1	45,2
4 ^a . Pràctiques religioses (missa)	29,7	28,2
5 ^a . Pertànyer a l'Església	28,6	26,0
6 ^a . Seguir normes de l'Església	28,3	26,2
7 ^a . Resar	25,9	34,3
8 ^a . Matrimoni per l'Església	19,3	14,4
9 ^a . Preguntar-se pel sentit de la vida	16,1	14,8
10 ^a . No acceptar l'avortament ni l'eutanàsia	13,0	11,2
11 ^a . No prendre drogues	12,9	8,2
12 ^a . No tenir relacions sexuals prematrimonials	8,2	6,2

Font: *Joves balears 99* i *Jóvenes españoles 99*

La condició «creença en Déu» regna sobirana en aquest quadre de condicions i sembla constituir l'essència mateixa de la religiositat, un poc menys per als joves de les Balears que per als del conjunt espanyol.

La 2a i 3a condicions, «ajudar els necessitats» i «ser honrat», no són estrictament religioses, per bé que de tota manera figuren a tots els codis ètics de les grans religions. Apareixen amb menys freqüència a les respostes dels joves balears que a les de la joventut espanyola.

La 4a, 5a i 6a condicions, a l'ordenació de les Balears, es refereixen directament o indirectament a l'Església: pertinença, obediència a les seves normes, pràctica religiosa. Es podria afegir a aquestes condicions la 8a:

una condició àmplia, rica i de llarg abast) ocupa un lloc important a l'imaginari religiós dels joves, per sota de l'ingredient eticohumanista, no ha d'oblidar-se.

La 7a condició, «resar», és mencionada per la quarta part dels joves de les Balears i per la tercera part dels joves espanyols. La diferència és significativa i de difícil explicació.

La 9a condició, «preguntar-se pel sentit de la vida», no és considerada pels joves com a condició o ingredient massa important de l'autèntica religiositat.

Les tres últimes condicions, «no acceptar l'avortament ni l'eutanàsia», «no prendre drogues» i «no tenir relacions sexuals prematrimonials» no són gairebé considerades com a condicions de religiositat per una petita mino-

ria de joves, entorn del 10%. Pot afirmar-se que a la ment dels joves d'avui religiositat i moral no es duen bé, almenys la moral concreta, prohibitiva, enfrontada amb els «drets» de la dona i de l'home al seu propi cos.

Es poden agrupar les dotze respostes en quatre grans tendències o eixos interpretatius del que els joves entenen per persona religiosa. Són aquests:

- La dimensió moralista, que correspon als joves que insisteixen en un comportament ajustat a directrius o normes morals de caràcter biopolític: la vida, el sexe, el plaer corporal..., directrius que coincideixen substancialment amb les del magisteri de l'Església catòlica i de la major part de grups o confessions cristianes. No són les normes de major entitat en el plantejament moral de l'Església, però sí les més airejades –i criticades– pels mitjans de comunicació de masses: rebuig de l'avortament i de l'eutanàsia, no a les relacions sexuals prematrimonials lliures, no a les drogues.

- Amb la dimensió humanista s'identifiquen els joves per als quals les expectatives sobre la persona religiosa se centren especialment en una sèrie de comportaments i actituds eticohumanistes: «ser honrat» i «ajudar els necessitats, marginats i exclosos». «Preguntar-se pel sentit de la vida, per què som aquí?... » forma part de la manera de pensar de la majoria d'aquests joves però amb un pes molt menor.

- La dimensió eclesial («pertànyer a una església», «seguir les normes que estableix l'Església» i «casar-se per l'Església») defineix el tercer model d'identificació del jove «autènticament» religiós.

- La dimensió religiosa està conformada per actituds i comportaments travessats pel fil comú de l'obertura personal activa a tot allò

metaempíric i transcendent: «creure en Déu», «resar, tot i que sigui de tant en tant» i «tenir alguna pràctica religiosa, com anar a missa, tot i que sigui de tant en tant». La pràctica religiosa, la missa, tot sovint minusvalorada per alguns sociòlegs de la religió, i no només per ells, seria considerada pels joves com un element íntimament implicat en l'entranya mateixa de la religiositat.

És notable la influència del gènere en la importància concedida pels joves a cada un dels blocs de condicions o dimensions de la religiositat, així com les conceben ells mateixos. Les al·lotes responen a més ítems, marquen més respostes, que els al·lots. Tal vegada perquè el tema, la definició de la religiositat, la mateixa religiositat, els interessa més. O perquè tenen un concepte més ric de la religiositat.

Els més joves són o semblen menys exigents que els més grans en els requisits per ser considerat persona religiosa:

	15-17 anys	18 anys i més
Condicions assenyalades		
. Ser honrat	35,9	37,6
. No a l'avortament ni a l'eutanàsia	9,2	14,6
. Pràctiques religioses	26,1	31,2
. Preguntar-se pel sentit de la vida	13,2	17,3

La resta de factors no mereixen tanta atenció, a excepció del factor de l'autoidentificació religiosa. Abans d'abordar-lo, convé parlar esment a aquests punts:

1. El major nombre d'exigències és assenyalat pels joves de classe alta i mitjana-alta, entre 5 i 10 punts per sobre de la mitjana en 6 condicions de caràcter predominantment eclesial: rebuig de l'avortament i de l'e-

tanàsia (5 punts per sobre de la mitjana), pertinença a l'Església i seguir les seves normes (5 i 5 punts), pràctica religiosa (10 punts), preguntar-se pel sentit de la vida (8 punts), i casar-se per l'Església (8 punts).

2. El grup més exigent, una vegada considerats tots els factors, no és el de catòlics practicants, com podria esperar-se, sinó el format per joves de centredreta. En 7 de les 12 condicions, aquests joves superen en més de 8 punts la mitjana: pertànyer a l'Església (12), preguntar-se pel sentit de la vida (11), seguir normes de l'Església (10), rebuig de l'avortament i de l'eutanàsia (10), ajudar els necessitats (9), ser honorat (8), no prendre drogues (8).

3. A mesura que augmenta el nivell d'estudis acabats dels joves creix també el seu interès per les condicions d'índole humanista i pel «preguntar-se pel sentit de la vida», i decreix paral·lelament la importància del resar. Està clara l'orientació eticohumanista de la religiositat dels més cultes.

La variable religiosa revesteix un interès especial perquè permet apropar-se a les distintes concepcions que de la religiositat autèntica mantenen els catòlics practicants, els no practicants, els indiferents, agnòstics i ateus.

Els catòlics practicants, de pràctica més o menys regular, es distingeixen de la resta pel valor que, com a condició clau de l'home religiós, concedeixen a l'element humà, als valors humanistes profunds: l'honradesa, la solidaritat i la preocupació pel sentit de la vida.

Els no practicants emfatitzen els aspectes moralistes de la vertadera religiositat més que cap altre grup, sense distàncies notables, però s'allunyen dels no religiosos per la seva

insistència en la pertinença a l'Església, en la pràctica religiosa i, amb menor força, en els valors humanistes: honradesa i solidaritat.

Els ateus criden l'atenció per la importància que atribueixen a l'oració i a l'obediència a les normes de l'Església. Però no destaquen per la seva insistència en els valors humanistes, tal vegada perquè consideren que la religió no té res a veure amb aquest tipus de valors.

2.1.2. Els joves davant les sectes i els nous moviments religiosos

L'anàlisi de la religiositat quedaria incompleta sense veure altres formes de religiositat que han aparegut recentment a l'univers dels joves (i dels adults): les sectes i els nous moviments religiosos que formen part de «la religió salvatge» (Ferrarotti, 1982; 18-20). La fi del monopoli religiós de l'Església catòlica a Espanya no ha representat un estímul ni un impuls per a la instal·lació i el creixement de les sectes al nostre país. A finals dels anys 80 hi havia implantades aquí entre 60 i 70 sectes. La majoria són gnòstiques i terapèutiques, més que pròpiament religioses, i prop de 20 poden ser considerades com a «nous moviments religiosos». Les que tenien arrelament a Espanya el 1993 eren: Comunidad del Arco Iris, Ananda Marga, Ägora, Bhagwan Rajneesh, La Comunidad, Alfa-Omega, Misión de la Luz Divina, Hare Krishna, Església de la Cienciologia, Centre Esotèric d'Investigacions (CEIS), Església de la Unificació (Moon), Edelweiss, El Palmar de Troya, Meditació Transcendental, Nueva Acrópolis, Raschimura i Testimonis de Jehovà (Bosch, 1993; 169).

Els joves balears no coneixen massa les sectes. De la llista que se'ls proposà sobre moviments religiosos una gran majoria coneixia els

Testimonis de Jehovà, bastant menys els Mormons i els Hare Krishna (mestres en publicitat), i menys del 15% la resta (taula 4.20).

dels joves de ciutats de més de 100.000 habitants; els Hare Krishna el 26% i el 42% respectivament; i Nueva Acrópolis el 10% i el 17%, respectivament.

Taula 4.20. Percentatge de joves que coneixen els següents moviments religiosos

	TOTAL	Gènere		Edat		
		Home	Dona	15-17	18-20	21-24
				anys	anys	anys
Testimonis de Jehovà	91,5	90,6	92,4	88,1	94,6	91,4
Hare Krishna	38,4	41,0	35,7	28,8	43,2	41,7
Mormons	26,5	27,5	25,4	14,9	26,6	35,6
Església de la Cienciologia	14,9	13,9	16,0	11,9	11,8	20,1
Nueva Acrópolis	11,8	11,3	12,3	8,5	12,7	13,6
Nueva Era o New Age	11,8	10,9	12,7	7,5	14,5	12,8
Església Moon	9,2	8,6	9,8	8,5	7,3	11,5
Bahaïsme	4,1	5,1	3,1	2,7	6,3	3,2

Font: *Joves balears 99*

Al·lots i al·lotes, amb lleugeres diferències, mostren un coneixement més bé escàs d'aquests grups religiosos, a excepció dels que es fan veure al carrer. El coneixement augmenta amb l'edat i amb el major volum de la població, ja que a les grans ciutats la visibilitat social de sectes i nous moviments religiosos és, lògicament, bastant més acusada. Així, coneixen els Mormons el 17% dels joves de localitats menors de 10.000 habitants, i el 35%

El coneixement va unit a l'interès que esperen aquestes agrupacions en els joves. I l'interès depèn, almenys així ho sembla, de la postura religiosa personal. Indiferents, agnòstics i ateu declaren un coneixement personal notablement superior a la mitjana. Però el factor decisiu és el nivell d'estudis acabats: a més cultura correspon un coneixement major. Podem veure ambdues influències a la taula 4.21.

Taula 4.21. Percentatge de joves que coneixen els següents moviments religiosos

	TOTAL	Indiferent i agnòstic	Ateu i no-creient	Primària o menys	Secundària	Batxillerat/FP	Universitat 1r cicle	Universitat 2n cicle
Testimonis de Jehovà	91,5	91,9	97,3	83,6	91,4	95,8	92,9	100
Hare Krishna	38,4	48,9	56,8	26,6	33,5	55,9	53,6	69,2
Mormons	26,5	28,9	38,7	15,6	21,8	42,3	35,7	76,9
Església de la Cienciologia	14,9	18,7	22,5	6,3	13,3	21,1	35,7	30,8
Nueva Acrópolis	11,8	11,5	25,2	3,1	11,0	17,8	21,4	15,4
Nueva Era o New Age	11,8	14,0	22,5	4,7	8,9	21,1	32,1	23,1
Església Moon	9,2	10,2	17,1	4,7	7,8	13,1	25,0	23,1
Bahaïsme	4,1	5,1	8,1	3,9	3,2	7,0	-	7,7

Font: *Joves balears 99*

El coneixement d'aquestes sectes i aquests moviments religiosos pot quedar-se solament en això, en una dada de cultura. En el cas de les Balears, només un 1,8% atorga validesa religiosa a aquests grups, amb una incidència major en els joves de més de 18 anys (2,4%), en els de classe treballadora (2,2%), entre els d'extrema esquerra (3,4%), amb estudis primaris o inferiors (3,9%), i entre els joves d'Eivissa (4,8%).

un descens, encara que no homogeni: ha baixat 6 punts la creença en Déu, la fonamental, així com la creença en el pecat, 5 punts. No s'han modificat, en canvi, els percentatges de creients en una vida més enllà, en el cel i en l'infern. Ja eren baixos el 1981, sobretot l'infern, i baixos es mantenen. I apareix la creença en la reencarnació, més acceptada pels joves que la resurrecció (taula 4.22).

Taula 4.22. Evolució de les creences religioses dels joves, 1981-1999 (dades en %)

	1999	1989	1984	1981
Déu	65	71	71	78
Vida després de la mort	43	42	42	44
Infern	21	16	15	20
Cel	34	32	27	34
Pecat	36	38	36	41
Resurrecció dels morts	24	-	-	-
Reencarnació	27	-	-	-
N	2.665	3.079	2.239	543

Font: *Jóvenes españoles 99*

2.2. Creences i credulitat

La identificació religiosa dels joves espanyols es va mantenir constant fins l'any 1999 en què descendí quasi 10 punts la proporció de catòlics practicants, enfront d'un 3% de no practicants i d'un 26% de no religiosos. Quelcom similar ha succeït amb la pràctica religiosa, com veurem després, amb un descens bruscat el 1999, any en què el percentatge de joves «dominicals» passa d'un 17% a un 12%. Les creences han experimentat igualment

Aquestes dades de context permeten comprendre millor els resultats de la joventut balear, que semblen calcats dels de la taula anterior. A la taula 4.23 apareix clarament la major presència de la fe en les al·lotes i en el grup d'edat de 15 a 17 anys, a partir de la qual i de forma brusca s'inicia un descens.

Més pronunciada encara que la influència de l'edat sobre les creences és la dels estudis en curs. Des de la taula 4.24, amb les dades pertinents, es poden fer les observacions següents:

Taula 4.23. Creences religioses, segons edat i sexe (dades en %)

	TOTAL	Home	Dona	15-17 anys	18-20 anys	21-24 anys
Déu	67,4	63,5	71,5	69,5	64,0	68,7
Vida després de la mort	41,3	35,7	47,1	44,4	40,5	39,6
Infern	18,5	17,8	19,3	26,1	15,1	15,5
Cel	31,3	27,7	35,0	43,7	26,9	25,4
Pecat	34,1	31,1	37,2	41,0	32,9	29,7
Resurrecció dels morts	18,6	14,8	22,5	18,3	16,0	21,1
Reencarnació	25,2	20,3	30,3	28,1	25,7	22,5

Font: *Joves balears 99*

Els percentatges de joves creients són notablement superiors en els nivells inferiors, sobretot amb relació a les creences «dures» de la fe cristiana: infern, cel, pecat...

Els que segueixen estudis universitaris creuen més en la reencarnació que en els dogmes cristians de la resurrecció, el cel i l'infern. La reencarnació sembla haver entrat amb força a l'imaginari juvenil balear. Què entenen els joves per «reencarnar-se» és una qüestió oberta.

ESO i batxillerat apareixen com els grups més oberts a les creences cristianes, encara que els estudiants de FP superen els de batxillerat en la seva creença en Déu, únic punt religiós en el qual es col·loquen per davant. Els universitaris de segon i de tercer cicle (representats només per 45 al·lots) són els menys creients.

Les diferències significatives més importants són les induïdes pel factor ideològic: posició política i autoidentificació religiosa. És congruent la relació positiva entre un alt nivell de creences i la identificació personal com a catòlic practicant o no practicant. No és tan

lògic que entre indiferents, agnòstics i, especialment, ateus, apareguin variats percentatges de creients, sobretot en Déu, en la vida després de la mort i en la reencarnació.

Completant aquesta anàlisi convé afegir:

- La baixa acceptació de les creences «dures» –infern, cel, pecat, resurrecció–, fins i tot entre els catòlics.
- Des del punt de vista de les creences hi ha més distància entre els practicants i els no molt practicants que entre aquests i els no creients.
- Les dues grans esclotxes en l'acceptació de la creença en Déu es manifesten entre els catòlics i els no religiosos, i en aquest grup, entre els indiferents i agnòstics i els ateus.
- La creença més específicament cristiana, la resurrecció dels morts, presenta un dels nivells més baixos d'acceptació, per sota del 50%, fins i tot entre els catòlics practicants. Més baix, això sí, que la reencarnació.

La posició política indueix menys diferències en els nivells de creences que la religiosa. Els joves que se situen a l'esquerra a l'arc polític són més desconfiats que els de dretes davant

tot tipus de creences, incloses les exportades, no catòliques, com la reencarnació. En general, la joventut d'esquerres adopta una postura difusa de menor confiança en la societat i en les seves institucions i de major resistència a les normes (major permissivitat social).

2.2.1. Els mètodes parareligiosos

Més en el terreny de la credulitat que en el més exigent i compromès de les creences s'ha

de situar l'actitud dels joves davant determinats mètodes parareligiosos com els horòscops, l'astrologia, el tarot, el magnetisme curatiu, etc. S'hauria de parlar de credulitat instrumental, orientada pragmàticament cap a l'obtenció d'efectes saludables per a l'individu.

El 1999, l'oblit de l'oració arribava al 44% dels joves espanyols i la creença en els horòscops i l'astrologia al 41%. Pràcticament no s'ha produït cap canvi en relació amb el quinquenni anterior.

Taula 4.24. Creences religioses dels joves (dades en %)

	Déu	Vida després de la mort	Infern	Cel	Pecat	Resurrecció dels morts	Reencarnació
TOTAL	67,4	41,3	18,5	31,3	34,1	18,6	25,2
Estudis en curs							
Primària + ESO	70,9	41,8	30,4	45,6	43,7	19,6	33,5
Batxillerat	59,2	42,6	15,4	31,4	35,5	17,2	17,2
FP	67,6	48,6	13,5	27,0	29,7	18,9	37,8
1r cicle Universitat	60,9	42,8	16,7	26,1	31,2	17,4	20,3
2n i 3r cicle Universitat	60,0	33,3	8,9	13,3	20,0	8,9	15,6
Posició política							
Extrema esquerra	50,9	30,7	8,6	18,4	19,6	8,0	22,1
Centreesquerra	65,3	45,7	18,5	29,5	34,1	20,5	30,4
Centredreta	74,7	38,4	22,6	40,4	43,8	19,9	19,9
Extrema dreta	79,7	70,3	43,8	59,4	59,4	32,8	39,1
Religiositat							
Catòlic practicant	100,0	75,7	45,8	69,2	71,0	48,6	36,4
Catòlic no molt practicant	91,7	51,6	28,6	46,4	49,0	22,9	29,2
Catòlic no practicant	84,2	41,4	17,9	33,9	35,1	16,1	26,8
Indiferent i agnòstic	36,2	26,4	4,3	9,4	13,2	6,8	17,4
Ateu i no-creient	6,3	18,9	4,5	5,4	9,0	9,0	18,0
Illes							
Formentera (*)	(7)	(5)	(5)	(2)	(2)	(1)	(3)
Eivissa	61,5	28,8	5,8	15,4	20,2	12,5	16,3
Mallorca	69,4	43,3	21,7	34,6	37,7	19,6	26,3
Menorca	55,7	35,2	3,4	20,5	19,3	14,8	20,05

(*) Nombres absoluts

Font: Joves balears 99

La proliferació de mitjans per endevinar el futur o per resoldre problemes personals és abundant: tarot, cartes, mans, recurs als vidents, a persones dotades de poders especials i d'un especial magnetisme. La mateixa TV privada ha obert les seves pantalles. I amb notable èxit.

Molt pocs joves ignoren a les Balears l'existència d'aquest «nou món», però la postura general és d'una certa reserva i escepticisme. Se salven els dos mètodes expressament mencionats: l'astrologia i l'horòscop, en els quals creuen que hi podria haver un poc de vertader el 50% dels joves. En els quatre mètodes proposats, la credulitat és superior a les Balears que a Espanya en conjunt (taula 4.25).

Taula 4.25. Percentatge de joves que creuen que pot haver-hi un poc de vertader en determinats mètodes per resoldre certs problemes

	Balears	Espanya
Els horòscops i l'astrologia	50,1	43,0
La predicció del futur (mans, tarot, cartes...)	40,6	34,4
Recórrer a persones que curen gràcies al seu magnetisme	42,6	31,8
Recórrer a persones amb poders especials	23,1	20,2

Font: *Joves balears 99* i *Jóvenes españolas 99*

Els al·lots i al·lotes dels quals tracta aquest informe tenen un nivell d'estudis superior a qualsevol altra generació juvenil de les Balears, i viuen i respiren probablement l'ambient més secularitzat i racionalista que cap altra generació ha viscut. Com s'explica llavors que quasi una tercera part d'aquests joves

hagin desplegat a tota vela la seva credulitat?

Aquesta onada de credulitat té la seva explicació, segons Valadier, en les «paraciències», com ara l'astrologia. Hi ha menys arcaisme i irracionalitat del que es creu, ja que aquests mètodes s'esforcen per mantenir meticulosament el rigor metodològic, els càlculs complexos, les operacions matemàtiques. Pretenen, d'aquesta manera, representar una postura avantguardista de la conquesta científica, un fill del saber positiu superior i distint –ni fe ni màgia– i, sobretot, un saber fer per dominar tot allò que és desconegut (Valadier, 1987; 78-79).

Quins trets socioculturals caracteritzen els joves més crèduls? Crida l'atenció la gran distància entre la credulitat de les dones, molt alta, i la dels homes. No sembla que sigui per un diferent nivell educatiu, que no és significatiu. Aquí tenim les actituds dels dos extrems de l'arc educatiu:

	Creences dels que tenen estudis primaris	Creences dels que tenen estudis superiors
Horòscops	57	54
Predicció del futur	46	34
Persones amb magnetisme	51	44
Persones amb poders especials	30	17

La credulitat va disminuint amb l'edat, per efecte de la major maduresa i de la major informació sobre errors i fraus en aquests mètodes.

A l'arc polític són els joves d'extrema dreta els més oberts a aquest tipus de creences.

I en el terreny religiós, els més creients –els catòlics practicants– són també els més crèduls. Contra el que alguns pensen i diuen,

les creences no prevenen contra les credulitats, almenys en aquest cas (taula 4.26).

2.3. Els joves, l'Església i la pràctica religiosa

La secularització implica un declivi més o

menys pronunciat i ràpid de la influència de la religió sobre la resta d'institucions socials i una forta disminució de la importància de la religió i de Déu en la vida de la gent. Són els països amb major desenvolupament de l'Estat de Benestar els que en gran manera manifesten aquest declivi (Inglehart, 1991; 203-210).

Taula 4.26. Percentatge de joves que creuen que pot haver-hi un poc de vertader en determinats mètodes per resoldre certs problemes

	<i>Horòscops i astrologia</i>	<i>Predicció del futur (mans, tarot...)</i>	<i>Persones que curen pel seu magnetisme</i>	<i>Persones amb poders especials</i>
TOTAL	50,1	40,6	42,6	23,1
Sexe				
Home	37,7	29,7	36,1	18,4
Dona	63,1	52,0	49,4	28,1
Edat				
15-17 anys	52,5	45,4	45,1	27,8
18-20 anys	51,4	39,6	43,8	23,3
21-24 anys	47,3	37,7	39,6	21,1
Estudis acabats				
Primària o inferiors	57,0	46,1	50,8	29,7
Secundària	50,2	41,3	41,1	22,7
Batxillerat/FP	50,8	41,1	41,8	43,9
Universitat	29,7	22,7	21,6	17,0
Posició política				
Extrema esquerra	50,9	39,3	40,5	25,2
Centreesquerra	51,4	41,2	42,3	25,6
Centredreta	37,7	28,1	37,0	13,0
Extrema dreta	62,5	56,3	54,7	29,7
Relegiositat				
Catòlic practicant	57,9	44,9	44,9	16,8
Catòlic no molt practicant	60,9	45,8	49,5	22,4
Catòlic no practicant	53,6	42,3	44,6	26,2
Indiferent i agnòstic	39,1	34,9	35,3	19,6
Ateu i no-creient	36,9	33,3	36,9	26,1

Font: *Joves balears 99*

Taula 4.27. Percentatge de joves que donen poca importància a Déu a les seves vides

Dinamarca	56
França	50
Holanda	48
RF Alemanya	42
Gran Bretanya	40
Itàlia	31
Espanya	25
Irlanda	18

Font: RONALD INGLEHART. *El cambio cultural en las sociedades industrializadas avanzadas*. Madrid: CIS, 1991

Els joves de les Balears se'n fan ressò, dels valors i prioritats de la seva societat. La religió ocupa així un lloc poc important a les seves vides: el 9è lloc en una llista de 10 aspectes vitals, només per davant de la política. El 19,5% dels joves atribueixen a la religió molta/bastant importància i a la família li concedeixen un 98%, el 97% als amics, el 95% al treball, el 94% al diners... I no s'ha de pensar que han girat l'esquena al món dels valors i de l'esperit: el 90% assignen molta/bastant importància a «dur una vida moral i digna». Només la política desperta menys entusiasme que la religió, amb un 17% de joves que la consideren molt o bastant important a les seves vides.

La pèrdua d'importància de la religió a la vida del jove balear no és un fet uniforme i homogeni. El percentatge general de joves balears que li atribueixen «molta + bastant» importància a les seves vides és, en tot cas, inferior en 5 punts al de la joventut espanyola en el seu conjunt: 19,5% enfront d'un 23,4%. És significativa la influència del gènere, de la posició política i, lògicament, del

nivell de religiositat. Les al·lotes, els joves d'extrema dreta (poc representats a la mostra), els catòlics practicants i els joves de Mallorca són els que semblen més convençuts de la importància de la religió a les seves vides (taula 4.28).

Taula 4.28. Percentatge de joves per als quals la religió és molt/bastant important a les seves vides

TOTAL	19,5
Sexe	
Home	15,2
Dona	24,0
Edat	
15-17 anys	19,3
18-20 anys	18,4
21-24 anys	19,7
Posició política	
Extrema esquerra	14,8
Centreesquerra	19,6
Centredreta	19,1
Extrema dreta	39,0
Religiositat	
Catòlic practicant	63,6
Catòlic no molt practicant	27,1
Catòlic no practicant	13,4
Indiferent i agnòstic	6,8
Ateu i no-creient	2,7
Illes	
Formentera (7)	-
Eivissa	11,6
Mallorca	20,9
Menorca	15,9

Font: *Joves balears 99*

2.3.1. La confiança en l'Església i la irrellevància del seu missatge

En consonància amb els seus majors nivells de religiositat en tants d'aspectes, les al·lotes confien bastant més que els al·lots en l'Església, i els més joves, de 15 a 17 anys, més que els més grans. La confiança floreix aparentment amb més facilitat entre els joves de Mallorca que entre els de les altres illes. Però el factor ideològic és el que té l'última paraula. Els joves d'extrema dreta confien en l'Església amb una freqüència tres vegades més alta que els d'extrema esquerra. La imatge estereotipada d'una Església aliada amb els rics i poderosos no acaba d'esborrar-se de l'imaginari juvenil, malgrat tants de canvis i tanta orientació als pobres i exclosos.

El factor més eficaç és la identificació religiosa personal, com es veu a la taula 4.29. Crida l'atenció, no tant la desconfiança radical d'indiferents, agnòstics i ateus, sinó que un 75% dels catòlics no practicants i el 50% dels no molt practicants no confien en la seva Església (taula 4.29).

La irrellevància del missatge de l'Església catòlica és un dels problemes més greus tant de la socialització religiosa dels joves com de la mateixa acció evangelitzadora de l'Església. Tal vegada més que irrellevància seria més just parlar d'insonoritat del missatge. A l'era de les xarxes de la informació, de la globalització en les comunicacions, de la Internet i del correu electrònic, de l'explosió dels mitjans de comunicació de masses, de la televisió a la carta..., el mil·lenari missatge de l'Església no arriba als joves.

Així, interrogats els joves sobre els llocs on es diuen les coses més importants en idees i

Taula 4.29. Percentatges de joves que tenen molta i bastant confiança en l'Església

TOTAL	29,1
Sexe	
Home	24,8
Dona	33,6
Edat	
15-17 anys	35,6
18-20 anys	25,0
21-24 anys	27,5
Posició política	
Extrema esquerra	15,3
Centreesquerra	27,2
Centredreta	39,0
Extrema dreta	45,3
Religiositat	
Catòlic practicant	79,5
Catòlic no molt practicant	49,4
Catòlic no practicant	25,0
Indiferent i agnòstic	8,5
Ateu i no-creient	1,8
Illes	
Formentera	-
Eivissa	12,5
Mallorca	33,1
Menorca	13,6

Font: *Joves balears 99*

interpretacions del món, l'Església apareix en últim lloc, a una distància de vertigen de les altres institucions socials pertinents. A la societat espanyola juvenil, a més, la dada més notable és la pèrdua progressiva de «veu» de l'Església des del 1989 (taula 4.30).

Atès l'escàs 2,6% de joves que assenyalen l'Església com el lloc on es diuen les coses més importants per a ells, les variacions

Taula 4.30. On es diuen les coses més importants en idees i interpretacions del món

	Espanya			Balears
	1989	1994	1999	1999
A casa, a la família	23	51	53	40
Entre els amics	31	35	47	37
Als llibres	28	20	22	23
Als MCM	34	31	34	53
Als centres d'ensenyament	14	21	19	23
A l'Església	16	4	3	3

Font: *Jóvenes españoles 99* i *Joves balears 99*

percentuals han de ser per força mínimes (taula 4.31.)

Taula 4.31. Percentatge de joves que assenyalen l'Església com el lloc on es diuen les coses més importants sobre idees i interpretacions del món

TOTAL	2,6
Sexe	
Home	2,5
Dona	2,7
Estudis en curs	
ESO	2,5
Batxiller	4,1
FP	-
1r cicle Universitat	0,7
2n cicle Universitat	2,2
Posició política	
Extrema esquerra	1,2
Centreesquerra	2,3
Centredreta	4,1
Extrema dreta	6,3
Religiositat	
Catòlic practicant	6,5
Catòlic no molt practicant	3,6
Catòlic no practicant	2,1
Indiferent i agnòstic	1,7
Ateu i no-creient	0,9

Font: *Joves balears 99*

2.3.2. La presència juvenil a l'Església: pràctica religiosa i associacionisme catòlic

La presència dels joves a l'Església, tant a la comunitat cristiana com al propi temple, ha format sempre part essencial del paisatge catòlic. La missa dels diumenges, la catequesi infantil i juvenil, les Congregacions Marianes, les Joventuts d'Acció Catòlica, els exercicis i convivències, els seminaristes i els novicis i júnior de les congregacions religioses..., l'ambient sencer de l'Església floria joventut i dinamisme pels seus quatre costats, fins i tot si descomptam tot el que hi poguéu haver d'inflació nacionalcatòlica.

La presència juvenil a l'Església balear queda reflectida d'entrada en aquestes dues dades fonamentals: assisteixen a l'Església amb certa regularitat el 12% dels joves, el 61% mai o gairebé mai, i un quasi invisible 3% pertany a associacions de tipus religiós.

És un fet socioreligiós de primera magnitud (*Jóvenes españoles 99*) la disminució de prop del 50% en la proporció de joves practicants dominicals. I amb aquesta disminució es veu el trasllat de la pràctica regular a la pràctica festiva/ocasional (Nadal, romeries, peregrinacions, necessitats greus...). En el cas de la joventut balear, sense

informació sobre el passat, l'anàlisi ha de cenyir-se a la situació actual, més precària que la de la joventut espanyola en general (taula 4.32).

Taula 4.32. Assistència a l'Església

	<i>Jóvenes españoles 99</i>	<i>Joves balears 99</i>
Regular	21	12
Festiva/ocasional	32	31
Mai o gairebé mai	53	61

Font: *Jóvenes españoles 99* i *Joves balears 99*

Quins factors o variables expliquen les diferències d'assistència religiosa entre els joves balears? Contra el que és previsible, no hi ha diferències en la pràctica regular entre al·lots i al·lotes –sí que n'hi ha en el conjunt espanyol, de 22 punts percentuals–, però sí que apareixen en la pràctica festiva/ocasional, de 10 punts. L'edat influeix, però no linealment: menor freqüència a més edat. La ruptura es produeix a partir dels 18 anys i la caiguda no sembla continuar després dels 21. Es nota una mínima recuperació en el grup de 21 a 24 anys, que també sembla produir-se entre els estudiants del segon i tercer cicle d'Universitat en relació amb els del primer cicle, amb els batxillers i, sobretot, amb els alumnes de FP, dels quals el 70% mai o gairebé mai assisteixen a l'Església. El nivell de religiositat no apareix condicionat de manera unívoca pel nivell d'estudis. A més estudis sembla correspondre més religiositat. Els que estudien solen ser més joves. És significativa en el nostre cas la diferència de pràctica religiosa entre els que actualment segueixen estudis i els que treballen o es troben en atur. Reforça aquesta dada diferencial el fet que els joves de classe treballadora són els

menys practicants. Però la influència de la classe social és poc significativa i ha de considerar-se en relació amb l'impacte de la ideologia política.

La posició política és la variable més discriminant. Com més a la dreta se situen els joves, més alta és la freqüència de la seva assistència a missa, tant en la modalitat «regular» –una vegada a la setmana o al mes– com en la modalitat «festiva/ocasional»: Nadal, Setmana Santa, etc.

L'únic grup juvenil en què la pràctica religiosa regular, la dominical en concret, és superior a la festiva/ocasional, és el petit grup de catòlics practicants: 76% (regular) i 36% (festiva/ocasional). Sembla que els joves s'autoidentifiquen com a més o menys practicants pel seu compliment major o menor de les normes de l'Església catòlica que exigeixen dels seus fidels la missa dominical (taula 4.33).

2.3.3. L'associacionisme catòlic

La pertinença a grups i associacions religiosos, catòlics en aquest cas, és una forma especial de presència que mesura, d'una banda, la capacitat d'enquadrament de l'Església i de l'atractiu de les seves activitats i objectius i, de l'altra, el vigor de la religiositat juvenil. Pertànyer a un grup religiós avui, sobretot si el membre és un jove, sol implicar un alt nivell de creences, pràctiques i actituds favorables a la religió i a l'Església.

El nivell d'associacionisme juvenil és molt baix a Espanya, i així es manté des del 1984. Aquell any, el 67% dels joves no pertanyia a cap associació, el 74% el 1989, el

Taula 4.33. ASSISTÈNCIA A L'ESGLÉSIA (dades en %)

	<i>Un pic per setmana o més</i>	<i>Un pic al mes</i>	<i>Nadal, Setmana Santa</i>	<i>Romeries, confirmacions, peregrinacions</i>	<i>Ocasions compromeses</i>	<i>Mai o gairebé mai</i>
TOTAL	5,9	6,0	16,5	10,0	4,7	60,5
Sexe						
Home	5,9	5,9	14,1	8,4	3,9	65,0
Dona	5,9	6,1	19,1	11,7	5,5	55,7
Edat						
15-17 anys	8,5	7,5	20,0	10,2	4,4	53,9
18-20 anys	5,1	5,4	14,2	9,7	4,2	64,7
21-24 anys	4,6	5,3	15,8	10,2	5,3	62,0
Classe social objectiva						
Alta i mitjana-alta	7,2	7,1	20,2	6,0	7,1	59,5
Mitjana-mitjana	6,4	7,0	15,1	4,1	5,8	62,8
Mitjana-baixa	7,9	5,9	18,1	11,8	4,9	53,4
Treballadora	4,5	5,7	15,7	12,2	3,5	62,5
Posició política						
Extrema esquerra	2,5	3,1	12,9	16,6	3,1	65,0
Centreesquerra	6,8	6,0	14,5	8,8	4,5	61,6
Centredreta	7,6	7,5	24,0	7,5	5,5	51,4
Extrema dreta	14,1	7,8	23,4	4,7	12,5	42,2
Ocupació						
Treballa	3,3	4,0	14,3	13,1	4,2	64,1
Estudia	4,2	6,9	12,5	2,8	6,9	68,1
En atur	8,2	7,6	19,6	8,5	4,9	55,7
Estudis en curs						
Primària o ESO	11,4	8,2	13,9	10,1	3,8	53,8
Batxillerat	6,5	7,1	24,9	8,9	4,7	55,6
FP	2,7	5,4	18,9	2,7	-	70,3
1r cicle Universitat	8,0	5,8	18,8	8,7	8,0	55,8
2n i 3r cicle Universitat	4,4	6,7	24,4	15,6	2,2	53,3
Religiositat						
Catòlic practicant	45,8	20,6	22,4	9,3	4,7	9,3
Catòlic no molt practicant	1,5	13,5	42,7	17,2	6,8	25,5
Catòlic no practicant	0,6	2,7	12,8	9,5	5,1	71,1
Indiferent i agnòstic	0,4	0,9	6,4	8,1	4,3	81,3
Ateu i no-creient	-	-	0,9	3,6	0,9	94,6
Illa						
Formentera (7)						
Eivissa	2,9	2,9	11,5	26,0	2,9	56,7
Mallorca	6,9	7,0	16,4	7,9	5,2	60,5
Menorca	1,1	1,1	25,0	4,5	2,3	68,2

69% el 1994 i el 70% el 1999. A les Balears les dades són les que podem observar a la taula 4.34.

Taula 4.34. Percentatge de joves que pertanyen a associacions i organitzacions de tipus religiós i que no pertanyen a cap associació

	<i>De tipus religiós</i>	<i>No pertanyen a cap associació</i>
TOTAL	3,1	69,8
Sexe		
Home	2,5	66,0
Dona	3,7	73,8
Edat		
15-17 anys	2,7	69,5
18-20 anys	2,7	70,1
21-24 anys	3,7	69,8
Classe social objectiva		
Alta i mitjana-alta	3,6	59,5
Mitjana-mitjana	2,9	64,0
Mitjana-baixa	2,9	67,6
Treballadora	2,9	73,5
Posició política (a)		
Extrema esquerra	1,8	67,5
Centreesquerra	3,4	68,5
Centredreta	5,5	56,8
Extrema dreta	4,7	69,9
Religiositat		
Catòlic practicant	13,1	55,1
Catòlic no molt practicant	4,7	63,5
Catòlic no practicant	0,6	75,9
Indiferent i agnòstic	-	71,1
Ateu i no-creient	-	74,8

(a) Hi ha 275 NS/NC en l'autoposicionament polític, la qual cosa distorsiona els percentatges

Font: *Joves balears 99*

Quins tipus de joves s'associen en grups i associacions d'índole religiosa? Sembla que la «cultura femenina» i la major edat estimulen la tendència associativa a tots els àmbits excepte l'esportiu, més propi dels homes i dels més joves. En el terreny religiós funciona la mateixa llei, el que dissipa en principi la sospita que l'associacionisme religiós juvenil sigui cosa, sobretot, de col·legials. S'associen més en grups religiosos els joves de classe alta i de dretes, cosa que sí fa pensar en certs col·legis privats d'elit. Però com era previsible, el factor de més pes és la religiositat: quan s'abandona l'àmbit del catolicisme practicant desapareix, lògicament, l'associacionisme religiós.

2.4. Conclusió

La religiositat de la joventut balear presenta un nivell baix, un poc inferior al de l'espanyola en el seu conjunt, i «dividida» en tres terços aproximadament idèntics de catòlics practicants (30%), catòlics no practicants (34%) i la resta, poc o gens religiosa, d'indiferents, agnòstics i ateus (35%). La posició política introdueix les majors diferències, així com l'edat. El catòlic practicant presenta un perfil caracteritzat per una major integració social i rigor ètic, una posició política de centre i una alta satisfacció amb la seva pròpia vida.

La persona religiosa, segons l'opinió juvenil, idealment ha de reunir les següents condicions entre d'altres: creença en Déu (unanimitat), ajuda a necessitats i honradesa (consens mitjà), pertinença a l'Església i seguiment de les seves normes juntament amb pràctiques religioses i oració (consens minoritari), i altres condicions, majoritàriament d'índole moralista, de menor interès per als joves.

Davant les sectes i els nous moviments religiosos l'activitat juvenil és d'escàs coneixement i interès, excepte amb relació als Testimonis de Jehovà, els Hare Krishna i els Mormons. El mateix pot dir-se sobre la postura juvenil davant els mètodes parareligiosos (astrologia, tarot, etc.), que suscitaven un cert nivell de credulitat instrumental, sobretot entre les al·lotes i els catòlics practicants. Per sobre d'aquestes que anomenem credulitats, l'edifici de les creences cristianes, amb l'afegit exòtic de la reencarnació, ha experimentat una certa moguda, que ha afectat sobretot la creença en Déu (majoritària però no de forma abassegadora) i les creences en la resurrecció i l'infern. És notable la influència de l'edat en aquest terreny, la dels estudis en curs –com més nivell, menor creença– i la baixa acceptació de les creences escatològiques pels mateixos catòlics, amb l'acceptació de la reencarnació.

En un context cultural d'escassa importància i influència de la religió, i de mínima rellevància del missatge de l'Església i de confiança en ella, la presència juvenil a l'Església és molt dèbil, tant des de la perspectiva de l'assistència i participació en pràctiques religioses (només un 12% de joves reconeixen una assistència regular a l'Església) com des del punt de vista de la pertinença a associacions i grups religiosos (un 3% escàs).

BIBLIOGRAFIA

BOSCH, J. *Para conocer las sectas*. Estella, Verbo Divino, 1993.

DIVERSOS AUTORS. *Jóvenes españoles 84, 89, 94, 99*. Madrid: Fundación Santa María, 1984, 1989, 1994, 1999. *Estadísticas de Educación*. Madrid: MEC, 1998.

FERRAROTTI, F. «The Paradox of Sacred».

Journal of Sociology, XIV, 2, 1984.

FOESSA. *Informe sociológico sobre la situación social de España 1994*. Madrid: Fundación FOESSA, 1994.

GALLARD, O. *Sociologie de la Jeunesse*. París: Armand Colin, 1997.

GARCÍA ESPEJO, I. *Recursos formativos e inserción*. Madrid: CIS, 1998.

GARCÍA GARRIDO, J. L. [et al.]. INCE. 1. *Elementos para un diagnóstico del sistema educativo*. Madrid: MEC, 1998.

GARCÍA DE LEÓN, María A. «La escuela, un espacio social para la igualdad». A: ORTEGA, Félix (dir.). *La flotante identidad sexual*. Madrid: Universidad Complutense, 1993.

GONZÁLEZ-ANLEO, J. [et al.]. INCE. *Familia y escuela*. Madrid: MEC, 1998.

HERVIEU-LEGER, D. «Catholicisme – Lénjeu de la mémoire». *Religions sans frontières*. Roma: Università La Sapienza, 1994.

IGLESIAS, J. «Socialización y control social». A: CAMPO, Salustiano DEL (dir.). *Tratado de Sociología*. Madrid, Taurus.

MARDONES, J. M. «Crece el desierto. La des-implantación de la Iglesia en la sociedad y la cultura». *Sal Terrae*, abril 1999.

MARTÍN CRIADO, E. *Producir la juventud*. Madrid: Istmo, 1998.

MARTÍN SERRANO, M.; VELARDE HERMIDA, O. *Informe Juventud en España 96*. Madrid: Instituto de la Juventud, 1996.

RODRÍGUEZ DIÉGUEZ, J. L. [et al.]. INCE. 3. *Planes de Estudio y Métodos de Enseñanza*. Madrid: MEC.

SAVATER, F. *El valor de educar*. Barcelona: Ariel, 1997.

VALADIER, P. *L'Eglise en procès. Catholicisme et Société Moderne*. Calmann-Lévy, 1987.

VALLES, S. M. «Los estudiantes de la UC de Madrid». A: MIGUEL, A. DE: *La realidad social en España 1991-1992*. Madrid: Alianza.

Pedro Serrano

1. LA SITUACIÓ FAMILIAR DELS JOVES

1.1. Convivència familiar

L'allargament de la presència dels joves al *niu* patern i el retard, per tant, de la creació de la seva pròpia llar, és un fenomen àmpliament comentat a les investigacions sobre joventut al llarg dels anys noranta a Espanya.

Segons aquest estudi, el 93% dels joves d'entre quinze i vint-i-quatre anys es trobava a la llar paterna, en detriment no d'altres formes de convivència numèricament menys importants, sinó de l'establiment de la seva pròpia llar en companyia del marit/dona: és a dir, no marxaven de casa dels pares perquè no es casaven.

La formalització del vincle matrimonial era fonamental per a la sortida dels joves de la

casa dels pares; però, el retard del matrimoni (i també de la procreació), ha modificat el *tempus* amb el qual es realitza el cicle de vida de la família, o sent més precisos, el cicle de vida de la llar.

D'aquesta manera, s'accedeix més tard al *mercat* matrimonial, per bé que es pot arribar a la convivència a través de la cohabitació, sense cap contracte.

La prolongació de l'etapa formativa, les dificultats en l'accés a un treball suficient, les millores en el nivell de vida, l'increment dels costos econòmics a l'hora de crear una nova llar, sigui del tipus que sigui, la solidaritat familiar i una major llibertat i tolerància a la llar paterna són claus per tal que els joves no vulguin tenir pressa a l'hora d'*aixecar el vol*.

Aquestes pautes observades per al conjunt de l'Estat espanyol difuminen importants diferències regionals com les que es constaten a les Balears.

Taula 5.1. Tipus de convivència dels joves (dades en %)

Amb qui viu	Espanya 1994	Espanya 1999	Balears 1999
Amb els pares (pare, mare o ambdós)	90	93	88
Amb dona/marít	6	2	3
Amb parella (sense estar casat)	1	2	3
Amb amic/ga o grup d'amics	1	1	2
Sol	1	1	3
Altres	1	1	1
Total	100	100	100

El vuitanta-vuit per cent dels joves de l'arxipèlag balear conviuen amb els seus pares, cinc punts per sota del que s'observa a Espanya.

Això implica una major freqüència d'altres formes de convivència que no són necessàriament la derivada del matrimoni, que és un punt percentual més alta que la mitjana espanyola, increment idèntic a la resta de tipus de convivència fora del nucli dels pares. Particularment, crida l'atenció l'augment de les llars unipersonals.

Les llars unipersonals compostes per joves són a Espanya molt minoritàries; a l'arxipèlag balear, però, la presència d'aquest tipus de llars és més important: són joves amb independència econòmica que decideixen deixar la llar paterna i establir-se pel seu compte, en solitari, malgrat l'esforç econòmic que això representa, moltes vegades com a pas previ a la convivència amb la parella.

La cohabitació amb la parella, sense estar casats, és més usual a les Balears, on les parelles de fet de joves han assolit el pes de les parelles legalment establertes, quan fa uns anys aquest tipus d'unions era insignificant.

Les causes de l'abandó de la casa dels pares no haurem de cercar-les en una major conflictitat en les relacions paternofiliales, sinó que depèn directament de la incorporació al mercat laboral i de la independència econòmica.

Mentre que quasi el 98% dels joves que no han finalitzat la seva educació i es dediquen exclusivament als estudis conviuen amb els pares, aquest percentatge baixa fins al 85% si els joves han abandonat la inactivitat, encara que es trobin aturats.

D'entre els joves que treballen, prop d'una quarta part han abandonat la residència paterna.

Taula 5.2. Tipus de convivència dels joves, segons la relació amb l'activitat i el sexe. Balears, 1999 (dades en %)

Homes			
Amb qui viu	Ocupat	Aturat	Estudiant
Amb els pares (pare, mare o ambdós)	80	96	99
Amb dona/marít	4	0	0
Amb parella (sense estar casat)	5	4	0
Amb amic/ga o grup d'amics	4	0	1
Sol	5	0	0
Altres	2	0	0
Total	100	100	100
Dones			
Amb qui viu	Ocupada	Aturada	Estudiant
Amb els pares (pare, mare o ambdós)	74	80	97
Amb dona/marít	8	12	0
Amb parella (sense estar casat)	7	4	1
Amb amic/ga o grup d'amics	2	0	1
Sol	7	0	0
Altres	2	4	1
Total	100	100	100

Hi ha clares diferències, doncs, en el tipus de convivència segons la relació del jove amb l'activitat econòmica, així com també n'hi ha per sexes.

Les al·lotes es casen abans i abandonen més prest la llar dels pares, i quan ho fan és per posar-se a treballar i ajudar així econòmi-

cament la nova llar que han creat amb la seva parella, cosa que mostra uns canvis molt importants quant al rol femení a la família, ja que les al·lotes joves, almenys fins que arriba la maternitat, s'incorporen al mercat laboral en una proporció en què no ho feien les seves mares.

Els canvis en el paper de la dona i les dificultats econòmiques en l'establiment d'una nova llar composta per joves afavoreixen aquestes transformacions.

1.2. Emancipació

La sortida de la llar paterna a les Balears es produeix als 19 anys, similar a l'observada a l'estudi dels joves espanyols, però es presenta amb una intensitat major a la comunitat balear.

Tot i que es tracta d'una minoria respecte al conjunt dels joves, els emancipats (el 12%) són majoritàriament actius, ocupats o aturats, especialment si viuen sols: el 96% d'aquests treballen.

Quan aquí es parla d'emancipats ens referim a la residència fora de l'habitatge habitual d'origen; no necessàriament amb independència econòmica.

La raó principal que els joves ja emancipats argumenten com a causa de la seva sortida de casa dels pares és la de l'establiment de la seva convivència en parella, casats o no: això representa el 43%, dos punts menys que la mitjana espanyola.

En canvi, la sortida per culpa dels estudis és més inusual, a causa del major accés a qualsevol tipus d'estudi a les Balears i al fet que les distàncies no són grans.

Sí que és clara la importància de l'emancipació de la llar familiar paterna a una llar no familiar, unipersonal. A les Balears la proporció s'apropa al quinze per cent, mentre que a Espanya només és del 10%.

Les diferències per gènere són radicalment distintes a l'hora d'explicar les raons de l'emancipació. Quasi les tres quartes parts dels joves que s'emanciparen per casar-se eren dones, mentre que més del 60% dels que se'n anaren a viure sols eren homes.

Hi ha, per tant, unes diferències per sexes molt importants, amb pautes de comportament diametralment oposades que semblen reproduir rols que vénen de fa temps i que moltes vegades

Taula 5.3. Raons d'emancipació dels joves que ja no viuen amb els pares (dades en %)

Raons	Espanya	Balears 1999				
	1999	Total	Homes	Dones	15-20 anys	21-24 anys
Per casar-se i viure amb la parella	46	43	29	53	18	52
Per anar-se'n a viure sol/a	11	15	22	10	14	16
Per qüestions de treball	13	14	20	10	9	15
Per raons d'estudi	16	9	10	8	27	5
Altres raons	14	19	19	19	32	12
Total	100	100	100	100	100	100

es pensen superats, especialment pels joves: la sortida de les dones de la llar paterna es realitza principalment per casar-se (l'edat mitjana per casar-se és dos anys més prest entre les dones que entre els homes), mentre que els homes, a més de per conviure en parella, deixen el domicili d'origen per viure sols o per treballar.

Són molt pocs els joves que no viuen amb els pares abans dels 20 anys, i si es troben en aquesta situació és fonamentalment per culpa dels estudis, mentre que a partir d'aquesta edat és quan ja pren forma la vida en parella, el treball o la vida en solitari. No obstant això, la majoria dels joves d'entre 15 i 24 anys no s'han emancipat encara.

En conjunt, sembla que els joves de les Balears consideren la consecució d'un treball, anar-se'n a viure amb la seva parella i aconseguir un habitatge, per aquest ordre, les principals raons que influiran més quan s'emancipin, mentre que acabar els estudis sembla que és quelcom més secundari.

Taula 5.4. Raons futures per emancipar-se de joves que encara viuen amb els seus pares (dades en %)

Raons	Primer Segon Tercer		
	lloc	lloc	lloc
Acabar els estudis	22	7	8
Aconseguir un habitatge apropiat	18	34	27
Aconseguir un treball	22	34	23
Anar a viure amb la parella (casats o no)	31	19	26
Tenir independència	2	0	1
Altres	2	0	2
NS/NC	4	6	14
Total	100	100	100

Però, de nou, aquí hi ha distàncies significatives segons el gènere i l'edat.

Els homes joves que encara viuen amb els seus pares pensen que la principal raó per la qual abandonarien la llar és per anar-se'n a viure amb la seva parella, abans que aconseguir un habitatge o que aconseguir treball.

D'altra banda, els joves donen més importància al fet de poder començar a treballar per damunt de tot, per tant és possible que el ritme de creixement de la incorporació de la dona al món laboral segueixi incrementant-se com els darrers anys.

Les prioritats vénen condicionades per les expectatives immediates del jove. Els que ja tenen treball valoren més l'habitatge i la convivència en parella, i els donen la mateixa importància.

Els aturats, però, pensen que el que més els influiria per sortir de casa seria un treball, que és la seva principal meta immediata, mentre que els estudiants col·loquen la consecució d'una casa com la raó amb menor pes; per a ells és més important finalitzar els estudis, encara que tenir treball segueix sent el més valorat.

En definitiva, el retard en l'emancipació familiar és molt important, tot i que a les Balears es registra una proporció d'emancipats joves superior a la resta de l'Estat espanyol. És més freqüent l'emancipada jove de sexe femení que deixa la llar paterna per anar-se'n a viure amb la seva parella, és a dir, per iniciar el nou cicle de vida familiar de la mateixa manera que ho feren els seus progenitors; mentre que si l'emancipat és home, hi ha més possibilitats que pugui elegir un tipus de convivència menys freqüent, com la vida en solitari.

1.3. Aspiracions de convivència

Quasi el vuitanta-vuit per cent dels joves viuen amb els seus pares i més de la meitat es declara a gust de viure amb qui viu, la qual cosa ens dóna una primera aproximació de la bona adaptació dels joves a la llar paterna, ja que no desitjarien canviar la seva convivència amb la família d'origen.

Als que els agradaria viure amb altres persones diferents, preferirien conviure, per aquest ordre, amb amics, amb la parella (sense estar casats), o sols.

Aquestes preferències són les mateixes que s'han assenyalat per al conjunt d'Espanya, si bé s'ha de destacar a les Balears una major proporció de joves que estan a gust amb qui viuen.

Un altre element que s'ha de destacar és un menor desig de conviure amb la parella, encara que els joves es decanten molt favorablement per la unió sense casar-se: només el 30% elegiren la unió amb matrimoni.

En cas de decidir-se pel matrimoni, la majoria dels joves de les Balears es decanta

per la cerimònia a l'Església (el 57%, davant el 20% a favor de la unió lliure i el 14% que es casaria en un matrimoni civil); per això podem suposar que, encara que en un principi les seves aspiracions de convivència no semblen tenir molt en compte una relació amb contracte matrimonial, i els seus desigs s'ajusten menys a certes «rigideses» socials, a l'hora de ser pràctics els joves es decideixen encara pel matrimoni eclesiàstic.

Diferències substantives en les aspiracions de convivència no s'aprecien segons el sexe. A l'hora de desitjar conviure amb la parella, homes i dones prefereixen aquest tipus de convivència amb la mateixa intensitat, si bé hi ha una major disposició de les dones a casar-se i dels homes a no formalitzar la relació.

Com és d'esperar, l'edat és una variable que fa més intenses les ganes d'autonomia per part dels joves de les Balears.

Els joves de 15 a 17 anys són majoritàriament estudiants que no es plantegen per ara la sortida de la llar paterna i desitgen continuar convivint amb els pares, tot i que entre els que sí els agradaria canviar de companyia dominen els que viurien amb els amics.

Taula 5.5. Amb qui li agradaria viure (dades en %)

Amb qui	Total	Homes	Dones	15-17 anys	18-20 anys	21-24 anys	Ocupat/da	Aturat/da	Estudiant
Amb qui viu ara	55	54	56	62	53	51	53	50	58
Amb els pares	2	2	3	3	2	2	2	4	3
Amb dona/marít (casats)	5	5	6	2	4	9	7	3	4
Amb la parella (sense estar casats)	13	14	12	8	15	15	16	21	9
Amb amics	14	14	14	16	17	9	10	10	19
Sol/a	12	13	10	9	10	15	14	15	9
Altres	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Entre els 18 i els 20 anys s'ha produït un canvi substancial en incrementar-se les aspiracions de convivència amb altres persones distintes de les que conviuen en l'actualitat; i així, amb els amics, es comencen a plantejar el desig de viure amb la parella (sense casar-se) i, també, hi ha un major desig d'anar-se'n a viure en solitari.

De totes maneres, entre els joves més grans, de 21 a 24 anys, la meitat preferiria seguir vivint amb les persones amb les quals resideix actualment; entre els que canviarien, gran part es decidiria per viure amb la parella (un 15% en unió de fet més un 9% en matrimoni), o se n'anirien a viure sols (15%). Ben al contrari, les aspiracions a conviure amb els amics, fora dels lligams familiars, han perdut gran part del pes que tenien entre les edats més joves.

Vinculada estretament a l'edat, la relació dels joves amb l'activitat econòmica introdueix també diferències importants.

Així, encara que els estudiants assenyalen en un 58% el seu desig de seguir vivint amb qui viuen (recordem que el 98% viu a la llar paterna), i els ocupats estan a gust en conviure també amb les persones amb les quals es troben actualment en un 53%, la quarta part dels treballadors ja no estan al domicili patern, per la qual cosa les seves aspiracions són distintes.

No obstant això, hi ha una proporció molt elevada de joves treballant que no desitgen sortir de casa dels pares a causa, encara que disposen ja de certa autonomia econòmica, segurament, de la precarietat en l'ocupació juvenil.

Comparant els tipus de convivència actual amb les aspiracions que tenen els joves observam que:

- els que ja conviuen amb la parella, casats o no, són els que menors desigs de canvi tenen; han abandonat ja la llar paterna per establir-se en un tipus d'unió que moltes vegades és la meta desitjada i cercada;
- el 54% dels joves que resideixen amb els pares no canviarien la seva situació; aquest percentatge és clarament superior al registrat a Espanya (47%), per la qual cosa sembla que hi ha a les Balears una major disposició dels joves a continuar a la llar paterna; hi ha un major percentatge d'emancipació, però, al mateix temps, una major satisfacció dels que es queden amb els pares amb aquest tipus de convivència;
- els que viuen sols es troben francament a gust en la seva opció, i de canviar només ho farien per cohabitar amb la seva parella (això és, sense casar-se).

1.4. Situació econòmica

Malgrat que un 88% de joves a les Balears es troba a la llar paterna, solament el 58% són econòmicament dependents, proporció molt inferior a la mitjana espanyola, situada per sobre del 73%.

El grau d'autonomia econòmica que tenen els joves a les Balears és alt, però no suficient per aixecar el vol del niu patern; per un costat, la precarietat laboral juvenil i, per l'altre, el suport afectiu que aporta la família, a més de l'atenció domèstica que el jove rep a la llar paterna, són circumstàncies que valora abans de prendre la decisió d'emancipar-se i decideix mantenir-se encara a casa dels pares, on gaudeix d'una llibertat considerable i d'un clima agradable. Així doncs, es produeix *de facto* l'emancipació econòmica del jove, però no la residencial.

No hi ha una distinció per sexe entre els

econòmicament dependents i els que viuen principalment dels seus ingressos, però sí que hi ha clares diferències en els orígens d'aquests ingressos.

El 18% dels al·lots joves viuen exclusivament dels seus ingressos, i l'aportació per part de la parella d'altres ingressos és nímia. En

canvi, menys del 16% de les al·lotes joves viuen exclusivament d'ingressos propis, i quasi un 8% més disposa dels ingressos de la parella.

A l'extrem oposat, quasi un 40% dels al·lots i un 44% de les al·lotes viuen exclusivament dels diners que els dona la família i són, principalment, estudiants.

Taula 5.6a. Situació econòmica dels joves (dades en %)

Situació econòmica	Espanya 1999			Balears 1999		
	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones
<i>Econòmicament independents</i>	26	29	24	42	42	42
- viu exclusivament dels seus ingressos	12	14	9	17	18	16
- viu exclusivament dels seus ingressos i/o de la parella	3	2	5	4	1	8
- viu principalment dels seus ingressos, amb algun ajut familiar	11	13	10	21	23	18
<i>Econòmicament dependents</i>	74	71	76	58	58	58
- viu principalment d'algun ajut familiar, amb algun ingrés propi	14	13	14	16	18	15
- viu exclusivament de l'ajuda familiar	60	58	62	42	40	43
<i>Total</i>	100	100	100	100	100	100
<i>Mitjana de diners disponible a la setmana per a despeses personals o de butxaca</i>	4.240	4.870	3.590	5.740	6.330	5.110

Taula 5.6b. Situació econòmica dels joves (dades en %)

Situació econòmica	Edat			Relació amb l'activitat		
	15-17 anys	18-20 anys	21-24 anys	Ocupat/ ocupada	Aturat/ aturada	Estudiant
<i>Econòmicament independents</i>	12	42	66	83	42	5
- viu exclusivament dels seus ingressos	3	12	32	37	13	0
- viu exclusivament dels seus ingressos i/o de la parella	0	2	10	7	11	0
- viu principalment dels seus ingressos, amb algun ajut familiar	9	28	24	39	18	5
<i>Econòmicament dependents</i>	88	58	34	17	58	95
- viu principalment d'algun ajut familiar, amb algun ingrés propi	14	19	16	15	18	18
- viu exclusivament de l'ajuda familiar	74	39	18	2	40	77
<i>Total</i>	100	100	100	100	100	100
<i>Mitjana de diners disponible a la setmana per a despeses personals o de butxaca</i>	3.290	5.840	7.600	8.070	5.270	3.620

Lògicament, la independència econòmica està molt lligada a l'edat: si entre els 15 i els 17 anys les tres quartes parts vivien exclusivament dels diners donats per la família, la proporció va disminuint ràpidament amb l'edat, per assolir entre els 21 i els 24 anys només el 18% de joves absolutament dependents econòmicament.

En sentit contrari, els joves que viuen exclusivament dels seus propis ingressos i/o els de la seva parella no arribava al 3% entre els menors de 18 anys, mentre que per als de més de 20 la proporció puja al 42%, molt per sobre de la resta de joves espanyols, malgrat que a aquestes edats quasi el 75% resideix encara amb els pares.

La disponibilitat d'ingressos propis no vol dir que s'interrompi l'ajuda econòmica familiar: el 41% dels al·lots i el 33% de les al·lotes reben diners de la família, encara que disposin també d'algun tipus d'ingrés.

A les Balears, els al·lots disposen de mitjana de quelcom més de 6.000 pessetes a la setmana per a despeses personals, les al·lotes disposen de mil pessetes menys; tot i així,

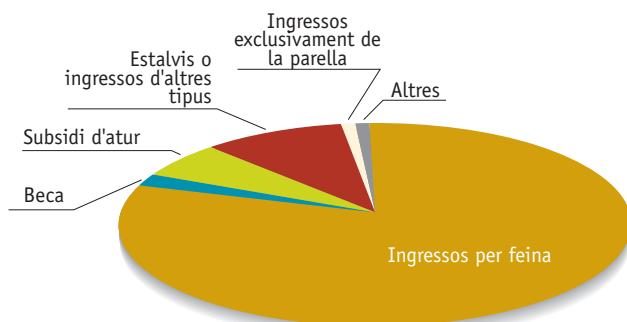
aquest indicador és un 35% més alt que les mitjanes del conjunt de joves espanyols, per la qual cosa els seus nivells d'ingressos, siguin del tipus que siguin, són netament superiors als dels seus coetanis de la Península.

Ara bé, ja que la font d'ingressos pròpia més habitual és la produïda pel treball, la dependència econòmica del jove està directament relacionada amb la seva situació laboral. Només el 17% dels joves ocupats no són independents econòmicament, i més de la meitat encara rep també ajudes familiars.

En conclusió, la situació econòmica dels joves de l'arxipèlag balear és sensiblement millor que la de la mitjana espanyola, i molts són els que disposen d'ingressos propis, que els permeten gaudir d'un ampli marge d'autonomia i de llibertat d'acció.

Respecte a l'obligació dels joves d'ajudar econòmicament la família quan viuen amb els seus pares, només un poc més de la meitat creuen que és la seva obligació contribuir a l'economia familiar, mentre que la resta pensa que els pares no han de comptar amb cap aportació dels fills. Els més joves estan quelcom

Gràfic 5.1. TIPUS D'INGRESSOS DELS JOVES

més d'acord amb l'ajuda econòmica dels fills a les finances familiars, així com els de classes més baixes.

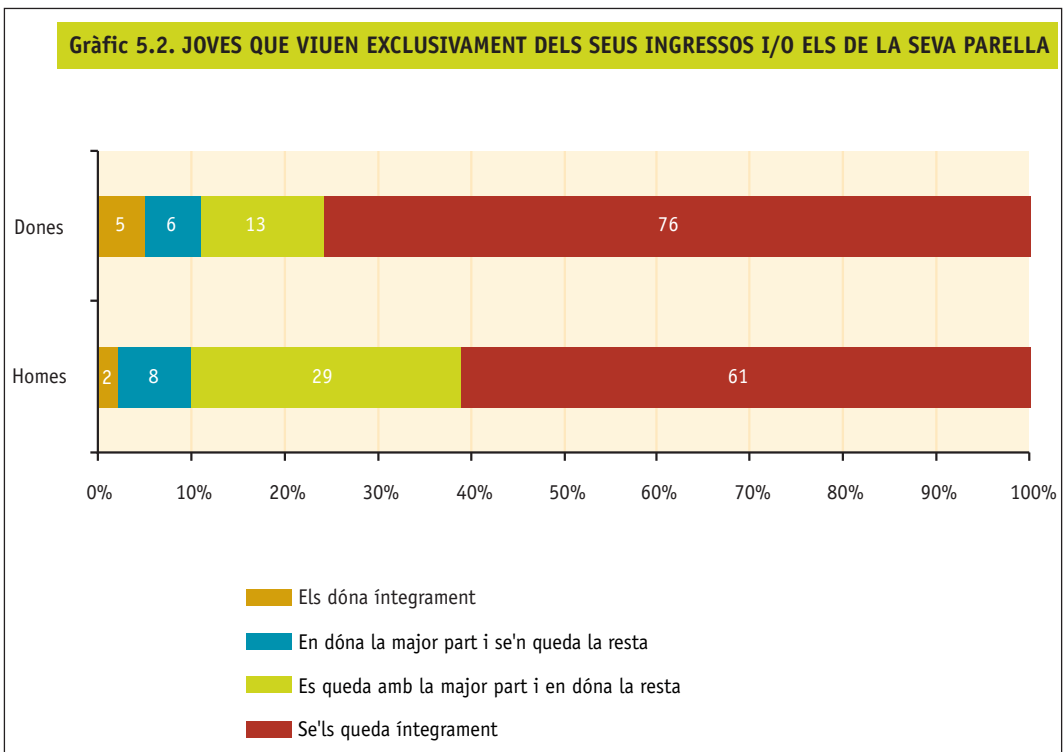
Ara bé, dos de cada tres joves que han declarat que viuen exclusivament dels seus guanys, sense cap ajuda familiar, es queden íntegrament amb aquests ingressos, encara que el 40% dels al·lots contribueixen quelcom més a l'economia familiar i donen una part dels seus beneficis, mentre que només el 24% de les al·lotes dóna alguna part dels seus ingressos.

2. LES RELACIONS PATERNOFILIALS

2.1. Estat de les relacions amb els pares

La situació familiar dels joves pot influir en extremar o no la necessitat del jove d'abandonar la llar familiar.

Considerarem que la relació és bona quan els joves assenyalen que els seus pares els expliquen les raons d'una ordre, els tenen en compte a l'hora de consultar-los sobre decisions que puguin afectar tota la família, i

No hi ha, per tant, un sentit fort sobre l'obligació d'ajudar econòmicament la família, potser perquè no trobin la seva situació com a de necessitat i entenguin que la solidaritat econòmica familiar amb els seus membres és unidireccional, de pares a fills, però no vice-versa.

manifesten dur-se estupendament amb els seus progenitors.

Si els joves declaren que els seus pares es passen amb la disciplina i l'ordre, estan tan ocupats que no els fan cas, no es preocupen del que els pugui inquietar, o senzillament no

tenen cap tipus de relació amb els seus pares, la relació és dolenta.

El 85% dels joves que viuen a casa dels pares mantenen un bon clima familiar i, quant als que ja no hi resideixen, la relació segueix sent positiva, tot i que quasi el 35% dels joves que viuen sols no mantenen una relació estreta amb els progenitors.

Taula 5.7. Estat de les relacions amb els pares

% amb bona relació	
Total	85
Homes	85
Dones	84
15-17 anys	85
18-20 anys	83
21-24 anys	86

Gairebé no hi ha diferències substantives per sexe, encara que sembla que per edat els que declaren dur-se estupendament amb els seus pares passa del 45% entre els joves de 15 a 17 anys fins a més del 55% entre els de 21 a 24 anys. Això és, una vegada passada l'adolescència, etapa durant la qual els joves pensen de manera més acusada que els pares es passen amb la disciplina i l'ordre, o que gairebé no es preocupen per allò que a ells els inquieta, els pares els consulten més sovint en les decisions familiars i la relació és més plena de confiança.

2.2. Consens ideològic amb els pares

El nivell de consens ideològic entre pares i

fills és elevat, ja que de les nou qüestions plantejades, en sis d'elles més del 60% dels joves té una opinió molt semblant a la dels seus pares.

La *família* i el *treball* són els ítems en els quals s'aprecia una menor distància amb el pensament dels progenitors. Aquesta circumstància s'aprecia també entre els joves espanyols.

Més del 70% dels joves mantien respecte d'aquestes dues qüestions formes de pensar poc o gens diferents als seus pares.

Els segueixen, per ordre de consens, el *valor dels diners*, la *religió*, les *qüestions polítiques*, i el *paper de la dona*. A totes aquestes qüestions, la divergència important d'opinió era inferior al 35%, i de nou no s'aprecien diferències entre els joves de les Balears i els del conjunt espanyol.

Les majors disparitats d'opinió, en les quals el consens ideològic es trenca, són sobre els temes de les *relacions de parella*, la *vida sexual* i, sobretot, *l'oci i el temps lliure*.

Sobre aquests tres plantejaments hi ha ja una més clara divergència d'opinions, ja que al voltant del 20% dels joves opinen de forma molt distinta a la dels seus pares, i aproximadament un 30% pensa de manera bastant diferent a la dels progenitors.

Són aquests, per tant, els temes en els quals es veu una distància ideològica entre pares i fills més important. Tot i així, malgrat les discrepàncies, no es pot parlar de l'existència de diferències extremes de pensament, ja que són opinions moderadament llunyanes.

No hi ha divergències significatives per gènere; les més importants s'aprecien en la *relació de parella*, en què els homes estan un poc més a prop dels seus pares (56% de consens, davant el 49% de les al·lotes que pensen poc o gens diferent dels seus pares).

bastant d'acord amb l'opinió paterna a totes les edats sobre la *família* o el *valor dels diners* però no, sigui quina sigui l'edat, sobre la *vida sexual*.

Com ja comentarem, sembla que els joves de les Balears no mantenen distint nivell de consens ideològic que la resta de joves espanyols amb els seus pares, com tampoc s'aprecia que hagi hagut importants canvis en els últims anys.

Taula 5.8. Consens ideològic amb els pares. Percentatge de joves que opinen gens o poc distint dels seus pares

sobre...	TOTAL	Home	Dona	15-17 anys	18-20 anys	21-24 anys
Treball	71	70	71	69	69	73
Família	72	72	73	73	71	73
Oci i temps lliure	44	45	43	42	42	48
Paper de la dona	62	62	62	68	60	60
Relació de parella	52	56	49	56	54	48
Valor dels diners	64	64	65	65	63	64
Religió	64	62	66	69	63	61
Vida sexual	45	47	44	45	47	44
Política	63	62	64	61	63	66

Quant a les diferències en el consens ideològic segons l'edat, podem destacar que:

- hi ha ítems en els quals el consens va creixent conforme madura el jove: així succeeix amb la manera de pensar sobre el *treball* o la *política* i, tot i que més allunyat del consens, també passa amb *l'oci i el temps lliure*;

- en altres temes succeeix ben al contrari, i és que el consens es dona a les edats més joves, però conforme el jove va sent més gran, les discrepàncies augmenten també; en aquest grup hi hauria el *paper de la dona*, la *relació de parella* i la *religió*. Són qüestions en les quals quan s'és més jove l'opinió familiar compta més, fins que es forja una opinió pròpia;

- a la resta de qüestions no sembla haver-hi una tendència clara segons l'edat. Els joves estan

ològic que la resta de joves espanyols amb els seus pares, com tampoc s'aprecia que hagi hagut importants canvis en els últims anys.

El major consens entre pares i fills es troba en l'àmbit pragmaticofuncional (treball, família, diners), mentre que les majors discrepàncies són a l'àmbit relacional (relacions sexuals, afectives, etc.).

Quadre 5.1

Menor consens ideològic amb els pares		Major consens ideològic amb els pares
Àmbit relacional	Ideologicocreencial	Pragmaticofuncional
Relació de parella		
Paper de la dona	Política	Treball
Oci i temps lliure	Religió	Família
Vida sexual		Valor dels diners

Podem, doncs, esperar que, si l'apropament ideològic entre pares i fills és important, el nivell de conflicte sigui baix i el nivell de satisfacció amb el clima familiar a la llar del jove sigui igualment positiu.

2.3. Els conflictes entre pares i fills

En general, podem dir que les discussions amb els pares, tot i ser comunes, no són ni molt menys conflictes habituals d'importància que facin perillar l'equilibri familiar, tant per la creixent tolerància dels pares com per l'adaptació dels joves, que dona com a resultat una major dinàmica de llibertat a la llar, acompanyada d'una menor tensió familiar.

d'abandonar els estudis (en cas que no ho hagin fet encara), originen petits problemes.

Prop del 31% dels joves discuteixen amb els seus pares pels diners, discussió més habitual entre els que no tenen ingressos propis i que han de disposar de les aportacions familiars per realitzar les seves despeses.

En un altre bloc d'assumptes es trobarien les disputes motivades per l'oci i el temps lliure, és a dir, per les seves formes de diversió, tot i que els joves discuteixen per aquesta causa en menor proporció, i no supera cap motiu el 30%.

En aquest grup trobam bregues per l'hora d'arribar a casa a la nit (quasi un 30%), o per aixecar-se del llit quan vol (26%) i, en menor

Quadre 5.2

<i>Es discuteix més</i>		<i>Es discuteix menys</i>
<i>Obligacions</i>	<i>Oci i temps lliure</i>	<i>Ideologia-creença</i>
Col·laboració en el treball domèstic		
Estudis		
Diners	Passar-se amb l'alcohol	Política
Hora d'arribar a casa a la nit	Amics/gues que té	Religió
Aixecar-se del llit quan volen		

Pel que més es discuteix és per les obligacions dels joves; així, la meitat dels joves tenen bregues amb els seus pares a causa de la col·laboració en el treball domèstic, ja que, malgrat formar part de la llar, no els agrada assumir aquestes tasques.

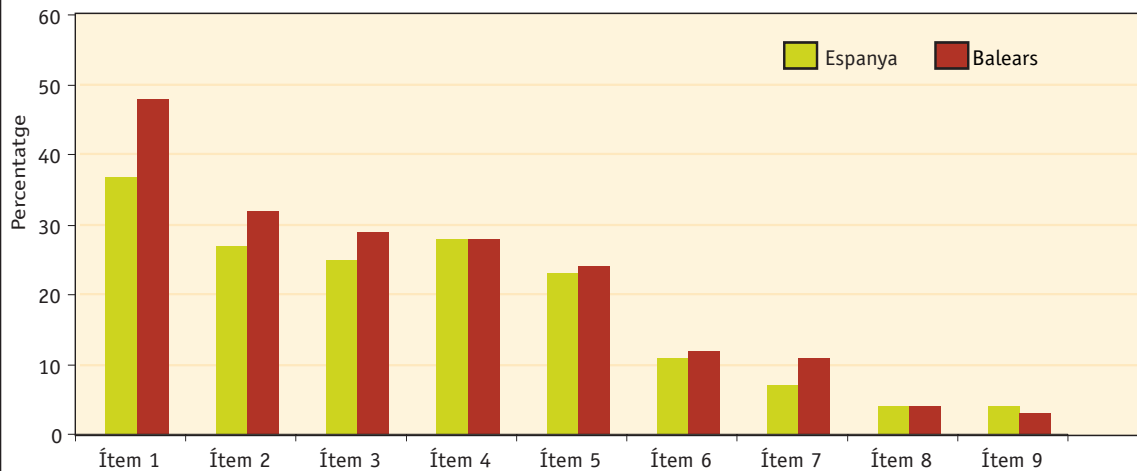
En segon lloc, també són motiu de discussió els estudis (més del 34% dels joves ho indiquen com a causa de fricció amb els pares). Ja que una part molt important dels joves són estudiants, el seu rendiment, o els seus desigs

mesura, per passar-se amb l'alcohol (14%) i baralles pels amics que té (13%).

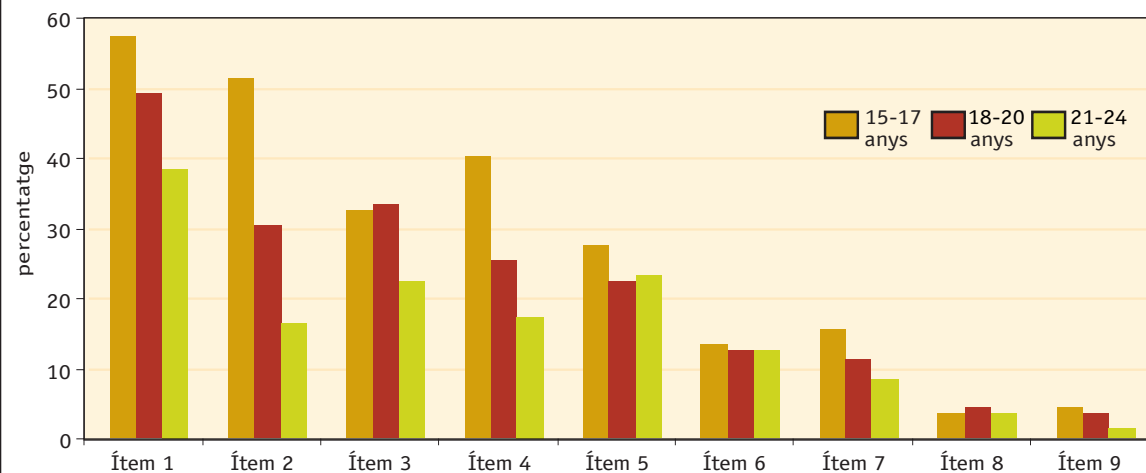
Els temes menys polèmics i que motiven menys problemes entre pares i fills són les idees polítiques (menys del 6% discuteix per això) i la religió (no arriben al 5% els joves amb obertes baralles amb els pares a causa d'aquest tema).

Així doncs, sembla que estan molt definits els factors causants de disputes familiars.

Gràfic 5.3. RAONS MÉS FREQUENTS DE DISCUSSIÓ AMB ELS PARES

Gràfic 5.4. RAONS MÉS FREQUENTS DE DISCUSSIÓ AMB ELS PARES

Ítem 1: col·laboració en el treball domèstic

Ítem 2: estudis

Ítem 3: diners

Ítem 4: hora d'arribar a casa a la nit

Ítem 5: aixecar-se del llit quan vol

Ítem 6: passar-se amb l'alcohol

Ítem 7: amics/gues que té

Ítem 8: política

Ítem 9: religió

En general, es pot observar que:

- les al·lotes discuteixen més sovint amb els seus pares que els al·lots per la col·laboració en el treball domèstic, l'hora d'arribar a casa a la nit i per aixecar-se del llit quan volen. S'aprecia a la llar paterna la continuïtat del model «masclista» en el qual es requereixen més les filles per al treball domèstic que els fills, així com la protecció més acusada cap a les filles que provoca friccions quan aquestes surten a la nit i volen arribar tard a casa, ja que molt sovint són obligades a tornar abans que els seus germans;

- en canvi, entre els al·lots són més freqüents les bregues per passar-se amb l'alcohol i pels estudis;

- a la resta de motius de discussió no hi ha diferències clares entre sexes, tot i que pareix que hi ha més baralles amb els pares per part dels al·lots pels amics que tenen o per les idees polítiques, mentre que les al·lotes discuteixen un poc més per la religió o pels diners, però cap d'aquestes distincions per gènere són molt significatives;

- sembla que, així com el jove va sent més gran i madur, els conflictes amb els progenitors també van disminuint; així, a mesura que van fent anys es discuteix menys pels estudis, l'hora d'arribar a casa a la nit o pels amics que tenen, pels diners, la col·laboració en el treball domèstic, o la religió;

- de totes maneres, altres motius de discussió no disminueixen amb els anys, sinó que a qualsevol edat tenen la mateixa intensitat: aixecar-se del llit quan volen, passar-se amb l'alcohol o les idees polítiques;

- el que mai succeeix és que les discussions paternofiliales augmentin si el jove es més gran, sigui quina sigui la possible causa del problema;

- els joves que són més d'esquerres o de centreesquerra discuteixen més sovint per culpa de l'hora d'arribar a casa a la nit, pels amics que

tenen i per les idees polítiques, tal vegada perquè les seves concepcions ideològiques i sobre l'oci no s'ajusten tant a les que tenen els seus progenitors;

- en contraposició, són els al·lots i al·lotes que es consideren més de dretes o de centredreta els que més bregues tenen pels estudis, els diners o per aixecar-se del llit quan volen;

- per acabar, hem d'assenyalar que els que menys discuteixen amb els seus pares són els que es consideren molt bons catòlics o catòlics practicants, i és, com era d'esperar, la religió el motiu principal de brega entre els indiferents, agnòstics o ateus.

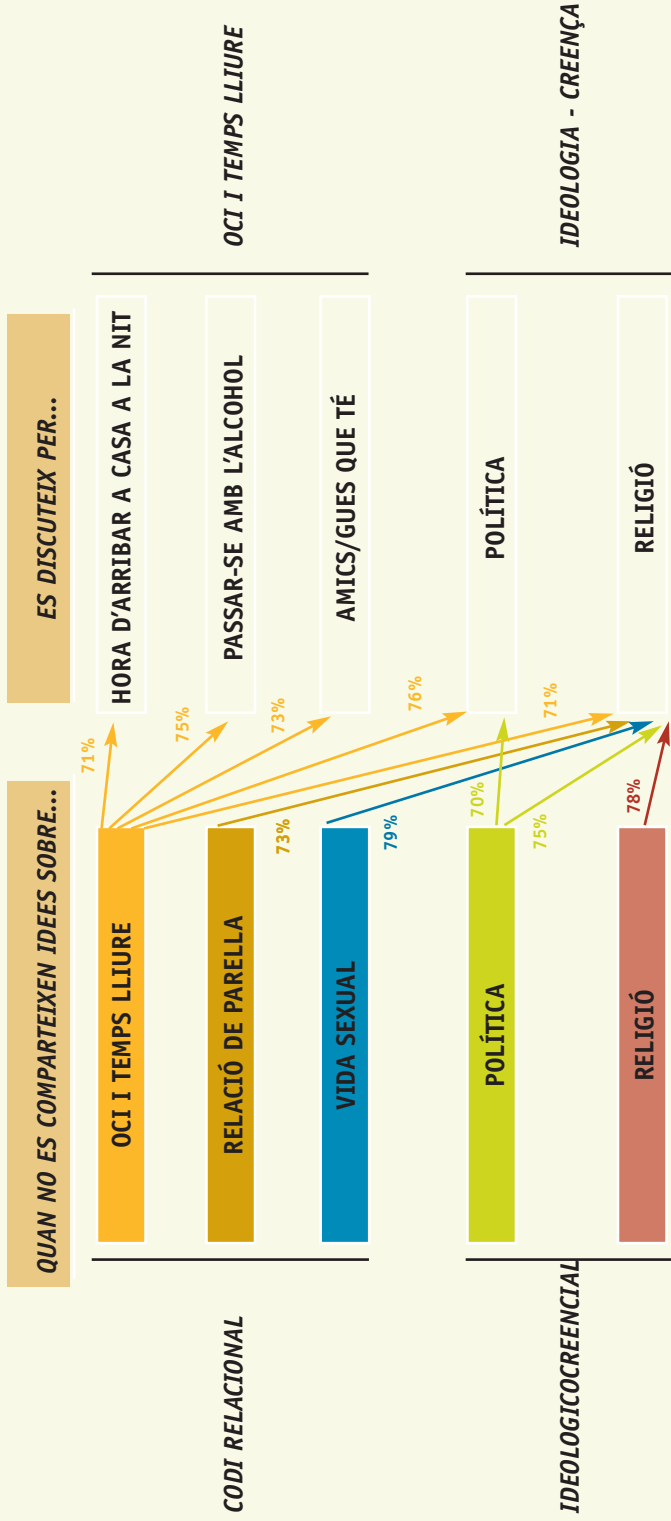
Com es pot observar, els motius més importants de discussió no es limiten a un desajust ideològic amb els pares en algun tema concret, sinó que les discussions motivades per les obligacions dels joves (col·laboració en el treball domèstic, estudis, diners) són degudes a una generalitzada discrepància amb els pares.

Quan la manera de pensar entre pares i fills amb relació a l'oci i a la forma de passar el temps lliure és molt o bastant diferent, les discussions amb els pares són més habituals, i sobre qüestions que ja no afecten només les formes de diversió, sinó també l'esfera de la política i la religió.

En qualsevol cas, com hem mantengut, el nivell de conflicte a la llar paterna és relativament escàs i és molt poc habitual que aquestes discussions es convertesquin en situacions més greus.

De fet, només el dos per cent dels joves han assenyalat que els seus pares els han pegat físicament de forma més habitual, mentre que el 15% diuen haver tengut ocasionalment algun tipus d'agressió física per part dels pares. Exactament en aquestes mateixes proporcions els joves confessen haver agredit físicament els seus pares.

Quadre 5.3

3. LA IDEA DE FAMÍLIA

3.1. Importància de la família

A la societat actual ha augmentat el nombre d'opcions i la llibertat individual en el marc de les relacions personals, la qual cosa ha representat una major capacitat a l'hora d'escollir les formes de vida i convivència.

A tot això no és aliè, òbviament, el jove, que, a més de reconèixer la importància de la família en el desenvolupament personal de cada un, a vegades pren en consideració camins diferents als dels seus progenitors, els quals en ocasions poden no entendre bé aquestes opcions; el jove valora la família, tot i que se'n pugui tenir un concepte diferent.

Així, més del 98% dels joves de les Balears valoren la família com una institució molt important o bastant important a la seva vida. Quasi el 79% l'assenyalen com a molt important, i prop d'un 20% la consideren bastant important.

Aquesta estimació tan acceptada i estesa no distingeix sexes o edats, encara que la valoració més alta sigui un poc més indicada entre

les al·lotes que entre els al·lots, sigui quina sigui l'edat. Així mateix, les classes mitjana-baixa i treballadora, en què la cohesió i la solidaritat familiar són més imprescindibles si sorgeix algun tipus de problema, també atorguen a la família en major proporció la màxima importància.

Únicament apareix, poc significativa, alguna opinió un poc més negativa de la institució familiar de joves amb ideologies properes a l'extrema esquerra, així com entre els no creients, agnòstics o indiferents, dels quals d'entre un 2% i un 4% assenyalen la família com a no molt important.

El consens generalitzat posa la família com l'aspecte valorat més important a la vida de l'individu, per davant i a certa distància dels amics i coneguts i del treball.

A més, la família com a institució on es diuen les coses més importants quant a idees i interpretacions del món és comunament acceptada per més del 40% dels joves, únicament superada pels mitjans de comunicació, encara que entre les al·lotes, els amics també ocupen un lloc preferent, per davant de la família.

Taula 5.9. Importància de la família (dades en %)

	TOTAL	Home	Dona	15-17 anys	18-20 anys	21-24 anys
Molt important	79	76	82	78	79	78
Bastant important	20	21	18	20	18	21
No molt important	1	2	0	1	2	1
Gens important	0	1	0	1	0	0
Total	100	100	100	100	100	100

Entre els joves de 15 a 17 anys també la institució familiar és la més mencionada com a vehicle de transmissió de valors i idees fonamentals (respecte a edats un poc més majors). A les classes més elevades (alta, mitjana-alta i mitjana-mitjana) s'assenyala principalment la família com a important en la difusió d'aspectes vitals.

El posicionament polític també influeix en la consideració de la família: el menciona el 56% dels joves de dretes i disminueix fins al 38% entre els al·lots i al·lotes d'esquerres; també són els més catòlics els que pensen en la família com a escenari en el qual s'estableixen les idees més transcendents per a l'individu.

Queda, doncs, patent que són aquestes dues variables ideològocrecencials les que

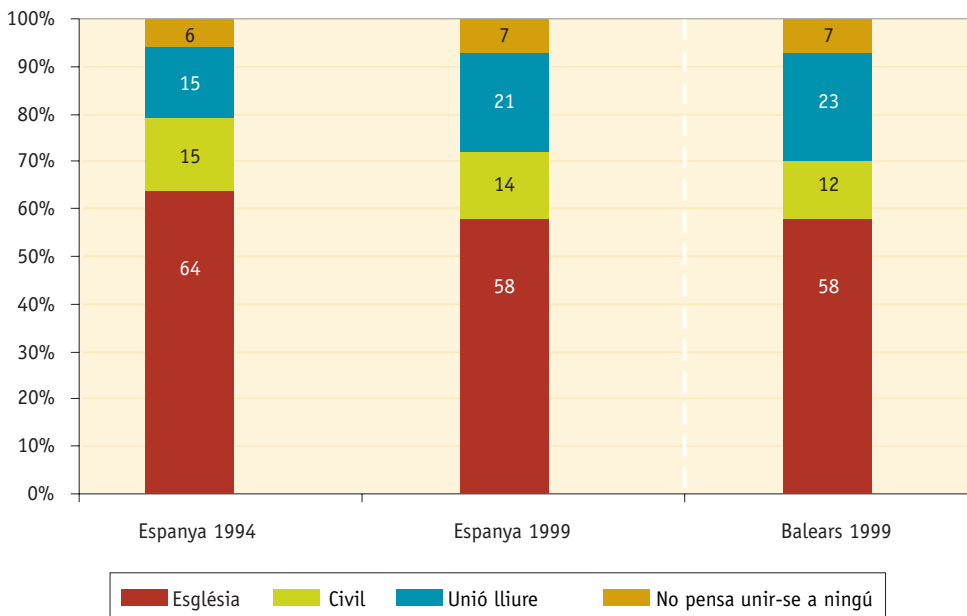
més influeixen en una opinió distinta segons el posicionament de l'individu; així passa quan es demana als joves que mostrin el seu acord o desacord amb les següents afirmacions:

- «La família proporciona l'estabilitat que no es troba a altres àmbits de la vida».
- «El temps dedicat a l'educació dels fills és la labor més important dels pares, encara que això impliqui guanyar menys diners».

Doncs bé, amb la primera de les afirmacions hi està d'acord més del 86% dels joves, i amb la segona un poc més del 83%.

De totes maneres, tot i que no s'aprecien clares diferències per gènere o per edat, de nou els joves més d'esquerres i els

Gràfic 5.5. FORMA D'UNIÓ QUE TRIARIEN ELS JOVES

menys o gens creients són els més escèptics pel que fa a l'estabilitat proporcionada per la família i a la seva funció en l'educació dels fills (si bé, sigui quina sigui la posició del jove, les proporcions d'acord amb aquestes proposicions superen sempre àmpliament el 70%).

Tots aquests resultats ens indiquen que la vigència de la família està àmpliament provada i que, encara que hi hagi canvis en les pautes de comportament, la institució familiar continua sent un model satisfactori i integrador.

3.2. El vincle del matrimoni

Quan un jove s'emancipa i crea la seva pròpia llar ho fa fonamentalment casant-se. Els altres tipus de llar són molt minoritaris, però emergents.

Per establir-se amb la parella de manera estable, els joves de les Balears elegirien preferentment el matrimoni per l'Església: un 57% el triarien. Aquesta proporció és idèntica a l'observada a l'estudi de joves espanyols, però està en retrocés: el 1994, els joves espanyols optaven (64%) pel matrimoni eclesial (Fundación Santa María, 1995; 113).

És molt significatiu que, com a segona opció, els joves preferesquin la unió lliure, sense cap contracte legal (el 22%), clarament per sobre del matrimoni civil, pel qual solament es decantaren el 12%.

Està clar que la unió lliure és un tipus de convivència que es tolera i pel qual se sent atracció, fins i tot pot ser un primer

assaig abans del matrimoni, però moltes vegades la tradició i la pressió social (o, més aviat, la pressió familiar) forcen els joves a formalitzar la relació amb la parella en un matrimoni per l'Església o en un matrimoni civil.

El matrimoni, especialment l'eclesial, és un acte social amb un alt component funcional i pragmàtic: no només s'està formalitzant una relació estable, sinó que, a més, la cerimònia implica una assistència econòmica i material per part de familiars, amics o coneguts, per a l'inici de la vida en comú dels cònjuges. Aquesta ajuda, en canvi, no es rep si s'opta per la unió lliure, tolerada però sense massa acceptació per les generacions precedents, motiu pel qual l'inici de la vida en comú, sense cap contracte social, comporta majors traves econòmiques o, almenys, l'absència de la, a vegades, imprescindible contribució econòmica de familiars i amics.

Les al·lotes són les que més clar tenen casar-se per l'Església, i estableixen una distància enorme respecte al matrimoni civil; és a dir, quan es tracta d'establir un contracte legal a la parella, més del 60% ho faria a l'Església i, només un 11%, elegirien un contracte civil.

També està molt definit que el matrimoni per l'Església el triarien els joves de 15 a 17 anys en major proporció que en edats més avançades, ja que encara poden no tenir un criteri clar consolidat sobre el tema i opten pel que han vist en els seus pares; al contrari, com més major és el jove, les opcions del matrimoni civil o de la unió lliure augmenten clarament, especialment a partir dels 18 anys.

Taula 5.10. Tipus d'unió que elegirien els joves (dades en %)

<i>Tipus</i>	<i>Home</i>	<i>Dona</i>	<i>15-17 anys</i>	<i>18-20 anys</i>	<i>21-24 anys</i>
Per l'Església	55	62	70	51	55
Civil	13	11	9	15	12
Unió lliure	23	21	13	25	27
No pensa unir-se a ningú	8	5	7	8	5
Total	100	100	100	100	100

<i>Tipus</i>	<i>Esquerra</i>	<i>Centreesquerra</i>	<i>Centredreta</i>	<i>Dreta</i>
Per l'Església	41	54	71	77
Civil	18	16	7	13
Unió lliure	36	23	17	8
No pensa unir-se a ningú	6	6	4	3
Total	100	100	100	100

<i>Tipus</i>	<i>Catòlic practicant</i>	<i>Catòlic no molt practicant</i>	<i>Catòlic no practicant</i>	<i>Indiferent i agnòstic</i>	<i>No-creient i ateu</i>
Per l'Església	88	82	69	33	15
Civil	2	2	7	22	29
Unió lliure	7	9	19	36	42
No pensa unir-se a ningú	3	6	4	9	13
Total	100	100	100	100	100

Així mateix, el vincle entre el posicionament polític i les creences religioses respecte a la preferència del tipus de matrimoni o unió és plenament vigent. Si tres de cada quatre joves de dretes optaria pel matrimoni per l'Església, només el 40% ho faria si el jove és d'esquerres.

La pràctica i creença religiosa també representa un clar discriminant respecte a quin tipus d'unió establiria. Els catòlics practicants

no tenen gairebé dubtes sobre l'elecció del matrimoni eclesiàstic (el 88%) i només un poc més del 7%, malgrat les seves creences, escolliria la unió lliure; en el pol diametralment oposat, els joves no-creients i ateu prefereixen clarament la unió lliure sobre qualsevol tipus de contracte.

Malgrat alguns canvis en les preferències pel que fa al matrimoni, alguns aspectes no

només es mantenen sinó que es valoren més. Per exemple, la fidelitat en el matrimoni; en el cas dels joves espanyols, des dels anys vuitanta es valora fins a quin punt es pot justificar tenir una aventura fora del matrimoni homes i dones casats; el 1999, el 40% mai toleraria la infidelitat, i un 5% la justificaria sempre.

En el cas dels joves balears, aquests percentatges són del 39% i del 3%, respectivament, amb una mitjana de 3,18 (l'escala abasta des de *mai estaria justificat*, 1, a *sempre està justificat*, 10); aquest valor mitjà és més baix que el de la mitjana espanyola (3,31), és a dir, es valora

sobre manera la fidelitat en el matrimoni, en més alt grau entre les dones que entre els homes, i són aquests últims més comprensius amb fallades d'aquest tipus i entre els més creients que entre els agnòstics, ateus o no-creients.

En canvi, el divorci és un altre aspecte que està molt més acceptat socialment, i que els joves valoren més, especialment els joves de les Balears més que la mitjana espanyola. Només el 7% dels joves de l'arxipèlag creuen que mai es justifica el divorci, i quasi una tercera part el justificaria sempre (en resulta una mitjana de 6,92).

Taula 5.11. Fins a quin punt es pot justificar... (dades en %)

	Espanya			Balears		
	Mai	Sempre	Mitjana	Mai	Sempre	Mitjana
Aventura fora del matrimoni homes i dones casats	40	5	3,31	39	3	3,18
Divorci	11	24	6,44	7	29	6,92

BIBLIOGRAFIA

GOVERN BALEAR. *Estudi sociològic sobre els joves de les Illes Balears 1997*. Palma: Universitat de les Illes Balears, 1997.

FUNDACIÓN SANTA MARÍA. *Jóvenes españoles 94*. Madrid: SM, 1995.

FUNDACIÓN SANTA MARÍA. *Jóvenes españoles 99*. Madrid: SM, 1999.

I.N.E. *Panorámica Social*. I.N.E., 1995.

MINISTERIO DE ASUNTOS SOCIALES. *Informe sobre la situación de la familia en España*. Madrid: Ministerio de Asuntos Sociales, 1995.

SERRANO SECANELLA, P. «La vivienda como determinante en la emancipación juvenil». A: VERGÉS, R. (ed.). *La edad de emancipación de los jóvenes*. Barcelona: Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, 1997.

María Teresa Laespada
Leire Salazar

1. INTRODUCCIÓ

Quin és l'espai en què els joves trien, decideixen i es diferencien? De manera prioritària l'oci i el temps lliure, sobretot el temps de cap de setmana. Durant la setmana compleixen el seu rol social i no ocasionen massa problemes, però una vegada arriba el cap de setmana els joves consideren aquest temps com a únic i exclusiu. Exigeixen la capacitat de decisió sobre el que han o no han de fer en aquest temps i a què el dedicaran.

Durant aquest espai de temps es manifesten les diferències, la diversitat i les noves formes de dualització social.

És l'espai de temps de les activitats compartides amb el grup d'iguals, de la complicitat festiva, de la reciprocitat clandestina. Es cerquen espais pròpiament juvenils i es fuig d'allò establert. La nit adquireix un caràcter mític i mimètic. És l'espai jove pròpiament, que es reserva per als amics, la diversió, la festa, instrumentalitzat per l'alcohol, les substàncies estupefaents i, en pocs casos, la violència, la sexualitat, etc.

Però d'altra banda, els joves –dins l'espai de temps lliure– també representen el paper que els toca representar. Dins l'organització de qualsevol societat els individus representen els papers que els corresponen i s'esperen d'ells, i es produeixen desajusts o individus desviats

quan això no succeeix. Moltes vegades, els comportaments esperats no són adequats a la norma, però són atribuïts a determinats subjectes d'una societat, i resulta difícil desfer-se d'aquest rol atribuït. Dels joves s'espera tant que es portin bé (estudiïn, treballin, obeeixin les normes, siguin responsables, etc.), com que es portin malament (es divertesquin, gastin, desobeeixin, es prenguin a joc la vida, beguin, condueixin a velocitat elevada, desafïïn el risc, etc.). Ambdues qüestions no són contraposades i els joves compleixen els dos papers sense massa problemes. Així, entre setmana se segueix l'obediència i durant el cap de setmana es practica la desobediència, tot i que segueixen les directrius marcades pels adults sobre el que s'espera d'ells. Tots els caps de setmana, els carrers de qualsevol ciutat o qualsevol poble més o menys gran es veuen envaïts d'hordes juvenils amb un afany desmesurat de divertir-se i passar-s'ho bé, com a màxim exponent del gaudi del temps d'oci, seguint el pas del que marca la moda, sense cap problema.

El problema apareix quan aquests rituals juvenils deriven en comportaments no acceptats moralment per la societat: vandalisme, embriaguesa, agressions, drogues, etc. És llavors quan els mitjans de comunicació es fan ressò d'aquestes actituds i les augmenten i engrandeixen, i dibuixen una joventut deformada i parcial.

Per poder redibuixar l'aspecte lúdic no formal dels joves, estudiarem tres aspectes diferents de les seves activitats no formalitzades: l'oci i el temps lliure, el consum de drogues i la violència juvenil.

2. OCI I TEMPS LLIURE

2.1. Importància i significat de l'oci a les societats occidentals

En qualsevol assentament humà i en qualsevol moment hi ha hagut una sèrie d'activitats, actituds, temps i maneres de pensar i actuar que perfectament podríem qualificar com a ocioses. El tipus de vida ociós se'ns presenta, doncs, com una característica inherent a la condició humana. El que no podem oblidar és que, en el nostre context, l'oci es converteix en un aspecte insubstituïble i inevitable per a l'evolució i el desenvolupament integral dels individus i constitueix el temps i l'espai més informal, inserit en un cert clima de llibertat i no-control que romp amb els comportaments i activitats institucionals, obligatòries, formals; es tracta de l'oci com a ruptura simbòlica

però també com a complementació real de la resta d'activitats quotidianes.

La tecnificació galopant, la mecanització, «robotització» i rutinització del treball obliguen l'home a plantejar-se què fer en aquest temps que ja no és tan necessari invertir en esforç per al treball. Apareix llavors una incipient mentalitat ociosa, encaminada a enaltir les activitats relacionades amb la diversió, el gaudi del temps lliure, etc. Fins i tot, tendim a concebre el temps d'oci com un fi en si mateix, que justifica la dura setmana laboral; el treball de dilluns a divendres és viscut, en no pocs casos, com una càrrega imposada amb l'únic al·licient de tenir diners per fruir-ne el cap de setmana.

Com qualsevol fenomen social, el de l'oci ha sofert un procés de transformació lligat al context

Taula 6.1. Grau d'importància a la vida de diversos aspectes, segons sexe i edat (puntuacions mitjanes: 1-4)

	Mitjana 1999	Gènere		Edat		
		Home	Dona	15-17 anys	18-20 anys	21-24 anys
Treball	3,58	3,57	3,59	3,53	3,55	3,64
Família	3,76	3,72	3,81	3,76	3,76	3,77
Amics i coneguts	3,58	3,56	3,59	3,62	3,60	3,52
Temps lliure i d'oci	3,44	3,46	3,41	3,46	3,44	3,41
Política	1,75	1,77	1,73	1,69	1,77	1,79
Religió	1,81	1,70	1,93	1,84	1,80	1,80
Estudis, formació i competència professional	3,27	3,20	3,35	3,21	3,27	3,33
Vida sexual satisfactòria	3,35	3,46	3,23	3,21	3,37	3,44
Guanyar diners	3,46	3,53	3,39	3,49	3,47	3,42
Dur una vida moral i digna	3,43	3,40	3,47	3,51	3,44	3,37
<i>N</i>	1.000	512	488	295	331	374

- 4- Molt important
- 3- Bastant important
- 2- No molt important
- 1- Gens important

històric i a tot el món valoratiu de les societats en què la seva presència ha deixat una significativa petjada. Avui, els joves balears, com el conjunt dels joves espanyols, valoren el temps lliure com un aspecte fonamental de les seves vides, en un nivell molt pròxim al treball i als amics, per exemple (taula 6.1). S'ha convertit en un important àmbit de socialització on transcorren gran part de les seves relacions d'amistat o d'expansivitat social en el sentit més ampli. Bé és cert que la família segueix sent l'àmbit millor valorat, el considerat més important pels joves, sobretot per les al·lotes (amb una mitjana de 3,81 enfront de 3,72 dels al·lots). El segueixen igualats els amics i coneguts i el treball quan ens referim al col·lectiu total. Aquests dos àmbits també tenen més

rellevància per a elles. La incidència del grup d'iguals com a referent/referència és fonamental a les edats juvenils, mentre que el treball se situa al mateix temps com a objectiu i preocupació.

2.2. Activitats d'oci practicades pels joves balears

Aquestes activitats les agruparem entorn de dos eixos: el context o espai físic on tenen lloc, del qual neix la dicotomia *oci domèstic/oci extradomèstic*, i el grau d'expansivitat, expressat en *oci individual/oci relacional*. A continuació, presentam les activitats que s'enquadren a cada un d'aquests eixos.

Taula 6.2. Classificació de les activitats d'oci practicades pels joves, segons context i grau d'expansivitat

<p>Oci domèstic</p> <ul style="list-style-type: none"> Fer coses amb l'ordinador Escoltar la ràdio Llegir llibres Escoltar cintes, CD Veure la televisió 	<p>Oci extradomèstic</p> <ul style="list-style-type: none"> Visitar museus, exposicions Assistir a conferències, col·loquis Escoltar música en directe Sortir o reunir-se amb amics Viatjar Fer esport Anar a bars, cafeteries Anar a discoteques Anar al cinema Col·laborar en una ONG Col·laborar en assoc. religioses Fer algun treball eventual
<p>Oci individual</p> <ul style="list-style-type: none"> Visitar museus, exposicions Assistir a conferències, col·loquis Fer coses amb l'ordinador Escoltar la ràdio Llegir llibres Escoltar cintes, CD Veure la televisió 	<p>Oci relacional</p> <ul style="list-style-type: none"> Escoltar música en directe Sortir o reunir-se amb amics Viatjar Fer esport Anar a bars, cafeteries Anar a discoteques Anar al cinema Col·laborar en una ONG Col·laborar en assoc. religioses Fer algun treball eventual

Els joves balears prefereixen aquelles opcions que impliquen sortir de l'entorn familiar. A pràcticament la totalitat dels joves enquestats (un 99,6%) els agrada sortir amb amics. També, viatjar, anar al cinema, anar a escoltar música en directe i anar a bars o cafeteries. Totes aquestes activitats obtenen percentatges de valoració positiva per sobre del 90%.

Convivint harmoniosament amb aquest nucli d'activitats, es troba un altre gran nus que té com a eix els mitjans de comunicació social: música (un 98,1% del total l'escolta amb assiduitat), ràdio (amb un nivell de pràctica del 90,6%) i televisió (vista per un 94,2% del col·lectiu total consultat), constitueixen els canals fonamentals a través dels quals els joves prefereixen entrar en comunicació amb els seus espais d'oci. Es tracta d'activitats que classificarem com a individuals i

dins l'àmbit domèstic. Aquesta polaritat que es reflecteix en els gustos per les activitats ens fa reflexionar sobre una certa «omnipresència» de les activitats d'oci en la vida quotidiana dels joves, fora ja del context exclusiu del cap de setmana.

Passant a l'anàlisi de les pràctiques `de facto', el panorama segueix en la mateixa línia; encara que l'activitat més practicada és sortir amb els amics (quasi un 97% dels joves consultats ho fa habitualment), hem de destacar el fet que les opcions següents es refereixen a un oci purament domèstic i majoritàriament individual que gira entorn dels mitjans de comunicació. Escoltar música, bé sigui a través de cintes o CD, escoltar la ràdio i veure la televisió, constitueixen una tríade d'especial importància a l'hora de comprendre l'oci juvenil.

Taula 6.3. Activitats d'oci dels joves balears. Diferència entre activitats que els agraden i activitats que practiquen habitualment (dades en %)

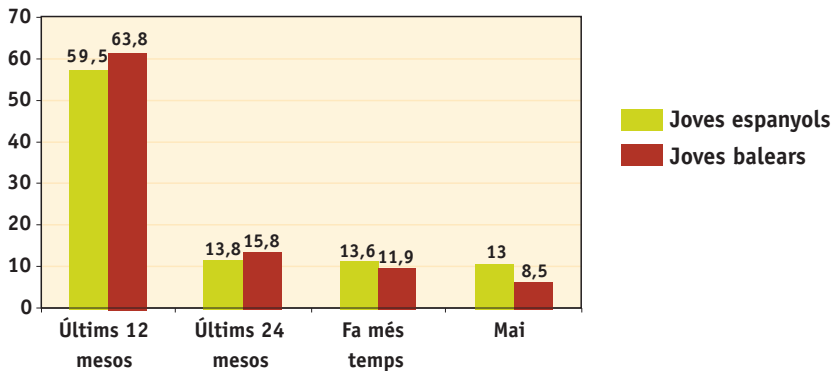
	<i>Li agrada</i>	<i>Ho practica</i>	<i>Dif.</i>
	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>A-B</i>
Sortir o reunir-se amb amics	99,6	96,8	2,8
Escoltar cintes, CD	98,1	96,4	1,7
Viatjar (sempre que es pugui)	97,3	75,3	22
Anar al cinema	97	86,8	10,2
Veure la televisió	94,2	94,5	-0,3
Anar a escoltar música en directe	92,4	74,7	17,7
Anar a bars, cafeteries	91,6	88,9	2,7
Escoltar la ràdio	90,6	86,1	4,5
Anar a discoteques	84,7	79,5	5,2
Fer esport	83,9	60,3	23,6
Llegir llibres	66,8	61,6	5,2
Fer coses amb l'ordinador	65,2	48,4	16,8
Col·laborar en una ONG	59,7	8,3	51,4
Visitar museus, exposicions	56,7	32	24,7
Fer algun treball eventual	54,9	39,2	15,7
Assistir a conferències, col·loquis	31,1	19,7	11,4
Col·laborar en associacions religioses	20,2	6,4	13,8

N=1.000

Cal destacar que mostren un gran gust pels espectacles de música en directe, tot i que el percentatge de pràctica real és desset punts inferior. L'assistència real a aquest tipus d'espectacles queda clara en el següent gràfic:

den l'atenció són les referents a la col·laboració en una ONG en primer lloc, la visita a museus o exposicions, la pràctica esportiva, els viatges, els espectacles musicals en viu, el maneig de l'ordinador i la realització d'algun treball eventual.

GRÀFIC 6.1. ASSISTÈNCIA A ESPECTACLES DE MÚSICA MODERNA A L'AIRE LLIURE O EN GRANS ESPAIS. COMPARACIÓ ENTRE JOVES ESPANYOLS I JOVES BALEARS (DADES EN %)

Més del 60% dels joves balears consultats ha participat en algun d'aquests espectacles al llarg de l'últim any. La resta es reparteix homogèniament a les categories de menor freqüència, fins a arribar a un 8,5% de joves que mai ha assistit a aquest tipus d'acte. No s'aprecien diferències significatives entre joves balears i espanyols de la mateixa edat.

Les activitats menys practicades pel col·lectiu de joves interrogats són assistir a conferències o col·loquis i col·laborar en una associació religiosa, malgrat que ambdues agradin més del que es practiquen.

Els joves mostren interès per nombroses i variades activitats de tots els àmbits: els atrauen les sortides amb el grup d'iguals però també els mitjans de comunicació, els agrada/agradaria diversificar el seu oci però troben limitacions. Les diferències entre gustos i pràctiques que més cri-

Hi ha obstacles objectius que disminuirien l'accés real a algunes d'aquestes activitats, com pot ser la dificultat per a l'obtenció d'un treball i la falta de recursos econòmics, en general, en aquelles activitats que requereixen un pagament previ, atesa la major o menor dependència econòmica del jove del seu nucli familiar. És més notori, sens dubte, el gust per les accions solidàries a través de la col·laboració en ONG, que és compartit per quasi un 60% dels joves, amb solament un 8% de participació real. Tal vegada hauríem de pensar en una falta de motivació real que impedisqui l'accés efectiu a aquest tipus d'accions.

Malgrat una aparent tendència a l'homogeneïtzació de les pràctiques de temps lliure dels joves, els estils de vida emergents presenten una gran dependència del context social en el qual s'inscriuen, i estan subjectes als condicionants propis de l'edat, el sexe, la classe social... Segons la per-

tinença a uns o altres col·lectius, apareixen algunes diferències d'interès.

La introducció de la variable sexe a l'anàlisi (taula 6.4) ens revela el fet que les al·lotes practiquen una major quantitat de les activitats mencionades. Les diferències més significatives són: les visites a museus o exposicions (un 38,1% d'al·lotes ho fa habitualment, en comparació amb un 26,2% d'al·lots) i la lectura (un 71,3% respecte d'un 52,3% d'al·lots). Tal vegada no sigui massa agosarat indicar una major preferència de les al·lotes per un tipus d'oci més «madur», més «adult», més «cultivat».

Els al·lots obtenen majors puntuacions a les activitats relacionades amb l'ordinador, la pràctica esportiva, l'assistència a discoteques, la televisió i

la realització de treballs eventuais, amb diferències significatives.

Si ens fixam en l'edat dels joves enquestats en connexió amb les seves pràctiques d'oci (taula 6.4), podem establir algunes relacions interessants. Certs hàbits pareixen adquirir-se amb els anys; és el cas de les activitats de caràcter cultural, com les visites a museus o exposicions, l'assistència a conferències o col·loquis i la lectura. El mateix passa amb la realització de treballs eventuais, que són més habituals a mesura que el jove és més gran.

La pràctica esportiva, però, és significativament superior a l'interval d'edat de 15 a 17 anys que a la resta, mentre que a les activitats informàtiques l'interval de pràctica major és el de 18 a 20 anys.

Taula 6.4. Activitats practicades habitualment, segons sexe i edat (dades en %)

	Total 1999	Gènere		Edat		
		Home	Dona	15-17 anys	18-20 anys	21-24 anys
Visitar museus, exposicions	32	26,2	38,1	26,1	32,3	36,4
Assistir a conferències, col·loquis	19,7	17,2	22,3	11,9	22,1	23,8
Fer coses amb l'ordinador	48,4	50	46,7	49,8	51,1	44,9
Anar a escoltar música en directe	74,7	72,9	76,6	74,9	78,9	70,9
Sortir o reunir-se amb amics	96,8	96,7	96,9	95,3	97,6	97,3
Viatjar (sempre que es pugui)	75,3	74,2	76,4	73,6	76,4	75,7
Escoltar la ràdio	86,1	84,4	87,9	84,1	85,5	88,2
Fer esport	60,3	73,4	46,5	71,5	58,3	53,2
Anar a bars, cafeteries	88,9	86,1	91,8	82,7	90,3	92,5
Llegir llibres	61,6	52,3	71,3	59	63,1	62,3
Escoltar cintes, discs compactes	96,4	95,9	96,9	96,9	97	95,5
Veure la TV	94,5	94,9	94,1	95,6	95,8	92,5
Anar a discoteques	79,5	81,8	77	76,9	85,5	76,2
Anar al cinema	86,8	85,4	88,3	85,4	87	87,7
Col·laborar en una ONG	8,3	7,6	9	6,4	10,3	8
Col·laborar en una associació religiosa	6,4	5,5	7,4	5,4	8,2	5,6
Fer algun treball eventual	39,2	42	36,3	32,9	42,3	41,4
<i>N</i>	1.000	512	488	295	331	374

L'anàlisi de la variable classe social objectiva i de l'ocupació dels joves ens ofereix dades reveladores (taula 6.5). Coincideixen els joves amb recursos econòmics (de classe alta i mitjana-alta) en practicar en més alt grau que la mitjana les activitats culturals, viatges, esport, cinema... En general, podem establir una relació entre disponibilitat de recursos econòmics i pràctica d'oci, ja que bona part d'aquestes activitats requereixen un cert desemborsament monetari.

En aquest mateix sentit, observam una tendència major en els aturats cap a l'oci domèstic: escolten la ràdio, cintes o CD, veuen la televisió més que la resta del col·lectiu; per altra part, pel que fa a l'oci extradomèstic, es caracteritzen per una pràctica un poc inferior de la major part d'activitats, com ara les reunions o sortides amb amics, els viatges, la pràctica esportiva, la col·laboració en associacions religioses... Podríem dir que la situació d'atur pareix convertir-se en factor que fomenta l'oci a la llar i inhibeix l'oci fora d'ella. Aquesta situació es contradiu amb els resultats obtinguts en aquesta mateixa investigació referent als joves espanyols, on detectàvem una tendència molt clara dels aturats cap a la pràctica de tota classe d'activitats d'oci, dins i fora de l'entorn domèstic. Apuntàvem en aquella ocasió la hipòtesi que, en íntima connexió amb una major disponibilitat de temps lliure «forçós», el jove ha de cobrir d'alguna forma aquests lapsus de temps per mantenir fermes els seus lligams socials. En definitiva, tenen més temps per realitzar activitats d'oci i l'aprofiten repartint-lo entre l'àmbit domèstic i el carrer.

Trobam un tipus d'activitat d'oci que podria estar relacionada amb el fet de ser

estudiant: si observam, a més, el grau d'estudis en curs, confirmam la tendència cap a una major pràctica d'aquest tipus d'activitats a mesura que es van superant els diferents cicles educatius. Aquesta tendència s'observa també en el col·lectiu de joves espanyols.

Els joves que s'autoqualifiquen com a molt bons catòlics i com a catòlics practicants, destaquen en la preferència per la lectura, la col·laboració en ONG i en associacions religioses. A la resta d'activitats no presenten valors significativament distants de la mitjana.

Si atenem les possibles diferències entre les illes de procedència (taula 6.6), trobam algunes dades bastant significatives. La dada que més crida l'atenció és, sense cap mena de dubte, que a Formentera ens trobam amb un col·lectiu juvenil que no va a museus ni a exposicions, i que tampoc col·labora en associacions religioses (sí ho fa en ONG i amb valors significativament superiors als del col·lectiu juvenil balear, en general). Destaca, però, en l'assistència a espectacles de música en directe, la pràctica d'esport i les sortides o reunions amb amics i/o coneguts. Les dades, no obstant això, han de ser preses amb molt de compte ja que el nombre de joves enquestats a aquella zona no supera els set. Les activitats a la resta d'illes es reparteixen de manera heterogènia, amb valors oscil·lants, clarament variats. Eivissa es caracteritza per superar els valors mitjans en activitats com la visita a museus i exposicions, els viatges (juntament amb Menorca), la col·laboració amb associacions religioses i la realització de treballs eventuais. Mallorca es distingeix per una pràctica superior d'assistència a conferències o col·loquis i per les activitats informàtiques.

Taula 6.5. Activitats practicades habitualment, segons classe social objectiva i ocupació (dades en %)

	Total 1999	Classe social				Ocupació		
		Alta i mitjana-alta	Mitjana- mitjana	Mitjana- baixa	Treballadora	Treballa	Aturat	Estudia
Visitar museus, exposicions	32	47,6	37,8	31,9	27,5	28,2	18,1	38,4
Assistir a conferències, col·loquis	19,7	27,4	24,4	20,1	16,7	17,1	12,5	23,7
Fer coses amb l'ordinador	48,4	60,7	62,8	52,5	40,9	38,7	36,1	59
Anar a escoltar música en directe	74,7	71,4	75,6	73	75,6	74,2	73,6	75,9
Sortir o reunir-se amb amics	96,8	96,4	98,8	99,5	95,3	96	95,8	97,9
Viatjar (sempre que es pugui)	75,3	82,1	77,3	78,9	72,3	75,1	69,4	76,5
Escoltar la ràdio	86,1	81	84,9	87,3	86,8	88,3	91,7	83,5
Fer esport	60,3	66,7	56,4	60,3	61,3	58,7	37,5	65,2
Anar a bars, cafeteries	88,9	86,9	90,7	89,2	88,2	92,3	90,3	86
Llegir llibres	61,6	75	62,8	68,1	57,2	54	54,2	70,3
Escoltar cintes, discs compactes	96,4	91,7	97,1	94,6	97,4	95,5	98,6	96,7
Veure la TV	94,5	91,7	93,6	95,1	94,7	93,9	97,2	94,6
Anar a discoteques	79,5	70,2	82	78,9	80,6	82,9	80,6	76,9
Anar al cinema	86,8	90,5	90,1	87,7	85,1	85	84,7	89,1
Col·laborar en una ONG	8,3	11,9	7,6	7,8	8,3	8,7	8,3	8
Col·laborar en una associació religiosa	6,4	6	4,1	10,3	5,5	5,9	2,8	7,4
Fer algun treball eventual	39,2	35,7	39,5	40,7	39,3	43	43,1	35,9
N	1.000	84	172	204	509	426	72	485

Taula 6.6. Activitats d'oci practicades habitualment, segons l'illa de procedència (dades en %)

	Total 1999	Gènere			
		Home	Dona	NS/NC	N
Visitar museus, exposicions	32	0	35,6	31,7	33
Assistir a conferències, col·loquis	19,7	0	20,2	20,8	10,2
Fer coses amb l'ordinador	48,4	28,6	43,3	49,2	48,9
Anar a escoltar música en directe	74,7	100	72,1	76,5	59,1
Sortir o reunir-se amb amics	96,8	100	98,1	96,5	97,7
Viatjar (sempre que es pugui)	75,3	85,7	87,5	72,3	87,5
Escoltar la ràdio	86,1	100	87,5	86	84,1
Fer esport	60,3	71,4	63,5	60	58
Anar a bars, cafeteries	88,9	100	91,3	88	93,2
Llegir llibres	61,6	85,7	67,3	61	58
Escoltar cintes, discs compactes	96,4	100	95,2	97	92
Veure la TV	94,5	100	96,2	94,6	90,9
Anar a discoteques	79,5	100	88,5	78,4	77,3
Anar al cinema	86,8	100	86,5	87,6	78,4
Col·laborar en una ONG	8,3	42,9	13,5	7,6	5,7
Col·laborar en una associació religiosa	6,4	0	7,7	6,7	2,3
Fer algun treball eventual	39,2	0	56,7	36	51,1
N	1.000	7	104	801	88

6.7. Freqüència de sortida a les nits els caps de setmana, segons gènere i edat (dades en %)

	Total 1999	Gènere		Edat		
		Home	Dona	15-17 anys	18-20 anys	21-24 anys
Mai surt	3,4	2,7	4,1	6,8	0,3	3,5
Amb poca freqüència	17,2	13,9	20,7	16,9	14,5	19,8
Amb certa freqüència	21,7	21,3	22,1	21	17,5	25,9
Tots o gairebé tots els caps de setmana	57,6	62,1	52,9	55,3	67,4	50,8
Suma sortides	96,5	97,3	95,7	93,2	99,4	96,5
NS/NC	0,1	0	0,2	0	0,3	0
N	1.000	512	488	295	331	374

Com podem observar a la taula 6.7, pràcticament un 58% dels joves balears surt tots o gairebé tots els caps de setmana. El fenomen de les sortides nocturnes està estès, però de manera asimètrica entre els diversos col·lectius. Així, les al·lotes surten a la nit menys que els al·lots i «guanyen» a totes les opcions excepte a la categoria «tots o gairebé tots els caps de setmana». Les diferències per gènere es relativitzen si tenim en compte la suma dels que surten, i si prenem tots els individus excepte els que no surten mai. Pràcticament, la totalitat del col·lectiu surt a les nits, per bé que sigui esporàdicament. Si atenem el factor edat, els més «noctàmbuls» (caps de setmana) són els integrants del grup d'edat intermèdia (entre 18 i 20 anys). Es tracta, probablement, del període de major necessitat d'independència, quan els pares assumeixen que l'edat i maduresa dels seus fills és suficient per entrar en el món sagrat de la nit de manera habitual. Fins a arribar a aquesta frontera, que estableix la majoria d'edat oficial, encara trobam quasi un 7% de joves que no surten mai de nit, i en l'e-

dat superior (entre 21 i 24 anys) se surt molt freqüentment però sense el «frenesí» que caracteritza la sortida de l'adolescència. Les dades no presenten diferències significatives respecte de les obtingudes per al col·lectiu dels joves espanyols. Vegem què succeeix quan passam a analitzar l'hora de tornada a casa dels joves durant els caps de setmana (taula 6.8).

Un 15,5% dels joves de les Balears arriba a casa entre les 3 i les 4 de la matinada, però és significatiu que la major part del col·lectiu total entrevistat torna a casa després de les quatre, i ho és més encara que prop del 13% no torna a casa fins al matí següent. Si desglossem aquestes dades per gènere observam que la diferència fonamental es troba a les categories de major nocturnitat: els al·lots arriben a casa més tard, una bona part a partir de les quatre de la matinada, i superen significativament en percentatge les al·lotes que no arriben fins al matí següent (un 16% d'al·lots respecte d'un 10% d'al·lotes). Quant a l'edat, la tendència és tornar a casa més tard a partir de

Taula 6.8. Hora de tornada a casa les nits dels caps de setmana, segons gènere i edat (dades en %)

	Total 1999	Gènere		Edat		
		Home	Dona	15-17 anys	18-20 anys	21-24 anys
Abans de les 12 h	4.5	2.9	6.1	11.5	0.9	2.1
Entre les 12 i la 1 h	6.2	6.6	5.7	17.3	2.1	1.1
Entre la 1 i les 2 h	5.5	4.7	6.4	9.2	3.3	4.5
Entre les 2 i les 3 h	12.2	10.4	14.1	17.3	7.6	12.3
Entre les 3 i les 4 h	15.5	13.7	17.4	16.9	16	13.9
Després de les 4 h	41.8	44.1	39.3	19.7	52	50.3
No torn fins al matí següent	13.1	16.4	9.6	5.4	18.1	14.7
NS/NC	1.2	1.2	1.2	2.7	0	1.1
N	1.000	512	488	295	331	374

la majoria d'edat, per tant amb uns majors nivells de llibertat atorgats pels seus pares (en cas que no estiguin independitzats) i, possiblement, sortint també més tard.

L'ampli ventall d'opcions quant a activitats que es presenten ens permet observar, per una part, una tendència envers la uniformització de certs gustos i certs hàbits d'oci estandarditzat (el relacional o expansiu-extradomèstic, sobretot en la seva versió nocturna i de cap de setmana, i l'individual-domèstic relatiu als mitjans de comunicació), i per una altra, una enorme diversitat que fa molt complexa qualsevol caracterització unívoca: «Allò específic de la diversitat de situacions actuals és que defineixen distintes maneres-de-ser-jove. La incorporació al mercat de treball, el moment i les condicions en què aquesta es produeix, la realització (o no) d'estudis reglats, la permanència (o no) a la llar familiar, fins i tot l'edat, entre altres molts factors, han fragmentat la joventut en múltiples situacions gairebé particulars» (Ruiz, Quintas i Sánchez, 1996; 85).

2.3. Joves balears i mitjans de comunicació

Passarem a continuació a analitzar la relació dels joves balears amb els diferents mitjans de comunicació sobre els quals han estat consultats –periòdics, Internet, televisió i ràdio.

Un 48% dels joves entrevistats llegeix amb regularitat el periòdic (almenys 5 dies per setmana).

Hi ha una lleugera diferència a favor dels al·lots en la regularitat de la lectura de la premsa, i una clara tendència a llegir més el

periòdic a mesura que augmenta l'edat dels joves consultats, de manera que s'arriba a l'interval d'edat 21-24 anys amb quasi un 62% de lectors habituals, pràcticament el doble que l'interval inferior. Pel que fa a la classe social, els estrats superiors presenten percentatges majors de lectura que la mitjana del col·lectiu general.

Quant a la utilització de la Internet, solament un 8% dels joves enquestats ho fa amb certa freqüència, un 16% la utilitza molt poc, el 71% no la utilitza i, fins i tot, hi ha un 5% de joves que no la coneix.

La major part dels usuaris d'Internet es connecta des del seu propi domicili, seguits dels que es connecten a través del seu col·legi o institut i els centres de treball.

D'entre els no-usuaris, s'ha de destacar que a un alt nombre els agradaria poder tenir accés a Internet en diferents graus. Cal assenyalar, però, que hi ha un 22% de joves que no se senten atrets en absolut per aquesta forma de comunicació.

Més del 94% del total de joves veuen la televisió amb assiduitat (taula 6.4). No hi ha diferència significativa entre l'exposició a aquest mitjà d'al·lots i al·lotes,¹ però sí que n'hi ha entre els distints intervals d'edat. Veure la televisió sembla ser una pràctica que decreix amb l'edat: a mesura que es va abandonant l'adolescència el consum televisiu es redueix (tot i que segueix sent una pràctica molt realitzada entre els joves de 21 a 24 anys, amb un 92,5% de televidents més o menys habituals). Bé podríem pensar que els més joves consumeixen més televisió per la seva situació d'estudiants;

¹ Aquesta dada, però, ha de ser considerada amb certa prudència ja que desconeixem les hores reals d'exposició a la televisió d'aquests joves.

però, si ens fixam en les diferències segons l'ocupació de l'entrevistat, els majors percentatges apareixen entre els aturats (un 97%), seguits de prop pel col·lectiu d'estudiants. El temps lliure disponible i l'edat semblen presentar-se com a fomentadors o promotors de l'exposició televisiva. Consumeixen menys televisió els estudiants de nivells universitaris (de nou en íntima connexió amb l'edat), els políticament situats més a l'esquerra (un 90%) i els menys religiosos (un 91%).

Què comporten les hores passades davant el televisor? Quins factors operen darrera la majoritària acceptació d'aquest mitjà? Assumim que els mitjans de comunicació de masses poden complir (i deim poden) una sèrie de funcions que han estat considerades com a estructuradores per autors com Saperas (Saperas, 1985, citat a Escobar, 1991; 94-95). Així, es destaca que els mitjans (i entre aquests la televisió, que és el majoritari), en primer lloc, servirien com a via de fugida i de disminució de l'ansietat davant situacions de soledat, tensions emocionals, etc. De la mateixa manera, complirien una funció de compensació emocional, i facilitarien les interrelacions personals. Lligada a aquesta funció es troba la de companyia, que converteix el mitjà en un acompanyament per a les activitats diàries. A més, aquests mitjans complirien la funció d'informar sobre diferents actes o circumstàncies als quals d'altra manera seria difícil accedir. Per acabar, als mitjans de comunicació se'ls suposa una funció de reafirmació individual, a través de la qual l'individu sent que les seves actituds i criteris són compartits, i contribueixen a la seva realització personal.

Aquesta visió positiva dels mitjans partiria, sens dubte, de la hipòtesi que les audiències, els públics dels diferents mitjans, són actives, estables, intel·lectualment cultivades.

2.4. Revisió del concepte de civilització de l'oci

Com és possible diferenciar un oci actiu d'un oci passiu? Les característiques pròpies de l'oci actiu serien, en primer lloc, una participació conscient i voluntària en la vida social; en segon lloc, l'actitud activa implica una participació conscient i voluntària en la vida cultural (s'oposa a la submissió en les pràctiques rutinàries, en les imatges estereotipades... i suscita un esforç per contribuir a l'enriquiment i creació en les arts, la ciència, etc.); finalment, l'oci actiu requereix un cert apassionament personal i lliure en pro d'un equilibri entre relaxació, distracció i desenvolupament continu i harmoniós de la personalitat (Dumazedier, 1962; 229).

Els joves consultats, efectivament, participen en la vida social, sobretot en les seves sortides amb el grup d'iguals i altres activitats d'oci relacional, segons la classificació utilitzada en aquest capítol. No pareixen, però, poder ser qualificats com a posseïdors d'una actitud activa davant l'oci, si observam que les activitats que impliquen una major participació en la vida cultural com poden ser l'associacionisme o l'assistència a actes culturals (museus, exposicions, conferències, col·loquis) són realitzades per una petita part de la població juvenil. Tal vegada, un indicador d'aquest equilibri entre distracció, relaxament i desenvolupament de la pròpia personalitat puguem trobar-lo en l'alta valoració que rep el temps lliure i d'oci com a aspecte de gran importància en la vida dels joves.

La qualitat, intensitat i aprofitament del temps d'oci dels joves no es poden entendre separats de les pautes establertes pel grup social en general.

3. L'ÚS DE DROGUES ENTRE ELS JOVES DE LES BALEARS

El consum d'alcohol i altres substàncies psicoactives se sol associar a la nit com a vehicle potenciador i facilitador d'experiències i sensacions; és així com s'explica la introducció del consum de drogues a la nostra anàlisi, com a substàncies presents en part de les activitats d'oci del col·lectiu, que han de ser tengudes en consideració.

3.1. Introducció

El fenomen de les drogues com a realitat social i sociològica és relativament recent. En els països desenvolupats, des de finals del segle XIX, s'inicià un consum molt limitat en alguns sectors socials de totes aquestes substàncies per obtenir plaer. Fins llavors, a tots els països havien seguit sent utilitzades amb finalitat terapèutica, es produïa la síntesi de substàncies tan conegudes avui com l'heroïna, la morfina, el clorhidrat de cocaïna, etc.

En aquests inicis (Comas, 1994; 32), Espanya contribueix poc al fenomen de les drogues, ja que la cultura espanyola es mantenia pràcticament al marge del complex cultural de les drogues il·legals que s'havia anat implantant en els països desenvolupats. A partir de l'any 1968, s'inicià un cert ús de cannabis i LSD, sobre el que es genera l'alarma social i el «problema de les drogues». Però la marxa cap a la cultura de l'ús de drogues s'inicià l'any 1973, quan a Madrid i a Barcelona grups d'universitaris començaren a utilitzar l'heroïna i varen aparèixer els llocs i les vies per a l'obtenció de la droga. Posteriorment es varen anar introduint tot tipus de substàncies, especialment cannabis, heroïna, LSD i cocaïna, per arribar al seu punt àlgid entre els anys 1979-

1980, quan s'inicià el que s'anomenà l'«epidèmia de l'heroïna», que caracteritza els anys 80.

En aquests anys es popularitza el consum de drogues, sobretot de l'heroïna. Les drogues, que havien estat consumides per sectors intel·lectuals i bohemis, s'estenen als sectors més joves de la societat, com a vehicle de transició entre el vell model cultural i la modernitat. En un primer moment, aquest consum té un caràcter contracultural, innovador. Però aviat, el consum de substàncies es popularitza de tal manera que joves de totes les capes socials són els seus habituals consumidors.

Al principi, i en paraules dels que eren joves llavors, amb un absolut desconeixement del que comportaria després, l'heroïna s'introduí com a substància de moda. Les conseqüències i disfuncions del seu consum aviat començaren a ser patents al sistema sanitari i social. Així, comencen a presentar-se al sistema sanitari persones amb dependència, síndrome d'abstinència i es produeixen les primeres morts per sobredosi. El fenomen ja s'havia estès i arrelat a la infraestructura social.

La primera reacció de les persones o institucions més sensibilitzades amb aquest fenomen fou la recerca de solucions als problemes més immediats que se'n derivaven. La qüestió més urgent que s'havia de resoldre era la dels efectes de l'addicció física i psíquica de la persona drogodependent, ja que les persones amb problemes d'abús de drogues acudien a aquests professionals per cercar ajuda.

L'aspecte més problemàtic del consum de drogues, les morts per sobredosi i la delinqüència associada, provocà una alarma social que qualificariem de superior al fenomen que

es produïa. Els mitjans de comunicació de masses ajudaren a dibuixar una esperpèntica realitat ja que transmetien les conseqüències indesitjables d'una manera augmentada i distorsionada. No volem dir que el fenomen no tengués la seva importància, però sociològicament la proporció de consumidors entre els joves era relativament reduïda si tenim en compte el conjunt poblacional que no s'acostava al consum de drogues o que ho feia de forma experiencial. La gran majoria dels joves es trobava allunyada de la cultura de la droga.

Immediatament a aquest nou «problema social», apareixen tot tipus de reaccions per reduir les conseqüències de les drogues i lluitar contra aquestes. En aquest sentit, des de diferents organismes públics i organitzacions no governamentals, es comencen a desenvolupar diferents actuacions encaminades a lluitar contra les drogodependències. S'inicia una època en què el fenomen de les drogues genera una enorme activitat: cursos, seminaris, investigacions, plans de prevenció, creació d'organismes oficials, plans pressupostaris, etc. Es genera un allau de persones que dedica el seu desenvolupament professional al fenomen de les drogodependències. Les drogues i les drogodependències passen a formar part d'un dels objectius polítics prioritaris.

A principis dels anys 90, al voltant dels anys 1990/1991, es comencen a publicar alguns resultats d'investigacions que avalen un descens lleuger però constant del consum de substàncies, de l'heroïna sobretot, de l'LSD, les amfetamines i el cannabis. Ben al contrari, sembla que es produeix un augment de la cocaïna, substància que a Espanya no havia trobat encara el seu espai. Sembla ser que és una droga consumida per la classe adinerada, en un intent d'allunyar-se de l'heroïna, droga

que començava a estar molt estigmatitzada com la substància dels delinqüents i marginals, dels ionquis. Es dona, llavors, la veu d'alarma sobre el possible ascens de la cocaïna, i alguns experts vaticinen que l'epidèmia viscuda amb l'heroïna tornaria a repetir-se amb la cocaïna. Però això no passa i s'inicia una etapa d'estancament en el consum de drogues.

L'alarma social sembla disminuir i deixen de ser contínua notícia de portada els assumptes relacionats amb les drogues. Així, podria dir-se que la societat va acostumant-se a conviure amb les drogues i deixen de ser notícia i argument de la societat. L'heroïna, etiquetada com la droga del ionquí, del «tirat», arriba a nivells de consum molt baixos, i es comença a notar als centres de tractament un continu descens en el nombre de nous drogodependents. La quantitat de treball no disminueix encara, a causa de l'existència d'una població heroïnòmana cronificada que va rotant pels diferents dispositius i que acaba entrant, molts d'ells, en els programes de dispensació de metadona.

La cocaïna, substància de moda als Estats Units, no troba un espai tan clar a les estadístiques d'Espanya, malgrat que començava a donar-se la veu d'alarma. Sí que es produeix un cert augment, però no arriba a les xifres de consum que havia obtingut l'heroïna la dècada passada. Probablement, una joventut alertada de les conseqüències que l'heroïna havia produït entre els seus congèneres d'edat superior, prefereix mantenir-se lluny de les drogues il·legals. Per a Javier Elzo, això produeix un fenomen de substitució de les drogues il·legals per la droga legal per excel·lència: l'alcohol. Així, els diversos estudis que es realitzen a Espanya comencen a assenyalar un canvi important en les pautes de consum d'alcohol entre la gent jove. L'alcohol comença a

ser consumit pels efectes psicoactius més que com a acompanyament dels menjars. La fractura que es produeix en el temps lliure i d'oci, la diferenciació entre els dies d'entre setmana dels caps de setmana, produeix que l'alcohol no sigui quasi consumit entre setmana, i que es reservi el seu consum per als caps de setmana (Laespada i Elzo, 1997; 47 i seg.). L'embriaguesa és la finalitat del consum. Es beu per obtenir uns determinats efectes i si s'aconsegueix l'embriaguesa, millor encara. L'alcohol que generacions anteriors consumien durant la setmana, és concentrat en el temps que discorre entre el divendres a la tarda i el diumenge a la nit, per arribar a nivells de tanta concentració que en l'actualitat es consumeix, en la majoria dels casos, un sol dia de la setmana. És a dir, una ocasió de consum en què es consumeix gairebé tant d'alcohol com el que hauria de distribuir-se durant la setmana un consumidor moderat. Deim en una ocasió de consum perquè tampoc es consumeix en les hores que transcorren en un dia qualsevol, sinó que s'inicia el consum –per exemple– durant el dissabte a la tarda i no es finalitza fins al matí del diumenge, i en aquest període de temps, de moltes hores, es consumeix una enorme quantitat d'alcohol, de manera que la proporció de grans bevedors ha anat augmentant al llarg dels últims anys, no tant perquè es begui més vegades més alcohol, sinó perquè es beu menys vegades, però la vegada que es beu es realitza en un període més llarg i de manera ininterrompuda.

Però, des de mitjan dels anys 90, o fins i tot abans, el fenomen de les drogues ha pres una nova orientació. Des dels anys 70 i 80, als Estats Units, es consumia una substància en entorns estudiantils i contraculturals. El seu consum s'associava a drogues al·lucinògenes. És aquí que neix el terme «èxtasi» per referir-se al MDMA,

substància desenvolupada el 1910 per químics alemanys de la casa farmacèutica Merck, creada per obtenir una substància amb efecte anorèxigen, però que pel seu escàs valor terapèutic fou oblidada (Elzo i Vielva, 1998; 18).

El fenomen és particularment notable a les Balears, on diversos autors situen l'inici del consum a Espanya. Entre els anys 1978 i 1985 i de la mà de turistes nord-americans o que s'havien iniciat als Estats Units, arriba a les Balears un consum molt puntual i cosmopolita, en grups molt reduïts i rodejats d'una aura de misticisme. Entre els anys 1986 i 1989 perd el seu aspecte particular i passa a les discoteques i festes privades. Eivissa representa un paper central en aquests primers anys, ja que s'hi produeix el contacte entre els usuaris estrangers, sobretot holandesos, anglesos i alemanys, i els usuaris espanyols. Els mitjans de comunicació es fan ressò d'aquests consums i, sense voler-ho, executen una funció amplificadora del fenomen encara privat. Apareix durant aquests anys la música techno, *acid house*, anomenada a Espanya *bakalao* o «màquina», i al voltant d'aquest estil de música –a macrodiscoteques– i liderat el procés per un grup de DJ, el fenomen s'estén i popularitza especialment en zones urbanes i turístiques. Les Balears encapçalen, amb el Llevant i Catalunya, una de les zones d'Espanya amb major moviment d'aquest tipus de substàncies (Elzo i Vielva, 1998; 22).

Estès per Europa, el consum d'aquesta substància durant els anys 90 és important entre els joves i adolescents, que juntament amb les amfetamines utilitzen aquestes drogues desvinculades de la imatge negativa que comportaven les drogues fins llavors més conegudes, l'heroïna i la cocaïna. La facilitat del

seu consum i el seu aspecte asèptic afavoreix que s'estengui amb rapidesa i que adquireixi a la cultura popular juvenil un aspecte asèptic. Els consumidors d'aquestes substàncies procuren desvincular la imatge que projecten de la dels toxicòmans habituals, és a dir, dels heroïnòmans-ionquis. Inicialment, el seu consum s'associa a festa, discoteques, locals de música («ruta del *bakalao*»), *acid house* i *rave*, i posteriorment l'èxtasi s'ha estès a altres sectors juvenils. Aquesta nova onada en el consum de drogues produeix la introducció de l'ús de «velles substàncies», però de maneres diferents. Així, sorgeix d'una forma molt tímida un consum d'heroïna fumada, i es produeix un augment significatiu de totes les drogues que hi ha al mercat il·legal, prioritàriament les estimulants.

3.2. La situació de les Illes Balears en el marc estatal respecte al consum de drogues

Les Balears conformen un dels centres turístics més importants que té l'Estat espanyol i Europa. Durant l'època estival hi vénen milers de turistes procedents de tota Europa i també dels Estats Units, cerquen el bon temps, però també l'ambient festiu que es viu a aquestes illes durant l'estiu. Aquest ambient festiu és propici al consum de drogues i de substàncies, per la relegació de totes les normes i costums que es produeix. Els joves surten de nit i la passen de festa en festa i de discoteca en discoteca fins a l'alba, alguns van directament a la platja i hi dormen per poder recuperar-se, però la majoria dorm tot el matí; a la tarda tornen a la platja i tornen a començar durant la nit.

Taula 6.9. Proporció de joves que han consumit distintes drogues alguna vegada a la vida (dades en %)

	<i>Enquesta Balears</i>	<i>Enquesta Fundación Santa María</i>	<i>Enquesta Instituto Deusto de Drogodependencias</i>
Alcohol	87,2	86,5	94,6
Tabac	72,7	67,3	54,3*
Tranquil·litzants	7,5	4,6	-
Cannabis	43,5	33,3	54
Al·lucinògens	6,4	4,5	7,4
Èxtasi i similars	8,8	4,9	8,1
Amfetamines	6,3	5,9	14,5
Cocaïna	11,9	7,1	7,8
Heroïna	0,9	0,5	0,6
<i>N</i>	1.000	3.853	1.202
	15-24 anys Domiciliària ..... Balears	15-24 anys Domiciliària Novembre 1998 Espanya	15-24 anys Domiciliària Maig-juny 1998 País Basc

* Consum en els últims 30 dies

Font: *Joves balears 99; Jóvenes españoles 99; Elzo, J. (dir.); Comas, D.; Laespada, M. T.; Salazar, L.; Vielva, I. Las culturas de las drogas: ritos y fiestas. Instituto Deusto de Drogodependencias*

L'alcohol i el consum d'estimulants es troben molt estesos en aquestes zones, però resulta molt difícil quantificar-los ja que la gran majoria són turistes, i molts no repetiran aquests consums fins l'estiu següent.

En aquestes zones es produeix una important entrada de droga i les substàncies circulen amb certa llibertat; és fàcil aconseguir-les i els joves autòctons conviuen més fàcilment amb elles. Per això, no és gens estrany trobar que l'ús d'aquestes substàncies està un poc més estès que a la resta de l'Estat.

Com es pot observar a la taula 6.9, el consum de totes les substàncies és més elevat a les Balears que al conjunt de l'Estat espanyol, i supera el País Basc en els consums d'èxtasi i de cocaïna.

3.3. El consum d'alcohol i tabac entre els joves

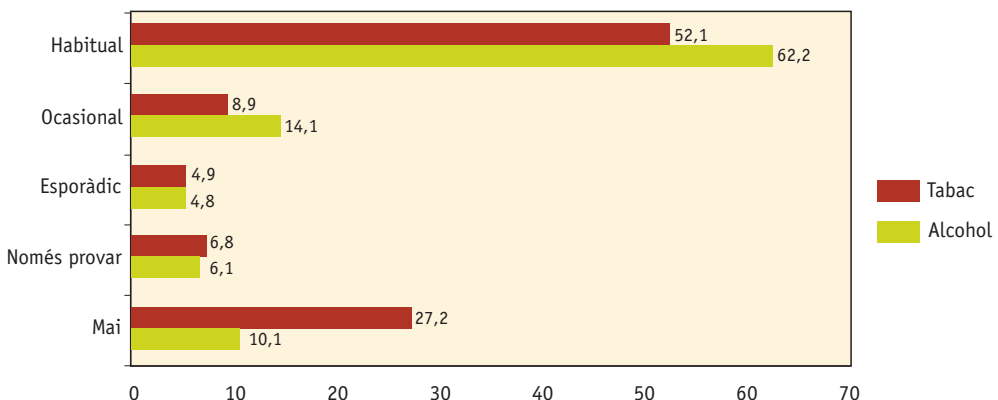
Les drogues legals, tabac i alcohol, són les dues substàncies d'ús més estès entre la pobla-

ció juvenil espanyola. El seu consum ha format i forma part del ritu de pas a la vida adulta dels adolescents. Aquestes dues substàncies es comencen a consumir a les primeres etapes de l'adolescència en un impuls d'imitar els seus congèneres més grans, en la necessitat de rompre amb les etapes adolescents i marcar distància amb l'etapa infantil.

La gran majoria dels joves de les Balears ha tingut algun contacte amb l'alcohol. El 87,2% dels joves de les Balears en algun moment de la seva vida ha begut, encara que sigui en una sola ocasió, però són pocs els joves que una vegada provat, mantenen consums esporàdics o ocasionals, ja que quasi dues terceres parts ha consumit o consumeix alcohol gairebé habitualment. Dins la categoria d'habitual es troben els que mantenen consums d'alcohol moderats i els que mantenen consums d'alcohol excessius, però en qualsevol cas són els que utilitzen l'alcohol habitualment (gràfic 6.2).

El tabac és una droga menys consumida entre els joves que l'alcohol. El 27,2% dels joves no ha provat mai el tabac i el 52,1%

GRÀFIC 6.2. PROPORCIÓ DE JOVES BALEARS QUE HA CONSUMIT ALGUNA VEGADA TABAC I ALCOHOL

mantenen un consum habitual. Quasi l'11,7% ha mantengut contactes merament experiencials amb el tabac, entre 1 i 5 vegades a la seva vida, el que indica que són els que han experimentat amb el tabac i no els ha agradat o els que s'estan iniciant en l'hàbit.

El consum de les dues substàncies és molt similar al que es produeix al conjunt de l'Estat espanyol, si bé les taxes de consumidors són lleugerament més elevades a les Balears ja que el 13,4% dels espanyols no beu mai i el 32,5% no fuma mai.

Els consums experiencials o ocasionals amb l'alcohol són més freqüents en les dones, així com en tot tipus de drogues els consums habituals es produeixen sobre manera en els homes. Però estudis específics sobre drogodependències indiquen que cada vegada s'escurcen més aquestes diferències i el comportament de les dones s'assimila al dels homes, ja que són elles, en el procés d'equiparació creixent que viuen, les que s'acosten als rols i costums masculins i no a l'inrevés (taula 6.10).

Amb el tabac succeeix el contrari. Actualment, hi ha més dones joves que consumeixen tabac que homes, és a dir, hi ha una major proporció d'homes que no han provat mai el tabac i una menor proporció d'homes que no fumen habitualment. Això representa un canvi important en les pautes de consum de drogues, ja que no es produeix una igualació, sinó que les dones superen les expectatives de consum i se situen per davant en el consum de tabac. Entre els joves de les Balears aquesta diferència és molt petita, però segueix la tendència que es produeix al conjunt de l'Estat.

Els joves de les Balears presenten un consum de tabac i d'alcohol molt similar al del joves del conjunt de l'Estat, tot i que podem assenyalar –com a

tendència– que es produeix un consum de tabac un poc més elevat que en el conjunt de joves espanyols, però un consum d'alcohol un poc menor.

Taula 6.10. Dades comparatives del consum d'alcohol i tabac entre els joves espanyols i els joves de les Balears (dades en %)

	Joves de les Balears	Joves espanyols
Consumidors d'alcohol	87,2	86,5
Consumidors habituals d'alcohol	62,2	63,7
Homes bevedors habituals	67,4	68,5
Dones bevedores habituals	56,8	58,8
Consumidors de tabac	72,7	67,3
Consumidors habituals de tabac	52,1	51,2
Homes fumadors habituals	51,8	50,1
Dones fumadores habituals	52,5	52,3

A la població jove, a mesura que augmenta l'edat augmenta la proporció de consumidors habituals i disminueix de manera significativa el nombre de persones que es mantenen en abstinència i les que mantenen consums moderats. Així, el 42,7% dels joves d'entre 15 i 17 anys beu habitualment enfront del 72,7% dels joves d'entre 21 i 24 anys. Entre els joves de 15 a 17 anys la proporció d'abstemis és del 17,6%, mentre que entre els de 21 a 24 anys la proporció és del 6,4% (taula 6.11).

Respecte al tabac passa gairebé el mateix, ja que la població entrevistada és suficientment jove com per no haver iniciat encara el procés de retrocés en el consum de tabac, com passa en edats superiors. Per això, a mesura que augmenta l'edat augmenta el consum de tabac entre els joves. En vista de les dades, els que no s'han iniciat en el consum de tabac abans dels 17 anys és difícil que posteriorment ho facin. La proporció de joves no fumadors és la mateixa entre els grups de 18-20 anys i de 21-24 anys, però s'ha d'indicar que en ambdós col·lectius l'hàbit ja està establert entre els que fumen i no

s'iniciarà entre els que no fumen. Entre els joves de 15 i 17 anys el 35,6% fuma habitualment, proporció que passa a gairebé el doble en el cas dels joves de més de 18 anys (taula 6.11).

La classe social objectiva explica més el consum d'alcohol que el consum de tabac. A mesura que augmenta la classe social augmenta la freqüència en el consum d'alcohol. La proporció de persones abstèmies es dona en més alt grau entre els joves que pertanyen a les classes treballadores (12,2%) que entre els que pertanyen a les classes altes i mitjanes-altes (9,5%). Quant al tabac, no pareix que hi hagi una relació tan clara, ja que els més consumidors semblen ser els de la classe alta i mitjana-alta (23,8%), en canvi els menys fumadors pertanyen a la classe immediatament inferior, la classe mitjana-mitjana (30,2%), i a partir d'aquí a mesura que es baixa en l'escala social, l'hàbit de fumar és, una altra vegada, menor. Un cop establert el tabaquisme, són els joves de classe mitjana-baixa els que consumeixen més moderadament, en canvi els joves de les classes més elevades fumen més habitualment (taula 6.12).

Respecte a l'ocupació de l'entrevistat, són els que treballen els que consumeixen més freqüentment tot tipus de drogues. La raó és evident, els joves que treballen són els de més edat i els que disposen de major quantitat de diners per a les seves despeses personals, independentment de la seva classe social. L'estudiant, normalment, depèn de l'assignació econòmica que els seus pares determinen i, per tant, aquests diners han de ser ben administrats per a totes les despeses que hagi de cobrir.

Pel que fa a l'alcohol, el 7,3% dels joves treballadors són abstemis, enfront de l'11,5% dels estudiants i del 16,7% dels aturats. Els que en consumeixen més habitualment són els joves treballadors i els que en consumeixen menys habitualment els joves estudiants. És a dir, els joves que treballen

són els menys abstemis i els que beuen amb major freqüència; els més abstemis són els joves aturats, però són els estudiants els que menys habitualment beuen.

Les diferències respecte al consum de tabac són importants i dignes d'assenyalar. L'hàbit de fumar està més estès entre els joves que treballen que entre els estudiants. Només el 17,6% dels treballadors són no fumadors, mentre que entre els estudiants aquesta proporció és del 37%.

Respecte a l'autoposicionament polític a l'escala esquerra-dreta, tant l'alcohol com el tabac és més consumit entre els que se situen en posicions d'esquerra. Només el 5,5% dels joves situats a les posicions més esquerranes són abstemis, enfront d'un 12,5% dels joves situats a les posicions més cap a la dreta de l'escala. En canvi, les posicions intermèdies no observen aquesta concordança, ja que el següent grup més consumidor –en contra del que podria esperar-se– és el grup de l'esquerra moderada (posicions 4-5).

Els grups menys fumadors són els que es troben a les posicions intermèdies de l'escala política, mentre que els més fumadors són els dos extrems de l'escala, els més situats a l'esquerra i a la dreta.

El factor religió és una variable que ha estat àmpliament estudiada respecte al consum de drogues. Sembla que és un factor «protector» del consum ja que el 72% dels que es confessen ateus o no-creients consumeix alcohol habitualment i el 63% ho fa amb el tabac, enfront del 47,7% dels molt bons catòlics i catòlics practicants que consumeixen alcohol i el 35,5% que consumeix tabac. La diferència que s'estableix gairebé es duplica en punts entre una postura i l'altra en el consum de drogues legals, però si tenim en compte les drogues il·legals, per exemple el cannabis, la distància s'accentua a més del doble (taula 6.13).

Taula 6.11. Proporció de joves que han consumit alguna vegada a la vida diferents substàncies, segons el gènere i l'edat² (dades en %)

	Gènere			Edat		
	Total	Home	Dona	15-17 anys	18-20 anys	21-24 anys
Begudes alcohòliques						
Mai	10,1	10,7	9,4	17,6	7,6	6,4
Només provar	6,1	5,5	6,8	10,2	5,4	3,5
Esporàdic	4,8	4,5	5,1	9,5	3	2,7
Ocasional	14,1	10,8	17,6	18	13,3	11,7
Habitual	62,2	67,4	56,8	42,7	67,7	72,7
Tabac						
Mai	27,2	27,1	27,3	41	20,2	22,5
Només provar	6,8	6,6	7	10,8	6,6	3,7
Esporàdic	4,9	4,9	4,9	3,7	5,1	5,6
Ocasional	8,9	9,6	8,2	8,8	8,1	9,6
Habitual	52,1	51,8	52,5	35,6	59,5	58,6
Cannabis						
Mai	56,2	49,2	63,5	67,1	46,2	56,4
Només provar	8,2	7,6	8,8	7,8	8,8	8
Esporàdic	7	8,8	5,1	6,8	7,9	6,4
Ocasional	8,6	8,4	8,8	7,8	9,6	8,3
Habitual	19,7	25,6	13,5	10,5	27,2	20,3
Tranquil·litzants						
Mai	92,2	94,1	90,2	94,9	88,8	93
Només provar	3,5	2,1	4,9	2,4	4,5	3,5
Més de 3 vegades	4	3,4	4,6	2,7	6,3	3,5
Amfetamines, speed						
Mai	93,3	92,4	94,3	97,3	91,2	92
Només provar	2,8	3,1	2,5	1,4	3,3	3,5
Més de 3 vegades	3,5	4,3	2,6	1,3	4,8	4
LSD						
Mai	93,4	92,8	94,1	97,6	90,3	92,8
Només provar	2,8	3,3	2,3	1	4,8	2,4
Més de 3 vegades	3,6	3,8	3,4	1,3	4,5	4,5
Cocaïna						
Mai	87,9	85,4	90,6	95,9	84	85
Només provar	4,4	5,7	3,1	2,4	5,4	5,1
Més de 3 vegades	7,5	8,9	6,1	1,6	10,2	9,6
Heroïna						
Mai	98,8	98,2	99,4	99,3	98,5	98,7
Només provar	0,6	1	0,2	0,3	0,9	0,5
Més de 3 vegades	0,6	0,6	0,4	0,3	0,3	0,8
Èxtasi i drogues de síntesi						
Mai	91	89,6	92,4	95,6	89,4	88,8
Només provar	3,7	3,3	4,1	2,7	4,5	3,7
Més de 3 vegades	5,1	6,9	3,2	1,7	6	7,2
N	1.000	512	488	295	331	374

2 La pregunta utilitzada en aquest qüestionari prové de la NIDA dels Estats Units i del Grup Pompidou (Europa). D'aquesta manera, els resultats aquí obtinguts poden ser comparables als obtinguts a Europa. El qüestionari pregunta el nombre de vegades a la vida que s'han consumit les substàncies, però ho hem traduït a una freqüència més fàcil de comprendre. Així, als que han consumit 1 o 2 vegades els hem situat en «només provar», als que han consumit de 3 a 5 vegades els hem situat en «esporàdic», els que han consumit entre 6 i 19 vegades els hem situat en «ocasional» i els que han consumit més de 20 vegades els hem situat en «habitual». Aquesta pregunta no fa referència al grau de consum cada vegada que se'n consumeix, dada certament important en el cas de l'alcohol i el tabac, però ofereix una aproximació a la freqüència en el consum de substàncies. A les drogues il·legals, excepte el cannabis, les xifres de consum són molt baixes. Per això, es presenten agrupades amb els que han consumit més de tres vegades, dins una mateixa categoria. La lectura de dades resulta més fàcil i no es perd informació.

Taula 6.12. Proporció de joves que han consumit alguna vegada a la vida diferents substàncies, segons la classe social objectiva i l'ocupació (dades en %)

	Total 1999	Classe social				Ocupació		
		Alta i mitjana-alta	Mitjana- mitjana	Mitjana- baixa	Treballadora	Treballa	Aturat	Estudia
Begudes alcohòliques								
Mai	10,1	9,5	6,4	9,8	12,2	7,3	16,7	11,5
Només provar	6,1	1,2	5,2	6,9	6,7	4,2	2,8	8,2
Esporàdic	4,8	2,4	3,5	5,9	5,3	3,8	4,2	6
Ocasional	14,1	16,6	15,7	16,1	12	8,9	18	17,8
Habitual	62,2	69	68	57,8	60,5	72,5	58,3	54
Tabac								
Mai	27,2	23,8	30,2	28,9	26,5	17,6	20,8	36,9
Només provar	6,8	6	5,2	8,8	6,3	4,9	5,6	8,9
Esporàdic	4,9	6	3,5	6,4	4,9	5,4	4,2	4,7
Ocasional	8,9	10,8	8,7	11,3	7,7	8	5,6	9,9
Habitual	52,1	53,6	52,3	44,6	54,4	64,1	63,9	39,4
Cannabis								
Mai	56,2	44	52,3	59,8	58,5	50,7	62,5	60,2
Només provar	8,2	13,1	6,4	5,9	9,2	8,7	5,6	8
Esporàdic	7	6	8,1	9,3	5,7	6,8	6,9	7
Ocasional	8,6	13,1	11,6	8,3	6,6	9,6	2,8	8,6
Habitual	19,7	23,8	20,9	16,7	19,6	24,2	22,2	15,5
Tranquil·litzants								
Mai	92,2	95,2	90,7	92,6	92,3	90,1	90,3	94,4
Només provar	3,5	2,4	4,1	4,4	3,1	5,	2,8	2,1
Més de 3 vegades	4	2,4	4,7	3	7,5	4,7	7	3,4
Amfetamines, speed								
Mai	93,3	94	93	95,6	92,9	91,5	86,1	95,7
Només provar	2,8	1,2	1,7	3,9	2,6	3,1	8,3	1,9
Més de 3 vegades	3,5	4,8	3,5	0,5	4,4	5,1	5,6	1,8
LSD								
Mai	93,4	90,5	93,6	96,1	93,3	92,3	88,9	95,1
Només provar	2,8	3,6	3,5	2,5	2,6	4	6,9	1,2
Més de 3 vegades	3,6	6	3	1,5	4	3,8	4,2	3,2
Cocaïna								
Mai	87,9	82,1	88,4	90,7	88	84,5	83,3	91,5
Només provar	4,4	10,7	2,3	4,4	3,7	4,9	5,6	3,7
Més de 3 vegades	7,5	7,2	8,7	5	8,1	10,5	11,1	4,3
Heroïna								
Mai	98,8	100	99,4	99	98,8	99,1	97,2	98,8
Només provar	0,6	-	-	1	0,4	0,7	1,4	0,4
Més de 3 vegades	0,6	-	-	-	0,4	0,2	1,4	0,4
Èxtasi i drogues de síntesi								
Mai	91	91,7	90,1	93,6	90,4	88,5	87,5	93,6
Només provar	3,7	3,6	4,7	3,9	3,5	3,5	5,6	3,5
Més de 3 vegades	5,1	4,8	4,7	2,5	5,9	7,9	7	2,4
N	1.000	84	172	204	509	426	72	485

Taula 6.13. Proporció de joves que han consumit alguna vegada a la vida diferents substàncies, segons el posicionament polític i la religiositat (dades en %)

	Posicionament polític				Religiositat				
	esquerra (1) - dreta (10)				Molt bon catòlic +	Catòlic no	Catòlic no	Indiferent	No-creient
	1-2-3	4-5	6-7	8-9-10	catòlic practicant	molt practicant	practicant	i agnòstic	i ateu
Begudes alcohòliques									
Mai	5,5	11,6	6,2	12,5	18,7	6,8	11,9	5,1	8,1
Només provar	5,5	7,7	3,4	4,7	6,5	6,2	7,7	5,1	2,7
Esporàdic	3,7	4,8	2,1	4,7	7,5	5,2	3,3	5,1	5,4
Ocasional	13,4	13	11,7	9,4	14	13	15,4	14,9	11,7
Habitual	69,3	61,1	75,3	68,8	47,7	66,1	59,2	66,8	72,1
Tabac									
Mai	20,2	29	24,7	21,9	39,3	32,3	27,4	17,9	22,5
Només provar	6,1	8,5	4,1	9,4	10,3	7,3	6	6,8	6,3
Esporàdic	5,5	4,3	5,5	6,3	3,7	3,6	5,4	6,4	3,6
Ocasional	10,4	9,3	13	6,3	11,2	5,7	9,6	11,9	4,5
Habitual	57,7	48,6	52,7	56,3	35,5	51	51,8	56,6	63,1
Cannabis									
Mai	44,2	54,8	58,2	67,2	72,9	63	62,2	44,3	33,3
Només provar	9,8	8,5	8,9	4,7	6,5	9,9	9,2	6,8	8,1
Esporàdic	6,7	5,7	11	3,1	4,7	3,6	6,8	10,2	9,9
Ocasional	9,8	10,8	6,8	4,7	6,5	10,4	7,2	10,6	8,1
Habitual	29,4	19,6	15,1	20,3	9,3	13	14,6	27,2	39,6
N	163	352	146	64	107	192	336	235	111

3.4. El consum de drogues il·legals³

Com pot observar-se (gràfic 6.3), la droga il·legal més estesa entre els joves de les Balears és el cannabis (l'han provat dos de cada cinc joves), seguit de la cocaïna (11,9%) i de l'èxtasi (8,8%). Però també hi ha consums importants de tranquil·lizants (7,5%) i d'altres estimulants com són les amfetamines (6,3%) i d'al·lucinògens (6,4%).

El cannabis és la droga que es consumeix més freqüentment, el 19,7% dels joves declaren consumir-ne habitualment. A continuació

se situen totes les substàncies estimulants. L'heroïna queda reduïda a proporcions molt petites i difícils de detectar a través del sistema d'enquestes domiciliàries. Les substàncies estimulants són les drogues més utilitzades en aquest final de segle, la necessitat de viure la «festa», la «nit», d'aguantar el ritme que s'imposa d'oci frenètic i compulsiu, de gaudir *a tope*, fa que aquestes substàncies siguin un acompanyament ideal en determinades circumstàncies. El conjunt de les Balears, i en concret Eivissa, ha marcat de manera molt assenyalada l'extensió d'aquest fenomen, importat al conjunt d'Espanya.

3 S'inclouen entre les substàncies il·legals els tranquil·lizants, ja que s'especifica que es consumeixen sense recepta mèdica. Els tranquil·lizants són substàncies d'ús legal, però amb prescripció mèdica. Si el consum es produeix sense recepta mèdica –per exemple perquè n'hi ha a casa, en forma de medicament– no és en *sensu stricto* il·legal, però la utilització que es fa del producte és oculta i s'assembla a l'ús il·legal.

Totes les substàncies il·legals, excepte els tranquil·litzants, són més consumides pels homes que per les dones. L'exemple més clar es troba amb el cannabis, ja que una quarta part dels nois joves consumeix cannabis habitualment, proporció que es converteix a quasi la meitat en les dones. En canvi, els tranquil·litzants són les substàncies més consumides per les dones, ja que el 9,5% n'ha consumit alguna vegada enfront d'un 5,5% d'homes.

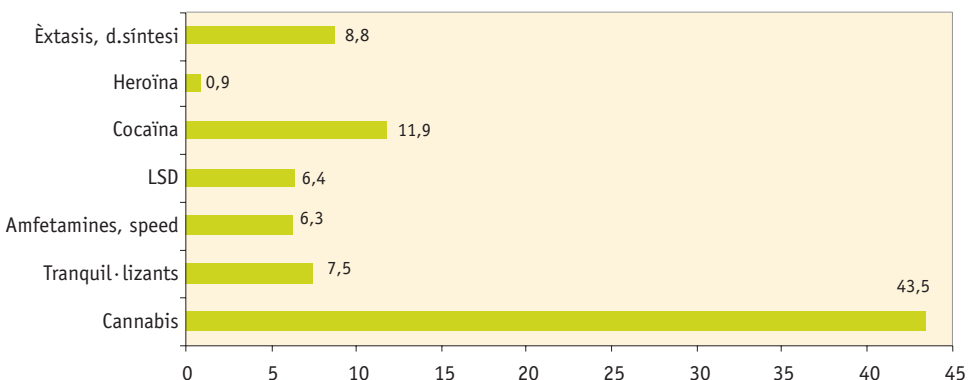
Respecte a l'edat, a mesura que augmenta, augmenta també la freqüència de consum. Entre els 15 i els 17 anys el consum és més baix, però a partir dels 18 anys creix i es manté gairebé estable fins als 24 anys. Això indica que entre els 18 i els 20 anys es produeix el pas cap al consum i vivències experiencials en l'ús de substàncies tòxiques, i a partir d'aquesta edat els que no s'han iniciat en el consum o han experimentat amb les drogues no ho faran. El 35% dels joves d'entre 15 i 17 anys consumeix cannabis habitualment, enfront del 59% dels joves que tenen entre 18 i 24 anys. Amb substàncies com l'èxtasi, la situació no es duplica sinó que es multiplica per set. Així, l'1,7% dels joves de les Balears d'entre 15 i 17 anys consumeix aquesta droga habitualment, enfront d'un 7,2% dels joves d'entre 21 i 24 anys (taula 6.11).

Pel que fa a la classe social hi ha algunes qüestions dignes d'esment. Són els joves de classe social mitjana-baixa els que presenten una menor freqüència en el consum de les substàncies il·legals: cannabis, amfetamines, LSD, cocaïna, èxtasi. Els joves de les classes socials més elevades són els que més substàncies consumeixen, com els joves de la classe mitjana-mitjana, amb diferències mínimes (taula 6.12).

Quant a l'ocupació dels joves, la diferència establerta és significativa i indica un major consum de drogues entre els joves que treballen, seguit dels que es troben en atur respecte dels estudiants. El 64,1% dels joves de les Balears que treballen consumeixen cannabis habitualment, mentre que aquesta proporció es redueix gairebé a la meitat (el 39,4%) entre els joves estudiants. La disponibilitat econòmica és una raó molt important per entendre aquestes diferències, ja que els que treballen, encara que puguin ser treballs de baix nivell a l'escala professional, disposen d'ingressos propis, i els estudiants no.

Els consumidors de cannabis com a única substància normalment volen marcar de manera destacada la diferència entre ells i la resta de consumidors de drogues, i reaccionen amb fermesa davant l'etiquetatge de «drogoaddictes».

GRÀFIC 6.3. PROPORCIÓ DE JOVES QUE HAN CONSUMIT ALGUNA DE LES SEGÜENTS SUBSTÀNCIES

Malgrat que cada vegada més el cannabis és una substància legal 'de facto', qui s'inicia en el consum de drogues sap que va contra els cànons socials, sap que està desafiant la societat i les seves normes i així s'autoidentifica.

D'altra banda, els que consumeixen substàncies amb major poder addictiu, siguin estimulants (cocaïna, amfetamines, etc.) o opiàcids (heroïna, prioritàriament) han passat prèviament per la fase del consum de cannabis. Està demostrat que hi ha una escalada en el consum de drogues, i només es consumeixen substàncies més fortes una vegada superada l'etapa de consum anterior. Això no vol dir que tots els consumidors de cannabis hagin de ser consumidors d'altres drogues en el futur, ni molt menys, però sí que qui consumeix altres substàncies il·legals ha passat prèviament pel consum de cannabis.

3.5. Valors i drogues

La qüestió més debatuda entre els experts en drogodependències és identificar quins factors o causes fan que uns joves consumeixin drogues i altres no. Se sol parlar del triangle bio-psico-social per explicar el consum de drogues format per tres grans qüestions: la disponibilitat de la droga, l'ambient i les condicions socials que envolten la persona i les característiques personals de l'individu. Una conjunció de múltiples factors provinents d'aquestes tres qüestions pot inclinar la balança cap al consum o cap a l'abstinència. Entre els factors ambientals s'inclouen qüestions com ara idees o mites sobre les drogues, percepció del risc/benefici de la substància, informació disponible i fonts d'informació manejades, etc., i entre els factors personals, a més de característiques psicologico-psiquiàtriques, es pensa en l'esquema de valors representat per la permissivitat amb determinats comportaments, el pes de la família i els amics, l'estil de vida, etc.

Les qüestions més importants per a tots els joves de les Balears són, en ordre d'importància, la família, els amics i coneguts, el treball i, finalment, guanyar diners. Les qüestions menys valorades són la política i la religió. És a dir, es valora prioritàriament la vida quotidiana i els pilars bàsics de socialització.

Les diferències bàsiques quant al consum d'alcohol i de cannabis vénen assenyalades per la intensitat amb la qual s'estableixen les prioritats. Així, entre els joves de les Balears no consumidors, les tres qüestions que valoren més que els joves consumidors són: la família, el treball, dur una vida moral i digna i, finalment, guanyar diners. Entre els joves consumidors d'alcohol i de cannabis apareixen amb més força les qüestions de l'amistat, el temps lliure i d'oci i tenir una vida sexual satisfactòria, és a dir, el món relacional d'iguals, l'espai de diversió i l'hedonisme. Això és, s'observa una major valoració de determinats aspectes d'acord amb el consum o no de dues drogues concretes, l'alcohol i el cannabis (taules 6.14 i 6.15).

Similar és el que passa amb la justificació de determinats comportaments. El conjunt de joves –siguin consumidors o no ho siguin– justifica molt poc els comportaments il·legals o anormatius i justifica, tot i que no amb molta intensitat, els comportaments tolerats o legals però que poden causar problemes morals com són el divorci, l'eutanàsia, l'avortament, les relacions sexuals entre menors d'edat, etc. Els joves de les Balears que més tolerància tenen cap a qualsevol tipus de comportaments antisocials o il·legals són els que consumeixen drogues, i en la mesura que es produeix major consum de drogues hi ha una major permissivitat en aquests comportaments. En canvi, els joves no consumidors justifiquen en menor mesura aquest tipus de comportaments (taules 6.14 i 6.15).

Taula 6.14. Grau d'importància de diferents aspectes i justificació de determinats comportaments, segons el consum d'alcohol (mitjanes)

	Mai	1-2 vegades	3-5 vegades	6-9 vegades	10-19 vegades	20 i + vegades
Grau importància diferents aspectes						
Treball	3,65	3,45	3,43	3,49	3,56	3,60
Família	3,86	3,77	3,77	3,78	3,85	3,73
Amics i coneguts	3,46	3,67	3,42	3,51	3,67	3,60
Temps lliure i oci	3,30	3,48	3,23	3,43	3,50	3,47
Política	3,67	1,64	1,54	1,74	1,69	1,81
Religió	1,94	2,02	1,91	1,76	1,69	1,77
Estudis i competència professional	3,31	3,25	3,17	3,38	3,47	3,25
Tenir una vida sexual satisfactòria	3,11	3,23	3,38	3,15	3,23	3,44
Guanyar diners	3,50	3,43	3,35	3,36	3,38	3,48
Dur una vida moral i digna	3,63	3,33	3,52	3,49	3,55	3,38
Justificació d'alguns comportaments						
Evitar pagar el bitllet en algun transport públic	3,24	4,11	3,35	3,22	3,23	3,70
Enganyar en el pagament d'impostos si es pot	2,77	2,95	3,00	2,84	2,87	3,38
Emborratxar-se expressament	2,19	2,77	3,29	3,74	2,96	4,87
Prendre drogues (marihuana, haixix)	1,92	2,00	2,50	1,96	2,68	3,59
Pena de mort	2,25	2,62	2,50	2,09	2,17	2,79
Mentir en el teu propi interès personal	3,09	3,75	3,04	3,62	3,32	3,92
Tenir una aventura fora del matrimoni, homes i dones casats	2,53	3,00	3,63	3,12	3,03	3,31
Relacions sexuals entre menors d'edat	4,25	4,66	4,21	5,28	4,76	5,38
Fer renou les nits dels caps de setmana, fet que impedeix el descans dels veïns	3,12	3,92	3,79	4,19	3,78	3,83
Que algú accepti un suborn en el compliment de les seves obligacions	1,74	2,21	2,17	2,01	2,03	2,17
Terrorisme	1,12	1,34	1,27	1,33	1,03	1,26
Avortament	4,06	4,00	4,55	5,25	5,17	5,51
Divorci	5,65	5,74	6,85	6,52	7,36	7,30
Eutanàsia	4,91	5,72	4,85	5,49	5,52	6,34
Suïcidi	2,41	3,61	3,06	2,71	2,68	3,49
Clonatge d'humans amb finalitat terapèutica i d'investigació científica	2,81	2,50	2,00	2,71	2,91	2,80
Causar destrosses al carrer com ara ratllar un cotxe, rompre papereres, faroles, etc.	1,19	1,46	1,71	1,62	1,35	1,49
Disponibilitat econòmica setmanal per a despeses personals						
	4.450	3.670	4.850	5.280	4.770	6.400
N (1.000)	101	61	48	69	72	622

Taula 6.15. Grau d'importància de diferents aspectes i justificació de determinats comportaments, segons el consum de cannabis (mitjanes)

	Mai	1-2 vegades	3-5 vegades	6-9 vegades	10-19 vegades	20 i + vegades
Grau importància diferents aspectes						
Treball	3,59	3,52	3,57	3,71	3,67	3,53
Família	3,82	3,67	3,57	3,73	3,82	3,72
Amics i coneguts	3,53	3,51	3,57	3,61	3,73	3,69
Temps lliure i oci	3,38	3,48	3,47	3,46	3,51	3,55
Política	1,73	1,79	1,73	2,00	1,91	1,72
Religió	1,9	1,9	1,64	1,92	1,76	1,58
Estudis i competència professional	3,33	3,38	3,32	3,13	3,29	3,08
Tenir una vida sexual satisfactòria	3,28	3,38	3,33	3,42	3,44	3,52
Guanyar diners	3,41	3,45	3,50	3,60	3,51	3,55
Dur una vida moral i digna	3,49	3,39	3,46	3,49	3,49	3,26
Justificació d'alguns comportaments						
Evitar pagar el bitllet en algun transport públic	3,16	3,67	3,32	3,88	4,18	4,63
Enganyar en el pagament d'impostos si es pot	2,73	3,15	2,81	3,34	3,71	4,36
Emborratxar-se expressament	3,27	3,99	5,73	4,66	5,18	5,71
Prendre drogues (marihuana, haixix)	1,77	2,71	3,81	3,46	4,49	6,14
Pena de mort	2,65	2,45	2,10	3,27	2,51	2,59
Mentir en el teu propi interès personal	3,42	3,91	3,97	3,85	4,09	4,23
Tenir una aventura fora del matrimoni, homes i dones casats	1,8	2,4	-	7,3	6,7	7,6
Relacions sexuals entre menors d'edat	4,58	5,17	6,39	5,05	5,67	5,84
Fer renou les nits dels caps de setmana, fet que impedeix el descans dels veïns	3,12	3,92	3,79	4,19	3,78	3,83
Que algú accepti un suborn en el compliment de les seves obligacions	1,74	2,21	2,17	2,01	2,03	2,17
Terrorisme	1,12	1,34	1,27	1,33	1,03	1,26
Avortament	4,06	4,00	4,55	5,25	5,17	5,51
Divorci	5,65	5,74	6,85	6,52	7,36	7,30
Eutanàsia	4,91	5,72	4,85	5,49	5,52	6,34
Suïcidi	2,41	3,61	3,06	2,71	2,68	3,49
Clonatge d'humans amb finalitat terapèutica i d'investigació científica	2,81	2,50	2,00	2,71	2,91	2,80
Causar destrosses al carrer com ara ratllar un cotxe, rompre papereres, faroles, etc.	1,19	1,46	1,71	1,62	1,35	1,49
Disponibilitat econòmica setmanal per a despeses personals						
	5.060	5.660	6.260	6.740	6.280	7.170
N (1.000)	562	82	70	41	45	197

Taula 6.16. Consum de drogues a les Balears (dades en %)

	TOTAL	Formentera	Eivissa	Mallorca	Menorca
Begudes alcohòliques					
Mai	10,1	-	3,8	12,0	1,1
Només provar	6,1	-	11,5	5,6	4,5
Esporàdic	4,8	14,3	6,7	5,0	-
Ocasional	14,1	-	16,4	14,6	7,9
Habitual	62,2	85,7	57,7	60,0	85,2
Tabac					
Mai	27,2	14,3	26	29,6	8,0
Només provar	6,8	-	4,8	7,0	8,0
Esporàdic	4,9	28,6	1,9	4,7	8,0
Ocasional	8,9	-	8,6	8,7	11,4
Habitual	52,1	57,1	58,7	49,8	64,8
Cannabis					
Mai	56,2	42,9	53,8	59,6	29,5
Només provar	8,2	14,3	11,5	6,7	17
Esporàdic	7	-	4,8	7,6	4,5
Ocasional	8,6	-	10,5	7,3	18,2
Habitual	19,7	42,9	19,2	18,4	30,7
Tranquil·litzants					
Mai	92,2	100	89,4	92,6	90,9
Només provar	3,5	-	7,7	3,1	2,3
Més de 3 vegades	4	-	2,9	3,7	6,9
Amfetamines, speed					
Mai	93,3	100	84,6	95	87,5
Només provar	2,8	-	8,7	1,6	6,8
Més de 3 vegades	3,5	-	6,8	2,8	5,6
LSD					
Mai	93,4	85,7	88,5	94,5	90,9
Només provar	2,8	14,3	5,8	2	5,7
Més de 3 vegades	3,6	-	5,8	3,3	3,4
Cocaïna					
Mai	87,9	100	78,8	89,6	81,8
Només provar	4,4	-	7,7	3,5	9,1
Més de 3 vegades	7,5	-	13,4	6,5	9,1
Heroïna					
Mai	98,8	100	100	98,5	100
Només provar	0,6			0,7	
Més de 3 vegades	0,6			0,7	
Èxtasi i drogues de síntesi					
Mai	91	100	81,7	92,5	85,2
Només provar	3,7		3,8	3,1	9,1
Més de 3 vegades	5,1		14,5	3,9	5,6
N	1.000	7	104	801	88

En definitiva, els joves de les Balears actuals tenen característiques molt similars al conjunt de joves de l'Estat espanyol, marcats pel presentisme (viure avui i ara) i l'hedonisme, entre altres característiques, on les drogues són un vehicle perfecte per a aquestes recerques experimentals. Així, els joves que consumeixen drogues valoren en més alt grau que la resta com a aspectes importants a la seva vida els amics i coneguts, el temps lliure i d'oci, tenir una vida sexual satisfactòria i guanyar diners. És a dir, totes aquelles qüestions que poden facilitar el plaer immediat, el plaer físic i el divertiment i la festa.

Aquests joves són els més tolerants amb tot tipus de comportaments contraculturals o il·legals, i justifiquen sobre manera qualsevol acció que pogués derivar-se d'un acte distint, diferenciat de la societat, anormal i allunyat de l'expectativa social.

3.6. L'ús de drogues a les diferents illes

La proporcionalitat cercada per guardar el major rigor científic a la mostra utilitzada fa que a Formentera només s'hagin entrevistat 7 persones, enfront de les 801 entrevistades a Mallorca. Per això, resulta impossible dir res sobre el consum de drogues a aquesta illa, però sí que podem estudiar la distribució del consum a les altres illes. En qualsevol cas, les xifres que es presenten no poden prendre's amb garantia suficient ja que hi ha una important desproporció poblacional de la mostra utilitzada entre les diferents illes.

Menorca presenta el major consum d'alcohol, tabac i cannabis entre els seus joves, l'1,1% dels joves entrevistats és abstemi (el 85,2% beu habitualment), mentre que a Mallorca aquesta proporció és del 12%. Solament el 8% dels menorquins no ha fumats mai, davant del 29,6% dels mallorquins. Quant al cannabis, el 29,5% dels joves de Menorca no l'ha provat, proporció que es converteix en el 59,6% en el cas de Mallorca.

En canvi, pel que fa a totes les altres drogues, Eivissa és l'illa que presenta un major consum. Les dues drogues més consumides a Eivissa són la cocaïna (el 13,4% la consumeix habitualment) i l'èxtasi (consumit habitualment pel 14,5%), mentre que a Mallorca arriben al 6,5% i al 3,9% respectivament.

Basant-nos en la tipologia presentada al capítol I, el consum de drogues, de qualsevol tipus de substància, sigui legal o no, es produeix en els grups que pertanyen al bloc primer anomenat «antiinstitucional», que configura el 5% dels joves espanyols, i al grup cinquè anomenat «lliurefruidor», que configura el 24,68% de la mostra total (taula 6.17).

El consum més important de totes les substàncies il·legals es produeix entre els «antiinstitucionals». Consumeixen més que la resta de grups tabac, cannabis, amfetamines, cocaïna i heroïna. En canvi, l'alcohol i les drogues sintètiques són més consumides per l'altre grup consumidor de drogues, l'anomenat «lliurefruidor», que adquireix importància perquè representa gairebé una quarta part dels joves espanyols.

Aquests són els dos grans grups més consumidors de drogues. El primer, amb un marcat caràcter contracultural i contrainstitucional, reuneix els joves que lluiten contra el sistema establert i les institucions que el representen.

L'altre gran grup consumidor de drogues presenta una gran tolerància envers tot tipus de comportaments i actituds, són els joves del grup d'iguals, dels col·legues, els que més valoren els amics, els més hedonistes i presentistes de tots.

Els col·lectius menys consumidors es troben al grup segon denominat «altruista, compromès», que conforma el 12,22% del total, i el grup quart denominat «institucional, il·lustrat» que conforma el 29,6% del total.

Taula 6.17. Consum d'alguns productes, segons la tipologia (dades en %)

	Total 1999	1	2	3	4	5
Consum de...						
Alcohol (a la seva vida)						
- Mai	10,1	11	5,6	12,7	15	4,9
- Menys de 20 vegades	25	26,4	20,3	28,5	23,9	26,9
- 20 i més vegades	62,2	60,3	73,1	54,9	56,6	65,9
Tabac						
- Mai	27,2	19,9	15,7	37	37,2	22
- Menys de 20 vegades	20,6	28	21,5	18,1	17,7	19,6
- 20 i més vegades	52,1	52,2	62,7	44,8	44,2	58,5
Cannabis						
- Mai	56,2	49,3	38,9	73,6	62,8	34,1
- Menys de 20 vegades	23,8	25	29,7	17,4	22,9	36,6
- 20 i més vegades	19,7	25,7	31,2	8,8	13,3	29,3
Amfetamines, speed						
- Mai	93,3	89,7	89,2	98,4	92,9	90,2
- Menys de 20 vegades	4,8	8,1	7,4	1,5	4,4	4,8
- 20 i més vegades	1,5	1,5	2,8	0	1,8	4,9
Cocaïna						
- Mai	87,9	83,1	82,1	94,8	89,4	80,5
- Menys de 20 vegades	8,7	12,5	12,9	3,9	7,1	12,2
- 20 i més vegades	3,2	4,4	4,6	1,3	2,7	7,3
Heroïna						
- Mai n'ha consumida	98,8	100	97,8	99,5	99,1	95,1
- N'ha consumida	0,9	0	1,5	0,5	0	4,8
Èxtasi, drogues de síntesi						
- Mai	91	89,7	84,9	96,9	90,3	90,2
- 1-5 vegades	4,9	2,9	9,3	1,8	5,3	4,8
- 6-19 vegades	1,5	2,9	1,8	0,5	1,8	2,4
- 20 vegades i més	2,4	4,4	3,7	0,8	1,8	2,4
N	1.000	136	324	386	113	41

4. EL JOVE COM A OBJECTE I SUBJECTE DE COMPORTAMENTS VIOLENTS

Hem tractat d'acostar-nos al fenomen de la violència des de tres aspectes diferents: la justificació de determinats comportaments violents o transgressors, el jove com a víctima d'actes violents i el jove com a part activa del

fenomen de la violència. La primera qüestió s'ha valorat amb una pregunta ja clàssica en estudis de valors, d'efectivitat comprovada. Per a les altres dues qüestions hem utilitzat una escala de possibles actes violents, sigui com a subjecte actiu o passiu. És un dels primers intents a Espanya d'estudiar la implicació del subjecte entrevistat en actes violents. En

aquesta part de l'informe ens centram en l'anàlisi d'aquestes dues últimes qüestions, ja que la justificació de determinats comportaments és analitzada en un altre capítol.

Javier Elzo realitza una classificació sobre els modes de violència juvenil. Sense pretendre l'exhaustivitat, es poden assenyalar com les manifestacions més comunes en la societat occidental:

1. La violència de caràcter racista amb referència als moviments neonazis, *skinheads*, propers a l'extrema dreta.

2. La violència de caràcter xenòfob, que no és purament racista però s'hi assembla. És la que veu l'estranger com un perill per a la seva pròpia comoditat, per al seu nivell de vida.

3. La violència nacionalista amb càrrega fonamentalment ètnica, on es poden incloure els casos irlandès, tota la problemàtica de l'exIugoslàvia (Kosovo, Bòsnia, etc.).

4. La violència de signe revolucionari-nacionalista que s'ha desenvolupat al País Basc amb l'autoanomenat Movimiento de Liberación Nacional Vasco (MLNV) i que comprèn, entre d'altres, ETA, Jarrai i els diversos comandos que protagonitzen des de l'any 1994 l'anomenada *Kale Borroka* (violència de carrer).

5. La violència antisocial, que es pot assemblar a una violència de revolta social protagonitzada per joves desarrelats, frustrats per la seva impossibilitat o dificultat d'adquirir els béns que els ofereix la societat del benestar. És en aquest tipus de violència en el qual es pensa quan es parla de «potencial de violència» en certes capes de joventut, o de factors socials que poden engendrar situacions «explosives» per marginació d'un nombre important de joves.

6. La violència gratuïta, terme que s'utilitza de manera imprecisa per definir una violència

que no pareix respondre ni a objectius estratègics (com les violències racistes, revolucionàries o nacionalistes), ni correspondre's a situacions de marginalitat o desarrelament social. És la violència que es manifesta, a vegades, en la trencadissa dels llums d'un cotxe, en cremar una bossa de fems, però que també pot tenir una major gravetat com cremar un ancià desvalgut, sense motius aparents. Però no hi ha violència que no respongui a una insatisfacció, necessitat o falta. Poden distingir-se, breument, diverses causalitats o motivacions.

6.1. En uns casos es pot tractar d'un simple joc. Per això es parla també de violència lúdica. Moltes vegades aquesta manifestació de violència no és sinó la conseqüència de l'avorriment i la falta de motivacions a la vida quotidiana de no pocs adolescents i joves.

6.2. Però en altres casos es pot tractar d'una violència «identitària», és a dir, una violència que no és sinó la manifestació d'una recerca d'identitat. Així, la violència adquireix carta de naturalesa com a model d'identificació.

6.3. La violència com a conseqüència de la dificultat d'assumir qualsevol frustració i diferir en el temps el que es desitja en el present, la no-acceptació del límit, sigui quin sigui, així com tot el que connota autoritat exterior a la del grup d'iguals. Aquesta modalitat de violència, que té el seu origen, en última instància, en els sistemes de valors dominants a l'educació (familiar, escolar, de la societat, etc.) en les últimes dècades, explica no poques de les específiques manifestacions de violència imputades als adolescents i joves d'avui del món anomenat desenvolupat.

7. La violència en els espectacles esportius, i sobretot en el futbol, amb especial referència als *hooligans*, com a forma d'identificació de joves que cerquen alguna referència a les seves

vides, sense oblidar la utilització política partidista que pot fer-se de determinades manifestacions de les penyes futbolistes.

4.1. Interpretacions sobre la violència associada als joves

Si bé hem al·ludit durant aquest capítol als aspectes positius de l'oci com a potenciador i vehicle transmissor i configurador del desenvolupament integral de l'individu, hi ha també un cert tipus d'oci que es manifesta com a exemple de desestructuracions, d'agressivitats i de comportaments violents.

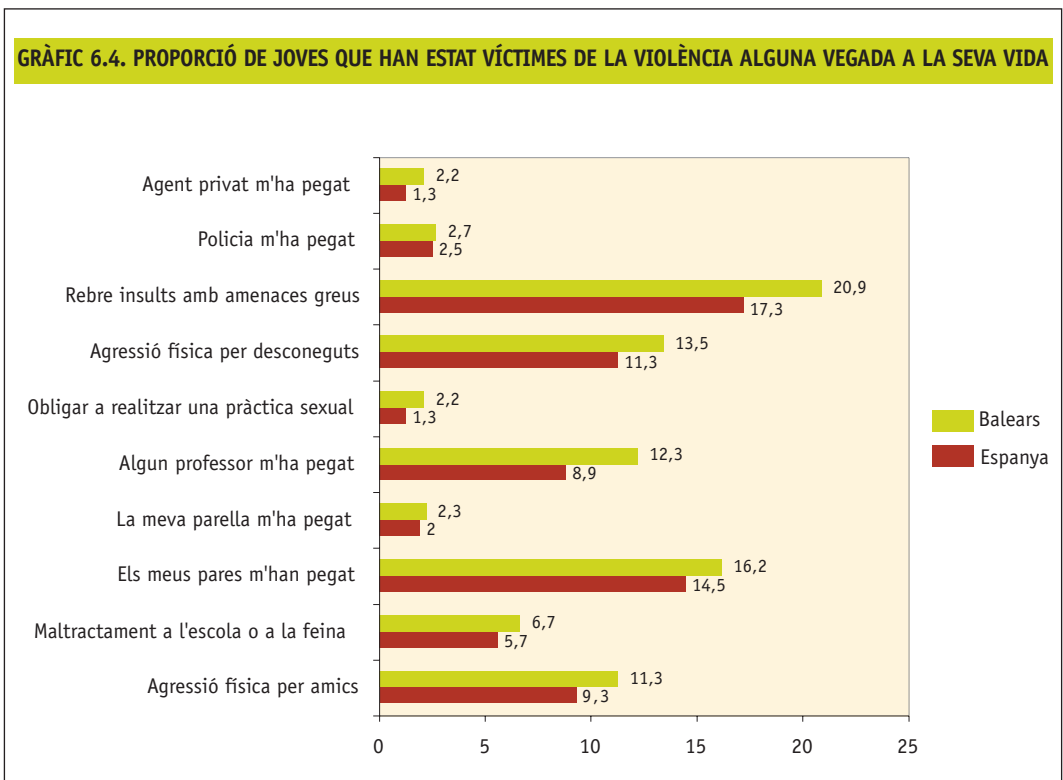
La violència dels joves i cap als joves no pot circumscriure's a les seves pràctiques d'oci. El clima violent el respira el jove en nombrosos àmbits: la televisió, la Internet, les actituds racistes i/o xenòfobes, els abusos sexuals, els maltractaments dins l'àmbit familiar i escolar

constitueixen ambients en els quals es poden adquirir actituds i pautes de comportament d'aquest tipus. No és que hi hagi més actuacions violentes protagonitzades pels nostres joves, sinó que les que es produeixen tenen una presència molt significativa en els mitjans i, per tant, una major permanència en les nostres retines.

Tant si consideram el fenomen com a oci desestructurador i mal entès, com si l'interpretem com a trànsit cap a l'edat adulta en les seves diferents versions, el fet és que els joves són objecte i subjectes-agents de violència, en les seves diverses manifestacions.

4.2. Els joves, objecte de comportaments violents

En el gràfic 6.6 es comparen els resultats del conjunt de l'Estat i de les Balears. Els joves

de les illes mostren una major percepció d'haver estat víctimes de comportaments violents que el conjunt de joves espanyols, encara que es dona el mateix ordre d'importància a les causes que generen la violència. L'agressió més comuna (20%) entre els joves de les Balears és la verbal, produïda per haver rebut insults o amenaces greus, sense especificar qui és l'emissor dels insults. A Espanya representa el 17,3% dels joves.

El segon agent agressor és el propi entorn familiar, quan els pares peguen els seus fills (16,2%), i la tercera font de violència cap als joves la conformen «els desconeguts», aquells que no tenen relació aparent amb el jove objecte de violència (13,5%). Tal vegada es tracta d'altres joves que en bregues d'amics o quadrilles intervenen i es peguen (13,5%).

En quart lloc, el 12,3% dels joves ha estat agredit per algun professor i, en cinquè lloc, l'11,3% ha estat agredit per amics. En el sisè hi figura el lloc de treball o l'escola com a font de maltractament. Si prenem en consideració aquests resultats podem dir que –excepte l'agressió per desconeguts– els actes de violència que pateixen els joves provenen del seu entorn més pròxim: els pares, els amics i els professors i l'escola, en general. La major part de les vegades, l'agressió només es refereix a alguna ocasió al llarg de la vida, així que l'efecte no és reiteratiu en la major part dels casos que pateixen agressions.

Algunes característiques sociodemogràfiques

Les diferències respecte al gènere marquen els homes com a majors receptors d'agressions, excepte en el cas de les agressions

de tipus sexual, les principals víctimes de les quals segueixen sent les dones. A diferència del que passa al conjunt d'Espanya, les agressions que pateixen els homes i les dones tenen caràcters diferents. Així, la major causa d'agressió cap als joves és haver rebut insults amb amenaces greus, mentre que entre les dones són els pares els que majors agressions causen (16,4%), proporció gairebé idèntica a la que reben els homes com a segona causa d'agressió. Les dones són les majors receptores de l'agressió sexual, però no de la parella, ja que són els homes els que confessen rebre més agressions de la seva parella. Pot dir-se que en el cas de les dones, a mesura que l'agent agressor està més llunyà del seu àmbit vital, és menys agressor cap a aquestes, ben al contrari del que els passa als homes. És a dir, els homes són, sobre manera, objecte de l'ira de desconeguts, però en el cas de les dones l'agent agressor és més proper (taula 6.18).

Respecte a l'edat, són els més joves –els que tenen entre 15 i 17 anys– els que declaren haver rebut agressions dels amics en més alt grau que la resta (13,6% enfront d'un 9,6% dels joves d'entre 21 i 24 anys), així com les agressions per part dels seus progenitors (19% enfront del 14,7% dels de més de 21 anys). Els de més edat entre els joves assenyalen com a agents causants, en més alt grau que la resta, els professors i la policia. Els d'edats intermèdies, d'entre 18 i 20 anys, indiquen els insults i amenaces greus, l'agressió física per desconeguts i els pares com a agents agressors.

Aquestes diferències poden ser degudes a una qüestió d'edat o a una qüestió de generació, cosa que s'haurà d'estudiar en el futur per conèixer millor el fenomen de la violència en els joves (taula 6.18).

És notable la distribució de les diferents violències sofertes d'acord amb la classe social objectiva. La classe mitjana-baixa és la que menys agressions diu que sofreix. Els joves pertanyents a les classes altes i mitjanes-altes són els més violentats. D'alguna manera s'inverteix l'escala del que s'esperava. Se suposa que hi ha una major conflictivitat social entre les classes més baixes i per tant poden ser més proclius a sofrir agressions i, en canvi, les classes més altes podrien sofrir agressions, però no físiques. Només les agressions a l'escola i les agressions per part d'autoritats policials són rebudes per altres classes socials diferents a les classes altes.

Aquest fenomen tal vegada tengui més a veure amb la percepció i el llinard de tolerabilitat i consciència del que implica una agressió. El 27,4% dels joves de classes elevades ha sofert agressions per part dels seus pares, proporció que es converteix en l'11,8% entre els joves de classes mitjanes-baixes. Així, tal vegada per als primers, una bufetada és un signe de violència paterna, mentre que per als segons no (taula 6.18).

Són els joves d'Eivissa i de Mallorca els que més violentats han estat (si exceptuam Formentera per la seva escassa representació). En canvi, Menorca sembla ser l'illa on menys situacions de violència pateixen els joves (taula 6.19).

Pel que fa a la ideologia política, són els joves de dretes (posicions 8-9-10) els que han sofert més agressions de tot tipus, seguits dels joves de centredreta (posicions 6-7). Això contradiu les dades de la resta d'Espanya, on les agressions les sofrien sobre manera els joves d'esquerres, seguits dels

joves de dretes. Respecte a la religió, són els joves que s'autoidentifiquen com a ateus o no-creients els que han sentit major violència que la resta, sent aquesta violència de tot tipus (taula 6. 20).

4.3. Els joves, subjectes de comportaments violents

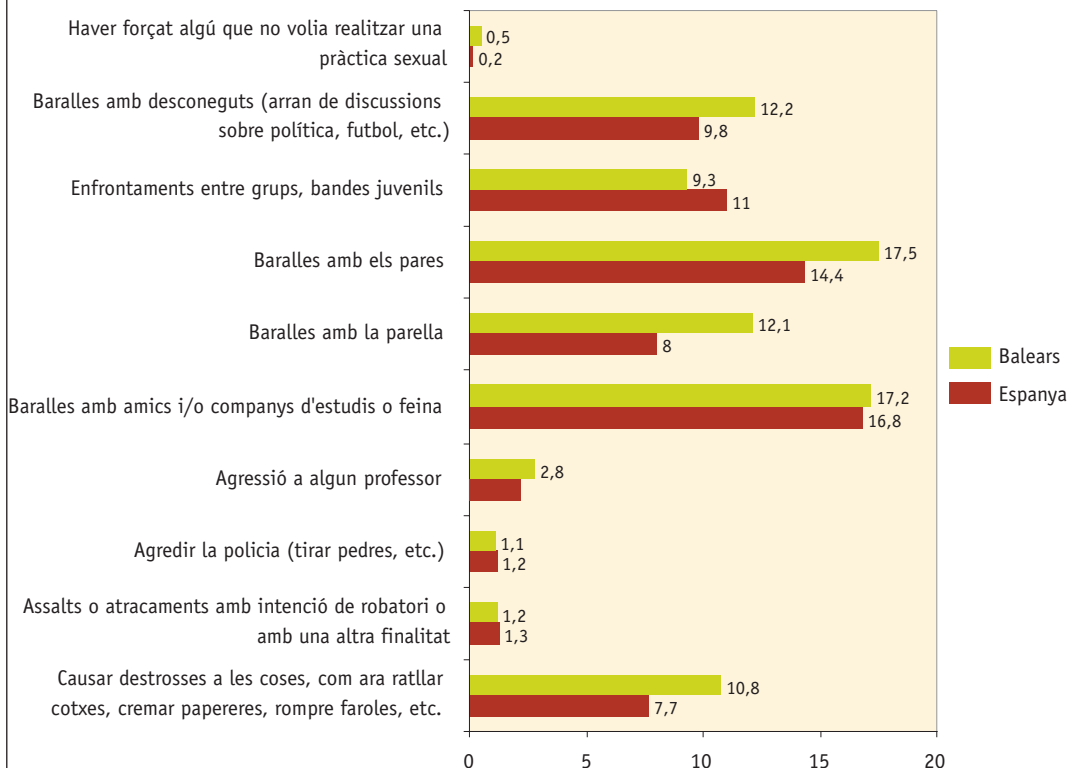
És difícil que algú, en una enquesta, es confessi autor de comportaments violents. Els nivells trobats no són elevats i les proporcions que aquí es presenten estan, gairebé amb seguretat, infrarepresentades. Malgrat això, poden servir com un bon indicador de la violència que exerceixen els joves i les característiques que els defineixen.

Les proporcions trobades tornen a ser superiors a les que es presenten al conjunt de l'Estat espanyol, si bé la diferència percentual és menor.

L'agressió exercida que es confessa en major proporció és la que té a veure amb el món relacional més immediat dels joves: baralles amb els pares (17,5%), amb amics o companys d'estudis o feina (17,2%), l'enfrontament entre grups (12,2%) i bregues amb la parella (12,1%). Les agressions menys practicades són les sexuals, contra la policia i atracaments de diversa índole (gràfic 6.5).

Si comparam aquests resultats amb els obtinguts a l'apartat anterior, on es feia referència a les agressions sofertes, veim que torna a repetir-se l'esquema amb alguna lògica variació. Les baralles i agressions entre iguals i les baralles al si de la família conformen l'àmbit on els joves viuen les escenes de violència més habituals.

GRÀFIC 6.5. PROPORCIÓ DE JOVES QUE HAN PARTICIPAT ACTIVAMENT EN DIVERSOS ACTES DE VIOLÈNCIA FÍSICA

Les agressions sexuals són pràcticament nul·les, juntament amb les agressions a la policia i robatoris i atracaments. Són situacions molt desviades de la norma social i difícilment acceptades per la societat, el que pot generar que, a més de ser situacions menys freqüents, siguin també menys confessades que la resta.

Algunes característiques sociodemogràfiques

Els al·lots són més agressors que les al·lotes, excepte en el camp estricte de la privacitat, on es manifesten les activitats agressives de les al·lotes, ja sigui al si de la família o amb la parella. Algunes activitats

són manifestament masculines, com causar destrosses al carrer (15,6% respecte d'un 5,7% d'al·lotes), baralles amb amics (19,9% enfront del 14,3%), enfrontaments entre grups (11,3% per un 7,1% d'al·lotes) (taula 6.21).

Respecte a l'edat, sembla que els joves d'entre 18 i 20 anys mostren nivells de violència superior als més joves i als més grans. Aquesta edat correspon a l'últim estadi de l'adolescència i a l'inici de l'edat jove, a les primeres etapes d'independència plena, i és l'edat en què més agressivitat pareix manifestar el jove. Les baralles amb amics, en canvi, són més freqüents entre els més joves; el 21,7%

dels que tenen entre 15 i 17 anys confessen haver-se agredit amb amics enfront d'un 14,9% dels més grans de 21 anys.

Analitzant la classe social, són les classes socials més elevades les que es confessen autores de majors nivells de violència, en consonància amb els resultats de ser víctimes de la violència. Ara bé, les situacions en què es confessen més violents, respecte al total de joves de les Balears, són les alienes al món relacional del jove i les de l'àmbit exterior. En canvi, en les situacions que formen part de la privacitat i del món relacional proper són els joves de classes treballadores els que es confessen més agressors que la resta (taula 6.21).

Les situacions en què els joves són agressors es reparteixen entre les diferents illes. Així, els joves menorquins són els que més destrosses als carrers confessen haver produït i major nombre d'atracaments o robatoris. Els joves d'Eivissa han tengut més baralles amb els seus pares i amb desconeguts, i els joves de Mallorca es barallen sobre manera amb amics, amb la parella i amb altres grups. Com a exemple d'aquesta distribució, el 19,3% dels joves de Menorca diuen que han causat destrosses al carrer, davant d'un 4,8% dels joves d'Eivissa. Però el 41,4% dels joves d'Eivissa han tengut baralles amb els seus pares, dada que contrasta amb el 14,6% de joves mallorquins, que són els que més baralles tenen entre amics (18,1% enfront del 12,5% dels menorquins).

Les persones situades a les postures intermèdies de l'escala política són les que es mostren menys violentes; en canvi, les persones situades a l'extrema dreta (8-9-10) són les que es confessen, en més alt grau que la

resta, autores d'actes violents. Les persones de l'extrema esquerra es confessen autores només d'alguns actes violents en més alt grau que la resta. Aquestes situacions són les agressions a la policia, les baralles amb els pares i amb la parella. Torna a produir-se el fenomen descrit anteriorment: són els joves de dretes els que a més de ser els majors receptors de situacions d'agressió en són també els majors actors (taula 6. 23).

Respecte a l'autoposicionament religiós, les persones que es confessen més violentes se situen en els paràmetres no-creients o ateus, i les persones menys agressives se situen cap a les postures més creients (taula 6.23).

Taula 6.18. Proporció de joves que diu que ha estat víctima de les següents manifestacions de violència, segons gènere, edat i classe social

	Gènere		Edat			Classe social objectiva				
	TOTAL	Home	Dona	15-17 anys	18-20 anys	21-24 anys	Alta i mitjana-alta	Mitjana- mitjana	Mitjana- baixa	Treballadora
Agressió física per amics	11,3	13,7	8,8	13,6	11,2	9,6	13,1	10,4	7,9	12,6
Maltractament a l'escola o al treball	6,7	8,2	5,1	6,4	6,9	6,6	4,8	7,6	5,9	6,9
Els meus pares m'han pegat	16,5	16,6	16,4	19	16,5	14,7	27,4	13,9	11,8	16,3
La meva parella m'ha pegat	2,3	2,7	1,8	1,7	1,5	3,4	7,2	2,9		1,8
Algun professor m'ha pegat	12,3	16,4	8	10,8	11,8	13,9	14,3	12,8	8,8	13,2
Obligar a pràctica sexual	2,2	1	3,5	1	2,7	2,7	3,8	2,9	0,5	3
Agressió física per desconeguts	13,5	19	7,8	12,2	15,4	12,8	19	15,1	10,3	13,2
Rebre insults amb amenaces greus	20,9	25,8	15,8	19,7	22,6	20,3	27,4	23,9	19,1	19,5
La policia m'ha pegat	2,7	4,7	0,6	2	2,4	3,5		3,5	1	3,5
Un agent privat m'ha pegat	2,2	3,5	0,8	2	2,7	1,8	2,4	4,1	1	2
<i>N</i>	1.000	512	488	295	331	3.274	84	172	204	509

Nota: no suma el 100% perquè són preguntes diferents

Taula 6.19. Proporció de joves que ha estat víctima de les següents manifestacions de violència, segons lloc de residència (dades en %)

	Total	Lloc de residència			
		Formentera	Eivissa	Mallorca	Menorca
Agressió física per amics	11,3	14,3	9,6	12	6,8
Maltractament a l'escola o a la feina	6,7	14,3	9,6	6,3	5,6
Els meus pares m'han pegat	16,5	14,3	17,3	16,4	17,1
La meua parella m'ha pegat	2,3	-	1	2,5	2,3
Algun professor m'ha pegat	12,3	14,3	19,2	11,4	11,4
Obligar a pràctica sexual	2,2		2,2	2,3	
Agressió física per desconeguts	13,5	13,5	15,1	9,1	
Rebre insults amb amenaces greus	20,9	14,3	26,3	18	22,8
La policia m'ha pegat	2,7	28,6	1,9	2,8	1,1
Un agent privat m'ha pegat	2,2	2,9	2,2	1,1	
N	1.000	7	104	801	88

Nota: no suma el 100% perquè són preguntes diferents

Taula 6.20. Proporció de joves que diu que ha estat víctima de les següents manifestacions de violència, segons autoposicionament polític i religiós

	Autoposicionament polític						Autoposicionament religiós				
	Total	1-2-3	4-5	6-7	8-9-10	NS/NC	Molt bon catòlic + cat. pract.	Catòlic no molt practcant	Catòlic no practcant	Indiferent i agnòstic	No-creient i ateu
Agressió física per amics	11,3	12,8	10,2	16,4	15,6	8	11,2	13,1	9,5	11,9	14,4
Maltractament a l'escola o a la feina	6,7	5,5	6,9	8,9	7,8	5,8	6,5	6,2	6,6	5,1	9,9
Els meus pares m'han pegat	16,5	17,8	17	19,2	25	11,6	20,5	15,6	14	14,1	27
La meua parella m'ha pegat	2,3	0,6	4	0,7	6,3	1,1	1,9	1,1	1,5	3	4,5
Algun professor m'ha pegat	12,3	16,5	10,5	16,5	14,1	9,5	13,1	12	10,4	13,6	13,5
Obligar a pràctica sexual	2,2	3	2,8	2,1	3,1	0,7	0,9	3,1	0,6	3	5,4
Agressió física per desconeguts	13,5	11	13,9	13,7	18,8	13,1	10,2	13,5	10,4	14,9	22,5
Rebre insults amb amenaces greus	20,9	25,2	21,6	22,6	34,4	13,5	14	15,7	17,6	23,8	31,5
La policia m'ha pegat	2,7	4,9	2,6	3,4	4,7	0,7	0,9	1,5	1,8	4,7	4,5
Un agent privat m'ha pegat	2,2	1,8	4	2,1	1,6	0,4	1,9	1,5	1,5	3,4	3,6
N	1.000	163	352	146	64	275	107	192	336	235	111

Nota: no suma el 100% perquè són preguntes diferents

Taula 6.2.1. Proporció de joves que ha estat agent actiu de diverses manifestacions de violència, segons gènere, edat i classe social (dades en %)

	Gènere		Edat				Classe social objectiva			
	TOTAL	Home	Dona	15-17 anys	18-20 anys	21-24 anys	Alta i mitjana-alta	Mitjana- mitjana	Mitjana- baixa	Treballadora
Causar destrosses (ratllar cotxes...)	10,8	15,6	5,7	11,9	12,7	8,3	13,1	12,7	5,9	10,6
Atracaments per robar	1,2	2,1	0,2	0,3	2,4	0,8	2,4	0,6	0,5	1,6
Agredir la policia	1,1	2	0,2	0,3	1,8	1,1	1,2	2,3		1,2
Agredir professors	2,8	3,5	2	5	3,3	0,5	1,2	1,8	2	3,5
Baralles amb amics...	17,2	19,9	14,3	21,7	15,7	14,9	10,8	15,1	13,7	19,8
Baralles amb la parella	12,1	10	14,4	10,5	11,2	14,2	10,7	9,3	10,3	13,6
Baralles amb els pares	17,5	17,4	17,6	16,6	16	19,5	22,6	14,6	13,8	18,7
Enfrontament entre grups	9,3	11,3	7,1	9,4	10,3	8,3	10,7	9,3	6,9	9,9
Baralles amb desconeguts	12,2	15,4	8,8	13,9	11,5	11,5	10,7	10,4	10,3	13,1
Forçar a pràctica sexual	0,5	0,4	0,6	0,3	0,6	0,5		0,6	0,5	0,6
N	1.000	512	488	295	331	374	84	172	204	509

Nota: no suma el 100% perquè són preguntes diferents

Taula 6.22. Proporció de joves que ha estat agent actiu de les següents manifestacions de violència, segons lloc de residència (dades en %)

	Total	Lloc de residència			
		Formentera	Eivissa	Mallorca	Menorca
Causar destrosses (ratllar cotxes...)	10,8		4,8	10,7	19,3
Atracaments per robar	1,2			0,9	5,7
Agredir la policia	1,1	28,6	1	1	
Agredir professors	2,8		1,9	2,9	3,4
Baralles amb amics...	17,2	14,3	14,4	18,1	12,5
Baralles amb la parella	12,1		1,9	9,9	9,1
Baralles amb els pares	17,5	14,3	4,1,4	14,6	15,9
Enfrontament entre grups	9,3		8,7	9,4	9,1
Baralles amb desconeguts	12,2		16,3	12,1	9,1
Forçar a pràctica sexual	0,5			0,5	1,1
N	1.000	7	104	801	88

Nota. no suma el 100% perquè són preguntes diferents

Taula 6.23. Proporció de joves que ha estat agent actiu de les següents manifestacions de violència, segons autoposicionament polític i religiós

	Autoposicionament polític					Autoposicionament religiós					
	TOTAL	1-2-3	4-5	6-7	8-9-10	NS/NC	Molt bon catòlic + cat. pract.	Catòlic no molt practicant	Catòlic no pract.	Indiferent i agnòstic	No-creient i ateu
Causar destrosses (ratllar cotxes...)	10,8	6,1	11,3	10,3	18,8	11,3	5,6	9,9	9,8	11,9	18,9
Atracaments per robar	1,2	1,2	0,9	2,1	3,1	0,7		1,6	0,6	1,7	1,8
Agredir la policia	1,1	2,4	0,9	0,7	1,6	0,7		1	0,6	2,5	0,9
Agredir professors	2,8	1,2	3,1	1,4	5,3	3,2		2,6	3,6	2,6	4,5
Baralles amb amics...	17,2	18,4	18,7	16,4	20,3	14,2	10,3	19,3	17,2	16,6	23,4
Baralles amb la parella	12,1	16,5	12,3	10,3	7,8	9,8	4,4	13	14	12,3	9
Baralles amb els pares	17,5	23,9	18,2	18,5	21,9	11,3	14	18,8	17,3	17,9	19,8
Enfrontament entre grups	9,3	9,8	8,2	9,6	17,8	8,4	4,6	12,5	9,6	7,8	12,6
Baralles amb desconeguts	12,2	13,2	11,9	12,3	23,5	9	11,2	13,6	12,2	11,6	11,7
Forçar a pràctica sexual	0,5	0,6	0,3			1,1	1,9			0,9	0,9
N	1.000	163	352	146	64	275	107	192	336	235	111

5. CONCLUSIONS

La tendència que, al llarg de les últimes dècades, s'observa entorn a un canvi valoratiu en la concepció que l'individu té de si mateix i de l'entorn social al qual pertany, sembla atorgar una creixent importància al temps lliure i a l'oci, que és com genèricament denominam la forma d'ocupar-lo.

A la nostra anàlisi, amb els joves balears com a objecte d'estudi, ens hem apropat a la manera com aprofiten el temps lliure una vegada alliberats de les activitats fisiològiques, escolars/laborals, etc. Els resultats obtinguts ens mostren un panorama bastant clar: la diversitat d'activitats que els joves practiquen amb una certa assiduitat, amb una preponderància evident de tot el relacionat amb la nit –sortir amb els amics, assistir a concerts o altres espectacles en directe, anar a bars i cafeteries– i amb els mitjans de comunicació de masses. Els joves balears surten a la nit amb assiduitat i pareixen gaudir d'uns apreciables límits de llibertat que els permeten tornar a casa relativament tard. Però el gaudi del seu temps lliure no es limita a la nit; practiquen majoritàriament també un oci domèstic, són joves «multimèdia» però no tant, joves que segueixen majoritàriament «magnetitzats» per l'aparell televisiu i per la ràdio. La clau sembla ser, doncs, «molt oci i molt divers».

La consideració positiva de l'oci com a articulador de la vida quotidiana no oblida, però, que en ocasions l'oci juvenil pot derivar en comportaments individualment desestructuradors i socialment rebutjables, amb tendència a les manifestacions violentes, empesos en algunes ocasions per l'alcohol o altres drogues com a instruments mediadors.

Quant al consum de drogues, siguin legals o il·legals, el panorama ha canviat durant els darrers anys. Algunes de les qüestions clau són: la feminització del tabaquisme, la invasió i normalització de l'ús de l'alcohol com a fenomen de cap de setmana, la normalització del consum de cannabis, la introducció de noves substàncies estimulants i l'ús de les ja conegudes per altres vies de consum.

La droga il·legal més consumida és el cannabis, substància que està àmpliament estesa entre la joventut. És consumida per distints tipus de joves, de manera que es comença a parlar de les cultures del cannabis per referir-se a diferents tipus de persones que en consumeixen. La llista de drogues estimulants és encapçalada per les amfetamines, que s'han introduït amb força a la cultura narcòtica juvenil. El seu ús fàcil i còmode i la imatge de substàncies innòcues i controlables han afavorit la seva extensió que, juntament amb les drogues sintètiques, conforma una llista de substàncies associades a la festa i a la diversió.

El consum de drogues és un fenomen prioritàriament masculí. L'exemple més clar és el del cannabis, ja que una quarta part dels al·lots joves en consumeix habitualment, mentre que només ho fa un 13,5% de les dones. La diferència s'estableix, sobretot, en la freqüència de consum, més que en els consums experiencials. Malgrat que els homes són més experimentadors i proven més, on vertaderament s'estableixen les diferències és en la freqüència de consum, ja que les dones es queden en consums experiencials i els homes avancen cap al consum habitual.

Pel que fa als comportaments violents dels joves, podem dir que són molt pocs els que

confessen ser violents o que han estat violents. Molt possiblement hi ha una xifra oculta de violència entre joves i cap als joves que no surt a la llum.

En qualsevol cas, és important analitzar els tipus de violència més freqüents entre els joves, que confessen haver estat víctimes més que botxins. Els actes violents soferts amb més freqüència es refereixen a la violència verbal i a l'àmbit més proper del jove, família i amics, encara que hi ha una proporció important que diu que ha patit actes violents amb desconeguts.

BIBLIOGRAFIA

COMAS, D. *Los jóvenes y el uso de drogas desde la perspectiva de los años 90*. Tesis doctoral, 1994, p. 32.

COMAS, D. «No es oro todo lo que reluce: ¿qué hace la juventud durante el fin de semana?». *Revista de estudios de juventud*, 37, INJUVE, 1996.

DEL VALLE, A. I. «Vida cotidiana y relaciones personales». A: ELZO, J. (dir.). *Jóvenes españoles 94*. Madrid: SM, 1994.

DUMAZEDIER, J. *Vers une civilisation du loisir?* Éditions du Seuil, 1962.

DUMAZEDIER, J. *Hacia una civilización del ocio*. Barcelona: Estela, 1964. [Edició en castellà.]

DUMAZEDIER, J. «Ocio». A: CERVERA TOMÉS, V. *Enciclopedia Internacional de las Ciencias Sociales*. Vol. 7. Madrid: Aguilar, 1975, p. 402-406.

ELZO, J.; LAESPADA, M. T. «El alcohol y la noche». *Revista de estudios de juventud*, 37, INJUVE, 1996.

ELZO, J.; VIELVA, I. *Las drogas de síntesis en Bizkaia. Un estudio exploratorio de las pautas de consumo*. Vitòria-Gasteiz: Observatorio Vasco de Drogodependencias, 1998.

ELZO, J.; HUETE, J.; LAESPADA, M. T.; SANTIBÁÑEZ, R. *Alternativas terapéuticas a la prisión en delinquentes toxicómanos. Un análisis de historias de vida*. Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco, 1996.

ESCOBAR DE LA SERNA, L. *La cultura del ocio*. Madrid: Eudema, 1991.

ESCOHOTADO, A. *Historia de las drogas 2*. Madrid: Alianza, 1990.

GIL CALVO, E. *Los Depredadores Audiovisuales. Juventud Urbana y Cultura de Masas*. Madrid: Tecnos, 1985.

GIL CALVO, E. «La complicidad festiva: identidades grupales y cultos de fin de sema-

na». *Revista de estudios de juventud*, 37, INJUVE, 1996, p. 27-34.

GOVERN BALEAR. *Estudi Sociològic sobre els Joves de les Illes Balears 1997*. Palma: Conselleria de Presidència/Universitat de les Illes Balears, 1997.

HERRADA, D. «Con la coca combatimos el hambre». A: PANTOJA, L.; GURIDI, L. *Drogas, Desarrollo y Estado de Derecho*. Bilbao: Universidad de Deusto, 1995, p. 53.

LAESPADA, M. T. «Alcohol y tabaco». A: ELZO, J. (dir.). *Las culturas de las drogas en los jóvenes: ritos y fiestas*. 1999.

LAESPADA, M. T.; ELZO, J. «Los escolares y el alcohol». A: ELZO; AYESTARAN; GARCÍA; GONZÁLEZ AUDIKANA; ITZA; LAESPADA; VEGA; ZULUETA. *Drogas i Escuela V*. Vitòria-Gasteiz: Departamento de Justicia, Economía, Trabajo y Seguridad Social. Secretaría de Drogodependencias, 1996.

MARTÍN SERRANO, M. *Historia de los Cambios de Mentalidades de los Jóvenes entre 1960-1990*. Madrid: Instituto de la Juventud, 1994.

MARTÍN SERRANO, M. «Factores socioantropológicos. Significados que tiene la vinculación que se ha establecido entre juventud y violencia». *Revista de estudios de juventud*, 42, INJUVE, 1998, p. 9-14.

PANTOJA, L. «La formación de profesionales en drogodependencias: necesidades y tendencias de futuro». *Revista ITACA*, agost 1998.

ROBERTS, K. *Youth and Leisure*. Londres: George Allen & Unwin Ltd, 1983.

RUIZ OLABUÉNAGA, J. I. «La investigación del ocio en España». A: E.L.R.A.: *Actas del VIII Congreso Leisure and New Citizenship. Ocio i Nueva Ciudadanía. Aisia eta Hiritartasuna*. Bilbao, 9-14 de juny, 1992.

RUIZ, J.; QUINTAS, S.; SÁNCHEZ, I. «Los Modos de ser Joven». *Revista de estudios de juventud*, 37, INJUVE, 1996, p. 85-93.

SALLES, J.; MATO, S.; RENOBALLES, G. «Aspectos farmacognósticos y etnofarmacológicos de los productos derivados del cáñamo (*cannabis sativa*)». A: MEANA, J. J.; PANTOJA, L. *Derivados del cannabis: ¿drogas o medicamentos?*. Bilbao: Universidad de Deusto. Instituto Deusto de Drogodependencias, 1998.

SAPERAS, E. *La Sociología de la Comunicación de Masas en los Estados Unidos*. Barcelona: Ariel, 1985.

SARTORI, G. *Homo Videns. La Sociedad Teledirigida*. Madrid: Taurus, 1998.

SOLÉ, E. *El peso de la droga. Un reto para la humanidad*. Barcelona: Flor de viento, 1996.

THOMPSON, E. P. «Time, Work Discipline and Industrial Capitalism». *Past and Present*, 38, 1967.

BIBLIOGRAFÍA NO CITADA

BREUSE, E. *Vers une Pédagogie des Loisirs Juvéniles*. Brussel·les: Editions de l'Institut de Sociologie, 1969.

COLQUHOUN, M. *The Leisure Environment*. Londres: Pitman Publishing, 1993.

COMAS, D. *El síndrome Haddock: alcohol y drogas en enseñanzas medias*. Madrid: Centro de investigación, documentación y evaluación, 1990.

COTTA, A. *La Societé Ludique. La Vie Envahie par le Jeu*. París: Grasset, 1980.

CUENCA, M. *Temas de pedagogía del ocio*. Bilbao: Universidad de Deusto, 1995.

EDIS. *El consumo de drogas y factores asociados en la Comunidad Valenciana*. València: Generalitat Valenciana. Conselleria de Benestar Social. Direcció General de Drogodependències i FAD, 1997.

ELZO, J.; AYESTARÁN, S.; CERRATO, J.; GARCÍA, N.; GONZÁLEZ AUDIKANA, M.; ITZA, L.; VEGA, A. & ZULUETA, M. *Drogas y Escuela IV*. Donostia-Sant Sebastià: Escuela

Universitaria de Trabajo Social, 1992.

ELZO, J.; GONZÁLEZ AUDIKANA, M.; ITZA, L.; LAESPADA, M. T.; SIERRA, M. J. *Euskadi ante las drogas 92. Informe sociológico sobre la evolución y actitudes ante el consumo de tabaco, alcohol y demás drogas en los últimos 10 años*. Vitòria-Gazteiz: Servicio de publicaciones del Gobierno Vasco, 1992.

ELZO, J.; LAESPADA, M. T.; VIELVA, I. *Informe «0»*. Donostia-Sant Sebastià: Observatorio Vasco de Drogodependencias. Siis. Centro de Documentación del Observatorio Vasco de Drogodependencias, 1997.

ELZO, J.; LAESPADA, M. T.; VIELVA, I. *Informe «1»*. Vitòria-Gazteiz: Observatorio Vasco de Drogodependencias. Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco, 1998.

EUROPEAN MONITORING CENTRE FOR DRUGS AND DRUGS ADDICTION (EMCDDA). *Annual Report on the State of the Drugs Problems in the European Union*. Lisboa: EMCDDA, 1997.

GERVILLA E. *Postmodernidad y educación: valores y cultura de los jóvenes*. Madrid: Dykinson, 1993.

GIRARD, R. *La Violència y lo Sagrado*. Barcelona: Anagrama, 1995.

HENDRY, L. B. *Young People's Leisure and Lifestyles*. Londres: Routledge, 1993.

ILUSTRE COLEGIO NACIONAL DE DOCTORES Y LICENCIADOS EN CC.PP. Y SOCIOLOGÍA. *Las drogodependencias: perspectivas sociológicas actuales*. Madrid: Colegio Nacional de Doctores y Licenciados en CC.PP. y Sociología, 1993.

INGLEHART, R. *El cambio cultural en las sociedades industriales avanzadas*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas, 1991.

LAESPADA, M. T. «Exploring prevalence findings: Spain». A: WAAL, H. *Patterns on the European drug scene. An exploration of differences*. Oslo: National Institute for Alcohol and Drug Resiquirch, 1998.

MARCUSE, H. *La agresividad en la sociedad industrial avanzada*. Madrid: Alianza, 1971.

NATIONAL INSTITUTE ON DRUG ABUSE. *National survey results on drug use from the monitoring the future study, 1975-1993. Volume I. Secondary School Students*. Rockville, Maryland: US. Department of Health and Human Services, 1994.

NATIONAL INSTITUTE ON DRUG ABUSE. *National survey results on drug use from the monitoring the future study, 1975-1993. Volume II. College students and young adults*. Rockville, Maryland: US. Department of Health and Human Services, 1994.

NAVARRO LÓPEZ, M.; MATEO RIVAS, M. J. *Informe Juventud en España*. Madrid: Instituto de la Juventud, 1993.

OBSERVATORIO ESPAÑOL SOBRE DROGAS. *Informe 1*. Madrid: Ministerio de Interior. Delegación del Gobierno para el Plan Nacional Sobre Drogas, 1998.

PLAN NACIONAL SOBRE DROGAS. *Encuesta sobre drogas a la población escolar. 1996*. Madrid: Plan Nacional Sobre Drogas, 1996.

PLAN NACIONAL SOBRE DROGAS. *Memoria 1997*. Madrid: Plan Nacional Sobre Drogas, 1999.

ROJEK, C. (ed.). *Leisure for Leisure*. Londres: Macmillan Press, 1989.

RUIDIAZ, M. C. *Violencia juvenil desde una perspectiva multidisciplinar*. Madrid: Edersa, 1998.

RUIZ OLABUENAGA, J. I. *La juventud liberata: género y estilos de vida de la juventud urbana española*. Bilbao: Fundación BBV, 1998.

SAGRERA, M. *El edadismo: contra jóvenes y viejos, la discriminación universal*. Madrid: Fundamentos, 1992.

